

PIRAMIDE

Teri Pračet

Naslov originala

Terry Pratchett Pyramids

Preveo Dejan Papić

Ilustracija na koricama:

© Josh Kirby via Thomas Schluck Agency

KNJIGA PRVA

Knjiga izlaska

Ništa sem zvezda, rasutih po crnilu neba, kao da je Tvorac razbio vetrobran na svojim kolima ne zastavši da pomete staklice.

Ovo je bezdan između svetova, ledena dubina svemira u kojoj nema ničeg sem ponekog zalutalog molekula, nekoliko izgubljenih kometa i... kruga crnila koji se lagano kreće; oko preispituje perspektivu, i ono što je naizgled bila strahovita udaljenost međuzvezdanog kakoseonokaže postaje svet u tami, čije su zvezde svetla onoga što bi se velikodušno moglo nazvati civilizacijom.

Jer, dok se svet lenjo kotrlja, otkriva se da je u pitanju Disksvet - ravan, kružan i nošen kroz svemir na leđima četiri slona koji stoje na leđima Velikog A'Tuina, jedine kornjače koja se ikada pojavila na Hercsprang-Raselovom dijagramu, kornjače dugačke petnaest hiljada kilometara, prekrivene mrazom mrtvih kometa, izbrazdane meteorima, sa sjajem u očima. Niko ne zna razlog za sve ovo, ali verovatno je u pitanju kvantum.

Mnogo toga neobičnog moglo bi se desiti na svetu koji leži na leđima takve kornjače.

Već se i dešava.

One zvezde dole su logorske vatre negde u pustinji i svetla udaljenih sela visoko u šumovitim planinama. Varošice su razmrljane magline, gradovi ogromna sazvežđa; veliki nabujali grad Ank-Morpork, na primer, sija kao par galaksija koje se sudaraju.

Ali ovde, daleko od velikih nastanjenih centara, gde se Kružno more susreće s pustinjom, vidi se linija hladne plave vatre. Plamenovi ledeni kao obronci Pakla palacaju prema nebu. Utvarna svetlost poigrava pustinjom.

Piramide drevne doline Djela ispuštaju svoju energiju u noć.

Sila koja kulja iz njihovih polukosmičkih vrhova mogla bi, u poglavljima koja slede, da osvetli mnoge misterije: zašto kornjače mrze filozofiju, zašto je previše religije loše po kože i šta je to što sluškinje zaista rade.

Ona će svakako pokazati kako bi naši preci razmišljali da su danas živi. Ljudi su se često bavili ovim pitanjem. Da li bi pohvalno mislili o modernom društvu, pitali su se, da li bi se divili današnjim dostignućima? A naravno, ovo promašuje suštinu. Ono što bi naši preci zaista mislili da su danas živi bilo bi: 'Zašto je tako mračno ovde?'

U hladnoći rečne doline visoki sveštenik Dios otvorio je oči. Ovih dana nije spavao. Ne bi ni mogao da se priseti kada je poslednji put spavao. San je bio odveć blizu one druge stvari, a uostalom, izgledalo je da mu nije potreban. I samo ležanje bilo je dovoljno - barem, ležanje *ovde dole*. Otrovi iscrpljenosti iščezli su kao i sve drugo. Za neko vreme.

Dovoljno dugo, svakako.

Prebacio je noge s kamene ploče u maloj komori. Uz jedva svesno pripomaganje mozga njegova desna raka uzela je službeni štap isprepleten zmijama. Zastao je da načini još jedan znak na zidu, privio odoru oko sebe i otmeno krenuo strmim prolazom, pa napolje u sunčevu svetlost, dok su mu se u svesti već postrojivale reči Zazivanja Novog sunca. Noć je bila zaboravljena, predstojao je dan. Mnogo je pažljivih saveta i uputstava trebalo dati, a Dios je postojao samo da bi služio.

Dios nije imao najneobičniju spavaću sobu na svetu. To je samo bila najneobičnija spavaća soba iz koje je iko izašao.

A sunce se kretalo nebom.

Mnogi su se ljudi pitali zašto. Neki misle da ga gura ogromni balegar. Za

samo objašnjenje moglo bi se reći da mu nedostaje malo tehničke potkovanosti, a ima i dodatnu manu da je - kao što će određene okolnosti otkriti - možda i tačno.

Došlo je do zalaska, a da mu se ništa naročito loše nije dogodilo* (Kao što je, recimo, da bude zakopano i da se u njega polože jaja) i njegovi umirući zraci slučajno su se provukli kroz jedan prozor u gradu Ank-Morporku i odbili od ogledala.

Bilo je to visoko ogledalo. Sve ubice imale su visoka ogledala u svojim sobama, jer bi za svakoga predstavljalo strašnu uvredu da ga ubije ubica koji je loše obučen.

Tepik se kritički preispitao. Za odeću je utrošio i posled nju paru i obilovala je crnom svilom. Šaputala je dok se kretao. Bila je vrlo dobra.

Barem je glavobolja jenjavala. Gotovo da ga je čitavog dana mučila; strepeo je da će morati da se da u bekstvo s lju bičastim tačkama pred očima.

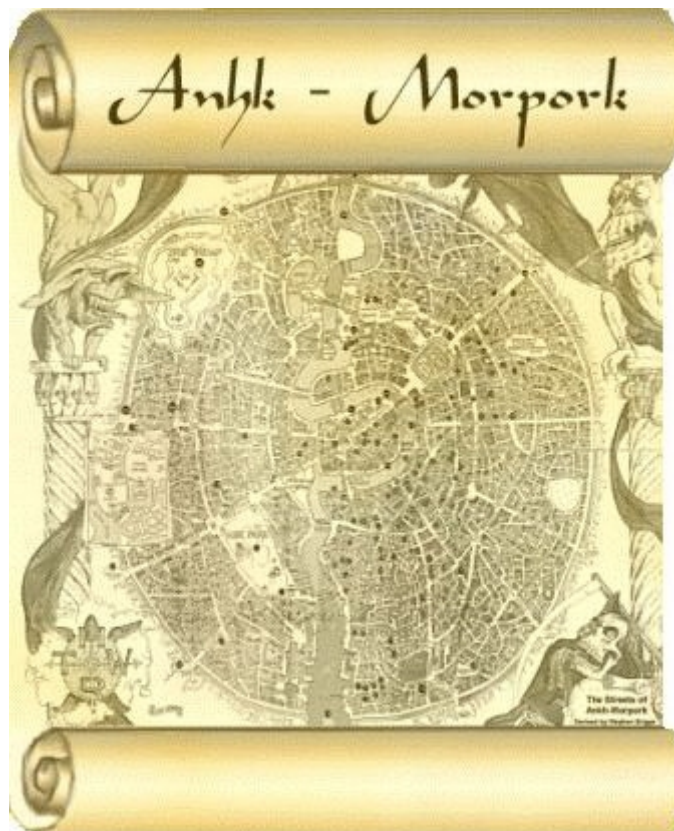
Udahnuo je, otvorio crnu kutiju, uzeo svoje prstenje i navukao ga. Druga kutija sadržala je komplet noževa od klačanskog čelika čija su sečiva bila zatamnjena crnilom lampe. Vadio je raznorazne domišljate i složene naprave iz somotskih vrećica i stavljao ih u džepove. Nekoliko *ilingasa* dugih sečiva koji su služili za bacanje kliznulo je u korice u njegovim čizmama. Tanko svileno uže i kotva na sklapanje bili su mu obmotani oko struka, preko pancirne košulje. Duvaljka je bila stavljena u svoj kožni remen i zabačena iza leđa, ispod ogrtača. Tepik je poneo sa sobom tanku limenu kutiju s asortimanom strelica čiji su vrhovi bili obloženi plutom, dok su im tela bila ispisana simbolima brajeve azbuke radi lakšeg snalaženja u mraku.

Trepnuo je, proverio oštricu svog rapira i preko desnog ramena okačio opasač kako bi dobio protivtežu vrećici olovne municije za pračku. Naknadno se prisativši, otvorio je svoju fijoku s čarapama i uzeo ručni samostrel, bočicu ulja, smotuljak kalauza i, nakon malo promišljanja, jedan udarni bodež, vreću raznoraznih klopki, kao i komplet boksera.

Tepik je uzeo svoju kapu i proverio da li joj je u postavi smotuljak žice. Stavio ju je na glavu pod kicoškim uglom, bacio poslednji zadovoljni pogled ka

svom odrazu u ogledalu, okrenuo se na peti i veoma lagano preturio.

Leto je bilo poodmaklo u Ank-Morporku. Zapravo bilo je više nego poodmaklo. Bilo je smrdljivo.

Velika reka bila je svedena na mulj nalik lavi između Anka, grada s boljim adresama i Morporka na suprotnoj obali. Morpork nije važio za dobru adresu. Morpork je bio pobratimljen s asfaltnom barom. Nije se mnogo toga moglo učiniti da bi se Morpork načinio gorim mestom. Direktan pogodak meteorita, na primer, računao bi se kao obnova i izgradnja.

Veći deo rečnog korita bio je kora od blata, ispucala u vidu saća. Trenutno sunce je izgledalo kao veliki bakarni gong prikucan za nebo. Vrelina koja je isušila reku pržila je grad po danu, a pekla ga po noći, uvijajući staru drvenariju i pretvarajući uobičajeno ulično blato u uskomešanu okernu prašinu koja je gušila.

Nije to bilo uobičajeno ankmorporčko vreme. To je bio grad sklon maglama i rominjanju, klizavici i mrazevima. Sedeo je i dahtao na prepečenim zaravnima kao žaba na plotni. Pa čak i sada, oko ponoći, toplota je gušila i

obmo-tavala ulice poput oprljenog somota, isušujući vazduh i istiskujući mu sav dah.

Visoko na severnoj strani zgrade Esnafa ubica, začuo se škljocaj i prozor se otvorio.

Tepik koji se krajnje nevoljno oslobodio nekih delova težeg naoružanja, progutao je veliki gutljaj vrelog, mrtvog vazduha.

Ovo je bilo *to*.

Ovo je bila *noć*.

Govorilo se da imaš jednu od dve šanse, sem ako za ispitivača ne izvučeš starog Meriseta, u kom slučaju je bolje da odmah sam sebi prerežeš grlo.

Tepik je kod Meriseta imao Strategiju i Teoriju otrova svakog četvrtka popodne i nije se dobro slagao s njim. Spavaonice su brujale glasinama o Merisetu, broju ubistava, zapanjujućoj tehnici... U svoje vreme poobarao je sve rekorde. Pričalo se da je ubio čak i Patricija Ank-Morporka. Ne trenutnog, u stvari. Jednog od pokojnih.

Možda će to biti Najvor, debeljko i veseljak koji je uživao u hrani, a utorkom držao Klopke i zamke. Tepik je bio dobar u klopkama i dobro se slagao sa svojim učiteljem. Ili bi to mogao da bude Kompt de Jojo, koji je predavao Moderne jezike i Muzičko. Tepik ni za jedno od ovoga nije imao dara, ali Kompt je bio avanturista i voleo je dečake koji su delili njegovu ljubav prema klaćenju na jednoj ruci visoko iznad gradskih ulica.

Isturio je jednu nogu preko simsa i odmotao uže s kotvom. Zakačio ju je za jednu izbočinu dva sprata iznad i kliznuo sa prozora.

Nijedan ubica nikada nije koristio stepenice.

Da bi se postigao kontinuitet sa događajima koji predstoje, ovo bi mogao da bude pogodan trenutak da ukažemo da je najveći matematičar u istoriji Disksveta upravo ležao i mirno jeo svoju večeru.

Zanimljivo je primetiti da je, zahvaljujući vrsti kojoj je matematičar pripadao, ono što je jeo za večeru bio zapravo njegov ručak.

Širom Ank-Morporka gongovi su oglašavali ponoć kada se Tepik šunjao duž kitnjaste ograde četiri sprata iznad Filigranske ulice. Srce mu je udaralo.

Neka prilika videla se naspram odseva sunčevog zalaska. Tepik je zastao kod naročito odvratne gargojle kako bi razmotrio izbore koji mu stoje na raspolaganju.

Prilično osnovane glasine koje su kolale po učionicama tvrdile su da ako inhumiraš svog ispitivača pre ispita, to znači automatski prolaz. Lagano je izvukao nož za bacanje br.3 iz korica na čizmi i pažljivo ga odmerio. Naravno, bilo kakav pokušaj, bilo kakav otvoreni pokret koji bi promašio povukao bi neuspeh i gubitak privilegija.*(Disanja, za početak.)

Silueta je bila potpuno nepomična. Tapikove oči šarale su po lavirintu dimnjaka, gargojli, otvora za ventilaciju, mostića i merdevina koji je sačinjavao krovni krajolik grada.

Dobro, pomislio je. U pitanju je nekakva lutka. Od mene se očekuje da je napadnem, a to znači da me posmatra s nekog drugog mesta.

Da li ću moći da ga opazim? Ne.

S druge strane, možda bih ja *trebalo* da pomislim da je lutka. Ukoliko on i o tome nije razmišljao...

Zatekao se kako dobije prstima po gargojli, i brže-bolje se pribrao. Šta bi bilo pametno učiniti u ovom trenutku?

Grupa pijanaca proteturala se preko kruga svetlosti u ulici daleko ispod.

Tepik je vratio nož u korice i ispravio se.

'Gospodine', reče, 'došao sam.'

Suvi glas pored njegovog uveta prilično nerazgovetno reče: 'Vrlo dobro.'

Tepik se zagledao pravo ispred sebe. Meriset se pojavio pred njim,

otresajući sivu prašinu sa svog koščatog lica. Izvadio je cevčicu iz usta i bacio je u stranu, a onda je izvukao beležnicu iz kaputa. Bio je natrontan čak i u ovoj omorini. Meriset je bio od onih koji bi se smrzavali i u vulkanu.

'Aha', reče dok mu je glas zračio neodobravanjem, 'gospodine Tepik. Vrlo dobro.'

'Lepa noć, gospodine', reče Tepik. Ispitivač ga je ledeno pogledao, sugerišući da su opaske o vremenu automatski nosile minus i nešto je upisao u svoju beležnicu.

'Prvo ćemo da pređemo nekoliko pitanja', reče.

'Kako vam volja, gospodine.'

'Koja je najveća dopuštena dužina noža za bacanje?' preseče Meriset.

Tepik je zatvorio oči. Čitavu prošlu nedelju proveo je ne čitajući ništa drugo sem *Oštrouma*; sada je mogao da vidi stranicu kako mu, kinjeći ga, lebdi odmah iza njegovih kapaka - nikada ne pitaju dužine i težine, znalački su govorili studenti, očekuju da u malom prstu držiš težine, dužine i domete ali nikada...

Prestravljenost mu je oprljila mozak i ubacila mu pamćenje u brzinu. Stranica mu postade jasna.

'Maksimalna dužina noža za bacanje može da iznosi deset širina prstiju, ili dvanaest po vlažnom vremenu', izdeklamovao je. *'Domet bacanja je...'*

'Imenuj tri otrova namenjena za ušnu primenu.'

Povetarac se uzdigao, ali ništa nije učinio po pitanju osveženja vazduha; samo je promešao vrelinu.

'Gospodine, zoljača, ahorionska rumenuša i tamanika, gospodine', odgovori Tepik kao iz puške.

'Zašto ne sluzuša?' preseče Meriset, brzo poput zmiје.

Tepikova usta se razjapiše. Malo se meškoltio, pokušavajući da izbegne pogled koji ga je svrdlao sa udaljenosti od jednog koraka.

'G-gospodine, sluzuša nije otrov', promucao je. 'To je krajnje redak protivotrov za ujede nekih zmijskih vrsta i dobija se...' Malo se primirio, sigurniji u sebe: svi oni sati dokonog prebiranja po starim rečnicima isplatili su se, '...

dobija se iz džigerice naduvenog mungosa, koji...'

'Šta znači ovaj znak?' upita Meriset.

'... se može naći jedino u...' Tepikov glas je zamro. Zagledao se u zamršene šare na karti u Merisetovoj ruci, a zatim se ponovo upiljio pored ispitivačevog uveta.

'Nemam blagu predstavu, gospodine', reče. Učinilo mu se kao da uglom uveta može da čuje najtiši udah vazduha, najsićušniji zametak zadovoljnog groktaja.

'Ali kada bi bio obrnuto okrenut, gospodine', nastavio je, 'bio bi to lopovski znak za *Bučni psi u kući.*'

Za trenutak je zavladao potpuna tišina. Potom, odmah pored njegovog ramena, glas starog ubice upita: 'Da li je konopac za ubijanje dopušten svim kategorijama?'

'Gospodine, pravila zahtevaju tri pitanja, gospodine', usprotivio se Tepik.

'Aha. A to mu dođe tvoj odgovor, je li?'

'Gospodine, ne, gospodine. To je bila primedba, gospodine. Gospodine, odgovor koji tražite jeste da sve kategorije mogu da koriste konopac za ubijanje, ali samo ubice trećeg stepena mogu da ga koriste kao jednu od tri opcije, gospodine.'

'Siguran si u to, je li?'

'Gospodine.'

'Da ne bi možda da malo bolje razmisliš?' Glas ispitivača mogao je da podmaže vagon.

'Gospodine, ne, gospodine.'

'Vrlo dobro.' Tepik se opustio. Tunika mu se lepila za leđa, hladna od znoja.

'A sada, hoću da se normalnim hodom uputiš do ulice Knjigovođa', jednoliko reče Meriset, 'poštujući pritom sve znake i ostalo. Sačekaću te u sobi ispod kule sa gongom na raskrsnici sa Obračunskim sokačatom. I - budi ljubazan pa uzmi ovo.'

Uručio je Tepiku mali koverat.

Tepik mu je predao priznanicu. Onda je Meriset zakoračio u senoviti prostor iza dimnjaka i nestao.

Toliko što se tiče ceremonije.

Tepik je nekoliko puta duboko udahnuo i istresao sadržaj koverte u ruku. Bila je to esnafska obveznica na deset hiljada ankmorporčkih dolara, naslovljena na 'Donosioca'. Bio je to impresivan papir, kojeg je natkriljavao žig Esnafa sa noževima ukrštenim ispod plašta.

E pa, sad nema povratka. Preuzeo je novac. Ili će pre-živeti, u kom slučaju će, naravno, novac po tradiciji priložiti u Esnafov fond za udovice i decu, ili će je uzeti s njegovog mrtvog tela. Obveznica je izgledala pomalo pohabano, ali nije mogao da vidi mrlje od krvi po njoj.

Proverio je noževe, popravio opasač mača, bacio pogled iza sebe i lagano krenuo.

Barem je ovo bila trunka sreće. Studentsko predanje govorilo je da se koristi samo pola tuceta putanja tokom testa, a u letnjim noćima one su vrvele od studenata koji su preskakali gradske krovove, kule, nadstrešnice i budžake. Krovovanje je predstavljalo uzbudljivo nadmetanje između domova; bila je to jedna od stvari u kojima je Tepik bio siguran da je uspešan - bio je kapiten tima koji je potukao dom Škorpiona u finalu Zidijade. A ovo je bio jedan od lakših pravaca.

Lagano se prebacio preko ivice krova, stao na izbočinu, s lakoćom potrčao duž uspavane zgrade, preskočio preko uzanog procepa do crepom prekrivenog krova gimnastičke sale Omladinskog društva reformisanih kultista ihornog boga Bel-Šamharota, oprezno prešao sivom kosinom, uspentrao se uz četiri metra zida ne usporavajući i prebacio se na široki ravni zid Hrama Slepog loa.

Pun, narandžasti mesec visio je na horizontu. Ovde se osećao pravi povetarac koji nije bio ništa naročito, ali je osvežavao koliko i hladan tuš nakon zagušljive ulične žege. Ubrzao je, uživajući u svežini koja ga je milovala po licu i

precizno se odrazio s ivice krova prema uzanom daščanom mostiću koji je vodio preko Limenog sokaka.

A koji je neko, uprkos svakoj verovatnoći, uklonio.

U ovakvim trenucima čitav život protrči pred očima.

Njegova strina je plakala, prilično teatralno, razmišljao je Tepik, pošto je stara dama bila čvrsta kao nožni članak nilskog konja. Otac mu je izgledao strogo i ponosno, kad god bi se toga prisetio i pokušavao je da očisti um od primamljivih slika stenovite obale i riba. Posluga je bila postrojena duž dvorane sve od podnožja glavnog stepeništa - služavke sa jedne strane, evnusi i poslužitelji sa druge. Žene su se savijale u naklon dok je prolazio pored njih, stvarajući veoma lep efekat sinusoide koji bi se najvećem matematičaru na Disku svakako svideo, samo da u ovom trenutku nije bio zauzet time što ga je udarao i na njega vikao omaleni čovek koji je nosio nešto što je ličilo na noćnu košulju.

'Ali', šmrknula je Tepikova strina, 'To je *zanat*, na kraju krajeva.'

Njegov otac joj je pogladio ruku. 'Besmislica, pustinjski cvete', rekao je, 'to je zanimanje, u najmanju ruku.'

'U čemu je razlika?' jecala je.

Starac je uzdahnuo.

'U novcu, koliko ja shvatam. Dobro će mu doći da ode u svet, stekne prijatelje i počisti neke svoje ćoškove, a to će mu i ispuniti vreme i sprečiti ga da upadne u neprilike.'

'Ali... *ubijanje*... on je tako mlad i nikada nije pokazao ni *najmanju* sklonost...' Razmazala je očnu šminku. 'Nije to od naše familije', dodala je optužujuće. 'Taj tvoj šurak...'

'Ujka Virt', reče njegov otac.

'Ići po svetu i ubijati ljude!'

'Ne bih rekao da oni koriste tu reč', reče njegov otac. " M islim da više vole reči kao što su zaključke, ili anuliraju. Ili inhumiraju.'

'Inhumacija?'

'Mislim da je to kao ekshumacija, o poplavo svih voda, samo šio je to *prenego* što te sahrane.'

'Mislim da je to užasno.' Šmrknula je. 'Ali čula sam od dame Nuni da samo jedan dečak od petnaest prođe završni ispit. Možda bi bilo najbolje da ga pustimo da sam odustane od svega.'

Kralj Tepikimon XXVII smrknuo je klimnuo i otišao da se pozdravi sa sinom. Bio je manje od svoje sestre ubeđen u neprijatnosti ubijanja; nevoljno je bio u politici već duže vreme i osećao je da iako je ubistvo bilo verovatno gore od rasprave, svakako je bilo bolje od rata za koji su neki ljudi mislili da je ista stvar samo glasnija. A nije bilo sumnje da je mladi Virt uvek imao mnogo novca i neretko se pojavljivao u palati sa skupim poklonima, egzotično pocrnalom kožom i uzbudljivim pričama o zanimljivim ljudima koje je upoznao u stranim zemljama, u većini slučajeva samo na kratko.

Poželeo je da je Virt tu da ga posavetuje. Njegovo visočanstvo je takođe čulo da samo jedan od petnaest zaista postane ubica. Nije bio sasvim siguran šta se desi sa ostalih četrnaest, ali nije nimalo sumnjao da bi u školi za ubice ako si bio loš đak preduzimali jače mere od gađanja kredom, kao i da su školske večere sadržale dodatnu dimenziju neizvesnosti.

Ali svi su se slagali da je škola za ubice pružala najbolje opšte obrazovanje na svetu. Osposobljeni ubica trebalo bi da pristaje svakom društvu i da zna da svira barem jedan muzički instrument. Svako koga bi inhumirao diplomac esnafske škole mogao bi da počiva zadovoljan što ga je anulirao neko s istančanim ukusom i diskrecijom.

I, napokon, šta mu ostaje kod kuće? Kraljevina široka tri, a dugačka dvesta pedeset kilometara, koja je gotovo u potpunosti pod vodom za vreme poplavne sezone i koja je sa obe strane ugrožena susedima koji su trpeli njeno postojanje samo zato što bi bili neprestano u ratu kada nje ne bi bilo. Oh, Djelibeba*(Doslovno: 'Dete Djela'.) je nekada bila moćna, u vreme kada su novajlije kao što su Tsort i Efeba bile samo gomila nomada s peškirimama na glavama. Sve što je ostalo od ovih velikih dana bila je razorno skupa palata, nekoliko

prašnjavih ruševina u pustinji i - uzdahnuo je faraon - piramide. Uvek piramide.

Njegovi preci voleli su piramide. Faraon nije. Piramide su oterale zemlju u bankrotstvo, iscedile je više nego što je to ikada učinila reka. Jedina kletva koju su ovih dana mogli da priušte da stave na grob bila je: 'Gubi se'.

Jedine piramide koje je mogao da podnese bile su one malene na dnu bašte, koje su se gradile svaki put kada bi neka od mačaka uginula.

Obećao je to dečakovoj majci.

Nedostajala mu je Artela. Strahovita prašina digla se zbog venčavanja sa ženom izvan Kraljevstva, a neki od njenih stranih običaja zbunjivali su i očaravali čak i njega. M ožda je od nje pokupio neobičnu odvratnost prema piramidama; u Djelibebi to je bilo kao osećati odvratnost prema disanju. Ali, obećao joj je da će Ptepik moći da se školuje izvan kraljevstva. Bila je uporna u tome. 'Ljudi ovde nikad ništa ne nauče', govorila je. 'Samo se sećaju stvari.'

Da se samo ona setila da ne pliva u reci...

Posmatrao je kako dvojica sluga tovaru Tepikov kofer na zadnji deo kočije i po prvi put koliko su obojica mogla da se sete položio je očinsku ruku na rame svog sina.

U stvari nije znao šta sada da kaže. Nikada nismo imali vremena da jedan drugoga upoznamo, razmišljao je. Toliko loga sam mogao da mu dam. Nekoliko poštenih batina svakako ne bi bilo na odmet.

'Uhm', reče. 'Pa, dečko moj.'

'Da, oče.'

'Ovo je, e-e, prvi put da ideš od kuće sam...'

'Ne, oče. Prošlo leto proveo sam kod gospodara Fhem--pta-hema, sećaš se?'

'O, je l' da?' Faraon se prisećao da je palata tada izgledala mirnija. On je to pripisao novim tapiserijama. 'Bez obzira', reče, 'ti si mlad čovek, samo što nisi napunio trinaest...'

'Dvanaest, oče', strpljivo reče Tepik.

'Jesi li siguran?'

'Prošlog meseca mi je bio rođendan, oče. Kupio si mi grejač za postelju.'

'Jesam li? Kako neobično. Da li sam rekao zašto?'

'Ne, oče.' Tepik je podigao pogled prema blagim, zbunjenim crtama lica svog oca. 'Bio je to veoma *dobar* grejač za postelju', dodao je ohrabrujuće. 'Puno mi se dopao.'

'Oh. Dobro. E-e.' Njegovo visočanstvo ponovo je potapšalo sina po ramenu, nekako nehajno, kao čovek koji dobuje prstima po stolu dok pokušava nešto da smisli. Izgledalo je da mu se javila neka ideja.

Sluge su završile vezivanje kofera za krov kočije i kočijaš je strpljivo držao otvorena vrata.

'Kada se mladić uputi u svet', reče njegovo visočanstvo nesigurno, 'ima, dobro, vrlo je važno da zapamti... Stvar je u tome, da je svet na kraju krajeva veoma velik i da obiluje raznoraznim... I, naravno, pogotovo u velikom gradu, gde ima mnogo dodatnih...' Zastao je, odsutno mašući rukom u vazduhu.

Tepik je nežno uze.

'Sasvim je u redu, oče', rekao je. 'Visoki sveštenik Dios objasnio mi je da treba redovno da se kupam i kako da ne oslepim.'

Otac gaje blede gledao.

'Nećeš valjda da oslepiš?' upita.

'Izgleda da neću, oče.'

'Oh. Dobro. Vrlo dobro', reče kralj. 'Vrlo, vrlo dobro. To je već dobra vest.'

'Mislim da će biti bolje da krenem, oče. Inače ću propustiti plimu.' Njegovo visočanstvo klimnulo je glavom i stalo da se lupka po džepovima.

'Bilo je nešto...' promumlao je, a onda pronašavši je, ubaci kožnu vrećicu u Tepikov džep. Ponovio je postupak s ramenom.

'Sitnica', promrmlja. 'Nemoj da kažeš strini. Oh, pa i ne možeš. Otišla je da priligne. Bilo je to previše za nju.'

Sve što je zatim Tepiku preostalo bilo je da žrtvuje pile kipu Khufta, osnivača Djelibebe, kako bi mu ruka vodilja njegovog pretka usmerila korake u svetu. Pile je bilo malo i kada ga je Khuft dovršio, kralj ga je dobio za ručak.

Djelibeba je bila mala kraljevina zaokupljena sama sobom. Čak su joj i nepogode bile malodušne. Sve rečne kraljevine koje su držale do sebe imale su ogromne natprirodne nepogode, ali najviše što je Staro kraljevstvo uspjelo da postigne u poslednjih sto godina bila je Nepogoda žabe.* (Međutim bila je to velika žaba i zapala je u odvođe za vazduh i nedeljama niko nije mogao da spava od nje.)

Te večeri, kada su dobro odmakli od delte Djela i kretali se preko Kružnog mora prema Ank-Morporku, Tepik se setio vrećice i ispitao joj sadržaj. S ljubavlju, ali isto tako i sa svojim uobičajenim pristupom stvarima, njegov otac ga je podario zapašaćem od plute, polovinom sapuna, bronzanim novčićem neodređene nominalne vrednosti i naročito bajatom sardinom.

Dobro je znana činjenica da nekome ko samo što nije umro čula momentalno postaju bolno oštra i oduvek se verovalo da je to zbog toga da bi omogućila svom vlasniku izlaz iz neprilike koji nije tako očigledan.

Ovo nije tačno. Fenomen predstavlja klasičan primer operacije istiskivanja. Čula se očajnički koncentrišu na bilo šta što nije trenutni problem - što je u Tepikovom slučaju bilo široko prostranstvo kaldrme na nekih dvadeset pet metara udaljenosti koje se približavalo - u nadi da će ovaj nestati.

Problem je što će uskoro tako i biti.

Koji god bio razlog, Tepik je odjednom postao sasvim svestan stvari oko sebe. Načina na koji je mesečina obasjavala krovove. Mirisa svežeg hleba koji se širio iz obližnje pekare. Zujanja gundelja koji mu je proleteo pored uveta, pa naviše. Plača bebe u daljini i lajanja psa. Blagog strujanja vazduha s naročitim osvrtom na prozračnost i nedostatak rukohvata...

Bilo ih je više od sedamdeset koji su se te godine upisali. Ubice nisu imale mnogo stroge prijemne ispite; u školu je bilo lako ući, a lako i izaći (poenta je bila u tome da se izađe *uspravno*). Dvorište koje se nalazilo između zgrada Esnafa bilo je prepuno dečaka koji su imali dve zajedničke stvari: ogromne kofere, na kojima su sedeli i odeću koja je bila izabrana tako da mogu da izrastu u njoj i u kojoj su se više ili manje gubili. Neki optimisti poneli su sa sobom oružje koje je bilo oduzeto i poslato kući u narednih nekoliko nedelja.

Tepik ih je pažljivo posmatrao. Bilo je nekih prednosti u tome što je bio jedino dete roditelja koji su bili toliko zauzeti svojim poslovima da nisu mogli da brinu o njemu, ili da uopšte po više dana primete da on postoji.

Njegova majka, koliko je mogao da se seti, bila je prijatna žena i egocentrična kao žiroskop. Volela je mačke. Nije ih ona samo obožavala - svako je u kraljevstvu *to* radio -već ih je u stvari zaista i volela. Tepik je znao da je u rečnim kraljevinama bio običaj da se mačke poštuju, ali on je pretpostavljao da su dotične životinje obično bile dražesna, dostojanstvena stvorenja; mačke njegove majke bile su mali, frktavi, žutooki manijaci pljosnatih glava.

Njegov je otac dosta vremena proveo vodeći brigu o kraljevstvu, povremeno se proglašavajući galebom, mada je ovo verovatno bilo usled zaboravnosti. Tepik je ponekad razmišljao o cilju svog života, pošto su njegovi roditelji retko bili u istom koordinatnom sistemu, a da ne govorimo o istim gledištima.

Ali tako je bilo i on je ostavljen da se sam vaspitava na osnovu pokušaja i grešaka, povremeno blago ometan smenjivanjem učitelja. Oni koje je unajmljivao njegov otac bili su najbolji, naročito onih dana kada je leteo na najvećim visinama. Tako je jedne slavne zime Tepik za učitelja dobio postarijeg lovokradicu ibisa koji je zapravo zabasao u kraljevske bašte u potrazi za zalutalom strelom.

To je bilo vreme divljih jurnjava s vojnicima, lunjanja po mesečini mrtvim ulicama nekropole i, najbolje od svega, upoznavanja sa lukobarkom, zastrašujuće komplikovanim izumom koji je uz značajan rizik za svoje

rukovaocce mogao da pretvori čitavu močvaru barskih ptica u isto toliko pluta-juće paštete.

Takođe je brstio po biblioteci, uključujući i zaključane police - lovokradica je posedovao i nekoliko drugih veština koje su obezbeđivale plodonosno uposlenje po rđavom vremenu - što je Tepiku pružilo mnogo sati izučavanja u tišini; naročito je bio privržen *Palati pod zastorima*, koju je "s kalijanskog preveo Gospodin s ručno bojenim pločama, za znalce, u strogo ograničenom izdanju". Bila je zbunjujuća, ali poučna i, kada je prilično zlosrećni mladi učitelj koga su angažovali sveštenici pokušao da ga upozna s određenim atletskim tehnikama koje su bile omiljene kod klasičnih Pseudopolitanaca, Tepik je neko vreme razmatrao predloge, a onda pokosio mladića čivilukom. Tepik nije bio poučavan. Obrazovanje je prosto niklo po njemu kao perut.

Počela je da pada kiša u svetu izvan njegove glave. Još jedno novo iskustvo. Slušao je o tome, naravno, kako voda pada s neba u komadićima. Samo nije očekivao da će je biti toliko. Nikada nije padala kiša u Djelibebi.

Učitelji su se kretali između dečaka kao pokisli i pomalo raščerupani kosovi, ali on je posmatrao grupu starijih učenika koji su leškarili u blizini stubova ispred ulaza u školu. I oni su nosili crno - različite boje crnog.

To je bio njegov prvi susret s tercijernim bojama, bojama sa suprotne strane crnila, bojama koje dobijate ako propustite crnilo kroz osmostranu prizmu. Njih je takođe gotovo nemoguće opisati u nemagijskom okruženju, ali ako bi neko i pokušao verovatno bi počeo tako što bi vam rekao da popušite nešto nezakonito, a zatim se dobro zagledate u čvorkovo krilo.

Stariji đaci kritički su posmatrali pridošlice.

Tepik ih je gledao. Izuzimajući boje, njihova odeća bila je skrojena po najnovijoj modi, koja je trenutno nagingjala širokim šeširima, tapaciranim ramenima, uzanim strukovima i špicastim cipelama, što je njenim sledbenicima davalo izgled veoma lepo obučenih eksera.

Biću kao oni, rekao je u sebi.

Mada verovatno bolje obučen, dodao je.

Prisetio se ujka Virta, kako je sedeo na stepeništu sa koga se pružao pogled na Djel tokom jedne od njegovih kratkih, tajanstvenih poseta. 'Saten i koža nisu dobri. Ili nakit bilo koje vrste. Ne smeš da imaš ništa što će blistati ili škripati ili zveckati. Drži se sirove svile ili somota. Ono što je važno nije koliko ljudi ti inhumiraš, već koliko ljudi ne uspe da inhumira *tebe*.' Kretao se nesmotrenom brzinom, što bi sada moglo da bude od pomoći. Dok je u luku padao prazninom ulice, izvio se u vazduhu, očajnički ispužio ruke i osetio kako su mu prsti zakačili ivicu naspramne kuće. Bilo je to dovoljno da ga okrene. Zanjihao se, udario u trošne cigle dovoljnom snagom da izbije ono malo daha što mu je ostalo i skliznuo niz glatki zid...

'Dečko!'

Tepik je podigao pogled. Pored njega je stajao viši ubica, s purpurnom učiteljskom lentom preko odeće. Bio je to prvi ubica kojeg je Tepik video izuzimajući Virta. Čovek je imao prijatan izgled. Mogli biste da ga zamislite kako prži kobasice.

'Vi se to meni obraćate?' upita.

'Stajaćeš dok pričaš s učiteljem', reče ružičasti lik.

'Hoću?' Tepik je bio kao opčinjen. Pitao se kako je to moguće postići. Disciplina do tada nije bila glavna karakteristika njegovog života. Većina njegovih učitelja bila je previše uznemirena prizorom kralja koji bi se povremeno pojavio na vratima tako da su te lekcije pretrčavali, a potom se zaključavali u svojim sobama.

'Hoću *gospodine*', reče učitelj. Proverio je spisak koji je držao u ruci.

'Kako se zoveš, dečko?' nastavio je.

'Princ Pteplik od Starog Kraljevstva, Kraljevstva Sunca', reče Tepik s lakoćom. 'Shvatam da ne poznajete pravila ponašanja, ali ne bi trebalo da me oslovljavate sa gospodine i trebalo bi čelom da dodirujete zemlju kada mi se obraćate.'

'Pateplik, je li?' upita učitelj.

'Ne. *Pteplik*:'

'Aha. Tepik', reče učitelj, štriklirajući ime na svojoj listi. Velikodušno se nasmešio Tepiku.

'Dobro dakle, vaše veličanstvo', reče, 'ja sam Grunvort Najvor, vaš starešina. Vi ste u Gujinom domu. Po mom nesumnjivom znanju postoji najmanje jedanaest Kraljevstava Sunca na Disku, a do kraja sledeće nedelje, vi ćete mi uručiti kratak referat u kome ćete potanko opisati njihov geografski položaj, politički sastav, glavni grad ili sedište vlade i predloženu putanju do spavaće sobe glavešine države po izboru. Međutim, u čitavom svetu postoji samo jedan Gujin dom. Dobro ti jutro, dečache.'

Okrenuo se i usredsredio na drugog šćućurenog učenika.

'Nije on loš', reče glas iza Tepika. 'U svakom slučaju, sve ti je to u biblioteci. Pokazaću ti ako hoćeš. Ja sam Čider.'

Tepik se okrenuo. Obraćao mu se dečak otprilike njegovih godina i visine, čije je crno odelo - obično crno, za prvake - izgledalo kao da je u komadima prikucano za njega. Mladić je držao ispruženu ruku. Tepik ju je ljubazno pogledao.

'Da?' reče.

'Kako se zoveš, batice?'

Tepik se ispravio. Već mu je bilo dosta ovakvog tretmana. 'Batica? Staviću ti do znanja da krv faraona teče mojim venama!'

Drugi dečak ga je gledao, nimalo uzbuđen, glave nakrivljene na stranu s blagim osmehom na licu.

'Da li bi voleo da i ostane tu?' upita.

Pekara je bila preko puta ulice, i šaćica osoblja izašla je na relativnu svežinu vazduha neposredno pre svitanja da bi popušili koju i nakratko se odmorili od pustinjske vreline pećnica. Čavrljanje se izvilo do Tepika, visoko u senkama, koji je stezao neočekivani prozorski sims, dok su mu se stopala

batrgala tražeći oslonac među ciglama.

Nije tako loše, govorio je sebi. Umeo si ti da savladaš i gore. Središnja fasada Patricijeve palate, prošle zime, na primer, kada su svi slivnici bili poplavljeni, a zidovi sasvim zaleđeni. Ovo nije mnogo više od 3, možda 3,2. Ti i stari Čidi išli ste uz ovakve zidove umesto da šetate ulicom. U pitanju je samo perspektiva.

Perspektiva. Bacio je pogled niz dvadeset pet metara beskraja. Batali grad, čoveče, saberi se. Na *zid*. Njegovo desno stopalo otkrilo je okrunjeni deo maltera u koji su se njegovi nožni palci usadili gotovo bez svesnih upustava iz mozga koji se sada osećao previše skrhan da bi pokazao više od ovlašne zainteresovanosti za dešavanja.

Udahnuo je, ukrutio se, a onda spustio ruku do opasača, uzeo bodež i zario ga između cigli pred sobom pre nego što je gravitacija stigla da shvati šta se dešava. Zastao je, dahćući, čekajući da gravitacija ponovo izgubi interesovanje za njega, a onda je zanjihao telo u stranu i pokušao istu stvar **po drugi put**.

Dole je neki od pekara ispričao dvosmislenu šalu i izvadio trunku maltera iz uveta. Dok su se njegove kolege smejale Tepik se ispravio na mesečini, balansirajući na dva komada klačanskog čelika i polako je dlanovima došao do prozora koji je bio njegovo kratkotrajno spasenje.

Bio je zamandaljen. Dobar bi ga udarac sasvim sigurno otvorio, ali otprilike u isto vreme i odbacio u ništavilo iza. Tepik je uzdahnuo i delikatnim pokretima sajdžije izvukao je dijamantski kompas iz vrećice i načinio jedan spor, pažljiv krug po prašnjavom staklu...

'Sam ga nosiš', rekao je Čider. 'Takvo je pravilo ovde.'

Tepik je pogledao u kofer. Bilo je to zanimljivo gledište.

'Kod kuće imamo ljude koji to rade', reče. 'Evnusi i tako to.'

'Trebalo je da povedeš nekog od njih sa sobom.'

'Nisu dobri za putovanja', reče Tepik. U stvari on je uporno odbijao sve predloge da bi mala svita trebalo da mu se nađe u pratnji i Dios je tulio danima.

Nije to način da član kraljevske porodice ide u svet, rekao je. Tepik je ostao nepokolebljiv. Bio je sasvim siguran da se od ubica ne očekuje da svoje poslove obavljaju u pratnji služavki i trubača. Sada, međutim, činilo se da ta zamisao i nije bila tako glupa. Malo je trznuo kovčeg i uspeo da ga podigne na rame.

'Ti tvoji tamo izgleda su vrlo bogati?' upita Čider koračajući pored njega.

Tepik je razmislio o ovome. 'Ne, ne baš', reče. 'Uglavnom uzgajaju dinje i beli luk i takve stvari. I stoje po ulicama i viču "uuraaa".'

'Ti to govoriš o svojim roditeljima?' upita zbunjeni Čider.

'A, za njih pitaš? Ne, moj otac je faraon. Moja majka je bila konkubina, mislim.'

'Mislio sam da je to neka vrsta povrća.'

'Mislim da nije. Nikada nismo o tome razgovarali. U svakom slučaju, umrla je dok sam bio mlad.'

'Kako grozno', vedro reče Čider.

'Otišla je na noćno kupanje pod mesečinom ušavši, kako će se ispostaviti, u krokodila.' Tepik je učtivo pokušavao da ne bude uvređen dečakovom reakcijom.

'Moj otac je u biznisu', reče Čider, dok su prolazili kroz zasvođeni ulaz.

'To je baš zanimljivo', reče Tepik reda radi. Osećao se prilično slomljenim nakon ovih novih iskustava i dodade:

'Nikada nisam bio u Biznisu, ali kako sam čuo dobri su to ljudi.'

U narednih sat ili dva Čider, koji je lagano koračao kroz život, kao neko ko je sve već otkrio, upoznao je Tepika s različitim misterijama spavaonica, učionica i vodovoda. Vodovod je ostavio za kraj iz više razloga.

'Nemate *uopšte*?' upita.

'Ima kofa i koječega', nehajno reče Tepik, 'i mnogo slugu.'

'Malkice ti je staromodna, ta tvoja kraljevina?'

Tepik je klimnuo glavom. 'To je zbog piramida', reče. 'Odvlače sav novac'.

'Skupe stvari, rekao bih.'

'Ne baš. One su samo od kamena.' Tepik je uzdahnuo. Imamo mi dosta

kamena', reče, 'i peska. Kamena i peska. Jaki smo u tome. Ako ti ikada zatreba kamena i peska, mi smo ti prava adresa na koju da se obratiš. Popunjavanje unutrašnjosti je ono što je zaista skupo. Još uvek izbegavamo da platimo za dedinu, a ona i nije bila toliko velika. Samo tri odaje.' Tepik se okrenuo i pogledao kroz prozor; u ovom trenutku ponovo su stigli do spavaonice.

'Čitava kraljevina je u minusu', tiho reče. 'čak i naša *dugovanja* su u minusu. To je razlog zašto sam ovde. Neko u našoj kući treba da zaradi dodatni prihod. Kraljevski princ ne može više da izigrava ukras. Mora da ode i učini nešto korisno za društvo.'

Čider se naslonio na prozorski sims.

'Zar ne biste onda mogli da izvučete neke stvari iz piramida?' upita. Ne budi blesav.'

'Izvini.'

Tepik je smrknuto posmatrao udaljene prilike ispod.

'Ovde ima puno ljudi', reče menjajući temu. 'Nisam shvatao da je toliko velika.' Stresao se. 'Ili tako hladna', dodade.

'Ljudi neprestano otpadaju', reče Čider. 'Ne mogu da izdrže nastavu. Važno je znati šta je šta i ko je ko. Vidiš onog momka tamo?'

Tepik je otpratio uprti prst do grupe starijih đaka, koji su dangubili kod ulaznih stubova.

'Onaj veliki? što ima lice kao završetak čizme?'

'To je Flimo. Čuvaj ga se. Ako te pozove na čašicu u svoju radnu sobu, *ne idi.*'

'A ko je onaj mališa sa loknama?' upita Tepik. Pokazao je prema dečaćiću koji je bio obavijen pažnjom žene ispranog izgleda. Liznula je maramicu i protrljala mrlje na njegovom licu. Kada je s tim završila, ispravila mu je kravatu.

Čider se izvio da bi video. 'Ah, samo neki novajlija', reče. 'Neki Artur. I dalje se drži svoje mamice, koliko vidim. Neće potrajati.'

'Mumijice? E, pa ne znam', reče Tepik. 'I mi se držimo, a trajemo već hiljadama godina.'

Stakleni disk pao je u tihoj zgradi i zazveckao po podu. Nije bilo nikakvog zvuka nekoliko minuta. Onda se začulo tiho klonk-klonk kanticice s uljem. Ispostavilo se da je senka koja je mirno ležala na simsu prozora, koji je bio mrtvačnica za muve zunzare, zapravo ruka koja se kretala biljnom sporošću prema bravici prozora.

Začulo se grebuckanje metala, a potom se čitav prozor otvorio u tišini trenja.

Tepik se prebacio preko simsa i nestao u senci ispod njega.

Na minut ili dva prašnjavi prostor bio je ispunjen intenzivnim odsustvom zvuka koje je stvarao neko ko se kretao krajnje obazrivo. Ponovo se začulo ubrizgavanje ulja, a zatim metalni šapat kada se reza poklopca koji je vodio na krov nežno pomerila u stranu.

Tepik je čekao da ga sustigne sopstveni dah i u tom trenutku je začuo zvuk. Bilo je to dole u opsegu belog šuma na ivici čujnosti, ali nije bilo nikakve sumnje u pogledu toga. Neko je čekao tačno iznad kapka i upravo je stavio ruku na papir kako bi sprečio da lepeće na povetarcu.

Tepikova je ruka skliznula sa reze. Na prstima je prešao po nauljenom podu duž grubog drvenog zida sve dok nije došao do vrata. Ovog puta nije želeo ništa da rizikuje, već je otpušio kanticu sa uljem i ispustio jednu tihu kap na šarke.

Trenutak kasnije, i već je prošao kroz vrata. Pacov koji je dokono krstario promajnim hodnikom iza, jedva se sprečio da ne proguta sopstveni jezik kada je ovaj proleteo pored.

Još jedna vrata bila su na drugom kraju, kao i lavirint memljivih ostava sve dok nije pronašao stepenice. Procenio je da se nalazi na oko trideset metara od kapka. Na vidiku nije bilo otvora za ventilaciju. To bi trebalo da bude čist hitac preko krova.

Sagnuo se i izvukao futrolu s noževima, čije je somotsko crnilo činilo

tamni pravougaonik u mraku. Odabrao je Broj pet, koji nije svakome odgovarao, ali je bio itekako vredan ako mu uđete u štos.

Ubrzo zatim glava mu se veoma oprezno izvila preko ivice krova, dok je jednu ruku držao savijenu iza, ali spremnu da se baci u koloplet sila iskombinovanih tako da pošalju stotinak grama čelika da poleti kroz noć.

Meriset je sedeo pored kapka, gledajući u svoju bležnicu. Tepikove oči prešle su na dasku koja je predstavljala mostić, i koja je bila uredno odložena pored obližnjeg grudobrana.

Bio je sasvim siguran da nije napravio nikakav šum. Mogao je da se zakune da je ispitivač začuo zvuk pogleda kakoko pada na njega.

Starac je podigao svoju ćelavu glavu.

'Hvala, gospodine Tepik', reče, 'možete prići.'

Tepik je osetio kako mu se hladi znoj po telu. Gledao je u dasku, a onda u ispitivača, a onda u svoj nož.

'Da, gospodine', reče. Ovo nije izgledalo dovoljno u ovim okolnostima. Dodao je: 'Hvala vam, gospodine.'

Uvek će se sećati prve noći u spavaonici. Bila je dovoljno dugačka da primi svih osamnaest dečaka Gujinog doma, i dovoljno promajna da primi čitavu spoljašnjost. Onaj koji ju je isprojektovao možda je mislio na udobnost, ali samo trudeći se da je na svaki način izbegne: smislio je sobu koja je mogla da bude hladnija od vremenskih prilika izvan nje.

'Mislio sam da imamo zasebne sobe', reče Tepik.

Čider koji je polagao pravo na najmanje izložen krevet u čitavom hladnjaku, klimnuo je glavom.

'Kasnije', reče. Legao je i trznuo se. 'Može biti da još i oštre ove opruge, šta misliš?'

Tepik nije rekao ništa. Krevet je zapravo bio prilično udobniji od onog u kome je spavao kod kuće. Njegovi roditelji pošto su bili plave krvi, prirodno su tolerisali uslove života njihove dece koje bi glatko odbila i uboga pustinjska mušica.

Protegao se na tankom madracu i osvrnuo na događaje tog dana. Bio je upisan kao ubica, dobro, kao učenik za ubicu već više od sedam sati, a još mu nisu dali da uzme nož u ruke. Naravno, sutra je novi dan.

Čider se nagnuo preko ivice.

'Gde je Artur?' upita.

Tepik je pogledao prema krevetu preko puta. Tu je bila žalosno mala vreća odeće uredno postavljena na njegovo središte, ali nije bilo ni traga od njenog vlasnika.

'Misliš li da je pobjegao?' upita, šarajući pogledom po mraku.

'Možda', reče Čider. 'Često se to dešava, znaš. Mamicini dečaci, daleko od kuće po prvi put...'

Vrata na kraju sobe polako su se otvorila i Artur je ušao, unutraške, vukući velikog i vrlo nevoljnog jarca. Natezao se s njim za svaki korak duž prolaza između kreveta.

Dečaci su ga nekoliko minuta u tišini posmatrali dok je privezivao životinju za kraj svog kreveta, a onda je uspravio Vreću na ćebadima i izvadio nekoliko crnih sveća, stručak bilja, lobanje na kanapu i komad krede. Kada je uzeo kedu i poprimio blistavi, ružičasti izraz u licu nekoga ko smjera da uradi nešto što zna

da je ispravno, pa šta bude, Artur je nacrtao dvostruki krug oko svog kreveta, a zatim, spuštajući se na svoja zdepasta kolena ispunio je prostor unutar njih najneprijatnijom zbirkom okultnih simbola koju je Tepik ikada video. Kada ih je dovršio, postavio je sveće na strateške tačke i upalio ih; zacvrčale su i ispustile miris koji je ukazivao da zaista ne biste želeli da znate od čega su bile napravljene.

Izvukao je kratki crveni nož iz gomile na krevetu i uputio se prema jarcu...

Jastuk ga je pogodio u potiljak.

'Čibe! Zvekane jedan pobožni!'

Artur je ispustio nož i briznuo u plač.

'Bio si to ti, Čizrajte!' reče. 'Video sam te!'

Čizrajt, mršavi riđi mladić, čije je lice bilo jedna velika pega, osinu ga pogledom.

'E pa, što je mnogo - mnogo je', reče. 'Čovek ne može da spava od tol'ke religije. Hoću da kažem, samo deca izgovaraju svoje molitve pred spavanje, mi bi trebalo da se obučavamo da budemo ubice...'

'Mogao bi da zavežeš, Čizrajte', povika Čider. 'Svet bi bio bolji kada bi se ljudi molili, znaš. Što se mene tiče, svestan sam da se ne molim koliko bi trebalo...'

Jastuk ga je pogodio u sred rečenice. Đipio je sa svog kreveta i ispruženih pesnica nasrnuo na riđokosog dečaka.

Dok se ostatak spavaonice okupljao oko para koji se gušao, Tepik je ustao iz kreveta i otišao do Artura, koji je sedeo na ivici svog kreveta i jecao.

Nesigurno ga je potapšao po ramenu, po principu da bi nešto takvo trebalo da obodri ljude.

'Ne bih ja plakao zbog toga, mališa', reče hrapavo.

'Ali - ali sve su rune obrisane', reče Artur. 'Sada je prekasno! A to znači da će Veliki Orm doći u sred noći i štapom mi izvaditi utrobu!'

'Hoće li?'

'I isisati mi oči, rekla mi je mama!'

'Kuku!' reče Tepik, fasciniran. 'Stvarno?' Bio je veoma zadovoljan što je njegov krevet bio naspram Arturovog i što će imati idealan pogled. 'Koja mu to dođe religija?'

'Mi smo Isključivo odobreni Ormiti', reče Artur. Izduvao je nos. 'Primetio sam da se ne moliš', reče. 'Zar nemaš boga?'

'O, da', oklevajući reče Tepik, 'svakako.'

'Ti kao da nećeš da pričaš s njim.'

Tepik je odmahnuo glavom. 'Ne mogu', reče, 'ne ovde. Ne bi mogao da me čuje, znaš.'

'Moj bog *mene* može da čuje svugde', vatreno reče Artur.

'E pa, moj ima muku i ako si na drugom kraju prostorije', reče Tepik. 'To može da bude vrlo neprijatno.'

'Da nisi Oflijanac, možda?' upita Artur. Ofler je bio bog krokodil i nedostajale su mu uši.

'Ne.'

'Pa kom se bogu onda klanjaš?'

'Nije baš da se klanjam', reče Tepik s nelagodnošću. 'Ne bih rekao da mu se klanjam. Mislim, on je u redu. On je moj otac, ako baš moraš da znaš.'

Arturove ružičasto oivičene oči se razrogačiše.

'Ti si sin *boga*?' prošaputa.

'Sve ti je to deo toga kad si kralj, u mom kraju', žurno reče Tepik. 'Ne mora on mnogo toga da uradi. To jest, sveštenici istinski vladaju državom. On se samo stara da reka poplavi svake godine, znaš, i opslužuje Veliku kravu nebeskog svoda. Dobro, *opsluživao* ju je.'

'Veliku...'

'Moju majku', objasni Tepik. 'Sve je to prilično zapleteno.'

'Šalje li on pošast ljudima?'

'Ne bih rekao. Nikad mi nije pričao o tome.'

Artur se izvio do kraja svog kreveta. Jarac je, u opštoj pometenosti, sažvakao svoj konopac i istrčao kroz vrata, zaklinjući se da će se ubuduće

kloniti religije.

'Upašću u gadne nevolje', reče. 'Da ne bi možda mogao da zamoliš svog oca da objasni situaciju Velikom Ormu?'

'Možda će moći', sumnjičavo reče Tepik. 'I tako sam hteo da sutra pišem kući.'

'Veliki Orm se obično može naći u nekom od Nižih paklova', reče Artur, 'odakle posmatra sve što radimo Barem, sve što ja radim. Sada smo ostali samo moja majka i ja, a ona ne radi puno toga što bi trebalo posmatrati.'

'Sigurno ću mu reći.'

'Misliš li da će Veliki Orm doći noćas?'

'Ne bih rekao. Zamoliću oca da mu obavezno kaže da ne dolazi.'

Na drugom kraju spavaonice Čider je klečao na Čizraj tovim leđima i udarao mu glavom u pod.

'Ponovi to', zapovedio je. '*Hajde-Nema ničeg lošeg...*'

'*Nema ničeg lošeg u tome što je momak dovoljno muškarac... crk'o dabogda, Čidere, skote pog...*'

'Ne mogu da te čujem, Čizrajte', reče Čider.

'*Dovoljno muškarac da se moli pred drugim momcima. smrade jedan.*'

'Dobro. I nemoj da si to zaboravio.'

Posle večerja Tepik je ležao u krevetu i razmišljao o religiji. To je svakako bila složena tema. Dolina Djela imala je sopstvene bogove, bogove koji nisu imali nikakve veze sa spoljašnjim svetom. Uvek se ponosila tom činjenicom. Bogovi su bili mudri i pravedni i upravljali su životima ljudi vešto i smotreno, u tom pogledu nije bilo sumnje, ali bilo je nekih nedoumica.

Na primer, znao je da se njegov otac starao da sunce izađe, da reka poplavi i tako dalje. To je predstavljalo osnovu i to su faraoni radili još od vremena Khufta, takve stvari se nisu mogle osporavati. Pitanje je bilo, međutim, da li je on činio da sunce izađe samo u Dolini ili svugde na svetu? Postarati se da sunce izađe u Dolini izgledalo je kao razuman poduhvat, na kraju krajeva, njegov otac nije postajao ništa mlađi, ali teško je bilo zamisliti da podiže sunce

svugde, a *ne* u Dolini, što je vodilo ka uznemirujućoj pomisli da bi sunce izašlo čak i kada bi otac zaboravio na njega, što je bilo i za očekivati. Nikada nije video oca da se nešto trudi oko izlaska sunca, to je morao da prizna. Očekivali biste barem malo stenjanja u zoru. Njegov otac nikada nije ustajao pre doručka. A sunce je jednako izlazilo.

Trebalo mu je nešto vremena da bi zaspao. Krevet je, šta god Čider govorio, bio suviše mekan, vazduh suviše hladan, a najgore od svega, napolju je nebo bilo suviše mračno. Kod kuće ono bi bilo puno svetlosti buktnja iz nekropole. Njihovi tihi plamenovi bili su tajanstveni, ali nekako bliski i ohrabrujući, kao da su preci bdeli nad svojom dolinom. Nije voleo tamu...

Sledeće noći u spavaonici jedan od dečaka poreklom još dalje niz obalu krišom je pokušao da stavi dečaka iz susednog kreveta unutar kaveza od pruća kojeg je načinio na časovima opštetehničkog i da ga potom zapali, a noć posle te Snoksol, čiji je krevet bio pored vrata i koji je bio iz male zemlje tamo negde u šumama, ofarbao se u zeleno i zatražio dobrovoljca koji bi pristao da mu se creva obmotaju oko drveta. U četvrtak je izbio mali rat između onih koji su Obožavali Majku Boginju u njenom Mesečevom vidu i onih koji su je obožavali u vidu goleme debele žene sa ogromnim butinama. Nakon toga intervenisali su učitelji i objasnili da religija, iako stvar koja je sama po sebi u redu, može predaleko da odvede.

Tepik je slutio da je nepreciznost neoprostiva. Ali, svakako Meriset bi trebalo da bude na kuli ispred njega? A on je išao pravolinijski. Starac nikako nije mogao da stigne tamo pre njega. Šta više, on nipošto nije mogao da stigne do mosta preko ulice prvi... Morao bi da skloni most pre nego što smo se sreli, a onda da se popne krovom dok sam se ja penjao uza zid, rekao je Tepik sam sebi, ne verujući ni reč od svega.

Trčao je duž krovne izbočine, dok su mu čula bila na oprezu od izmaknutih crepova i zamki od žice. Njegova mašta je svaku senku ispunila prilikama koje gledaju.

Kula sa gongom pomaljala se pred njim. Zastao je i pogledao je. Video ju

je hiljadu puta ranije i ispenrao se na nju mnogo puta mada jedva da je imala koeficijent od 1,8. Uprkos tome, ta bronzana kupola na vrhu omogućavala je zanimljivo penjanje. Ona je bila prosto poznato obeležje. To ju je sada činilo zlokobnijom; nadnosila se nad njim kao zdepasti preteći oblik naspram sivila neba.

Napredovao je mnogo sporije, sada kada se primicao kuli bočno preko strmog krova. Sinulo mu je da su njegovi inicijali bili tamo, na kupoli, zajedno sa Čidijevim i stotinama drugih mladih ubica i da će oni ostati tamo gore čak i ako on noćas pogine. To je bilo pomalo utešno. Samo, ne mnogo.

Razmotao je konopac i sa lakoćom ga zabacio na široku ogradu koja je opasavala kulu, odmah ispod kupole. Cimnuo ga je i začuo lagani klik kada se zakačio. Zatim ga je povukao što je jače mogao, odupirući se nogom o jedan dimnjak.

Iznenada i bez ikakvog zvuka, deo grudobrana skliznuo je napred i pao.

Začuo se tresak kada je udario u krov ispod, a onda kliznuo niz crepove. Još jedna pauza bila je prekinuta udaljenim treskom kada je pao na ulicu. Pas je zalajao.

Mir je vladao krovovima. Tamo gde je bio Tepik povetarac je komešao uzavreli vazduh.

Nakon nekoliko minuta izronio je iz najdublje senke iza dimnjaka, osmehujući se čudnim, zastrašujućim osmehom. Ništa što bi ispitivač mogao da uradi nije moglo da bude nekorektno. Klijenti ubica bili su bez izuzetka dovoljno bogati da bi mogli da plate krajnje domišljatu zaštitu, uključujući i angažovanje sopstvenog ubice* (Govorilo se da je život jeftin u Ank-Morporku. Ovo je, naravno, bilo sasvim pogrešno. Život je često bio veoma skup, a *smrt* ste mogli da dobijete besplatno). Meriset nije pokušavao da ga ubije; on je naprosto pokušavao da ga natera da ubije samog sebe.

Prišunjao se do osnove kule i pronašao slivnik. Nije bio obložen klizipadom, na njegovo veliko iznenađenje, ali njegovi oprezni prsti pronašli su otrovne igle obojene u crno i zalepljene na unutrašnju stranu cevi. Pincetom je

izvadio jednu i omirisao je.

Destilovani *nadim*. Prilično skupa stvar, koja prouzrokuje zapanjujuće posledice. Uzeo je staklenu bočicu iz svog pojasa i prikupio što je mogao više igala, a onda je navukao svoje pancirne rukavice i brzinom lenjivca počeo da se penje.

'Lako se može dogoditi da ćete se, dok budete obilazili grad na vašim zakonitim zadacima, naći u sukobu sa svojim kolegama, čak možda i nekim gospodinom s kojim trenutno delite klupu. A to je sasvim u redu i *šta to radiš gospodine Čider ne nemoj mi govoriti da je bolje da ne znam posle časa da mi se javiš* ispravno. Na svakom je da se brani što bolje može. Postoje, međutim, drugi neprijatelji koji će vas pratiti u stopu i protiv kojih ste svi vrlo loše pripremljeni *ko su oni gospodine Čizrajt?*'

Meriset se okrenuo od table kao lešinar koji je upravo čuo samrtni ropac i uperio kreu u Čizrajta, koji je progutao knedlu.

'Lopovski Esnaf, gospodine?' izusti.

'Izađi ovamo, dečko.'

Bilo je raznih šaptavih glasina o tome šta je Meriset radio nepažljivim đacima u prošlosti, koje su uvek bile nedorečene, ali zastrašujuće. Razred se opustio. Meriset se oobično koncentrisao isključivo na jednu žrtvu, tako da je sve što je sada trebalo da rade bilo da izgledaju zainteresovano i uživaju u predstavi. Rumen u ušima, Čizrajt se pridigao i uputio prolazom između klupa.

Učitelj ga je pažljivo odmerio.

'Dakle, sad', reče, 'imamo ovde Čizrajta Dž. koji se šunja klimavim krovovima. Pogledajte njegove odlučne uši. Vidite čvrst stav ovih kolena.'

Razred se poslušno cerekao. Čizrajt im je uputio jedan kretenski osmeh i prevrnuo očima.

'Ali kakve su ono mračne prilike koje hodaju u korak s njim, ha? *Pošto ti je ovo izgleda toliko smešno, gospodine Tepik, možda bi bio tako dobar da to kažeš gospodinu Čizrajtu?*'

Tepik se sledio usred osmeha.

Merisetov pogled ga je probadao. Isti je kao visoki sveštenik Dios, pomislio je Tepik. Čak se i otac plašio Diosa.

Znao je šta bi trebalo da uradi i pre bi se obesio nego što bi to uradio. Trebalo je da bude uplašen.

'Loša pripremljenost', reče. 'Neopreznost. Nedostatak koncentracije. Slabo održavanje oruđa za rad. Oh, i prevelika samouverenost, gospodine.'

Meriset je zadržao pogled neko vreme, ali Tepik se izvežbao na mačkama iz palate.

Konačno učitelj mu je uputio ovlašni osmeh koji nije imao nikakve veze s humorom, bacio kedu u vazduh, ponovo je uhvatio i rekao: 'Gospodin Tepik je potpuno u pravu. Naročito u pogledu preterane samouverenosti.'

Video se ispust koji je vodio ka primamljivo otvorenom prozoru. Na ispustu je bilo ulja i Tepik je utrošio nekoliko minuta na prišraflijanje malih krampona u pukotine između kamenja pre nego što je nastavio dalje.

S lakoćom je visio pored prozora i nastavio je da izvlači određeni broj metalnih cevčica iz svog pojasa. Bili su povezani svojim krajevima i nakon nekoliko sekundi žustrog rada imao je štap dugačak metar i po na čiji je kraj zakačio malo ogledalo.

To nije otkrilo ništa u mraku iza otvora. Povukao ga je natrag i pokušao ponovo, ovoga puta zakačivši svoju kapuljaču koju je natrpao rukavicama, da bi odao utisak glave koja se oprezno otkriva naspram svetlosti. Bio je siguran da će ovo privući strelicu, ali nije usledio nikakav napad.

Sada mu je bilo hladno uprkos vrelini noći. Crni somot je izgledao dobro, ali to je bilo sve što se moglo reći za njega. Uzbuđenost i naprezanje učinili su da je sada na sebi nosio koji litar lepljive vode.

Krenuo je napred.

Na simsu prozora bila je tanka crna žica, a reckavo sečivo bilo je zakačeno za pokretni prozor iznad. Za tili čas oslobodio je sečivo, a zatim presekao žicu; prozor je propao za delić centimetra. Osmehnuo se u tami. Napipavanje dugačkim štapom po unutrašnjosti otkrilo je da je unutra postojao

pod, po svoj prilici bez nekih prepreka. Takođe je otkrilo žicu u visini grudi. Povukao je štap natrag, pričvrstio malu knjigu za njegov kraj, vratio ga unutra, zakačio žicu i povukao.

Začuo se tup udarac strele samostrela kako se zabija u stari malter.

Grudva gline na kraju istog štapa koja je lagano prelazila podom, otkrila je nekoliko zamki s ekserima. Tepik ih je izvukao napolje i sa zanimanjem ih proučio. Bile su od bakra. Da je pokušao s magnetskom tehnikom, koja je bila uobičajena, ne bi ih otkrio.

Razmišljao je na trenutak. U torbi je imao natikače sveštenike. To su bile đavolske stvari za lunjanje po prostoriji, ali ih je ipak obuo. (Sveštenici su bili natikače ojačane metalom. Čuvali su dušu, ali i đonove. To je bila šala ubica.) Meriset je bio čovek od otrova, na kraju krajeva. Nadim! Da se na to ubo, Tepik bi se raspršio svuda po zidovima. Ne bi trebalo da ga sahranjuju, jednostavno bi

prefarbali gornji sloj.* (Nadim se dobija iz morske ribe nadimače, *Singularis minutia gigantica*, koja se od neprijatelja štiti tako što se naduva toliko da višestruko uveća veličinu svog tela. Ako se unese u ljudski organizam učinak je taj da svaka ćelija tela istovremeno pokuša da se uveća 2000 puta. Ovo je neizbežno i smrtonosno glasno.) Pravila. Meriset bi trebalo da poštuje pravila. On ne bi mogao da ga ubije tek tako, bez upozorenja. Trebalo bi da ga pusti da usled nepažnje ili preterane samouverenosti ubije sam sebe.

Lagano se spustio na pod unutar prostorije i sačekao da mu se oči priviknu na tamu. Nekoliko probnih zamaha štapovima nije otkrilo više žica; začulo se prigušeno krckanje kada je jednim sveštenikom nagazio na zamku s klinovima.

'Sve u svoje vreme, gospodine Tepik.'

Meriset je stajao u uglu.

Tepik je čuo tiho škrabanje olovke dok je pravila belešku. Pokušao je da izbací čoveka iz glave. Pokušao je da razmisli. Na krevetu je bila neka prilika.

Potpuno je bila prekrivena ćebetom. Ovo je bio poslednji deo. Ovo je bila prostorija u kojoj se sve odlučuje. Ovo je deo o kome vam uspešni studenti nikada nisu pričali. Neuspešnih i tako nije bilo da biste mogli da ih upitate.

Tepikov um ispunio se mogućnostima. U ovakvom trenutku, pomislio je, malo božanskog vođenja bilo bi neophodno. Gde si, tata?

Zavideo je drugim učenicima koji su verovali u bogove koji su bili neopipljivi i živeli daleko na vrhu planine. Čovek bi zaista mogao da *veruje* u takve bogove. Ali bilo je krajnje teško verovati u boga kada ga svaki dan viđaš za doručkom.

Skinuo je svoj samostrel i zašrafio nauljene delove. To nije bilo odgovarajuće oružje, ali ponestalo mu je noževa, a usta su mu bila previše suva za duvaljku.

Začulo se škljocanje u uglu. Meriset je dokono lupkao olovkom po zubima.

Ispod bi mogla da bude lutka. Kako bi to mogao da zna? Ne, to bi moralo da bude stvarna osoba. Slušao si priče. Možda da pokuša sa štapom...

Odmahnuo je glavom, podigao samostrel i pažljivo naciljao.

'Kad god želiš, gospodine Tepik.'

To je bilo to.

Ovde su saznawali da li bi mogao da ubiješ.

Ovo je bilo ono o čemu se trudio da ne razmišlja.

Znao je da ne može. Osmikom popodne imali su političku celishodnost kod gospođe T'malije, jedne od nekoliko žena koje su dostigle visoki položaj u Esnafu. U zemljama oko Kružnog mora vladalo je opšte mišljenje da je jedan od načina da se ostvari dug život bio da se ne ruča s njenim damstvom. Nakit samo jedne njene ruke nosio je dovoljno otrova da inhumira omanji grad. Bila je ošamućujuće lepa, ali imala je onu vrstu proračunate lepote koja se postiže ekipom veštih umetnika, manikira, gipsara, korsetera i krojača i tri sata napornog rada svake večeri. Dok je hodala čulo se tiho škriputanje ribljih kostiju pod velikim naponom.

Dečaci su učili. Dok je govorila nisu gledali njeno telo. Gledali su joj prste.

'I stoga', reče ona, 'hajde da razmotrimo stanje pre osnivanja Esnafa. U ovom gradu, i zaista u mnogim drugim mestima, civilizacija se pothranjuje i napreduje međusobnim sukobom interesa mnogih velikih i moćnih kartela.

'U danima pre osnivanja Esnafa traženje načina za napredak između ovih grupacija bez izuzetka ishodilo je žalosnim razmircama koje su se okončavale najtežim narušavanjima prava. Ovo je bilo krajnje štetno za opšte interese grada i građana. Treba da shvatite da gde nesklad vlada, trgovina malaksava.'

'Pa ipak, pa ipak.' Prekrstila je ruke na grudima. Začulo I škripanje nalik galiji koju šiba vetar.

'Postalo je očigledno da postoji potreba za krajnjim, a ipak odgovornim načinima rešavanja nepomirljivih razlika', nastavljala je, 'i tako je postavljen kamen temeljac za Esnaf. Kakav li je *blagoslov...*' iznenadno povišenje tona u njenom glasu nateralo nekoliko desetina mladih ljudi da se s osećanjem krivice trgne iz maštarenja, '...morao da bude prisustvovati tim ranim danima, kada su ljudi odlučnih moralnih načela krenuli u izgradnju vrhunskog političkog *alata*, blažeg od rata. Koliko ste *srećni* vi sada, izučavajući zanat koji zahteva toliko manira, lepog vladanja, ophođenja i ezoteričnih veština, a uz to nudi moć koja je nekad bila rezervisana isključivo za bogove. Doista, za vas, svet je školjka po izboru...'

Čider im je rastumačio veći deo ovoga dok su sedeli iza štala za vreme odmora posle večere.

'Znam šta *okončati najtežim narušavanjima prava* znači', reče Čizrajt ponosno. 'To znači inhumirati sekirom.'

'More, naravno da ne znači', reče Čider.

'Kako ti to znaš, molim te?'

'Moja porodica je u trgovini već godinama', reče Čider.

'Hah', reče Čizrajt. '*Trgovina.*'

Čider nikada nije detaljisao kakva je to vrsta trgovine bila. Imala je nekakve veze s premeštanjem artikala kojekuda i podmirivanjem potreba, ali tačno kojih artikala i kakvih potreba nikada nije bilo jasno.

Pošto je udario Čizrajta, pažljivo je objasnio da *okončati najtežim narušavanjima prava* nije samo zahtevalo da žrtva bude inhumirana, po mogućstvu na najgori mogući način, već i da se za njim pošalju njegovi

saradnici i zaposleni, sve zajedno s poslovnim prostorom, zgradom, i većim delom obližnjeg komšiluka, tako da svi zainteresovani znaju da je čovek bio dovoljno nesmotren da sebi stvori neprijatelje koji mogu da postanu veoma ljuti i da ne prave razliku.

'Lele', reče Artur.

'Ah, nije to ništa', reče Čider. 'Jedne Praščične noći moj deda i njegovo knjigovodstveno odeljenje otišli su na sastanak na visokom nivou s ljudima iz Rubnih krajeva i petnaest tela nikada nije pronađeno. Mnogo loša, ta rabota. Remeti poslovni svet.'

'Sav poslovni svet ili samo onaj njegov deo koji licem nadole pluta rekom?' upita Tepik.

'U tome je stvar. Bolje je da bude ovako', reče Čider odmahujući glavom. 'Znaš. Čisto. Zato mi je otac rekao da treba da budem u Esnafu. Mislim, treba se baviti poslom, ne možeš sve vreme da utrošiš na odnose s javnošću.'

Kraj samostrela je zadrthao.

Sve ostalo mu se sviđalo u školi; penjanje, muzičko vaspitanje, opšte obrazovanje. Činjenica da završiš ubijajući ljude nagrizala mu je savest. Nikada nikog nije ubio.

U tome je čitava stvar, govorio je sebi. Upravo ovde svako sazna da li to možeš, uključujući i tebe.

Ako sada zabrljam, mrtav sam.

U svom ćošku Meriset je počeo prigušeno da pevuši neku obeshrabrujuću melodiju.

Postojala je cena koju je Esnaf plaćao za svoju licencu, zbog toga se starao da ne bude neopreznih, kolebljivih ili, takoreći, ubistveno nedelotvornih ubica. Nikada niste mogli da upoznate nekoga ko je pao na ispitu.

Ljudi su padali. Samo što ih nikada ne biste upoznali. Možda je neki od

njih tu ležao, možda je to bio Čider, čak, ili Snoksol ili neki od momaka. Svi su bili na rasporedu večeras. Možda će, ako padne, on biti smotan ispod.

Pokušao je da osmotri ležeću priliku.

'Ahem', zakašlja se ispitivač.

Grlo mu je bilo suvo. Panika je navrla kao pijančeva večera.

Zubi su počeli da mu cvokoću. Kičma mu se ledila, odeća mu je bila gomila mokrih krpa. Svet se usporio. Ne. Neće to uraditi. Iznenadna odluka pogodila ga je kao cigla u mračnoj uličici i bila je gotovo isto tako neočekivana. Nije da je mrzeo Esnaf, ili čak imao nešto naročito protiv Meriseta, ali ovo nije bio način da se neko ispituje. Jednostavno nije bilo ispravno.

Odlučio je da padne. Šta zapravo starac može da učini po tom pitanju, ovde?'

A pašće sa stilom.

Okrenuo se licem prema Merisetu, mirno gledajući u ispitivačeve oči, ispružio samostrel u neodređenom pravcu udesno i povukao okidač.

Začulo se metalno brujanje.

Začuo se škljocaj kada se strela rikošetirala od eksera u prozorskom simsu. Meriset se povio kada mu je prozujala iznad glave. Pogodila je držač za baklju na zidu i prošla pored Tepikovog bledog lica predući kao poludela mačka.

Začuo se tup udarac kada je pogodila ćebe, a zatim tišina.

'Hvala, gospodine Tepik. Ako biste mogli da sačekate za trenutak.'

Stari ubica se zadubio u svoju beležnicu, dok su mu se usta pokretala.

Uzeo je olovku koja je visila zakačena otrcanim kanapčetom i upisao nekoliko oznaka na ružičastom papiru.

'Neću tražiti da je uzmete iz mojih ruku', reče, 'iz više razloga. Ostaviću je na stolu pored vrata.'

Nije to bio naročito prijatan osmeh; bio je tanak i sasušen, osmeh sa kog je sva toplina odavno bila iskuvana. Ljudi bi se takvim osmehom obično smešili nakon što bi bili mrtvi otprilike dve godine pod žežućim pustinjским suncem. Ali barem se osećalo da se trudi.

Tepik se nije pomerio. 'Prošao sam?' upita.

'Čini mi se da će to biti slučaj.'

'Ali...'

'Siguran sam da znaš da nam nije dozvoljeno da raspravljamo o ispitu s učenicima. Međutim, mogu da ti kažem da lično nisam za te moderne razmetljive tehnike. Prijatno jutro ti želim.' I Meriset je izašao napolje.

Tepik se klatio iznad prašnjavog stola pored vrata i spustio je pogled, prestravljen, u pravcu papira. Iz čiste navike izvukao je pincetu iz vrećice da bi ga podigao.

Bio je pravi. Na sebi je imao žig Esnafa i nečitku krivulju koja je bez sumnje bila Merisetov potpis; viđao ju je dovoljno često, obično na dnu pismenih vežbi pored komentara U stilu *3 od 10. Doći na razgovor.*

Odvukao se do obličja na krevetu i svukao ćebe.

Bilo je gotovo jedan posle ponoći. U Ank-Morporku noć je tek počinjala.

Bilo je mračno gore iznad krovova, u vazdušnom svetu lopova i ubica. Ali dole ispod, život grada tekao je ulicama kao plima.

Tepik je zaneseno išao kroz gomilu. Da je bilo ko drugi to pokušao tražio bi organizovani izlet sa vodičem do dna reke, ali on je nosio crninu ubice i masa se automatski razmicala ispred, i zatvarala iza njega. Čak su se i džeparoši držali podalje. Nikad ne znaš šta možeš da nađeš. Besciljno je prošao kroz kapiju sedišta Esnafa i seo na crnu mermernu klupu, uronivši bradu u šake.

Činjenica je bila da mu je život došao do kraja. Nije razmišljao o tome šta će se dogoditi sledeće. Nije se usudio da pomisli da će *biti sledećeg.*

Neko ga je potapšao po ramenu. Kada se okrenuo, Čider je seo pored njega i bez reči mu pružio komadić ružičastog papira.

'Mačji kašalj', reče.

'I ti si prošao?' upita Tepik.

Čider se osmehnuo. 'Bez problema', reče. 'Kod Najvora. Bez problema. Mada, malo me je namučio kod otvora za slučaj nužde. Kako je bilo kod tebe?'

'Hmm? Ah. Ne.' Tepik je pokušao da se pribere. 'Nije bilo problema',

reče. 'Jesi li čuo za nekog od ostalih?'

'Ne.'

Čider se naslonio. 'Čizrajt će uspeti', reče nadmeno, 'i mladi Artur. Ne verujem da će iko od ostalih. Da im damo dvadeset minuta, šta kažeš?'

Tepik okrete izmrcvareno lice prema njemu.

'Čidi, ja...'

'Šta?'

'Kadje došlo do toga, ja...'

'Šta s tim?'

Tepik je pogledao u kamenu pod. 'Ništa', reče.

'Srećan si - imao si lepu vazdušnu jurnjavu po krovovima. Ja sam imao kanalizaciju, pa onda gore u garderobu Kule galanterista. Morao sam da se presvučem kada sam ušao.'

'Imao si lutku, je li?'

'Za ime sveta, zar ti nisi?'

'Ali pustili su nas da mislimo da će biti pravi!' zavapio je Tepik.

'Takav je i bio osećaj, zar ne?'

'Da!'

'E pa, onda. I prošao si. Dakle, nema problema.'

'Ali, zar se nisi zapitao ko bi mogao da bude ispod ćebeta, ko je bio i zašto...'

'Brinuo sam se da možda neću izvesti kako valja', priznao je Čider. 'Ali onda sam pomislio, dobro, nije do mene.'

'Ali ja...!' Tepik je zastao. Šta je mogao da uradi? Da krene da objašnjava? Nekako to nije izgledalo kao naročito dobra ideja.

Njegov prijatelj ga je pljesnuo po leđima.

'Nemoj da brineš zbog toga!' rekao je. 'Uspeli smo!'

I Čider je podigao palac oslonjen na prva dva prsta leve ruke, u davnašnjem pozdravu ubica.

Palac oslonjen na dva prsta i mršava prilika Dr. Krusiza, glavnog učitelja, nadosili su se nad ustreptale dečake.

'Mi ne *ubijamo*', reče. Bio je to mekan glas; doktor nikada nije podizao glas, ali imao je načina da mu udahne visinu i probojnost usled kojih bi se čuo i kroz uragan.

'Mi ne vršimo *egzekucije*. Mi ne *masakriramo*. Mi nikada, u to možete biti sasvim sigurni, mi nikada ne *mučimo*. Ne petljamo se sa zločinima iz strasti, ili mržnje, ili besciljne dobiti. Mi to ne činimo zbog ushićenja inhumacije, ili da bismo nahranili neku unutrašnju tajnu potrebu, ili zbog silne koristi, ili zbog nekog razloga, ili uverenja; kažem vam gospodo da su svi ovi motivi krajnje sumnjivi. Pogledajte lice čoveka koji će da ubije iz uverenja i vaše nozdrve će osetiti miris gnušanja. Saslušajte govor objave svetog rata i, uveravam vas, vaše bi uši trebalo da začuju kliktaj kantara zla i provlačenje njegovog čudovišnog repa po čistoti jezika.

'Ne, mi to radimo zbog novca.'

'I, zato što iznad svega moramo da znamo kolika je vrednost ljudskog života, mi to radimo za veliki novac.

'Teško da može biti čistijeg motiva, tako lišenog svakog pretvaranja.

'*Nil mortifi, sine lucre*. Zapamtite. Nema ubijanja bez plaćanja.'

Zastao je za trenutak. I uvek izdajte priznanicu', dodade.

'Znači sve je u redu', reče Čider. Tepik je smrknuto klimao glavom. To je bilo ono što je bilo toliko simpatično kod Čidera. Imao je tu zavidnu sposobnost da izbegne da ozbiljno razmišlja o bilo čemu što je radio.

Prilika im je oprezno prišla kroz otvorenu kapiju* (Kapija Esnafa ubica nikada se nije zatvarala. Pričalo se da je ovo zato što je Smrt u poslu sve vreme, ali to je zaista bilo zbog toga što su šarke zarđale još pre nekoliko vekova, a niko nije preduzimao ništa po tom pitanju.). Svetlost baklje iz portirove odaje odbila se od plave kovrdžave kose.

'Znači vas dvojica ste uspeli', reče Artur nonšalantno vadeći potvrdu.

Artur se prilično promenio za sedam godina. Stalni izostanci temeljne osvete Velikog Orma zbog nedostatka poštovanja izlečili su ga od sklonosti da svugde trčkara s kaputom preko glave. Njegova sitna građa dala mu je prirodnu prednost u onim područjima zanata koji su obuhvatali uzana mesta. Njegov urođeni dar za kanalisanu nasilnost otkrio se onog dana kada su Flimo i njegovi pajtaši odlučili da bi bilo, zabavno malo ćebovati nove momke i za početak izabrali Artura; deset sekundi kasnije bilo je potrebno da svi dečaci u spavaonici udruže snage kako bi zadržali Artura i izbili mu ostatke stolice iz ruke. Slučaj je hteo da je on bio sin pokojnog Johana Ludoruma, jednog od najvećih ubica u istoriji Esnafa. Sinovi mrtvih ubica uvek dobijaju besplatnu školarinu. Da, može to ponekad da bude i brižna profesija.

Nije bilo sumnje da će Artur proći. Išao je na dodatnu nastavu i bilo mu je dozvoljeno da koristi zaista komplikovane otrove. Verovatno će ostati i na postdiplomskim studijama.

Sačekali su sve dok se gongovi grada nisu oglasili dva puta. Satni mehanizam nije bio precizna tehnologija u Ank-Morporku i u svakom slučaju mnoge od raznolikih gradskih zajednica imale su sopstvene ideje o tome šta je predstavljalo jedan čas, tako da su odjeci zvonjave poskakivali po gradskim krovovima narednih pet minuta.

Kada je postalo očigledno da je postignut opšti dogovor da je već dobro prošlo dva sata, njih trojica su prestala da gledaju u svoje cipele.

'E pa, to je to', reče Čider.

'Jadni stari Čizrajt', reče Artur. 'Tragično je to, kad malo bolje razmisliš.'

'Da, dugovao mi je četiri penija', složio se Čider. 'Hajde, sredio sam nam nešto.'

Kralj Tepikimon XXVII ustao je iz kreveta i prekrio rukama uši da bi

odagnao huk mora. Noćas je bio jak.

Uvek je bio preglasan kada je bio loše volje. Trebalo mu je nešto da mu odvрати misli. Mogao je da pošalje po Ptrejsi, njegovu omiljenu sluškinju. Ona je bila *naročita*. Njena pesma uvek bi ga razgalila. Život je izgledao mnogo vedriji kada bi prestala.

Ili, recimo, izlazak sunca. To je uvek bilo tako ohrabrujuće. Prijatno je bilo sedeti umotan u ćebe na najvišem krovu palate i posmatrati kako se sa reke diže izmaglica dok se zlatasta poplava razliva zemljom. Dobili biste to toplo, ispunjavajuće osećanje da je još jedan posao urađen kako valja. Čak i ako niste zapravo znali kako ste to uradili...

Ustao je, navukao papuče i uputio se iz svoje spavaće sobe kroz široki hodnik koji je vodio do ogromnih spiralnih stepenica ka krovu. Nekoliko sveća osvetljavalo je kipove drugih lokalnih bogova, iscrtavajući po zidovima pokretne senovite slike stvorova sa psećom glavom, telom ribe i rukama pauka. Znao je za njih još od detinjstva. Njegove mladalačke noćne more bile bi sasvim bez oblika da nije bilo njih.

More. Video ga je samo jednom, kada je bio dečak. Nije mogao da se seti mnogo detalja kada je bila reč o moru, izuzev njegove veličine. I huka. I galebova. Opsedali su mu um. Činilo se da su oni sebi bolje sredili život, ti galebovi. Poželeo je da se jednoga dana vrati kao jedan od njih, ali naravno ta mogućnost nije postojala ako ste faraon. Nikad se niste vraćali. Niste zaista ni odlazili, u stvari.

'Dakle, šta je u pitanju?' upita Tepik.

'Probaj', reče Čider, 'samo probaj. Nikada više nećeš imati priliku.'

'Tako izgleda da mi je žao da ga kvarim', ljubazno reče Artur gledajući prefinjenu šaru na svom tanjiru. 'Kakve su ovo crvene stvarčice?'

'Samo rotkvice', nadmeno reče Čider. 'One nisu ono što je bitno. Hajde.'

Tepik je pružio malu drvenu viljušku i nabo kao papir tanak komadić bele ribe. Kuvar koji je napravio *skviši* gledao ga je ispitivački, kao neko ko posmatra bebicu za prvi rođendan. Kao i, shvatio je, ostatak restorana.

Oprezno je stao da žvaće. Bilo je slano i pomalo gumenasto s tračkom izliva kanalizacije.

'Lepo?' znatiželjno upita Čider. Nekoliko obližnjih gostiju počelo je da aplaudira.

'Različito', dopusti Tepik, žvaćući. 'Šta je to?'

'Dubokomorska nadimača', reče Čider.

'U redu je', žurno dodade kada je Tepik značajno spustio viljušku, 'savršeno je bezbedno ukoliko joj se izvadi svaki komad stomaka, džigerice i probavnog sistema, zato toliko košta, ne postoji drugi najbolji kuvar nadimača, to je najskuplja hrana na svetu, ljudi pišu pesme o njoj...'

'Moglo bi da se kaže da je eksplozija ukusa', promumla Tepik koji je dolazio sebi. Ipak, mora dajе bilo pripremljeno kako valja inače bi ga već bilo po zidovima umesto tapeta. Pažljivo je ćušnuo nekakavo iseckano korenje koje je zauzimalo ostatak tanjira.

'A šta ti ovo radi?' upita.

'Pa, ukoliko nije pripremljeno upravo kako treba tokom perioda od šest nedelja one katastrofično reaguju sa želu-dačnom kiselinom', reče Čider. 'Oprosti. Mislio sam da bi trebalo da proslavimo najskupljom hranom koju možemo da priuštimo.'

'Shvatam. Riba i krompirići *za muškarce*', reče Tepik.

'Imaju li ovde sirće?' upita Artur punih usta. 'A i malo kašastog graška lepo bi leglo.'

Ali vino je bilo dobro. Mada ne i naročito dobro. Ne iz neke od ćuvenih berbi. Ali ono je objašnjavalo zašto je Tepik ćitavog dana imao glavobolju.

Bio je to premamurluk. Njegov prijatelj uzeo je ćetiri boce inaće sasvim obićnog vina. Razlog zašto je ono bilo tako skupo bio je taj što je bilo naćinjeno od grožđa koje još nije bilo zasaćeno.* (Nizvrtao vino pravi se od grožđa koje pripada vrsti flore - rean-ualkama - koje uspeavaju samo u poljima zasaćenim magijom. Obićne biljke rastu nakon što im se seme zasaći - a sa reanu-alkama je *obrnut*o. Iako reanualno vino uzrokuje opijenost na uobićajen naćin, reakcija digestivnog sistema na njegove molekule

uzrokuje neobičnu reakciju čiji je krajnji rezultat da posledični mamurluk pomeri u vremenu unatrag, do tačke od nekoliko sati pre nego što je vino popijeno. Odatle izreka: imaš dlaku psa koji će te ujesti.)

Svetlo se na Disku kreće polako, lenjo. Nigde ne žuri da stigne. Čemu sekiracija? Pri brzini svetlosti, svugde je na istom mestu.

Kralj Tepikimon XXVII je posmatrao zlatni disk kako lebdi nad svetom. Jato ždralova uzletelo je s maglom obavijene reke.

Bio je savestan, govorio je sebi. Niko mu nikada nije objasnio *kako* da se uzdigne sunce i reka da plavi i žito da nikne. Kako su i mogli? *On* je bio bog na kraju krajeva. On bi trebalo da zna. Ali nije znao, pa je stoga išao kroz život nadajući se kao niko da će sve raditi kako treba i to je izgleda urodilo plodom. Nevolja je bila u tome da ako ne bi radilo, on ne bi znao zašto ne radi. Košmar koji ga je često progonio u snu sastojao se od toga da ga visoki sveštenik Dios budi jednog jutra, samo što nije bilo jutro, naravno, i sva svetla u palati gore i ljutita svetina gundža pod zvezdanim nebom i svi s iščekivanjem gledaju u njega...

A sve što bi on mogao da kaže bilo bi: 'Izvin'te.'

To ga je užasavalo. Kako je lako bilo zamisliti led koji se stvara na reci, palme okovane večnim mrazom s kojih otpada lišće (koje bi se razbijalo prilikom pada na sleđenu zemlju) i ptice koje beživotno padaju s neba...

Senka se navukla nad njim. Pogledao je naviše očima zamagljenim od suza prema sivom i praznom obzorju i usta mu se u užasu otvoriše.

Ustao je, bacivši ćebe u stranu, preklinjuće podižući obe ruke. Ali, sunca nije bilo. On je bio bog, ovo je bio njegov posao, to je bila jedina stvar zbog koje je bio ovde, a izneverio je narod.

Sada je u svojim mislima mogao da čuje huk svetine, odjekujuću buku koja je počela da mu ispunjava uši sve dok ritam nije postao uporan i poznat, sve dok nije dostigla tačku u kojoj ga više nije pritiskala, već ga je izvela napolje, u tu slanu, plavu pustinju gde je sunce uvek sjalo, a nebom jezdili vitki oblaci.

Faraon se izdigao na prste, zabacio glavu unazad, raširio krila. I skočio.

Kada se vinuo u nebo iznenadilo ga je što je čuo tup udarac iza sebe. A sunce je iskočilo iza oblaka. Kasnije, faraon se zbog toga osećao krajnje posramljeno.

Trojica novih ubica polako su se teturala ulicom, stalno na pragu da se preture, ali nikad ga ne dostižući, pokušavali su da pevaju 'Dugme je na vrhu čarobnjakove palice' u glas ili barem u istom tonalitetu.

'Veliko je i okruglo i teško tri...' pevao je Čider. 'Mater mu, u šta sam to ugazio?'

'Zna li ko gde smo?' upita Artur.

'Krenuli - krenuli smo u sedište Esnafa', reče Tepik, 'samo mora da smo negde pogrešno skrenuli jer je ispred nas reka. Osećam je po mirisu.'

Oprez je probio Arturov alkoholni oklop.

'Moglo bi u okolini da bude op - ops - opasnih ljudi u ovo doba noći', izusti.

'Jes', reče Čider zadovoljno, 'nas. Imam potvrdu da to dokažem. Imam test i sve to. Baš bi' voleo da vidim da neko pokuša nešto s nama.'

'Tako je', složio se Tepik naslanjajući se na njega u potrazi za nekakvim osloncem. 'Ima da ih rasporimo od kakoonobeše do onoga.'

'Tako je!'

Nesigurno su se oteturali do Mesinganog mosta.

U stvari *jeste* bilo opasnih ljudi u noćnim senkama i trenutno su bili na nekih dvadeset koraka iza njih.

Složeni sistem kriminalnih Esnafa nije načinio Ank-Morpork bezbednijim mestom, samo je ustrojio njegove opasnosti i stavio ih u redovne i pouzdane okvire. Najvažniji Esnafi nadzirali su grad temeljitije i svakako s više uspeha nego što je to staroj Straži ikada pošlo za rukom, a istina je bila da bi se bilo koji slobodnjak ili nelicencirani lopov kojeg bi uhvatio Esnaf lopova uskoro našao u pritvoru radi davanja izjave o socijalnom statusu i prikucavanja kolena*.(Kada je Esnaf lopova objavio generalni štrajk u godini Uposlenog lenjivca, stvarni nivo kriminala se udvostručio.)

Ipak, uvek je bilo nekoliko duša koje su vodile neizvestan život izvan bezakonja, a petorica koji su odgovarali ovom opisu oprezno su se približavali trojki kako bi ih upoznali sa ovonedeljnom specijalnom ponudom: presecanjem grla sa krađom i zakopavanjem u rečnom mulju po izboru.

Ljudi se obično drže podalje od ubica zbog instinktivnog osećanja da bogovi ne odobravaju ubijanje ljudi za velike sume novca (bogovi su obično više voleli da se ljudi ubijaju za male svote ili besplatno) što ishoduje u gordosti, koja je božja kazna. Bogovi su veoma verovali u pravdu, barem kad su ljudi u pitanju i bili su poznati po tome što su je delili s takvim zanosom da su se ljudi miljama unaokolo pretvarali u obredne posude.

Ipak, crnina ubice ne plaši svakoga i u određenim delovima društva pomalo je prestižno ubiti ubicu. To je kao skupiti čitav album sličica za jedan dan tapki.

U širem smislu, stoga, trojku koja se upravo sada teturala opustelim daskama sačinjavale su mrtve pijane ubice, a ljudi iza njih trudili su se da umetnu značajni zarez.

Čider je uleteo u jednog od heraldičkih drvenih nilskih konja**((Jedna od dve*** legende o nastanku Ank-Morporka odnosi se na dva brata siročeta koji su izgradili grad a koje je zapravo pronašla i odgajila ženka nilskog konja (doslovno *orijeple*, mada neki istoričari tvrde da je ovo pogrešno tumačenje *orejaple*, vrste ormarića za piće sa staklenim vratima). Osam heraldičkih nilskih konja stoje duž mosta okrenuti ka moru. Kaže se da će, ako opasnost

ikada ugrozi grad, oni pobeći. Druga legenda, koju obično ne prepričavaju građani, glasi da je još u ranijem dobu grupa mudraca preživela poplavu koju su poslali bogovi tako što su napravili ogromnu barku, a na tu barku su ukrkali po dve životinje od svake vrste koja je postojala na Disku. Nakon nekoliko nedelja zajedničkog đubrenja brod koji je postajao sve teži počeo je sve više da tone - tvrdi priča pa -pa su ga istovarili preko jedne strane i to nazvali Ank-Morpork.) koji su stajali duž ivice mosta s morske strane, odbio se i prevalio preko ograde.'Muka mije', obznanio je.

'Samo napred', reče Artur, 'tome reka i služi.'

Tepik je uzdahnuo. Bio je privržen rekama, koje su kako je osećao bile stvorene da bi po sebi imale lokvanje i krokodile ispod njih, a Ank ga je uvek deprimirao zato što ako biste u njega stavili lokvanj, on bi se rastvorio. On je spirao velike muljevite ravnice sve od Ramtopskih planina, a dok bi došao do Ank-Morporka (stanovnika jedan milion), mogao bi samo da se nazove tečnošću, zato što se pokretao brže od okolnog zemljišta; zapravo povratiti u njega vero vatno bi ga, u proseku, učinilo nešto čistijim.

Zagledao se u uzani mlaz koji se cedio između središnjih stubova, a onda je podigao svoj pogled prema sivom horizontu.

'Izlazi sunce', objavi.

'Ne sećam se da sam to pojeo', promrmlja Čider.

Tepik se odmakao i nož mu je prohujao pored nosa zarivši se u zadnjicu nilskog konja pokraj njega.

Pet prilika iskoračilo je iz izmaglice. Tri ubice instinktivno su se pribile jedan uz drugoga.

'Pridete li mi, zažalícete', zavapio je Čider držeći se za stomak. 'Račun za pranje biće *užasan*.'

'E sad, šta mi to imamo ovde?' reče glavni lopov. Ovo je ono što se obično kaže u ovakvim situacijama.

'Esnaf lopova, je l' da?' reče Artur.

'Ne', reče vođa, 'mi smo mala i netipična manjina zbog koje ostale bije loš glas. Dajte nam vaše vrednosti i oružje, molim. Ovo neće napraviti razliku, shvatate. Samo je reč o tome da je pljačkanje leševa neprijatno i ponižavajuće.'

'Mogli bi da jurnemo na njih', reče Tepik nesigurno.

'Mene ne gledaj', reče Artur. 'ne bih uspeo da pronađem svoje dupe ni uz pomoć atlasa.'

'Stvarno ćete zažaliti kad povratim', reče Čider.

Tepik je postao svestan noževa za bacanje nabijenih u svakom od rukava i da su mu. šanse da mu se neki od njih pojavi u ruci, a da pri tom i dalje bude živ najverovatnije bile veoma male.

U ovakvim trenucima religiozno okrepljenje je veoma značajno. Okrenuo se i pogledao u pravcu sunca baš kada se ono pomaljalo iznad oblaka zore.

U njegovom središtu videla se jedna tačkica. Pokojni kralj Tepikimon XXVII otvorio je oči.

'Leteo sam', prošaputa. 'Sećam se osećaja da imaš krila. Šta ću ja ovde?'

Pokušao je da ustane. Za trenutak je imao osećanje iznenadne težine koje je odjednom iščezlo, tako da se pridigao na noge gotovo bez ikakvog napora. Pogledao je dole da vidi šta ga je izazvalo.

'Majčice', reče.

Kultura rečnog kraljevstva imala je mnogo toga da kaže o smrti i o tome šta se potom dešava. U stvari, ona je imala veoma malo toga da kaže o životu, posmatrajući ga kao neku vrstu neugodne predigre za glavni događaj i nešto kroz šta treba projuriti što je učtivije moguće, pa je stoga faraon veoma brzo došao do zaključka da je postao mrtav. Prizor njegovog iskasapljenog tela na pesku ispod odigrao je glavnu ulogu u ovome.

Sivila je bilo posvuda. Predeo je imao utvarni izgled, kao da bi mogao da prođe pravo kroz njega. Naravno, razmišljao je, verovatno i mogu. Protrljao je ono što je bila analogija njegovih ruku. E pa, to je to. Ovo je ono gde postaje zanimljivo; ovo je ono gde zaista počinjem da *živim*.

Iza njega glas reče: DOBRO JUTRO.

Kralj se okrenuo.

'Zdravo', reče. 'Ti si...'

SMRT, reče Smrt.

Kralj je izgledao iznenađeno.

'Koliko sam ja čuo, Smrt dolazi u vidu troglavog balegara', reče.

Smrt slegnu ramenima. **DOBRO. SAD ZNAŠ.**

'Kakva ti je to stvar u ruci?'

Ovo? To **JE KOSA.**

'Čudan neki predmet, zar ne?' reče faraon. 'Mislio sam da Smrt nosi Mlatilo milosti i Srp pravde.'

Smrt kao da je razmišljao o ovome.

U **ČEMU?** upita.

'Molim?'

JE L' MI TO JOŠ UVEK GOVORIMO O VELIKOJ BUBI?

'Ah. U svojim usnicama, pretpostavljam. Ali, čini mi se da ima ruke na

jednoj od fresaka u palati.' Kralj je oklevao. 'Izgleda malo blesavo, stvarno, sad kad to pričam nekome. Mislim, velika buba s rukama. I glavom ibisa, koliko mogu da se prisetim.'

Smrt uzdahnu. On je bio stvorenje Vremena i stoga su prošlost i budućnost za njega bili jedno, ali bilo je perioda kada se trudio da se pojavi u formi po izboru klijenta. Ovo je propalo jer je obično bilo nemoguće znati šta klijent očekuje pre nego što postane mrtav. A onda je odlučio da pošto ionako niko ne očekuje da će umreti, može slobodno i da ugodi sebi, pa je stoga ostao privržen poznatoj crnoj odori s kapuljačom, koja je bila pristojna, veoma poznata i svugde prihvatljiva, kao najbolje kreditne kartice.

'Elem', reče faraon, 'pretpostavljam da će najbolje biti do pođemo.'

KUDA?

'Pa zar *ti* ne znaš?'

OVDE SAM SAMO DA BIH SE POSTARAO DA UMREŠ U ZAKAZANO VREME. ŠTA SE POTOM DEŠAVA, TO JE NA TEBI.

'Dobro... ' Kralj je mahinalno počeošao bradu. 'Pretpostavljam da treba da sačekam dok urade sve pripreme i tome slično. Mumifikuju me. I izgrade prokletu piramidu. Hm. Moram li da čučim ovde i čekam na sve to?'

PRETPOSTAVLJAM. Smrt pucnu prstima i veličanstveni beli pastuv prestade da brsti zelenilo iz vrta i uputi se ka njemu.

'On. Pa, mislim da ću skloniti pogled. Prvo povade sve gnjecave unutrašnje delove, znaš.' Pogled blage zabrinutosti prešao mu je licem. Stvari koje su izgledale savršeno razumno dok je bio živ, pomalo su budile podozrenje sada kad je bio mrtav.

'To je da bi se sačuvalo telo tako da ponovo može da započne život u Donjem svetu', dodade pomalo pometenim tonom. 'I umotaju te u zavoje. Barem ovo izgleda logično.'

Protrljao je nos. 'Ali onda ti ostave svu tu hranu i piće u piramidi. Pomalo čudno, stvarno.'

GDE SU MU UNUTRAŠNJI ORGANI U TOM TRENUTKU?

'To je baš neobično, zar ne? Oni su u tegli u susednoj prostoriji', reče kralj čiji je glas bio protkan nedoumicom. 'Čak smo stavili i ogromni model dvokolice u tatinu piramidu.'

Njegovo mrštenje se produbilo. 'Od masivnog drveta', reče gotovo za sebe, 'sa pozlatom po celoj kočiji. I četiri drvena vola da je vuku. Onda smo nabili ogromnu kamenčinu u vrata...'

Pokušao je da razmisli i otkrio da je to bilo iznenađujuće lako. Nove ideje ulivale su se u njegov um tekući u hladnoj, bistroj bujici. Morale su da se zadovolje igrom svetlosti po kamenju, dubokoplavom bojom neba, mnogostrukim mogućnostima sveta koji se pružao svuda oko njega. Sada kada nije imao telo da se nameće svojim upornim zahtevima svet se činio punim čudesu, ali na nesreću kao jedno od prvih bila je činjenica da je mnogo onoga što si mislio da je istinito sada izgledalo pouzdano kao barski gas. A takođe i da će, taman kada je počeo da uživa u svetu, biti zakopan unutar piramide.

Kada umreš, prva stvar koju izgubiš jeste tvoj život. Druga stvar su tvoje iluzije.

VIDIM DA IMAŠ MNOGO TOGA ZA RAZMIŠLJANJE, reče Smrt uzjahavši konja. **A SADA, AKO NE ZAMERIŠ. ..**

'Čekaj malo...'

DA?

'Kada sam... pao, mogao sam da se zakunem da sam leteo.'

ONAJ DEO TEBE KOJI JE BOŽANSKI LETEO JE, NARAVNO. TI SI SADA SASVIM SMRTAN.

'Smrtan?'

VERUJ MI NA REČ. RAZUMEM SE U TE STVARI.

'Oh. Vidi, ima poprilično pitanja koje bih voleo da ti postavim...'

UVEK IH IMA. ŽAO MI JE. Smrt je petama obo konja i iščezao.

Kralj je stajao dok je nekoliko poslužitelja hitalo duž zida palate, usporilo kada se približilo njegovom lešu i oprezno prišlo.

'Da li ste dobro, o draguljni gospodaru sunca?' odvaži se jedan od njih.

'Ne, nisam', odbrusi kralj čijih se nekoliko temeljnih ubeđenja o svetu ozbiljno uzdrimalo, a to nikada ne ostavlja nekoga u dobrom raspoloženju.

'Ja sam, uzgred, trenutno mrtav. Neverovatno, zar ne?' dodade kiselo.

'Upravo sam pao sa trideset metara zida na glavu i šta misliš?' povika kralj.

'Ne bih rekao da nas čuje, Jahmete', reče drugi sluga.

'Slušajte', reče kralj čija je nužda bila ravna samo potpunoj nemoći slugu da čuju bilo šta od onoga što je govorio, 'morate pronaći mog sina i reći mu da zaboravi na ono s piramidama, barem dok ne promislim malo o svemu, ima jedna ili dve stvari koje se čine pomalo protivrečne u vezi s čitavim zamešateljstvom zagrobnog života, i...'

'Da l' da povičem?' upita Jahmet.

'Ne bih rekao da možeš da vičeš dovoljno glasno. Mislim da je mrtav.'

Jahmet je spustio pogled na ukrućeni leš.

'Mater mu', reče najposle. 'E pa, za početak, ode sutrašnji dan u čabar.' Sunce, nesvesno da izvodi oproštajnu predstavu, nastavilo je lagano da se izdiže iznad ivice sveta. A izvan toga, krećući se brže nego što bi i jedna ptica trebalo da leti, galeb se obrušavao prema Ank-Morporku, prema Mesinganom mostu i osam ukočenih prilika, prema jednom zagledanom licu...

Galebovi su bili veoma česti na Anku. Ali dok je ovaj leteo prema grupi, ispustio je dugački, grleni krik od kojeg su tri lopova ispustila svoje noževe. Ništa što ima perje ne bi trebalo da može da ispušta takve krike. Odisao je kandžama.

Ptica je zaokrenula u uzanom krugu i zalepršala do izbočine na odgovarajućem nilskom konju, odakle je sevala prema grupi razjarenim crvenim očima.

Vodeći lopov je odvratio svoj zaprepašćeni pogled s nje upravo kada je čuo Artura kako govori, sasvim ljubazno: 'Ovo je broj dva nož za bacanje. Dobio sam devedeset šest procenata u bacanju noža. Koja ti očna jabučica nije potrebna?' Vođa lopova je zurio u njega. Što se ostalih mladih ubica ticalo,

primetio je, jedan je i dalje ukočeno gledao u galeba dok je drugi bio zauzet povraćanjem preko ograde.

'Ti si samo jedan', reče. 'Nas je petorica.'

'Ali uskoro će vas biti samo četvorica', reče Artur.

Krećući se polako, kao neko ko je ošamućen, Tepik pruži ruku prema galebu. Sa bilo kojim normalnim galebom ovo bi ishodovalo gubitkom palca, ali stvorenje je naskočilo na nju izgledajući poput gospodara koji se vraća na staru plantažu.

Ovo kao da je krajnje uznemirilo lopove. Arturov osmeh im takođe nije pomagao.

'Lepa ptica', reče vođa šupljim glasom nekog ko je krajnje zabrinut. Tepik je sanjivo češkao njenu jajastu glavu.

'Mislim da bi vam bilo pametno da odete', reče Artur dok se ptica izmeštala u stranu po Tepikovoj ruci. Čvrsto se držeći nogama koje su imale kožicu za plivanje, šireći krila kako bi održala ravnotežu, trebalo je da izgleda lakrdijaški, ali umesto toga izgledala je kao da je puna skrivene snage, kao da je orao bio njeno drugo ja. Kada je otvorila usta, otkrivajući smešno ljubičasti ptičji jezik, pojavio se nagoveštaj da bi ovaj galeb mogao da učini mnogo više nego da ugrozi sendvič sa paradajzom na plaži.

'Da li je čarobna?' upita jedan od lopova koji je odmah potom bio ućutkan.

'E pa, odosmo mi onda', reče vođa, 'izvinjavajte za nesporazum.'

Tepik mu je uputio topao, bezličan osmeh.

Svi su potom začuli uporan, tihi šum. Šest pari očiju okrenulo se oko sebe, pa na dole; Čider je već imao dobar položaj.

Ispod njih, razlivajući se u mraku po sasušenom blatu, Ank je nadolazio. Dios, premijer i visoki sveštenik među visokim sveštenicima, nije po prirodi bio religiozan čovek. To nije bila poželjna osobina za visokog sveštenika, zamagljivalo je rasuđivanje i činilo vas *nepouzdanim*. Počni da veruješ u stvari i čitavo zamešateljstvo postaje lakrdija.

Nije da je on imao nešto protiv vere. Ljudima je trebalo da veruju u

bogove, ako ništa ono zato što je bilo tako teško verovati u ljude. Bogovi su bili neophodni. Njemu je samo bilo potrebno da se ne petljaju i da ga puste da radi po svom.

Mada, bio je blagosloven svojim izgledom. Ako su vam geni namerili da vam daju visinu, ćelavu glavu, nos kojim biste mogli da orete stene, onda su verovatno imali jasnu nameru pred sobom.

Instinktivno nije verovao ljudima kojima je religija bila urođena. Prirodno religiozni, osećao je, bili su nepouzdana i predani lutanju pustinjom i otkrovenjima - kao da bi se bogovi spuštali na takve grane. I nikada nisu ništa postizali. Počeli bi da misle da obredi nisu važni. Počeli bi da misle da možete direktno da razgovarate s bogovima. Dios je znao s nepokolebljivom i nesavitljivom sigurnošću na koju ste mogli da oslonite svet, da su bogovi Djelibebe voleli obrede kao i svako drugi. Na kraju krajeva, bog koji je protiv obreda bio bi kao riba koja je protiv vode.

Seo je na stepenice prestola s palicom preko kolena i prosledio kraljeva naređenja. Činjenica da ih trenutno nije izdavao nikakav kralj nije predstavljala problem. Dios je bio sveštenik već, pa, više godina nego što je mogao da se priseti i znao je sasvim jasno kakava bi naređenja razuman kralj izdavao, pa ih je onda i izdavao.

U svakom slučaju, Lice Sunca bilo je na prestolu, a to je bilo ono što je bitno. Bila je to maska za lice od čistog zlata koju bi trenutni vladar nosio u svim javnim prilikama; ona bi za bezbožnike imala izraz dobroćudnog zatvora.

Hiljadama godina ona je simbolizovala kraljevanje u Djelibebi. Ona je takođe otežavala razlikovanje kraljeva.

I to je bilo krajnje simbolično, mada niko više nije mogao da se seti zbog čega.

Mnogo je takvih stvari bilo u Starom kraljevstvu. Palica preko njegovih kolena, na primer, s veoma simboličnim zmijama simbolično obavljanim oko alegoričnog kamiljeg štapa. Ljudi su verovali da ovo daje visokim sveštenicima nadmoć nad bogovima i mrtvima, ali ovo je verovatno bila metafora, tj. laž.

Dios je promenio položaj.

'Da li je kralj uveden u Sobu Izlaska?' upita.

Krug nižih visokih sveštenika zaklimao je glavama.

'Mumifikator Dil trenutno se bavi njime, o Diose.'

'Vrlo dobro. A graditelju piramide su data uputstva?'

Hut Kumi, visoki sveštenik Kefina, dvoličnog Boga kapija, istupi napred.

'Uzeo sam slobodu da to sam sredim, o Diose', umiljavao se.

Dios je dobovao prstima po palici. 'Da', reče, 'nisam ni sumnjao da jesi.'

U sveštenstvu je vladalo nepodeljeno mišljenje da će Kumi biti taj koji će naslediti Diosa u slučaju da Dios ikada umre, mada čekanje na to da Dios umre nikada nije bilo unosno zanimanje. Jedino oprečno mišljenje bilo je mišljenje samog Diosa koji bi prijateljima, da ih je samo imao, otkrio određene uslove koji bi prethodno trebalo da se steknu, naime, plavi meseci, leteće svinje i on, Dios, da bude viđen u Paklu. Još bi verovatno dodao da je jedina razlika između Kumija i svetog krokodila - krokodilova suštinska iskrenost namera.

'Vrlo dobro', reče.

'Ako bih mogao da podsetim vaše gospodstvo?' reče Kumi. Lica ostalih sveštenika poprimiše lepu bezbednu bezizražajnost kada je Dios sevnuo očima.

'Da, Kumi?'

'Princ, o Diose. Da li je on dozvan?'

'Ne', reče Dios.

'Kako će onda da zna?' upita Kumi.

'Znaće', odsečno reče Dios.

'Kako će se to dogoditi?'

'On će *znati*. A sada, svi na svoje radne zadatke. Idite. Starajte se o svojim bogovima!'

Izjurili su, ostavljajući Diosa samog na stepeniku. Toliko dugo je ovaj položaj bio uobičajen za njega da se izlizalo jedno udubljenje u kamenu u koje je on savršeno ulegao.

Naravno da će princ saznati. To je bio deo divote stvari. Ali, u brazdama svog uma, duboko urezanim od silnih godina rituala i prigodnih obreda, Dios je otkrio određenu nelagodnost. Nije se ona tu osećala prijatno. Nelagodnost je bila nešto što se događalo drugim ljudima. Nije on dogurao do ovog mesta na kome je sada tako što je ostavljao prostora sumnji. Pa ipak, javljala se sićušna pomisao, sićušna *sigurnost*, da će s ovim novim kraljem biti problema.

Dobro. Dečak će ubrzo naučiti. Svi su oni naučili.

Promenio je položaj i trznuo se. Bolovi i žiganja su se povratili, a to nije mogao da dopusti. Oni su ga ometali u poslu, a njegov posao bio je sveto namesništvo.

'To nije on, lepo se vidi.'

'Pa ko je onda?' upita Čider.

Šljapkali su nesigurno niz ulicu, ne pijano ovoga puta, već nezgrapnim korakom dvoje ljudi koji pokušavaju da se kreću za troje. Tepik je hodao, ali ne na način koji im je ulivao poverenje da njegov um ima udela u tome.

Oko njih vrata su se otvarala, prosipale su se psovke, dopirali su zvuci nameštaja koji se vukao na prvi sprat. 'Mora da je bila opaka oluja u planinama', reče Artur. 'Obično ne nadolazi ovako čak ni u proleće.'

'Možda kad bi mu zapalili malo perja ispod nosa', predloži Čider.

'Najbolje tog prokletog galeba', zareža Artur.

'Kojeg galeba?'

'Video si ga.'

'Pa, šta s njim?'

'Video si ga, zar ne?' Nesigurnost trepnu svojim crnim plamenom u Arturovim očima. Galeb je nestao u opštoj gužvi.

'Pažnja mi je bila malo odvučena', snebivajući se reče Čider. 'Mora da je to zbog onih biskvita s mentolom koje su poslužili uz kafu. Činilo mi se da su malo bajati.'

'Definitivno pomalo čudnovata ptica', reče Artur. 'Slušaj, hajde da ga spustimo negde dok izlijem vodu iz čizama, važi?'

U blizini je bila neka pekara čija su vrata bila otvorena kako bi plehovi s hlebom mogli da se ohlade u ranoj jutarnjoj svežini. Naslonili su Tepika na zid.

'Izgleda kao da ga je neko udario u glavu', reče Čider. 'Nije niko, zar ne?'

Artur odmahnu glavom. Tepikovo lice bilo je ukočeno u blagom osmehu. U šta god da su njegove oči gledale to nije pripadalo uobičajenom skupu dimenzija.

'Trebalo bi da ga vratimo u Esnaf, pa onda u bol...'

Zaustavio se. Začulo se neobično šuškanje iza njega. Vekne hleba lagano su poskakivale na svojim plehovima. Jedna ili dve su podrhtavale na podu, gde su se okretale oko sebe kao prevrnute bubašvabe.

Zatim su njihove kore popucale kao ljuske na jajima i iz njih iznikoše stotine zelenih izdanaka.

U narednih nekoliko sekundi plehovi su postali zanjihani stalci mladog žita s vrhovima stabljika koji su nabubrili i povijali se od težine. Između njih koračali su Čider i Artur, s pokeraškim izrazom na licu, odrađujući sto metara nonšalantne šetnje s Tepikom koga su čvrsto držali između sebe.

'Da li on radi sve ovo?'

'Imam osećaj da...!' Artur se osvrnuo za njima, za slučaj da su ljutiti pekari izašli i opazili tako naprasnu proizvodnju žitarica, i stao tako iznenada da su se druga dvojica okrenula oko njega kao kormilo.

Zabrinuto su pogledali niz ulicu.

'Nije baš da se ovako nešto viđa svaki dan', naposletku reče Čider.

'Misliš na to kako trava i ostalo izrasta gde god kroči stopalom?'

'Da.'

Pogledi im se susretoše. Kao jedan, pogledali su u Tepikove cipele. Već je do članaka bio u zelenilu, koje se žurno probijalo kroz vekovima staru kaldrmu.

Ne izgovorivši ni reč, uhvatili su ga za laktove i podigli u vazduh.

'Bolnica', reče Artur.

'Bolnica', složi se Čider.

Ali obojica su znali, već i tada, da će ovo zahtevati više od vrućih obloga.

Doktor se zavalio u naslon.

'Prilično jasno', reče brzo razmislivši. 'Ovde imamo slučaj *mortisportalitackulatum* s komplikacijama.'

'Šta to znači?' upita Čider.

'Laičkim rečnikom rečeno', prezrivo reče doktor, 'mrtav je k'o ekser.'

'Kakve su komplikacije?'

Doktor im uputi prepreden pogled. 'I dalje diše', reče. 'Pogledajte, puls mu gotovo bruji, a ima temperaturu na kojoj bi mogao da pržiš jaja.' Oklevao je svestan daje ovo bilo verovatno suviše jasno i lako razumljivo; medicina je bila nova umetnost na Disku i dokle bi dogurala kad bi ljudi mogli da je razumeju?

'*Pyrocerebrum ouerf culinaire*', reče nakon malo premišljanja.

'Dakle, šta možete da uradite u vezi s tim?' upita Artur.

'Ništa. Mrtav je. Svi medicinski testovi to dokazuju. Stoga, e-e... sahranite ga, pazite da bude hladan i recite mu da dođe do mene sledeće nedelje. Po danu, ako je moguće.'

'Ali on i dalje diše!'

'To su samo refleksne radnje koje lako mogu da zbune laike', reče doktor nehajno.

Čider uzdahnu. Slutio je da bi Esnaf, čije je iskustvo bilo bez premca kada

su u pitanju oštri noževi i složena organska jedinjenja, mogao da bude mnogo bolji u elementarnoj dijagnostici od doktora. Esnaf možda jeste ubijao ljude, ali barem nije očekivao da oni budu zahvalni zbog toga.

Tepik je otvorio oči.

'Moram da idem kući', reče.

'Mrtav, je li?' reče Čider.

Doktor je bio dika svoje profesije. 'Nije neobično za leš da ispušta uznemirujuće zvuke nakon smrti', hrabro reče, 'što može da uznemiri rođake i...'

Tepik sede uspravno.

'Takođe i mišićni grčevi tela koje se ukružuje mogu u određenim slučajevima...' započe doktor, ali ne više tako poletno. Onda mu sinu jedna ideja.

'To je retko i tajanstveno oboljenje', reče, 'kojeg ima poprilično u poslednje vreme. Uzrokuje ga - ga - nešto tako malo da se ni na koji način ne može otkriti', završi sa samozadovoljnim osmehom na licu. Ova mu je bila dobra, morao je da prizna. Moraće da je zapamti. 'Puno vam hvala', reče Čider otvarajući vrata i izvodeći ga. 'Sledeći put kada se budemo osećali jako dobro poz-vaćemo vas.'

'Verovatno je cirus', reče doktor dok je nežno, ali odlučno bio guran iz prostorije. 'Uhvatio je cirus, ima toga mnogo sada...'

Vrata se zalupiše.

Tepik je zanjihao noge preko kreveta i uhvatio se za glavu.

'Moram da idem kući', ponovi.

'Zašto?' upita Artur.

'Ne znam. Kraljevstvo me zove.'

'Izgleda da si lepo zaglavio tamo...' započe Artur. Tepik mahnuvši rukom odbaci ovo.

'Gledajte', reče, 'molim vas, ne želim da mi neko razumno ukazuje na stvari. Ne želim da mi neko kaže da bi trebalo da se odmorim. Ništa od toga nije bitno. Vratću se u kraljevstvo čim pre budem mogao. To nije pitanje *moranja*,

shvatite, ja *hoću*. A ti možeš da mi pomogneš u tome, Čidi.'

'Kako?'

'Tvoj otac ima naročito brzu lađu koju koristi za krijumčarenje', mirno reče Tepik. 'pozajmiće mi je, u zamenu za povoljne okolnosti budućih trgovačkih aranžmana. Ako krenemo za manje od sata, put ćemo obaviti za tili čas.'

'Moj otac je pošten trgovac!'

'Naprotiv. Sedamdeset procenata njegovih prošlogodišnjih prihoda došlo je od neprijavljenog trgovanja sledećom robom...' Tepikove oči zagledaše se u ništavilo '... od ilegalnog prevoženja lupeža i vucibatina, devet procenata. Od noćnog šverca neocarinjene...'

'Pa dobro, trideset posto pošten', priznade Čider, 'što je mnogo više od većine. Nego, reci ti meni odakle ti to znaš. Krajnje brzo.'

'Ja - ne znam', reče Tepik. 'Dok sam... spavao, činilo mi se da znam sve. Sve o svemu. Mislim da mi je umro otac'

'Oh', reče Čider. 'Zaboga, oprosti.'

'O, ne. Nije to tako. To je ono što je on želeo. Mislim da se prilično radovao tome. U našoj porodici smrt je ono kada zaista počinješ, znaš, da uživaš u životu. Pretpostavljam da već uživa.'

U stvari, faraon je sedeo na slobodnoj kamenoj ploči u ceremonijalnoj prostoriji za pripremanje, posmatrajući svoju utrobu kako je pažljivo uklanjaju iz tela i odlažu u specijalne posude.

Ovo nije prizor koji ljudi često mogu da vide - barem ne ljudi koji bi mogli da se ozbiljno zainteresuju.

Bio je prilično uznemiren. Mada više nije zvanično nastanjivao svoje telo i dalje je bio vezan za njega nekom vrstom okultne sponse, a prilično je teško biti srećan gledajući dvojicu zanatlija s rukama do lakata u tebi.

A ni šale nisu smešne. Ne kada je u pitanju, pa, tvoje dupe.

'Vidi, gazda Dile', reče Gern, debeljuškasti, zajapureni mladić koji je, kako je kralj shvatio, bio novi pripravnik. 'Vidi... ček'... gledaj sad, gledaj sad... vidi... tvoje ime na reklami. Shvataš? Tvoje ime na reklami, vidiš?'

'Vrati ih lepo u posudu, dečko', umorno reče Dil. 'I kad smo već kod toga nije mi se mnogo dopao ni Goca Grendija štos.'

'Izvini, gazda.'

'I ne bilo ti zapovedeno, dodaj mi kuku za mozak broj tri, kad si već tu.'

'Stiže, gazda', reče Gern.

'I nemoj da me drmneš. Ovo je sada pipavo.'

'Naravski.'

Kralj se izvijao da bolje vidi.

Gern je nešto petljao u svom delu posla, a onda je ispustio dugački, duboki zvižduk.

'Ma pogledaj samo koje je ovo boje!' reče. 'Da ne veru-ješ, je l'da? Mora da je to od nečega što jedu, gazda?'

Dil uzdahnu. 'Samo ga stavi u posudu, Gerne.'

'Samo reci, gazda. Gazda?'

'Da, momče?'

'U kom komadu je bog, gazda?'

Dil zaškilji kroz kraljevu nozdrvu, pokušavajući da se koncentriše.

'To biva sređeno pre nego što dođu ovde dole', reče strpljivo.

'Čudilo me je', reče Gern, 'pošto nema posude za njega.'

'Ne. I ne bi trebalo da je bude. Bila bi to mnogo čudna posuda, Gerne.'

Gern je izgledao pomalo razočarano. 'Oh', reče, 'znači on je samo običan, onda, zar ne?'

'U strogo organskom smislu', reče Dil glasom koji je bio pomalo prigušen.

'Naša mama kaže da je on bio dobar kralj', reče Gern. 'Šta ti misliš?'

Dil je zastao sa posudom u rukama i učinilo se da je po prvi put malo razmislio o razgovoru koji su vodili.

'Nikada o tome ne mislim dok ne dođu ovde dole', reče. 'Pretpostavljam

da je bio bolji od većine. Lep par pluća. Čisti bubrezi. Dobri veliki sinusi, što uvek cenim kod kraljeva.' Pogledao je nadole i izrekao stručno mišljenje. 'Pravo zadovoljstvo raditi.'

'Naša mama je rekla da mu je srce na pravom mestu', reče Gern.

Kralj koji je turobno lebdeo u ćošku smrknuto je klimnuo glavom. Da, pomislio je. Posuda broj tri, gornja polica. Dil je krpom obrisao ruke i uzdahnuo. Možda mu je trideset i pet godina u poslu, pored sigurne ruke, filozofskog držanja i vegetarijanskog opredeljenja, takođe dalo i moć da čuje ono neuobičajeno. Jer, bio je gotovo ubeđen da je tu odmah pored njegovog uveta još neko uzdahnuo.

Kralj je tužno tumarao drugim krajem prostorije i zagledao se u neodređenu tečnost za pripremanje u koritu.

Baš čudno. Dok je bio živ sve je izgledalo tako logično, tako *očigledno*. Sada kad je bio mrtav izgledalo je kao traćenje truda.

Počinjalo je da ga nervira. Posmatrao je Dila i njegovog šegrtu kako rasklanjaju, spaljuju neku ceremonijalnu smolu, podižu ga - to - gore, s poštovanjem nose preko sobe i ubacuju u uljasti zagrljaj sredstva za održavanje.

Tepikimon XXVII se zagledao kroz nejasne dubine u sopstveno telo koje je tužno ležalo na dnu, kao poslednji ukiseljeni krastavac u tegli.

Podigao je pogled prema vrećama u uglu. Bile su pune slame. Nije mu trebalo reći čemu će ona poslužiti.

Lađa nije klizila. *Prikradala* se vodom, poigravajući po talasima na vrhovima dvanaest vesala, napredujući kao naftna mrlja, leteći kao ptica. Bila je zagasito crna i oblikovana poput ajkule.

Nije bilo bubnjara koji bi davao ritam. Lađi nije bilo potrebno bubnjanje. Bez obzira na to, njemu je trebao čitav komplet, uključujući i doboše.

Tepik je sedeo između dva reda tihih veslača u uskoj brazdi za držanje tovara. Bolje i ne razmišljati kakvoj je vrsti tovara služila. Lađa je izgledala kao da je projektovana da prenosi veoma male količine stvari veoma brzo i da to niko ne primeti, a on je sumnjao da je čak i Esnaf krijumčara bio upoznat s njenim postojanjem. Trgovina je bila zanimljivija nego što je mislio.

Pronašli su deltu sa sumnjivom lakoćom - koliko li je puta ova nečujna senka klizila rekom, pitao se - i povrh egzotičnih mirisa pređašnjeg tovara mogao je da oseti mirise doma. Krokodilski izmet. Polen trske. Cvetove lokvanja. Nedostatak cevovoda. Čopor lavova i smrad nilskih konja.

Vodeći veslač nežno ga je potapšao po ramenu, pomogao mu da ustane i pridržavao ga dok je prekoračivao preko palube u plitku vodu. Dok je došao do obale, brod se okrenuo i postao tek nagoveštaj senke nizvodno.

Zato što je po prirodi bio radoznao, Tepik se pitao gde li ga drže preko dana, pošto je imao izgled broda koji je načinjen da putuje samo pod okriljem tame i zaključio je da se verovatno skrivao negde u visokom ševaru delte.

A zbog toga što je sada bio kralj, načinio je mentalnu zabelešku da se od sada pa nadalje periodično patrolira ševarima. Kralj treba da zna stvari.

Zastao je, do članaka u mulju. Znao je sve.

Artur je nejasno trućao o galebovima i rekama i veknama koje kličaju, što je sve ukazivalo da je preterao u piću. Sve čega je Tepik mogao da se seti bilo je buđenje s užasnim osećajem gubitka, budući da njegovo pamćenje nije uspelo da zadrži nova bogatstva koja su iscurela. Podsećalo je to na strahovita predosećanja koja se javljaju u snu, a iščezavaju buđenjem. Znao je sve, ali čim bi pokušao da se seti o čemu je bila reč, curelo mu je iz glave kao iz šuplje kante.

Ali, ostavilo ga je sa novim osećanjem. Pre toga njegov život je lagano šetao, zaokrećući u zavisnosti od okolnosti. Sada je kloparao blistavim šinama. Možda u sebi nije imao ono što je potrebno za ubicu, ali znao je da bi mogao da bude kralj.

Stopala su mu pronašla čvrstu zemlju. Lađa ga je ostavila malo nizvodno

od palate, a plavi u mesečini, plamenovi piramida na suprotnoj obali ispunjavali su noć svojim poznatim sjajem.

Prebivališta srećno preminulih javljala su se u svim veličinama mada ne, naravno, i u svim oblicima. Gusto su se zbijala oko grada kao da su mrtvi voleli društvo.

A čak i najstarija bila su sasvim očuvana. Niko nije pozajmio nijedan kamen radi izgradnje kuće ili puta. Tepik je zbog toga osećao neobjašnjivi ponos. Niko nije raspečatio vrata i ušao unutra da vidi da nisu slučajno mrtvi imali kakvog blaga koje im ne treba. A svakog dana, bez izuzetka, hrana je ostavljena u malim pretkomorama; punomoćnici mrtvih zauzimali su veliki deo palate.

Ponekad bi hrana otišla, a ponekad ne. Sveštenici su, međutim, bili sasvim jasni po ovom pitanju. Bez obzira da li je hrana bila utrošena ili ne, *nju su mrtvi pojeli*. Po svoj prilici im je prijala; nikada se nisu žalili, ali ni dolazili po repete.

Pazite mrtve, govorili su sveštenici i mrtvi će paziti vas. Na kraju krajeva, bili su u većini.

Tepik je odgurnuo trsku u stranu. Ispravio je svoju odeću, otresao nešto blata s rukava i uputio se ka palati.

Ispred njega, tamna naspram plamenova, stajala je velika statua Khufta. Pre sedam hiljada godina Khuft povede svoje ljude iz - Tepik nije mogao da se seti, ali odnekud gde im se nije sviđalo da budu, a biće, i s valjanim razlozima; u ovakvim trenucima žalio bi što ne poznaje bolje istoriju - i pomoli se u pustinji, i bogovi tog mesta pokazaše mu Staro Kraljevstvo. I on uđe, da, i uze ga u vlasništvo svoje, da vo vjeki vjekov bude dom plemenu njegovom. Nešto u tom smislu, svakako. Verovatno se nešto više puta spomenulo 'da' i nekoliko 'zaista', s dodatnim mlekom i medom. Ali prizor tog velikog praotačkog lica, te ispružene ruke, te brade o koju ste mogli da lomite kamenje, hrabrosti u svetlosti piramida, saopštio mu je ono što je on već znao. Vratio se kući i nikada više neće otići. Sunce poče da izlazi.

Najveći živi matematičar na Disku, a zapravo poslednji u Starom Kraljevstvu, protegao se u svojoj štali i izbrojao komadiće slame u svojim jaslama. Onda je procenio broj eksera u zidu. Onda je nekoliko minuta proveo dokazujući da polje automorfne rezonance ima polubeskonačni broj nerešivih prostih podskupova. Nakon toga, da bi nekako utucao vreme, ponovo je prežvakao svoj doručak.

KNJIGA DRUGA

Knjiga mrtvih

Prošle su dve nedelje. Ritual i ceremonija u pravo vreme držali su svet pod nebom i zvezde na njihovim putanjama. Neverovatno je šta ritual i ceremonija mogu da urade. Novi kralj odmerio se u ogledalu i namrštio. 'Od

čega je napravljeno?' upita. 'Prilično je mutno.' 'Od bronze, sire. Izglačane bronze', reče Dios, dodajući mu Mlatilo milosti.

'U Ank-Morporku imali smo staklena ogledala sa srebrom u pozadini. Bila su veoma dobra.' 'Da, sire. Ovde imamo bronzu, sire.' 'Da li zaista moram da nosim zlatnu masku?' 'To je Lice sunca, sire. Prenosi se generacijama. Da, sire. U svim javnim nastupima, sire.'

Tepik se zagledao kroz proreze za oči. To je svakako bilo lepo lice. Blago se osmehivalo. Prisetio se kako je otac jednog dana otišao u posetu porodilištu i zaboravio da je skine; Tepik se drao iz petinih žila. 'Prilično je teška.'

'Otežala je od vekova', reče Dios i dodade mu opsidijanski Srp pravde.

'Da li si dugo sveštenik, Diose?' 'Mnogo godina, sire, čovek i evnuh. Sad...' 'Otac je rekao da si bio visoki sveštenik još u dekino vrme. Mora da si veoma star.'

'Dobro očuvan, sire. Bogovi su bili milostivi prema meni reče Dios uprkos svim dokazima. 'A sada, sire, ako biste mogli da pridržite još i ovo...'

'Šta je to?'

'Saće narastanja, sire. Veoma je važno.'

Tepik ga je na jedvite jade stavio na mesto.

'Pretpostavljam da si video mnogo promena', reče učtivo.

Izraz bola prešao je preko lica starog sveštenika, ali brzo, kao u žurbi da utekne. 'Ne, sire', mirno reče. 'Imao sam prilično sreće.'

'Aha. Šta je ovo?'

'Svežanj izobilja, sire. Krajnje značajan, veoma simboličan.'

'Ako bi mogao samo da mi ga staviš ispod miške, onda... Da li si ikada čuo za kanalizaciju, Diose?'

Sveštenik pucnu prstima jednom od pratilaca. 'Ne, sire', reče i nagnu se napred. 'Ovo je Guja mudrosti. Gurnuću je ovde, ako nemate ništa protiv?'

'To ti je kao kofe, samo ne smrdi toliko.'

'Zvuči odvratno, sire. Smrad odbija loše uticaje, to se oduvek znalo. Ovo je, sire, Tikva nebeskih voda. Ako bismo samo malo podigli bradu...'

'Sve je ovo neophodno, je li?' nerazgovetno upita Tepik.

'Po običaju je, sire. Da samo malo ispremeštamo te stvari, sire... evo Trozupca zemaljskih voda; mislim da ćemo moći da *ovaj* prst obavijemo oko njega. Moraćemo da se postaramo oko našeg braka, sire.'

'Nisam siguran da bi bili jedno za drugo, Diose.'

Visoki sveštenik osmehnu se svojim ustima. 'Visost voli da se ruga, sire', reče uglađeno. 'Međutim, neophodno je da se oženite.'

'Plašim se da su devojke koje poznajem ostale u Ank-Morporku', reče Tepik neodređeno znajući u svom srcu da se ova opšta tvrdnja odnosila na gospođu Kolar, koja je bila njegova bedinerka u šestom razredu i na jednu od devojaka u trpezariji koja je bila ljubazna prema njemu i uvek mu davala više moće. (Ah... a njegovo srce zaigralo je i od samog podsećanja... organizovali su se godišnji Balovi ubica i, zbog toga što su mlade ubice bile obučavane da se slobodno kreću u društvu, pa se od njih očekivalo i da dobro igraju, i zbog toga što su dobro skrojena crna svila i dugačke noge privlačili određeni tip starijih žena, čitavu noć proveli bi u vrtlogu baubona, galijarda, i sporokoračnih gizdavaca sve dok vazduh ne bi otežao od mošusa i gladi. Čider, čije su jednostavno otvoreno lice i lakoća ophođenja svaki put predstavljali dobitne karte, danima bi posle toga kasno dolazio na spavanje i imao običaj da zaspi za vreme predavanja...)

'Sasvim neprikladno, sire. Biće nam potreban supružnik dobro upućen u običaje. Naravno, naša strina je raspoloživa, sire.'

Začulo se čangrljanje. Dios je uzdahnuo i dao znak pratiocima da pakupe stvari.

'Ako bismo mogli da krenemo iz početka, sire? Ovo je Kupus vegetativnog prinosa...'

'Oprosti', reče Tepik. 'Meni se verovatno učinilo da sam čuo da kažeš da bih trebalo da se oženim sopstvenom strinom?'

'Nije, sire. Unutarporodični brakovi su ponosita tradicija našeg soja', reče Dios.

'Ali moja strina je moja *strina!*'

Dios je prevrnuo očima. Pokojnog kralja stalno je odvrćao od kojekakvih ideja o vaspitanju svog sina, ali starac je bio tvrdoglav, tvrdoglav. Sada će on to morati da radi u letu. Bogovi su ga iskušavali, zaključio je. Potrebne su decenije da bi se napravio monarh, a njemu su na raspolaganju stajale nedelje.

'Da, sire', reče strpljivo. 'Naravno. A ona je takođe i vaš stric, bratanica i vaš otac.'

'Čekaj. Moj otac...'

Sveštenik je umirujuće podigao ruku. 'Formalnost', reče.

'Vaša pra-prabaka svojevremeno je odlučila da je ona kralj radi političke celishodnosti, a ne verujem da je ukaz ikada poništen.'

'Ali ona je ipak *bila* žena?'

Dios je bio zgranut. 'A ne, sire. Ona je muškarac. Sama je to proglasila.'

'Ali vidi, kad ti je neko strina...'

'U pravu ste, sire. Sasvim vas razumem.'

'Baš ti hvala', reče Tepik.

'Velika je šteta da nemamo sestre.'

'Sestre!'

'Ne valja razvodnjavati božansku krv, sire. To bi moglo da se ne dopadne suncu. A ovo, sire, je Plečka higijene. Gde biste da je stavim?'

Kralj Tepikimon XXVII posmatrao se dok su ga punili. Baš dobro da nije osećao glad u zadnje vreme. Sigurno nikada više ne bi pozeleo da ponovo jede piletinu.

'Mnogo lep ti taj šav, gazda.'

'Samo ti mirno drži prst, Gerne.'

'Moja majka tako šije. Ona ima keceljicu s takvim šavovima, jakako', pričljivo reče Gern.

'Budi miran, rekoh.'

'Ima patke i kokoške po njoj', usrdno je dopunio Gern.

Dil se usredsredio na posao koji je obavljao. Bio je to pravi majstorluk, spremao se da prizna. Esnaf mumifikatora i udruženih zanata za to ga je nagradio brojnim medaljama.

'Mora da si jako ponosan?' reče Gern.

'Šta?'

'Pa, naša mama kaže da kralj nastavlja da živi, tako nekako, posle svog ovog punjenja i šivenja. Onako, u Donjem svetu. Sa tvojim šavovima po sebi.'

I nekoliko vreća slame i par kofa katrana, tužno pomisli senka kralja. I omotom Gernovog ručka, mada nije trebalo kriviti momka koji je samo zaboravio gde ga je ostavio. Čitavu večnost s nečijim omotom od ručka kao delom tvojih vitalnih organa. Ostalo mu je i pola kobasice.

Postao je sasvim privržen Dilu, pa čak i Gernu. Činilo se da je još privržen i svom telu - barem se osećao nelagodno ako bi odlutao više od nekoliko stotina metara od njega - i tako tokom ovih nekoliko dana naučio je poprilično o njima.

Baš čudno. Čitav svoj život proveo je u kraljevstvu razgovarajući s nekoliko sveštenika. Znao je sasvim sigurno da postoje i dragi ljudi - poslužitelji, baštovani i slični - ali oni su u njegovom životu postojali kao mrvice. On je bio na vrhu, a onda njegova porodica, a onda sveštenici i plemići naravno, a onda su išle mrvice. Mnogo fine mrvice, naravno, neke od najfinijih mrvica na svetu, najodaniji skup mrvica kojim bi kralj mogao poželeti da vlada. Ali, mrvice, bez obzira na sve.

Ali sada je bio sasvim zaokupljen svakodnevnim detaljima Dilovih opreznih nadanja za napredovanjem unutar Esnafa i priče o Gernovom trapavom udvaranju Gluendi, kći uzgajivača belog luka koja je živela u blizini. Slušao je u zaprepašćenom ushićenju o detaljima sveta tako punog tananih odlika koji je upravo bio napustio; bilo je užasavajuće pomisliti da možda nikada neće saznati da li je Gern savladao protivljenja njenog oca i dobio ruku svoje voljene, ili da li je Dilov rad na svom delu - na *njemu* -omogućio da dosegne

sanjani nivo Uzvišene Velike Devedesetostepene Različnosti Nitronske Lože Esnafa mumifikatora i ujedinjenih zanata.

Izgledalo je kao da smrt predstavlja neverovatnu optičku napravu koja je čak i kap vode pretvarala u košnicu života.

Osetio je nadjačavajući potrebu da uputi Dila u osnove bavljenja politikom, ili da ukaže Gernu na prednosti pranja i dostojanstvenog izgleda. Pokušao je nekoliko puta. Mogli su da ga osete, u to nije bilo sumnje. Ali su to pripisali napicima.

Sada je posmatrao Dila kako ide ka velikom stolu sa zavojima i kako se vraća sa podebljom kolekcijom uzoraka koju je zamišljeno stavio naspram onoga, što je čak i kralj sada bio spreman da shvati kao svoj leš.

'Mislim da je to laneno platno', reče napokon. 'To je definitivno njegova boja.'

Gern je nakrivio glavu na stranu.

'I jutano bi mu dobro stajalo', reče. 'Ili možda cic.'

'Cic ne. Definitivno ne cic. Na njemu izgleda prevelik.'

'Mogao bi se ukalupiti u njega. Nošenjem, znaš.'

Dil je frknuo. 'Nošenjem? Bolje ti je da mi ne govoriš o cicu i nošenju. Šta biva ako neko za koju hiljadu godina krene da pljačka grob, a on bude u cicu, to ja tebe pitam. Posrtao bi do pola hodnika, možda ugušio nekog od njih, u vr' glave, ali onda bi se razmotao, je l' tako? Laktovi bi otišli k'o ništa, a to ne bih mogao da preživim.'

'Ali bićeš mrtav, gazda!'

'Mrtav? Kakve sad pa to ima veze?' Dil je prelistavao uzorke. 'Ne, biće juta. Prilično je elastična, juta. A i ne skuplja se. Stvarno će moći da se gega hodnicima, ako mu ikada zatreba.'

Kralj je uzdahnuo. Po njegovom ukusu bilo bi nešto lakše od tafta.

'I zatvori vrata', dodade Dil. 'Ovde postaje sveže.'

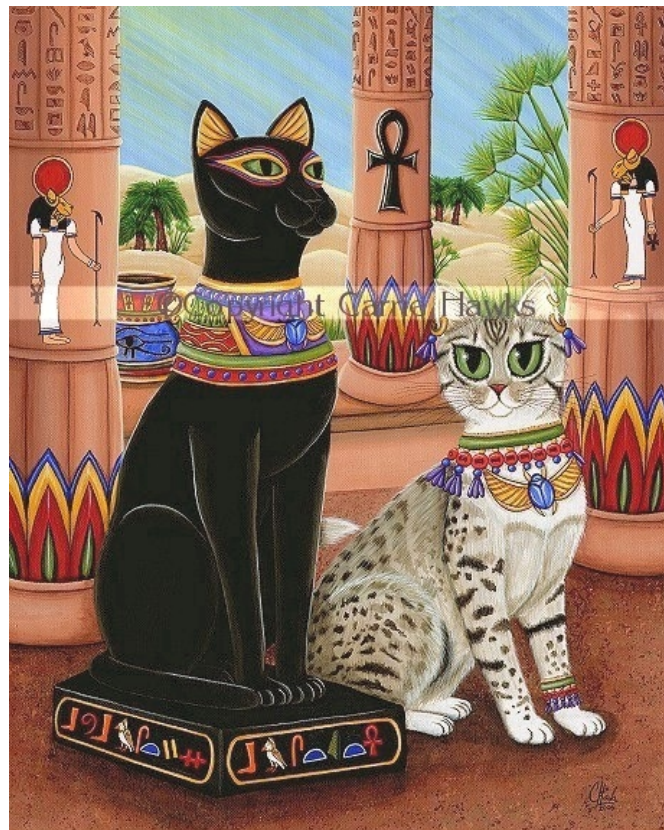
'A sad je vreme', reče visoki sveštenik, 'da vidimo našeg pokojnog oca.'

Dopustio je sebi da se tiho osmehne. 'Siguran sam da će se obradovati', dodao

je.

Tepik je razmislio o ovome. To nije bilo nešto čemu se on radovao, ali barem će svačije misli skrenuti s njegove ženidbe rođakama. Sagnuo se na način za koji se nadao da je kraljevski da bi pomazio jednu od dvorskih mačka. Ovo takođe nije bio dobar potez. Stvorenje mu je onjušilo šaku, ozrikavelo od napora razmišljanja, a onda ga ujelo za prst.

'Mačke su svete', reče Dios, zgrožen Tepikovim rečima.

'Dugonoge mačke sa srebrnim krznom i prezrivim držanjem možda jesu', reče Tepik držeći se za ruku. 'Nisam siguran za ovu vrstu. Znam samo da svete mačke ne ostavljaju mrtve ibise ispod kreveta. I siguran sam da svete mačke koje žive okružene beskrajnim peskom ne ulaze u kuću i ne urade to u kraljevske sandale, Diose.'

'Sve mačke su mačke', reče Dios neodređeno i dodade: 'Ako biste bili tako milostivi da krenemo za nama.' Uputio je Tepika prema udaljenom luku.

Tepik ga je polako pratio. Činilo se da je čitava večnost prošla otkad se vratio kući, a i dalje se nije osećao kako bi trebalo. Vazduh je bio odveć suv. Na odeću nije mogao da se navikne. Bilo je pretoplo. Čak su i građevine izgledale

pogrešno. Stubovi, za početak. Tamo kod ku... tamo u Esnafu, stubovi su bili vitki i izlebljeni, s malim kamenim grozdovima i stvarima oko vrha. Ovde su bili masivne komadine u obliku kruške, gde kao da se sav kamen slio do dna.

Pola tuceta slugu išlo je za njim, noseći različite predmete kraljevskog znamenja.

Pokušao je da oponaša Diosov način hoda i otkrio da mu se koraci vraćaju. Okreneš telo *ovako*, onda okreneš glavu *ovako*, i ispružiš ruke pod uglom od četrdeset pet stepeni u odnosu na telo sa dlanovima okrenutim na dole i onda pokušaš da se pokreneš.

Štap visokog sveštenika proizvodio je odjeke dodirujući kameni pod. Bosonogi slepac mogao bi da hoda palatom prateći udubljenja načinjena na ovaj način tokom godina.

'Bojim se da ćemo primetiti da se naš otac nešto izmenio od poslednjeg puta kad smo ga videli', pričljivo reče Dios dok su se leljali pored freske kraljice Khaphut koja prima danak od kraljevstava sveta.

'Pa, da', reče Tepik zbunjen njegovim tonom. 'Mrtav je, zar ne?'

'Ima i toga', reče Dios i Tepik je shvatio da on nije mislio na nešto tako trivijalno kao što je kraljevo trenutno fizičko stanje.

Utonuo je u zaprepašćeno divljenje. Nije u pitanju bilo to da je Dios bio naročito okrutan ili bezobziran, već jednostavno' da je smrt bila tek iritirajući prelazak u večiti vid postojanja. Činjenica da su ljudi umirali predstavljala je samo neprijatnost, kao kad nisu kod kuće kada ih pozovete.

Čudan je ovo svet, pomislio je. Sav u užurbanim senkama i nikada se ne menja. A ja sam deo njega.

'Ko je ovo?' upita, pokazujući na naročito veliku fresku koja je pokazivala visokog čoveka s kapom nalik dimnjaku i bradom nalik konopcu koji je vozio dvokolicu preko mnoštva drugih, mnogo manjih ljudi.

'Njegovo ime *piše* u kartušu ispod', usiljeno reče Dios.

'Šta?'

'Ono malo, jajoliko, sire', reče Dios.

Tepik se zagledao u gusto ispisane hijeroglife.

'*Mršavi orao, oko, krivudava linija, čovek sa štapom, ptica koja sedi, krivudava linija*', čitao je. Dios ustuknu.

'Mislim da bi trebalo više da se posvetimo izučavanju modernih jezika', reče pribravši se. 'Njegovo ime je Pta-ka-ba. On je kralj kada se carstvo Djela proteže od Kružnog mora do Rubnog okeana i kada nam gotovo polovina kontinenta plaća danak.'

Tepik je shvatio šta je to u čovekovom načinu govora bilo tako neobično. Dios bi iskrivio svaku rečenicu do tačke pucanja, ako bi to bilo potrebno da se izbegne prošlo vreme. Pokazao je na drugu fresku.

'A ona?' upita.

'Ona je kraljica Khat-leon-ra-pta', reče Dios. 'Ona osvaja kraljevinu Hauvondalanda kradomice. Ovo je doba Drugog kraljevstva.'

'Ali da li je mrtva?' upita Tepik.

'Tako čujem', reče visoki sveštenik, nakon najmanjeg mogućeg oklevanja. Da. Prošlo vreme definitivno je morilo Diosa.

'Naučio sam sedam jezika', reče Tepik ohrabren znanjem da će ocene koje je imao za tri od njih ostati skrivene u dnevnicima Esnafa.

'Zaista, sire?'

'O, da. Morporčki, Vanglemešt, Efebski, Laoćanski i... nekoliko drugih...' reče Tepik.

'Ah', klimnuo je Dios, nasmešio se i nastavio da ide hodnikom, pomalo šepajući, ali i dalje održavajući ritam poput otkucavanja vekova. 'Varvarske zemlje.'

Tepik je pogledao svog oca. Mumifikatori su dobro odradili posao. Čekali su na njega da im to kaže.

Deo njega, koji je još bio u Ank-Morporku, reče: ovo je mrtvo telo obmotano zavojima, nije valjda da misle da će mu to pomoći da se oseća *bolje!* U Anku, umreš i pokopaju te, ili te spale, ili te ostave vranama. Ovde, to samo znači da si malo usporio i da ćeš dobijati najbolju hranu. Besmisleno je i kako

se uopšte može vladati ovakvom kraljevinom. Oni kao da su mislili da je to što si mrtav otprilike kao kad si nagluv, treba samo malo glasnije pričati.

Ali drugi, stariji glas rekao je: Ovakvom kraljevinom vladali smo sedam hiljada godina. Najbedniji lubeničar ima rodoslov pred kojim kraljevi na drugim mestima izgledaju kao mušice. Čitav kontinent bio je naš pre nego što smo ga prodali da bismo platili piramide. Mi čak i ne *mislimo* o drugim zemljama koje su stare manje od tri hiljade godina. I sve to izgleda da funkcioniše. 'Zdravo oče', reče.

Senka Tepikimona XXVII, koja ga je pažljivo posmatrala pohitala je preko sobe.

'Dobro mi izgledaš!' reče. 'Drago mi je što te vidim! Vidi, ovo je hitno. Molim te, obrati pažnju, u pitanju je smrt...'

'Kaže da mu je drago što vas vidi', reče Dios. 'Možeš da ga čuješ?' upita Tepik. 'Ja ne čujem ništa.' 'Mrtvi, prirodno, govore preko sveštenika', reče sveštenik. 'Takav je običaj, sire.' 'Ali on može da me čuje, zar ne?' 'Naravno.'

'Razmišljao sam o svemu ovome u vezi s piramidama i, vidi, nisam baš siguran u sve to.'

Tepik se nagnuo napred. 'Strina te je pozdravila', reče glasno. Razmislio je o ovome. 'To je moja strina, nije tvoja, nadam se', dodao je.

'Čuj! Čuj! Možeš li da me čuješ?' 'Šalje vam pozdrave iz sveta iza velova', reče Dios. 'Dobro, da, valjda šaljem, ali SLUŠAJ, ne želim da prolaziš kroz svu tu golgotu i gradiš...'

'Sagradićemo ti veličanstvenu piramidu, oče. Stvarno će ti se tamo svideti. Imaćeš ljude da se staraju o tebi i sve.' Tepikov pogled skliznuo je ka Diosu tražeći podršku, voleće on to, zar ne?'

'Ne ŽELIM je!' povika kralj. 'Postoji čitava zanimljiva večnost koju još nisam video. Zabranjujem ti da me staviš u piramidu!'

'Kaže da baš tako treba da bude i da ste veoma odan sin', rče Dios.

'Možeš li da me vidiš? Koliko prstiju pokazujem? Misliš da je zabavno provesti ostatak smrti ispod milion tona kamena iposmatrati sebe kako se mrviš u komadiće? Da i tako zamišljaš dobru epohu?'

'Ovde je prilična promaja, sire', reče Dios. 'Možda b bilo dobro da pođemo.'

'Svakako, nema šanse da imaš dovoljno sredstava za sve to!'

'A ostavićemo i tvoje omiljene freske i statue s tobom. Je l' da da će ti se to svideti?' reče Tepik očajno. 'Sve tvoje drangulije oko tebe.'

'Svideće mu se to, zar ne?' upitao je Diosa dok su se vraćali prema prestonoj dvorani. 'Samo, ne znam, nekako imam osećaj da nije previše srećan zbog toga.'

'Uveravam vas, sire', reče Dios, 'drugu želju nema.'

A u sobi za mumifikaciju kralj Tepikimon XXVII pokušao je da potapše Gerna po ramenu, što nije urodilo plodom. Odustao je i seo pored sebe.

'Ne čini to, momče', reče s gorčinom. 'Nikada nemoj da imaš potomke.'

A onda bila je tu i sama Velika piramida.

Tepikovi koraci odjekivali su po mermernim pločama dok je šetao oko makete. Nije bio siguran šta se radilo u ovakvim situacijama. Ali kraljevi, pretpostavljao je, često su stavljani u takav položaj; uvek je postojala stara dobra odstupnica zvana zainteresovanost.

'Dobro, dobro', reče. 'Koliko dugo se baviš projektovanjem piramida?'

Ptaklasp, arhitekta i povremeni graditelj piramida za plemstvo, duboko se naklonio.

'Čitavog života, o podnevna svetlosti.'

'Mora da je očaravajuće', reče Tepik. Ptaklasp je krajičkom oka pogledao visokog sveštenika koji je klimnuo.

'Ima svojih prednosti, o izvore vode', odvažio se. Nije bio navikao da mu se kraljevi obraćaju kao da je ljudsko biće. Na neki neobjašnjivi način osećao je da to nije u redu.

Tepik je mahnuo rukom ka maketi na podijumu.

'Da', reče nesigurno. 'Pa. Dobro. Četiri zida i špicast vrh. Vrlo dobro. Prva liga. Sama za sebe govori, zaista.' I dalje se činilo da ima previše tišine. Zaronio je dublje.

'Divan prizor', reče. 'Mislim, nema nikakve sumnje u vezi s tim. Ovo je... e... piramida. I to kakva piramida! Mašala.'

Ovo i dalje izgleda nije bilo dovoljno. Potražio je nešto drugo. 'Ljudi će je gledati u narednim vekovima i govoriće, govoriće... e ovo je piramida. Uhm.'

Nakašljao se. 'Zidovi lepo padaju', zakrkljao je.

'Ali', reče.

Dva para očiju okretoše se ka njemu.

'Hm', reče.

Dios podiže obrvu.

'Sire?'

'Čini mi se da se prisećam da mi je otac svojevremeno rekao, znaš, da kada umre, da bi baš voleo, nekako, da bude sahranjen u moru.'

Nije došlo do izliva zgroženosti koji je očekivao. 'Mislio je na deltu. Veoma je mekana zemlja pored delte', reče Ptaklasp. 'Meseci bi nam trebali za pošten temelj. A onda preostaje rizik da počne da tone. I vlaga. Ne valja, vlaga, unutar piramide.'

'Ne', reče Tepik preznojavajući se pod Diosovim pogledom. 'Mislim daje mislio na, znate, *u moru*.'

Ptaklaspovo čelo se naboralo. 'Nezgodno je to', reče zamišljeno. 'Zanimljiva zamisao. Pretposlavljam da bi mogla da se sazida manja, miliontonka i da isplovi na pontonima ili nešto slično...'

'Ne', reče Tepik trudeći se da se ne nasmeje, 'mislim da je mislio da bude sahranjen *bez...*'

'Tepikimon XXVII hoće da kaže da želi da bude sahranjen bez odlaganja', reče Dios glasom nalik nauljenoj svili. 'I nema sumnje da će biti potrebno da mu se ukaže počast onim najboljim što možeš da izgradiš, arhitekta.'

'Ne, siguran sam da ste pogrešno shvatili', reče Tepik.

Diosovo lice se sledilo. Ptaklaspovo je kliznulo u voštani izraz nekoga s kim ono, odjednom, nema nikakve veze. Počeo je da gleda u pod kao da mu od toga koliko može da ga zapamti do najsitnijih detalja zavisi sam život.

'Pogrešno?' upita Dios.

'Bez uvrede. Siguran sam da želiš sve najbolje', reče Tepik. 'Samo je reč o tome da, pa, mislim da je bio vrlo određen i...'

'Ja želim sve najbolje', reče Dios probajući svaku reč kao da je kiselo grožđe. Ptaklasp se nakašlja. Završio je s podom. Sada je prešao na tavanicu.

Dios je duboko udahnuo. 'Sire reče, 'mi smo oduvek gradili piramide. Svi naši kraljevi sahranjeni su u piramidama. To je način na koji mi radimo stvari, sire. Tako se rade stvari.'

'Da, ali...'

'To se ne dopušta, niti osporava', reče Dios. 'Ko bi mogao da poželi nešto drugo? Zapečaćen protiv skrnavljenja Vremena...' sada je nauljena svila njegovog glasa postala oklop, čvrst poput čelika, prezriv poput bodlji... 'Za sva vremena zaštićen od uvreda Promene.'

Tepik je spustio pogled na šake visokog sveštenika. Bile su bele dok su kosti pritiskale kroz meso, kao da su u jarosti želele da pobegnu.

Pogled mu je kliznuo uz sivo odevenu ruku do Diosovog lica. Za ime bogova, pomislio je, zaista je istina, on izgleda kao da su se ljudi umorili od čekanja da umre pa ga bez obzira balzamovali. Onda njegove oči susretnu sveštenikove, manje ili više uz zveket. Osećao se kao da mu se meso vrlo polako oduvava s kostiju. Osećao se kao da nije bio ništa važniji od mušice. Neophodne mušice, svakako, mušice kojoj će biti ukazano dužno poštovanje, ali i dalje insekta s tome shodnim pripadajućim pravima. A u gnevu tog pogleda i s toliko slobodne volje kao komadić papirusa u uraganu.

'Kraljeva volja jeste da bude pokopan u piramidi', reče Dios glasom koji mora da je Tvorac koristio da bi opisao mesec i zvezde.

'E-e', reče Tepik.

'Najlepšu piramidu za kralja', reče Dios.

Tepikje odustao.

'Ali', reče. 'Dobro. Lepo. Da. Najbolju moguću, naravno.'

Ptaklasp se ozario od olakšanja, teatralno je izvukao svoju voštanu tablicu i uzeo pero iz prevoja svoje perike. Važna stvar, znao je, bila je zaključiti dogovor što je pre moguće. Dopusti da stvari u ovakvoj situaciji izmaknu kontroli i naći ćeš se sa 1.500.000 tona naručenog kamenja u naručju.

'Onda da kažemo da to bude standardni model, o vodu u pustinji?'

Tepik je pogledao Diosa, koji je stajao i sada streljao pogledom ni u šta, streljao pogledom buldoga Entropije koji su postajali poslušni usled same snage volje.

'Mislio sam nešto veće', osmelio se beznadežno.

'To je Direktorska', reče Ptaklasp. 'Veoma ekskluzivna, o temelju beskrajnog stuba. Trajaće vam čitavu večnost. Pored toga naša specijalna ponuda u ovom eonu su raznorazne mere parakosmičkog značaja ugrađene u sam materijal bez doplate.'

S iščekivanjem je pogledao Tepika.

'Da. Da. To će biti u redu', reče Tepik.

Dios je duboko udahnuo. 'Kralj zahteva mnogo više od toga', reče.

'Zar?' upita Tepik u nedoumici.

'Doista, sire. Vaša izričita želja je da se najveći spomenik podigne vašem ocu', mekano reče Dios. Ovo je bilo nadmetanje, Tepik je to znao, a nije znao pravila niti kako da igra i sledio mu je *poraz*.

'Jeste li? Ah. Da. Da. Biće dajeste, zaista. Da.'

'Piramida koja nema sebi ravne u čitavom Djelu', reče Dios. 'To je kraljeva zapovest. Tako je ispravno i tako treba i da bude.'

'Da, da, nešto u tom stilu. Ehr. Duplo veća od uobičajene', očajnički reče Tepik uživajući u kratkom zadovoljstvu videvši Diosa trenutno pometenog.

'Sire?' upita.

'Tako je ispravno i tako treba i da bude', reče Tepik.

Dios je otvorio usta da se usprotivi, ugledao Tepikov izraz lica i ponovo ih zatvorio.

Ptaklasp je užurbano nešto zapisivao, dok mu je adamova jabučica poskakivala. Ovako nešto dešava se samo jednom u poslovnoj karijeri.

'Možemo da vam napravimo vrlo lepu fasadu od crnog mermera', reče ne dižući pogled. 'Imaćemo, mislim, *upravo* dovoljno mermera u kamenolomu. O kralju nebeskih kola', žurno dodade.

'Vrlo dobro', reče Tepik.

Ptaklasp je uzeo novu tablicu. 'Da kažemo da ugaoni kamenovi budu istaknuti elektrumom? Jeftinije je da se tako gradi od početka, šteta da koristite samo srebro, a onda da kasnije kažete, e što nisam...'

'Elektrum, da.'

'I uobičajene prostorije?'

'Šta?'

'Pogrebna odaja, u stvari, i spoljna odaja. Preporučio bih Memfis, veoma dobro odabran, koji dolazi s odgovarajućom ekstra velikom odajom za blago, tako prikladnom za sve one male stvari bez kojih se ne može.' Ptaklasp je okrenuo tablicu i zagledao se u drugu stranu. 'I naravno, slična garnitura za Kraljicu, može? O kralju koji ćeš živeti večno?'

'A? O, da. Da. Pretpostavljam', reče Tepik pogledavši Diosa krajičkom oka. 'Sve. Znaš.'

'A tu su i lavirinti', reče Ptaklasp pokušavajući da održi glas mirnim. 'Veoma popularni u ovom dobu. Mnogo vam znači, lavirint, šta vredi odlučiti se za lavirint nakon što su razbojnici došli. Možda sam ja staromodan, ali ja bih uvek odabrao Labrisa. I kao što volimo da kažemo, mogu oni da uđu unutra, bez problema, ali nikada neće izaći. To košta nešto malo više, ali šta je novac u ovakvom času? O gospodaru voda.'

Nešto čega nemamo, reče upozoravajući glas u pozadini Tepikove glave. Zanemario ga je. Sudbina ga je držala u svom zagrljaju.

'Da', reče ispravljajući se. 'Labris. I to dva komada.'

Ptaklaspovo pero letelo je po tablici.

'Njegov i njen, o kamene nad kamenovima', zakrkljao je. 'Veoma zgodno, veoma prikladno. S garniturom zamki iz inventara? Možemo da ponudimo klopke, zamke, klizače, kotrljajuće kugle, padajuće šiljke, strele...'

'Da, da', reče Tepik. 'Uzimamo. Sve ih uzimamo. Sve po redu.'

Arhitekta je duboko udahnuo.

'A naravno trebaće vam i uobičajene stele, avenije, ceremonijalne sfinge...' započeo je.

'Mnoštvo', reče Tepik. 'To ti u potpunosti prepuštamo.'

Ptaklasp obrisa čelo.

'Lepo', reče. 'Veličanstveno.' Izduvao je nos. 'Vaš je otac, ako bih smeo da budem tako iskren, o sejaču semena, izuzetno srećan što ima tako odanog

sina. Mogu da dodam...'

'Možeš da *ideš*', reče Dios. T očekujemo da radovi počnu odmah.'

'Bez odlaganja, uveravam vas', reče Ptaklasp. 'Ehr.'

Izgledalo je kao da se rve s nekim ogromnim filozofskim problemom.

'Da?' hladno reče Dios.

'Reč je o, uhm. Postavlja se pitanje, uhm. što ne znači da, uhm. Naravno, najstarija mušterija, cenjeni kupac, ali činjenica je da, uhm. Apsolutno se ne postavlja pitanje pouzdanosti kreditiranja, uhm. Ni na koji način ne bih da nave-dem na pomisao da na bilo koji način, uhm.'

Dios mu uzvрати pogledom koji bi i sfingu naterao da trepne i okrene glavu.

'Želiš nešto da kažeš?' upita. 'Vreme njegovog veličanstva krajnje je ograničeno.'

Ptaklasp je u tišini pomerao vilicu, ali ishod svega bio je unapred predvidljiv. Čak su i bogovi pokorno mumlali za sebe suočeni s Diosovim licem. A i izrezbarene zmijske na njegovom štapu kao da su ga posmatrale.

'Uhm. Ne, ne. Oprostite. Samo sam, uhm, naglas razmišljao. Odoh ja onda, mogu li? Toliko toga treba uraditi. Uhm.'

Duboko se naklonio. Bio je na pola puta od kolonade pre nego što je Dios dodao: 'Završetak za tri meseca. Do poplave.'*(Kao mnoge kulture rečnih dolina Kraljevstvo nema dodira s takvim stvarima kao što su leto, proleće i zima, i svoj kalendar zas-niva na velikom bilu Djela; odatle i tri godišnja doba: Setveno, Poplava i Gnjec. Ovo je logično, ispravno i praktično, a samo se neki berberski kvarteti tome protive.**

Zato što se osećate kao kreten pevajući 'Kad dođe stara dobra Poplava', eto zašto.)

'Šta?'

'Obračaš se 1398. monarhu', ledeno reče Dios.

Ptaklasp je progutao knedlu. 'Žao mi je', prošapta, 'mislim, *šta?*, o veliki kralju. Mislim, samo nam za prevlačenje blokova treba. Uhm.' Arhitektine usne zadrhtaše dok je oprobavao razne komentare i, u svojim mislima ih

svom brzinom udarao u Diosov pogled. 'Tsort nije sazidan u jednom danu', promrmljao je.

'Ne verujem da smo dali specifikaciju takvog posla', reče Dios. Osmehnuo

se Ptaklaspu. Na neki način to je bilo gore od svega ostalog. 'Mi ćemo, naravno', reče, 'dodatno platiti.'

'Ali vi nikada ne pl...' započe Ptaklasp, a onda splasnu.

'Kazne za nedovršenje na vreme će, naravno, biti užasne', reče Dios. 'Uobičajena odredba.'

Ptaklaspu nije ostalo hrabrosti da se raspravlja. 'Naravno', reče potpuno poražen. 'To je počast. Da li bi mi vaše velikodostojnosti dopustile da odem? Ostalo je još nekoliko sati dnevne svetlosti.'

Tepik klimnu.

'Hvala vam', reče arhitekta. 'Neka vaša bedra budu istinski plodna. Izuzimajući vašu preuzvišenost, gospodaru Diose.'

Čuli su ga kako trči niz spoljašnje stepenice.

'Biće veličanstvena. Prevelika, ali - veličanstvena', reče Dios. Pogledao je napolje između stubova u nekropoličnu panoramu suprotne obale Djela.

'Veličanstvena', ponovio je. Još jednom se trznuo kada je usledio novi nalet bola u nozi. Ah. Ponovo će noćas morati da pređe reku, nema sumnje. Bio je budalast, odlažući to danima. Ali bilo bi nezamislivo ne biti u poziciji da se kraljevstvu služi kako dolikuje...

'Nešto nije u redu, Diose?' upita Tepik.

'Sire?'

'Učinilo mi se da izgledaš pomalo bledunjavo.'

Panični izraz zatreperio je na Diosovom zboranom licu. Ispravio se.

'Uveravam vas, sire, najboljeg sam zdravlja. Najboljeg mogućeg zdravlja, sire!'

'Da ne misliš da možda malo preteruješ s poslom?'

'Kako to preterujem, sire?'

'Uvek si u žurbi, Diose. Prvi ustaješ, poslednji ležeš. Trebalo bi da se opustiš.'

'Ja postojim samo da bih služio, sire', odlučno reče Dios. 'Ja postojim samo da bih služio.'

Tepik mu se pridružio na balkonu. Sunce kasnog popodneva plamtelo je po ljudskom rukom stvorenom planinskom lancu. Ovo je bio samo centralni masiv; piramide su se protezale od delte sve do drugog katarakta, gde je Djel nestajao u planinama. A piramide su zauzimale najbolju zemlju, blizu reke. Čak bi i seljaci smatrali svetogrđem bilo kakav drugačiji predlog.

Neke od piramida bile su male, neke izrađene od grubo obrađenih blokova kojima je uspevalo da izgledaju starije od planina koje su razdvajale dolinu od suve pustinje. Na kraju krajeva, planine su oduvek bile tamo. Reči poput 'mlade' i 'stare' nisu se odnosile na njih. Ali ove prve piramide izgradila su ljudska bića, male vreće razmišljajuće vode koju je nakratko zadržavala krhka hrpa kalcijuma, koja su isekla stenu na komade, a onda ih mukotrpno naslagala u bolji oblik. One su bile *stare*.

Tokom milenijuma moda se menjala. Kasnije piramide bile su glatke i oštre, ili zatupaste i obložene liskunom. Čak i najstrmije od njih, razmišljao je Tepik, ne bi zavređivale više od 1,0 na skali bilo kog građevinara, mada neke od stela i hramova, okupljenih oko podnožja piramida kao remorkeri oko bojnih brodova večnosti, mogli bi da budu vredni pažnje.

Bojni brodovi večnosti, razmišljao je, koji masivno jedre kroz magle vremena u kojima svaki putnik putuje prvom klasom...

Nekoliko zvezda malo je poranilo. Tepik je podigao pogled ka njima. Možda, razmišljao je, negde drugde postoji život. Na zvezdama, možda. Ako je istina da postoje bilioni svetova naslaganih jedan uz drugi, razdeljenih debljinom misli, onda mora da još negde ima ljudi.

Ali gde god da su, koliko god se trudili, sigurno ne mogu da budu tako mamlaski glupi kao mi. Mislim, mi radimo na tome. Data nam je iskrica za početak, ali tokom stotina hiljada godina stvarno smo napredovali.

Okrenuo se prema Diosu, osećajući da bi trebalo da popravi malo štete.

'Može se osetiti kako starost zrači od njih, zar ne?' reče pričljivo.

'Izvolite, sire?'

'Piramide, Diose. Tako su stare.'

Dios je nehajno bacio pogled preko reke. 'Jesu li?' reče. 'Da, biće da jesu.'

'Hoćeš li ti sebi da pribaviš neku?' upita Tepik.

'Piramidu?' upita Dios. 'Sire, ja je već imam. Jednom od vaših predaka bilo je po volji da me opskrbi jednom.'

'To mora da je bila velika počast', reče Tepik. Dios otmeno klimnu glavom. Kabine večnosti obično su bile rezervisane za plemstvo.

'Naravno, ona je veoma mala. Veoma ravna. Ali podmiriće moje jednostavne potrebe.'

'Hoće li? upita Tepik zevajući. 'Lepo je to. A sada, ako ne zameriš, mislim da ću otići na spavanje. Dan je bio dugačak.'

Dios se poklonio kao da je bio zakačen na sredini. Tepik je primetio da je Dios imao barem pedeset uglađenih načina za klanjanje, od kojih je svaki imao tanane senke značenja. Ovo je izgledalo kao br. 3, Ja sam vaš sluga ponizni.

'A bio je i uspešan dan, ako bih mogao da primetim, sire.'

Tepiku je ponestalo reči. 'Tako misliš?' upita.

'Efekat s oblacima u zoru bio je naročito upečatljiv.'

'Zaista? Oh. Moram li šta da uradim u vezi sa zalaskom?'

'Vaše visočanstvo voli da se šali', reče Dios. 'Zalasci se dešavaju sami od sebe. Haha.'

'Haha', odjeknu Tepik.

Dios je zapucketao zglobovima.

'Majstorija je u izlasku sunca', reče.

Raspadajući svitak Knota govorio je da je svake večeri narandžasto sunce jela boginja neba, Vot, koja bi na vreme sačuvala jedno zrnce kako bi novo sunce izraslo sledećeg jutra. A Dios je znao da je to tako.

Knjiga ostanka u jami kazivala je da je sunce bilo Oko Koka, koji se svakoga dana mučio po nebu u svojoj beskrajnoj potrazi za svojim nožnim noktima.*(Doslovno 'Dhar-ret-kar-mon', iliti 'seckanje stopala'. Ali neki naučnici smatraju da bi trebalo da bude 'Dar-rhet-kare-mhun', doslovno 'skidač farbe vrelin vazduhom'.) A Dios je znao daje to tako.

Tajni obredi Zadimljenog ogledala držali su da je sunce u stvari okrugla rupa u okrećućem plavom mehuru sapunice boginje Neš, koja gleda u vatreni svet iza, a zvezde su rupe kroz koje je prodirala kiša. A Dios je znao da je to, takođe, tako.

Narodno predanje govorilo je da je sunce bilo vatrena lopta koja je svakog dana kružila oko sveta, a da je sam svet bio nošen kroz beskonačno ništavilo na leđima ogromne kornjače. A Dios je takođe znao da je to tako, mada mu je ovo stvaralo malo problema.

A Dios je znao da je Net vrhovni Bog, i da je Fon vrhovni Bog, kao i Hast, Set, Bin, Sot, Io, Dhek, i Ptui; da je Herpetin Triskeles sam vladao svetom mrtvih, kao i Sinkopa, i Silur bog sa somovom glavom, i Oreksis-Nupt.

Dios je bio vrhovni visoki sveštenik nacionalne religije koja se fermentisala, zgušnjavala i kipela već više od sedam hiljada godina i nikada nije odbacivala boga za slučaj da se pokaže korisnim. On je znao da su mnoge uzajamno kontradiktorne stvari bile istovremeno istinite. Da nisu bile, onda bi obred i vera bili ništa, a ako bi oni bili ništa svet ne bi postojao. Kao rezultat ovakvog načina razmišljanja, sveštenici Djela mogli su da u svojim umovima ostave prostora za takve zbirke ideja koje bi čak i kvantnog mehaničara naterale da digne ruke i vrati svoju kutiju s alatom.

Diosov štap odjekujuće je kuckao po kamenju dok je šepao kroz tamu malo posećenih prolaza sve dok nije izašao na mali mol. Odvezavši čamac visoki sveštenik se s naporom ukrcao, izvadio vesla i odgurnuo se ka mutnim vodama mračnog Djela.

Ruke i stopala bili su mu tako hladni. Budalasto, budalasto. Trebalo je da ovo uradi ranije.

Čamac se polako uključio u središnji tok dok se duboka noć valjala dolinom. Na suprotnoj obali, u skladu s davnašnjim zakonima, piramide su počele da osvetljavaju nebo.

Svetla su do kasno gorela i u kući Ptaklaspa i sinova, Nekropoličnih graditelja za dinastije. Otac i njegova dva sina blizanca bili su povijeni iznad velike projektne tacne sa voskom, raspravljajući se.

'Da barem ikada plate', reče Ptaklasp Ha. 'Mislim, nije reč o tome da nisu u stanju, oni kao da ne shvataju taj *pojam*. Dinastije poput Tsorta barem plate kroz stotinak godina. Zašto nisi...'

'Gradimo piramide uzduž i popreko Djela poslednjih tri hiljade godina', odgovori mu otac, 'i do sada na tome nismo izgubili, zar ne? Nismo, naravno. Zato što druge kraljevine gledaju Djel i kažu: eto porodice koja zna šta su piramide, poznavaoći, kažu oni, imaćemo i mi ono što imaju oni, ako nam se prohte i sa kuglicom na vrhu. Svakako, oni su kraljevska porodica', dodao je, 'ne kao neki kakvih ima ovih dana - danas ovde, u sledećem milenijumu ko zna gde. Oni su i polubogovi. Valjda ne očekuješ od pravih kraljeva da plaćaju svoje cehove. To je jedan od znakova pravog kraljevanja - da uopšte nemaš novca.'

'Onda se ne može biti više kralj od njih. Trebalo bi da izmisliš novu reč', reče Ila. 'U tom slučaju i *mi smo* gotovo kraljevi,.'

'Ne razumeš se u biznis, sine moj. Misliš da je sve u vođenju knjiga. E pa, nije.'

'To je pitanje mase. I odnosa sile prema težini.'

Obojica ošinuše pogledom Ptaklaspa IIb, koji je sedeo zagledan u crteže. Okretao je svoje pero u rukama koje su podrhtavale od jedva suzdržavanog ushićenja.

'Moraćemo da upotrebimo granit za donje nivoe', reče pričajući sa sobom, 'krečnjak ne bi izdržao. Ne sa svim tim tokovima sile. Koji će biti, u-jeeee, ima da budu veliki. Ama, ovde nije reč o žiletima. Ovo bi moglo da izoštri i oklagiju.'

Ptaklasp prevrnu očima. Samo jednu generaciju je zakoračio u dinastiju i već je bilo problema. Jedan sin mu je bio rođeni knjigovođa, drugi zaljubljen u ove novotarije kosmičkog inženjerstva. Takvih stvari nije bilo dok je on bio mlad, postojala je samo arhitektura. Nacrtaš planove, a onda dovučeš deset hiljada momaka na pojačane dnevnicе, a za vikende duple. Oni lepo nagomilaju šta im

se da. Nije trebalo da budeš *kosmičan* u vezi s tim.

Potomci! Bogovi su se postarali da mu podare jednog sina koji je naplaćivao i količinu vazduha koju bi potrošio da izgovori 'Dobro jutro' i drugog koji je obožavao geometriju i ostajao preko noći da konstruiše akvadukte. Živiš skromno i štediš da ih pošalješ u najbolje škole, a onda se vrate otplaćujući ti to time što su obrazovani.

'O čemu to pričaš?' preseče ga.

'Samo pražnjenje...' Ilb je pružio računaljku prema njemu i zazvečao keramičkim kuglicama po žicama. 'Hajde da kažemo da imamo ovde dvostruku visinu Direktorskog modela, što nam daje masu od... plus dodatne šifrovane dimenzije okultnog značenja po specifikaciji... ovako nešto ne bismo mogli da uradimo, pa ni pre sto godina, shvataš, ne sa ondašnjim primitivnim tehnikama...' Prst mu se toliko razmahao da je postao nejasan.

Ila je frknuo i uzeo svoju računaljku.

'Krečnjak po dva talenta za tonu...' reče. 'Amortizacija alata... troškovi zidara... ležarina... lom... kuku, lele... dodatni troškovi... crni mermer po diskontnim cenama...'

Ptaklasp uzdahnu. Dve računaljke u tandemu zveckale su po čitav dan, jedna koja je menjala izgled sveta i druga koja je oplakivala troškove. Gde nestadoše dva komadića drveta i visak?

Poslednje kuglice kliktale su o graničnike.

'Biće ovo čitav kvantni skok u piramidologiji', reče Ilb zavaljujući se s mesijanskim osmehom na licu.

'Biće ovo čitav kuva...' započe Ila.

'Kvantni', reče Ilb, uživajući u toj reči.

'Biće ovo čitav *kvantni* skok u bankrotstvo', reče Ila. 'A moraće da izmisle novu reč i za to.'

'Vredeće kao reklamni uzorak', reče Ilb.

'Nego šta. Kada je reč o uzorcima, bićemo odlična reklama za propast', kiselo reče Ila.

'Ona će praktično blistati! U milenijumima koji dolaze ljudi će je gledati i govoriti: "Taj Ptaklasp, E on je znao s piramidama, nego šta".'

'Zvaće je Ptaklaspova budalaština, hoćeš da kažeš!'

Sada su već oba brata stajala jedan naspram drugog, s nosevima koji su se zamalo dodirivali.

'Nevolja s tobom, brate, jeste da znaš troškove svega, a vrednost ničega!'

'Nevolja s tobom je da... da... da ti ne znaš!'

'Čovečanstvo mora uvek da stremi naviše!'

'Da, na zdravim fmansijskim osnovama, za ime Khufta!'

'Potraga za znanjem...'

'Potraga za čestitošću...'

Ptaklasp ih je ostavio da to sami razreše i bacio je pogled napolje u dvorište gde je osoblje užurbano radilo inventar.

Bila je to mala firma kada ju je nasledio od oca - koji metar pun blokova i raznoraznih sfingi, obeliska, stela i drugih stvari sa zaliha, kao i podeblja gomila neplaćenih računa od kojih je većina bila adresirana na palatu i s poštovanjem, ukazivala daje naš visokopoštovani obračun, koji je podnet pre devet stotina godina, izgleda previđen i da bi bilo poželjno njegovo momentalno poravnanje. Ali tih dana to je bila zabava. Bio je tu samo on, pet hiljada radnika i gospođa Ptaklasp koja je radila knjige.

Piramide su morale da se rade, govorio je tata. Čitava zarada bila je u mastabama, malim porodičnim grobnicama, memorijalnim obeliscima, i sveopštim poslovima u nekropoli, ali ako nisi radio piramide, nisi radio ništa. I najobičniji uzgajivač belog luka, koji bi tražio nešto pristalo i trajno, s možda malo opiljaka zelenog mermera, ali u granicama budžeta, ne bi se ni obratio čoveku koji uz svoje ime ne bi imao i piramide.

Stoga, radio je piramide, i bile su dobre, ne kao neke koje su se viđale ovih dana, s pogrešnim brojem stranica i zidovima koje si mogao da probiješ stopalom. I, da, nekako išli su s većeg na bolje.

Da bi sagradili najveću ikada viđenu piramidu...

Za tri meseca...

Sa užasnim kaznama ako ne bude završena na vreme. Dios nije naznačio koliko užasnim, ali Ptaklasp je poznavao čoveka i one su verovatno uključivale krokodile. Bile bi prilično užasne, nema sumnje...

Zagledao se u treperavo svetio u dugačkim avenijama kipova uključujući i onaj prokletog Heta, s glavom lešinara, boga neočekivanih gostiju, kupljenog na rasprodaji pre mnogo godina, kojeg je klijent odbio pošto u kljunu nije bio dovoljno veran i od tada nije bilo moguće prodati ga čak ni po sniženoj ceni.

Najveća ikad viđena piramida...

I pošto se odereš od truda da plemstvo dobije svoje karte za večnost, da li ti je dozvoljeno da upotrebiš svoje znanje za lične potrebe, npr. za malu piramidetu za sebe i gospođu Ptaklasp, da bi obezbedio sigurno putovanje u Donji svet? Naravno da ne. Čak je i tati bila dozvoljena samo mastaba, mada je, ruku na srce, bila jedna od najboljih na reci sačinjena od mermera s crvenim žilama koji je bio naručen čak iz Hauvondalanda. Mnogi ljudi poručili su istu takvu. Bila je dobra za posao. Tati bi se upravo to svidelo...

Najveća ikada viđena piramida...

I nikada neće zapamtiti ko je ispod nje.

Nije bilo važno da li će je zvati Ptaklaspova budalaština ili Ptaklaspova dika. Zvaće je *Ptaklaspova*.

Izronio je iz svojih razmišljanja da bi čuo da se njegovi sinovi još raspravljaju.

Ako je ovo bilo njegovo potomstvo onda će se on radije odlučiti za 600-tonske krečnjačke blokove. Oni su barem tihi.

'Umuknite, vas dvojica', reče.

Prekinuli su i seli, gundajući.

'Odlučio sam', reče.

Ilb je dokono prevrtao pero u ruci. Ila je drndao po računaljki.

'Uradićemo je', reče Ptaklasp i izađe iz prostorije. 'A onaj sin kome se to ne sviđa biće izbačen napolje u tamu gde se čuje zavijanje i lome zubi', dobacio

je preko ramena.

Kada su ostali sami, dva brata se pogledaše popreko.

Onda Ila reče: 'Šta uopšte *kvantni* zapravo znači?'

Ilb slegnu ramenima. 'Znači da se dodaje još jedna nula', reče.

'Oh', reče Ila, 'i to je sve?'

Duž čitave rečne doline Djela piramide su tiho plam tele u noći, oslobađajući se energije nakupljene tokom dana.

Veliki bešumni plamenovi izbijali su iz pokrivnih blokova i poigravali naviše, iskrzani poput munje, hladni poput leda.

Stotinama milja unaokolo pustinja je svetlucala sazveždima mrtvih, aurorom drevnosti. Ali duž doline Djela svetla su se udruženo pružala u jednoj neprekinutoj traci vatre.

Bilo je na podu i najjednom kraju imalo je jastuk. Moralo je da bude krevet.

Tepik je primetio da u to sumnja dok se prevrtao i meškoljio, pokušavajući da pronađe neki deo madraca koji bi bio spreman da se susretne s njim na pola puta. Ovo je glupo, pomislio je, odrastao sam na ovakvim krevetima. I jastucima, isklesanim iz stene. Rođen sam ovde, ovo je moja dedovina, moram biti spreman da je prihvatim...

Moram da naručim normalan krevet i perjani jastuk iz Anka, kao prvu stvar sutra ujutro. Ja, kralj, rekoh da ovo mora biti urađeno.

Okrenuo se, a glava mu je udarila u jastuk načinivši tup zvuk.

I kanalizacija. Kako je to sjajna zamisao. Neverovatno je šta se sve može uraditi s rupom u zemlji.

Da, kanalizacija. I prokleta vrata. Tepik definitivno nije navikao da nekoliko poslužitelja u svakom času čekaju da budu na usluzi, tako da je izvođenje obrednog pranja pre odlaska u krevet bilo krajnje neprijatno. A još i ljudi. Zasi-

gurno će morati da upozna ljude. Nije bilo normalno, sve to šunjanje po palatama.

I kako da čovek spava kada nebo preko puta reke plamti kao da je vatromet? Na kraju čista iscrpljenost oborila mu je telo u neku oblast između sna i hodanja, i lude slike počеше da mu promiču preko očnih jabučica.

Na sramotu svojih predaka budući arheolozi preveli su još nenaslikane freske njegove vladavine: *'Krivudava linija, orao koji pati od zatvora, vijuga, zadnjica nilskog konja, krivudava linija: A u godini kruga Cefneta Bog sunca Tepik instaliraše kanalizaciju i izloži poruzi jastuke praotaca svojih.'*

Sanjao je Khufta - ogromnog, s bradom, kako govori dok grmi i seva, prizivajući gnev nebeski na ovog potomka koji je izneveravao uzvišenu prošlost.

Dios mu je preleteo ispred očiju objašnjavajući mu da je usled ukaza donetog pre nekoliko hiljada godina neophodno da se oženi mačkom.

Bogovi raznolikih glava nadmetali su se za njegovu pažnju, objašnjavajući mu detalje bogovanja, dok je u pozadini udaljeni glas pokušavao da mu privuče pažnju vičući nešto kao da ne želi da bude sahranjen ispod gomile kamenja. Ali on nije imao vremena da se usredsredi na ovo pošto je ugledao sedam debelih krava i sedam mršavih krava, a jedna od njih svirala je trombon.

Ali bio je to stari san koji je sanjao gotovo svake noći...

A onda, bio je tu čovek koji je odapinjao strele na kornjaču...

A onda je hodao kroz pustinju i otkrio je sićušnu piramidu, samo pedalj visoku. Vetar se podigao i počeo da oduvava pesak, samo što sada nije bio u pitanju vetar, već piramida koja se izdizala dok se pesak kotrljao niz njene glatke ivice...

I narastala je sve veća i veća, veća od sveta, tako daje na kraju piramida bila toliko velika da je čitav svet bio tačkica u njenom središtu.

A u središtu piramide dogodilo se nešto vrlo čudno. I piramida je počela da se smanjuje, povlačeći za sobom svet, i na kraju je nestala...

Naravno kada ste faraon, imate vrlo visoku klasu nejasnih snova.

Novi dan je svanuo, zahvaljujući kralju koji je bio skrupčan u krevetu sa svojom smotanom odećom umesto jastuka. Širom kamenog lavirinta palate poslužitelji kraljevstva počеше da se bude.

Diosov čamac lagano je klizio vodom i udario u mol. Dios se iskrcao i pohitao ka palati, grabeći po tri koraka istovremeno, trljajući ruke pri pomisli da se nov dan pružao pred njim, dan u kojem je svaki sat i svaki obred upadao u svoje mesto. Toliko toga da se organizuje, toliko toga gde je neophodan...

Glavni skulptor i izrađivač kutija za mumije sklopio je svoj metar.

'Lepo si to odradio, gazda Dile', reče.

Dil je klimnuo glavom. Nije bilo lažne skromnosti među zanatlijama.

Skulptor ga je munuo. 'Kakav tim, a?' reče. 'Ti ih ukiseliš, ja ih usandučim.'

Dil je klimnuo, ali znatno sporije. Skulptor je spustio pogled na oval s voskom koji je držao u rukama.

'Mada, ne bih mogao da kažem da mi se nešto naročito dopada posmrtna maska', reče.

Gern koji je u jednom ćošku zaneseno radio na nekoj od kraljičinih pokojnih mačaka, što mu je bilo dopušteno da uradi u potpunosti sam, prestravljeno je podigao pogled. 'Baš sam je pažljivo izradio', reče nadureno.

'U tome i jeste stvar', reče skulptor.

'Znam', tužno će Dil, 'nos je u pitanju, zar ne.'

'Više nekako podbradak.'

'I podbradak.'

'Da.'

'Da.'

U turobnoj tišini zagledali su se u voštano lice faraona. Kao i faraon.

'Šta fali mom podbratku?'

'Mogao bi da mu staviš bradu', naposletku reče Dil. 'Dosta bi toga pokrila

brada.'

'I dalje nam ostaje nos.'

'Mogao bi da skineš koji centimetar. I uradi nešto po pitanju jagodičnih kostiju.'

'Da.'

'Da.'

Gern je bio užasnut. 'To o čemu govorite, to je lice našeg pokojnog kralja', reče. 'Ne možete da radite takve stvari! U svakom slučaju, ljudi će primetiti.' Oklevao je. 'Pa zar neće?'

Dvojica zanatlija razmeniše poglede.

'Gerne', strpljivo reče Dil, 'svakako da će primetiti. Ali neće reći ništa. Oni od nas očekuju da, e-e, *poboljšamo* stvari.'

'Na kraju krajeva', vedro reče vrhovni skulptor, 'ne misliš valjda da će neko od njih izaći i reći: "Ovo ništa ne valja, on je u stvarnosti imao lice kao kratkovidno pile", pa zar ne?'

'*Baš vam hvala. Puno vam hvala, moram da kažem.*' Faraon se udaljio i seo pored mačke. Izgledalo je da ljudi imaju poštovanja prema mrtvima samo kada misle da ih mrtvi čuju.

'Pretpostavljam', reče pripravnik, s dozom nesigurnosti, 'da i jeste bio pomalo ružan u poređenju s freskama.'

'U tome je cela stvar, zar ne?' značajno reče Dil.

Gernovo veliko iskreno pegavo lice polako se menjalo, kao predeo s kraterima preko koga prelaze oblaci. Počinjalo je da mu biva jasno da je ovo pripadalo pod odeljak posvećivanja u davnašnje tajne zanata.

'Hoćete da kažete da čak i *slikari* menjaju...' započe.

Dil se namršti prema njemu.

'O tome se ne priča', reče.

Gern je pokušao da primora svoje crte lica u izraz dostojanstvene ozbiljnosti.

'Oh', reče. 'Da. Shvatam, gazda.'

Skulptor ga udari po leđima.

'Bistar si ti momak, Gerne', reče. 'Kapiraš. Na kraju krajeva, dovoljno je loše i kad si ružan dok si živ. Pomisli kako bi užasno bilo biti ružan na onom svetu.'

Kralj Tepikimon XXVII odmahivao je glavom. Svi treba da nalikujemo jedni na druge dok smo živi, pomislio je, a sada se staraju da budemo identični i kad umremo. Kakva kraljevina. Spustio je pogled i ugledao dušu pokojne mačke, koja se umivala. Dok je bio živ mrzeo je te stvorove, ali eto sada izgledala je kao prijatno društvo. Pažljivo ju je potapšao po pljosnatoj glavi. Zakratko je prela, a onda pokušala da mu otkine komad kože s ruke. Očigledno nije nameravala nikome da se sklanja s puta.

S narastajućim užasom postao je svestan da je trojka sada razgovarala o piramidi. *Njegovoj* piramidi. Biće najveća koja je ikada sazidana. Postaviće je na visoko plodno zemljište na udarnom mestu u nekropoli. Pored nje će čak i najveća postojeća piramida izgledati kao nešto što bi i dete moglo da napravi koficom za pesak. Okruživaće je mermerni vrtovi i granitni obelisci. Biće to najveći memorijalni centar koji je ikada jedan sin podigao svom ocu.

Kralj zastenja.

Ptaklasp zastenja.

Bilo je *bolje* u doba njegovog oca. Samo vam je trebala gomiletina trupaca za kotrljanje i dvadeset godina, što je bilo korisno jer je svakoga držao podalje od nevolje tokom Poplave, kada su sva polja bila potopljena. Sada su vam bili dovoljni samo bistar momak s komadom krede i prave bajalice.

Mada, bilo je impresivno, ako ste voleli takve stvari.

Ptaklasp IIb je šetao oko velikog kamenog bloka, doterujući jednačinu ovde, naglašavajući hermetički zapis tamo. Podigao je pogled i kratko klimnuo ocu.

Ptaklasp je požurio natrag do kralja, koji je stajao sa svojom svitom na

litici koja se nadnosila nad kamenolomom. Sunce je obasjavalo njegovu zlatnu masku. Kraljevska poseta, povrh svega...

'Mi smo spremni, ako vam je po volji, o nebeski svode', reče dok su mu izbijale graške znoja nadajući se bez ikakave nade da...

O bogovi. Kralj će mu opet dati na mestu voljno.

Preklinjuće je pogledao visokog sveštenika, koji mu je najmanjim trzajem svog lica dao znak da nema šta da mu predloži po tom pitanju. Ovo je bilo previše. Nije bio jedini kome je ovo smetalo. Dil, glavni mumifikator, bio je još koliko juče podvrgnut obavezi da priča o svojoj porodici. Bilo je to naopako. Ljudi su očekivali da kralj ostaje u palati, sve je to bilo previše...

Kralj mu je nonšalantno prišao, na način koji je trebalo da glavnom graditelju ukaže da je među prijateljima. O ne, pomislio je Ptaklasp, još će se i setiti mog imena.

'Moram da kažem da si odradio veliki posao za devet nedelja. Veoma dobro za početak. Ehr. Beše Ptaklasp, je li tako?' reče kralj. Ptaklasp proguta knedlu. Sada više nije bilo pomoći.

'Da, o ruko nad vodama', reče. 'O izvore...'

'Mislim da će "vaše visočanstvo" ili "sire" biti dovoljno', reče Tepik.

Ptaklaspa je obuzela panika i u strahu bacio je pogled ka Diosu, koji se tržnu i ponovo klimnu.

'Kralj želi da mu se obraćaš...' bolan izraz prešao mu je licem '... neformalno. Na način varva... stranih zemalja.'

'Mora da sebe smatraš veoma srećnim čovekom što imaš tako talentovane i vredne sinove', reče Tepik posmatrajući uposlenost koja je vladala u kamenolomu.

'Ja... hoću, o... sire', promumla Ptaklasp, tretirajući ovo kao naredbu. Zašto kraljevi ne bi mogli lepo da naređuju ljudima kao u stara dobra vremena? Tada si znao gde ti je mesto, nisu se šetkali i trudili se da budu šarmantni, tretirajući te kao neku vrstu njima ravnog, kao da bi i *ti* mogao da podigneš sunce.

'To mora da je očaravajući zanat', nastavio je Tepik.

'Kako vi želite, sire', reče Ptaklasp. 'Ako vaše visočanstvo samo reč kaže...'

'A kako zapravo sve ovo *radi*?'

'Vaše sire?' reče Ptaklasp, prestravljen.

'Činite da blokovi lete, zar ne?'

'Da, o sire.'

'To je vrlo zanimljivo. Kako vam to uspeva?'

Ptaklasp je umalo pregrizao usnu. Odati Tajne zanata? Bio je izgubljen. Suprotno svim očekivanjima, Dios mu priskoči u pomoć.

'Uz pomoć određenih tajnih znakova i simbola, sire', reče, 'a za poreklo je bolje ne raspitivati se. To je mudrost...' zastao je '... modernista.'

'Toliko je brže od vučenja tih čuda, pretpostavljam', reče Tepik.

'Imalo je to svoju lepotu, sire', reče Dios. 'Sada, ako bih mogao da predložim...?'

'Oh. Da. Hitamo, bez daljeg.'

Ptaklasp je obrisao čelo i otrčao do ivice kamenoloma.

Mahnuo je krpom.

Sve stvari određene su imenima. Promenite ime i promenićete stvar. Naravno nije to tek tako, ali parakosmički svodi se na to...

Ptaklasp Ilb lagano je kucnuo kamen svojim štapom.

Vazduh iznad njega zalelujuao se od toplote, a onda, rasipajući malo prašine, blok se polako izdigao i zanjihao na metar iznad zemlje kada su ga zaustavili konopci za sidrenje.

I to je bilo sve. Tepik je očekivao malo grmljavine ili barem plameni jezik. Ali radnici su se već skupljali oko drugog bloka, a nekolicina ljudi vukla je prvi blok prema gradilištu.

'Veoma impresivno', reče tužno.

'Zaista, sire', reče Dios. 'A sad, moramo da se vratimo u palatu. Uskoro će biti vreme za ceremoniju Trećeg sata.'

'Da, da, dobro', odbrusi Tepik. 'Vrlo si dobar, Ptaklaspe. Samo nastavi tako.'

Ptaklasp se poklonio kao klackalica, usplahiren i zbunjen.

'Vrlo tako, vaše sire', reče i odluči da ide na sve ili ništa. 'Da li bih mogao da vašem sirstvu pokažem najnovije planove?'

'Kralj je već odobrio planove', reče Dios. 'A, oprostite ako grešim, ali čini mi se da je izgradnja piramide već poodmakla.'

'Da, da, ali', reče Ptaklasp, 'sinulo nam je, ova ovde avenija, vidite, koja gleda na ulaz, kakvo mesto, pomislili smo, da statua Heta, s glavom lešinara, boga neočekivanih gostiju, za praktično nikakav trošak...'

Dios je bacio pogled na nacрте.

'Da li bi ovo trebalo da budu krila?' upita.

'Ma ni trošak, ni trošak, da vam kažem, ima da ga...' očajnički reče Ptaklasp.

'Da li je ovo nos?' upita Dios.

'Pre će biti kljun, pre će biti kljun', reče Ptaklasp. 'Vidite, o svešteniče, kako bi bilo da...'

'Mislim da ne', reče Dios. 'Ne. Zaista mislim da ne.' Presekao je kamenolom pogledom tražeći Tepika, jeknuo, tutnuo nacрте graditelju u ruke i potrčao.

Tepik je odšetao stazom do kočije koja je čekala, zaneseno gledajući užurbanost koja ga je okruživala i stao da vidi grupu radnika koji su doterivali ugaoni kamen. Sledili su se kada su osetili njegov pogled na njima i plašljivo se uspravili gledajući ga.

'Dobro, dobro', reče Tepik, proučavajući kamen, mada je sve što je on znao o zidarstvu moglo da se ukleše na zrnju peska. 'Kako divan komad stene.'

Okrenuo se ka najbližem čoveku kome pade donja vilica.

'Ti si kamenorezac, zar ne?' upita. 'To mora da je veoma zanimljiv posao.'
Čovekove oči se iskolačiše. Ispustio je dleto. 'Erk', reče.

Sto metara dalje Diosova odora lepršala je oko njegovih nogu dok je grabio stazom. Dohvatio je rub i bacio se u galop dok su mu sandale šljapkale.

'Kako se zoveš?' upita Tepik, uhvati mu mlitavu ruku i prodrmajе.

'Sire!' kriknu Dios. 'Ne!'

A zidar se okrete, držeći se za članak desne ruke, rvući se s njom, vrišteći.

Tepik se uhvatio za rukohvat prestola i ošnuo pogledom visokog sveštenika.

'Ali to je izraz drugarstva, ništa više. Tamo odakle sam...'

'Tamo odakle ste, sire, jeste ovde!' zagrme Dios.

'Ali, za ime sveta, da je odsećete? To je suviše okrutno!'

Dios je koraknuo napred. Sada se njegov glas vratio u svoj uobičajeni uljani tonalitet.

'Okrutno, sire? Ali biće urađeno precizno i pažljivo, uz korišćenje napitaka koji će ukloniti bol. Zasigurno će preživeti.'

' Ali *zašto?*'

'Objasnio sam vam, sire. Ne može ponovo da koristi tu raku a da je ne oskrnavi. On je pobožan čovek i to vrlo dobro zna. Vidite, sire, vi ste *bog*, sire.'

'Ali *ti* možeš da me dodirneš. Kao i sluge!'

'Ja sam sveštenik, sire', reče Dios. 'A sluge imaju naročito izuzeće.'

Tepik se ugize za usnu.

'Ovo je varvarski', reče.

Diosovo lice nije se pomerilo.

'To se neće uraditi', reče Tepik. 'Ja sam kralj. Zabranjujem da se to uradi, da li razumeš?'

Dios se nakloni. Tepik je prepoznao br.49, Prestrašeni prezir.'

'Vaša volja će svakako biti sprovedena, o izvore svekolike mudrosti. Mada, naravno, čovek bi sam mogao da uzme stvar u, da izvinite, svoje rake.'

'Kako to misliš?' odseče Tepik.

'Sire, da ga njegove kolege nisu zaustavile, sam bi to uradio. Dletom, koliko sam shvatio.'

Tepik se zagledao u njega i pomislio: stranac sam u znanoj zemlji.

'Shvatam', reče napokon.

Još malo je razmislio.

'Onda - operacija ima da se uradi s najvećom brigom, a čoveku da se da penzija nakon toga, shvataš?'

'Kako želite, sire.'

'I to valjana.'

'Odista, sire. Zlatno rukovanje, sire', reče Dios hladnokrvno.

'A možda bismo mogli da mu nađemo kakav lakši posao u palati?'

'Da radi kao jednoruki kamenorezac, sire?' Diosova leva obrva malko se izdiže.

'Kao bilo šta, Diose.'

'Svakako, sire. Kako želite. Preduzeću sve da saznam da li bi u nekom odeljenju mogli da nađemo posao koji bi mu išao od ruke.'

Tepik ga ošinu pogledom. 'Ja sam kralj, znaš', oštro reče.

'Ta činjenica me prati u svakom trenutku moje budnosti, sire.'

'Diose?' reče Tepik kada je visoki sveštenik krenuo da izađe.

'Sire?'

'Naručio sam perjani krevet iz Ank-Morporka pre nekoliko nedelja. Pretpostavljam da ti ne bi mogao da znaš šta je ispalo od svega?'

Dios naročito izražajno zamaha rakama.

'Koliko znam, sire, postoji značajna piratska aktivnost u blizini Kalijanske obale', reče. 'Nesumnjivo je da su pirati takođe odgovorni i za nepojavljivanje stručnjaka iz Esnafa vodoinstalatera i septognjuraca?' kiselo reče Tepik*.

(Septognjurac: graditelj i čistač septičkih jama. Naročito tražena profesija u Ank-Morporku, gde je rečno korito obično na nivou zemljišta, i jedna je od onih koje uživaju naročito poštovanje. U najmanju ruku, svi prolaze drugom stranom kada septognjurac ide ulicom.)

'Da, sire. Ili može biti banditi, sire.'

'Ili se možda divovska dvoglava ptica obrušila i odnela ih', reče Tepik.

'Sve je moguće, sire', reče visoki sveštenik čije je lice zračilo ljubaznošću.

'Možeš da ideš, Diose.'

'Sire. Da li bih mogao da vas podsetim, sire, da će vas emisari iz Tsorta i Efebe posetiti u petom satu.'

'Da. Možeš da ideš.'

Tepik je ostao sam, ili barem onoliko sam koliko je mogao da bude, što je značilo da je bio sasvim sam izuzimajući dvojicu mahača lepeza, batlera, dvojicu ogromnih Hauvondžanskih stražara pored vrata i par služavki.

O, da. Služavke. Još se nije sasvim navikao na služavke. Najverovatnije ih je Dios birao, pošto je izgledalo da on nadzire sve u palati, a pokazao je iznenađujuće dobar ukus po pitanju, na primer, maslinaste kože, grudi i nogu. Odeća koju su ove dve nosile možda bi mogla da pokrije neki tanjirić. A ovo je bilo čudno, zbog toga što je ukupni utisak bio takav da su postajale pokretni delovi nameštaja, neizazovne kao stubovi. Tepik je uzdahnuo prisećajući se žena u -Ank-Morporku koje su mogle da budu odevene od glave do pete u brokat, a da ipak čitava učionica đaka pocrveni do korena dlaka u kosi.

Posegao je za činijom s voćem. Jedna od devojaka istog trena uzela mu je ruku, nežno je uklonila u stranu i uzela grozd.

'Molim te nemoj da ga ljuštiš', reče Tepik. 'Ljuska je najbolji deo. Puna je hranljivih vitamina i minerala. Samo, ne verujem da si čula za njih, je l' tako, nedavno su izmišljeni', dodao je uglavnom za sebe. 'Hoću da kažem, u poslednjih sedam hiljada godina', kiselo dovrši.

Toliko o protoku vremena, pomisli turobno. Na svakom dragom mestu možda se i dešava, ali ne ovde. Ovde se samo nagomilava, kao sneg. Izgleda kao da nas piramide usporavaju, kao one stvari koje koriste na brodovima,

kakoseonoz-vahoše, sidra. Sutra je ovde isto kao juče, samo podgrejano. Ipak je oljuštila grozd, dok su pahuljice sekundi vejale naokolo.

Na gradilištu Velike piramide ogromni kameni blokovi lebdeći su nalegali na mesto, kao obrnuta eksplozija. Oni su *tekli* između kamenoloma i gradilišta, promičući u tišini preko prela iznad dubokih kockastih senki.

'Moram da ti priznam', reče Ptaklasp svom sinu, dok su stajali jedan pored drugog na osmatračnici. 'Zadivljujuće je. Jednog dana ljudi će se pitati kako smo to radili.'

'Sve ono zamajavanje s kotrljajućim deblima i bičevima je stara kanta', reče Ilb. 'Možeš slobodno da ih baciš u đubre.' Mladi arhitekta se osmehnuo, ali bilo je nečeg manijačkog u tom osmehu.

Bilo je zadivljujuće. Bilo je zadivljujuće u većoj meri nego što je trebalo da bude. Sve je više imao osećaj da se piramida...

Mentalno se protresao. Trebalo bi da ga bude sramota takvih pomisli. U ovom poslu časkom bi mogao da postaneš sujeveren ako ne paziš.

Za stvari je bilo prirodno da obrazuju piramidu - dobro, kupu, ako ništa. Isprobao je to u eksperimentima, jutros. Pšenica, so, pesak... mada ne i voda, to bi bila greška. Ali piramida je bila samo uredna kupa, pa zar ne, kupa koja je odlučila da bude malo urednija.

Možda je preterao s velikim parakosmičkim merama?

Otac ga je pljesnuo po leđima.

'Vrlo dobro si to uradio', ponovio je. 'Znaš, izgleda gotovo kao da sama sebe gradi!'

Ilb je cijuknuo i ugrizao se za članak ruke. Bila je to navika iz detinjstva kojoj se uvek vraćao kada je bio nervozan. Ptaklasp ga nije primetio zbog toga što je u tom trenutku jedan od predradnika dotrčao do podnožja osmatračnice, mašući svojim ceremonijalnim prutom za merenje.

Ptaklasp se nagnuo.

'Šta?' zahtevao je.

'Rekoh, molim da dođete odmah, o gospodaru!'

Na samoj piramidi, na radnoj površini na otprilike polovini njene visine, gde su se odvijali neki radovi na detaljima unutrašnjosti odaja, reč 'zadivljujuća' više nije odgovarala. Reč 'zastrašujuća' činilo se da zadovoljava opis.

Blokovi su se iznad gomilali prema nebu, u divovskom laganom plesu mimoilaženja u jednom pa u drugom pravcu, dok su njihovi goniči vikali jedan na drugoga i na nesrećne nadzornike na samom vrhu koji su pokušavali da izdaju uputstva nadjačavajući buku.

Ptaklasp je uleteo u grupu radnika okupljenih oko središta. Ovde je, najzad, vladala mrtva tišina. Mrtva tišina.

'Dobro, dobro', reče. 'Šta se deša... oh.'

Ptaklasp Ilb je provirio preko očevog ramena i zario članak u usta.

Stvar je bila naborana. Bila je davnašnja. Sasvim je jasno bilo da je nekada bilo živo biće. Ležala je na kamenoj ploči kao vrlo rugobna suva šljiva.

'To mi je bio ručak', reče glavni fasader. 'To je bio moj prokleti ručak. Stvarno sam se radovao toj jabuci.'

'Ali još ne može da počne', prošapta Ilb. 'Još ne može da obrazuje vremenska čvorišta. Mislim, kako može da *zna* da će da bude piramida?'

'Stavio sam ruku na to i osetio sam kao da... osetio sam nešto neprijatno', žalio se fasader.

'A tu je i negativno čvorište', dodao je Ilb. 'Ne bi trebalo da ih sve dobijemo.'

'Da li je još tamo?' upita Ptaklasp i dodade: 'Reci mi da jeste.'

'Da je više blokova postavljeno na mesto ne bi bilo', odgovori mu sin unezvereno se osvrćući.

'Kako se središte mase bude menjalo, vidiš, čvorišta će se pomerati.' Ptaklasp je odveo mladića u stranu.

'Šta to hoćeš da mi kažeš?' zahtevao je šapatom kamila.* (Šapat konja ne odgovara pustinjskom okruženju.)

'Trebalo bi da je poklopimo', mrmljao je Ilb. 'Da kroz plamen izbacimo zarobljeno vreme. Onda više ne bi bilo problema...'

'Kako da je poklopimo? Ona nije ni izdaleka dovršena', reče Ptaklasp.

'Čemu li su te samo učili? Piramide ne počinju akumulaciju pre nego što se dovrše. Sve dok ne budu *piramide*, shvataš? Energija piramide, shvataš? Dobila ime po piramidama. Zato se i zove energija piramide.'

'Ovo mora da ima neke veze s masom ili nečim', nagađao je arhitekta, 'i brzinom izgradnje. Vreme biva zarobljeno u materiju. Hoću da kažem, po teoriji mogao bi da dobiješ mala čvorišta za vreme izgradnje, ali bila bi toliko slaba da ih ne bi ni primetio; ako bi baš i stao u neko od njih možda bi postao nekoliko sati stariji ili mlađi ili...' počeo je da brblja.

'Sećam se da je kada smo radili grobnicu Kenetha XIV oslikavač freski rekao da mu je trebalo dva sata da završi sliku u raljičinoj sobi, a mi smo rekli da je prošlo tri dana i oglobili smo ga', polako reče Ptaklasp. 'Digla se velika prašina u Esnafu, sećam se.'

'To si upravo rekao', reče Ilb.

'Šta rekao?'

'Za oslikavača fresaka. Maločas.' 'NISAM. Nisi ni mogao da me čuješ', reče Ptaklasp. 'Mogao bih da se zakunem da jesi. Bez obzira, ovo je gadnije od te rabote', reče njegov sin. 'A verovatno će se dogoditi ponovo.'

'Možemo da očekujemo još ovakvih stvari?'

'Da', reče Ilb. 'Ne bi trebalo da dobijamo negativna čvorišta, ali čini se kao da ćemo ih imati. Mogli bi da očekujemo i brze izlive i obrnute tokove i, moguće, čak i kratke spojeve. Bojim se da bismo mogli da očekujemo svakojake vremenske anomalije. Biće bolje da sklonimo ljude.'

'Pretpostavljam da ne bi mogao da iznađeš način da rade u brzom vremenu, a da ih plaćamo po sporom?' upita Ptaklasp. 'Samo, eto, razmišljam. Tvoj brat će sigurno to da predloži.'

'Ne! Sve sklanjaj! Ubacićemo blokove i poklopiti je čim. pre!'

'Dobro. Dobro. Samo sam na glas razmišljao. Kao da već nemamo dovoljno problema...'

Ptaklasp je uleteo u grupu radnika okupljenih oko središta. Ovde je,

najzad, vladala mrtva tišina. Mrtva tišina.

'Dobro, dobro', reče. 'Šta se deša... oh.'

Ptaklasp Ilb je provirio preko očevog ramena i zario članak u usta.

Stvar je bila naborana. Bila je davnašnja. Sasvim je bilo jasno da je nekada bila živo biće. Ležala je na kamenoj ploči kao vrlo rugobna suva šljiva.

'To mi je bio ručak', reče glavni fasader. 'To je bio moj prokleti ručak. Stvarno sam se radovao toj jabuci.'

Ptaklasp je oklevao. Sve mu se ovo činilo poznatim. Imao je ovo osećanje i ranije. Obuhvatao ga je utisak *reja vu-a**. '(Doslovno: 'Ponovo ću se naći ovde.')

Susreo se sa prestravljenim pogledom svog sina. Zajedno, strepeći od onoga što bi mogli da ugledaju, polako su se osvrnuli.

Videli su sebe kako stoje iza sebe, prepirući se oko nečega za šta se Ilb kleo da je već čuo.

I on je, shvatio je preplašeni Ptaklasp. Ono tamo sam ja. Izgledam malo drugačije spolja. A ovo *ovde* sam isto ja. Podjednako. Takođe.

To je petlja. Kao mali vir u reci, samo što je ovo u protoku vremena. I upravo sam se u njemu obrnuo dva puta. Drugi Ptaklasp ga je pogledao.

Nastupio je dugotrajan, bolan trenutak napetosti vremena, šum kao da miš duva balon žvakaće gume i petlja se prekinula, a prilika izbledela.

'Znam šta je uzrokuje', promrmljao je Ilb nerazumljivo zbog članka ruke. 'Znam da piramida nije završena, ali *biće*, i zato posledice nekako odjekuju unatrag, tata, trebalo bi da prekinemo ovog *časa*, *prevelika* je, pogrešio sam...'

'Začepi. Možeš li da izračunaš gde će se čvorišta pojaviti?' upita Ptaklasp. 'I dođi ovamo, svi momci te gledaju. Saberi se, sine.'

Ilb je instinktivno spustio ruku na računaljku za pojasom.

'Pa, da, verovatno', reče. 'To je samo odnos masene raspodele i...'

'Dobro', odlučno reče graditelj. 'Počni s radom. A onda Okupi sve predradnike i dođite kod mene.'

U Ptaklaspovom oku nešto je blesnulo kao liskun. Vilica mu je bila četvrtasta kao granitni blok. Možda je piramida zaslužna što ovako razmišljam,

reče, brzo razmišljam, znam to.

'A dovedi i svog brata', dodao je.

To *jeste* efekat piramide. Sećam se ideje koju ću tek dobiti.

Najbolje je ne razmišljati previše o tome. Biti praktičan.

Zagledao se u napola dovršenu građevinu. Bogovi su znali da ne možemo da je dovršimo na vreme, reče. Sada i ne moramo. Možemo da radimo koliko nam je volja!

'Da li si dobro?' upita Ilb. 'Tata, da li si dobro?' Da li je to bila neka od tih vremenskih petlji?' upita Ptaklasp sneno. Kakva zamisao! Niko više nikada neće ponuditi bolje uslove za ugovor od njih, dobijaće premije za dovršenje, a uopšte neće biti važno koliko dugo će raditi!

'Ne! Tata, trebalo bi...'

'Ali ti si siguran da možeš da proračunaš gde će se ove netlje pojaviti, zar ne?'

'Da, pretpostavljam, ali...'

'Dobro.' Ptaklasp je drhtao od uzbuđenja. Možda će morati da plate ljude više, ali vredeće, a Ila će već sigurno smisliti nekakvu šemu, jer finansije su na neki način bile slične magiji. Momci će morati da prihvate. Na kraju krajeva, žalili su se zbog rada sa slobodnjacima, žalili su se zbog rada s Hauvondžanima, žalili su zbog rada s bilo kim izuzev pravilno plaćenim članovima Esnafa. Tako da bi teško mogli da se žale zbog rada sa samima sobom.

Ilb je koraknuo unazad, stežući računaljku, tražeći ohrabrenje u njoj.

'Tata', reče oprezno, 'o čemu ti to pričaš?'

Ptaklasp ga pogleda ozareno. '*Doppelgangs*' reče.

Politika je bila zanimljivija. Tepik je osećao da bi ovde napokon mogao da da neki doprinos.

Djelibeba je bila stara. Bila je uvažena. Ali, isto tako, bila je mala, a u najubojitijem značenju, što je danas izgleda jedino vredelo, nije imala nikavu moć. Nije oduvek bilo tako, umeo je da priča Dios. Nekada je vladala svetom zahvaljujući čistoj snazi plemstva i jedva da joj je bila potrebna stojeća armija od

dvadeset pet hiljada ljudi koliko ih je bilo tih dana.

Sada je rukovala mnogo tananijom silom kao uzana država između velikih i pritiskajućih imperija Tsorta i Efebe, od kojih je svaka bila i pretnja i štiti. Već više od hiljadu godina kraljevi duž Djela su, uz pomoć najveće diplomatije, naročitih manira i plesnim korakom stonoge na adrenalinu, održavali mir duž čitave uzvrtne strane kontinenta. I samo postojanje u trajanju od sedam hiljada godina može da bude opasno oružje, ako se pravilno koristi.

'Hoćeš da kažeš da smo neutralno zemljište?' upita Tepik.

'Tsort je pustinjska kultura kao i mi', reče Dios sastavljajući ruke. 'Pomogli smo mu da se uobliči tokom godina. A što se Efebe tiče...' Frknuo je. 'Oni imaju neka vrlo neobična verovanja.'

'Kako to misliš?'

'Misle da svetom upravlja geometrija, sire. Sve same linije, uglovi i brojevi. Takve stvari, sire...' Dios se namrštió '... mogu da dovedu do nekih veoma nerazumnih ideja.'

'Ah', reče Tepik, odlučan da čim pre sazna više o nerazumnim idejama. 'Znači, tajno smo na strani Tsorta, je l?'

'Ne. Veoma je važno da Efeba ostane snažna.'

'Ali imamo više zajedničkih stvari s Tsortom?'

'Ostavljamo ih u takvom uverenju, sire.'

'Ali oni su pustinjska kultura?'

Dios se nasmeši. 'Plašim se da piramide ne uzimaju ozbiljno, sire.'

Tepik je razmotrio sve ovo.

'Pa, na čijoj smo onda zaista strani?'

'Na našoj, sire. Uvek imajte u vidu, sire, da je vaša porodica bila u svojoj trećoj dinastiji pre nego što su naši susedi otkrili, sire, kako se prave bebe.'

Delegacija Tsorta je zaista izgleda ozbiljno proučila kulturu Djela, gotovo bestidno. Takođe je bilo jasno da nisu počeli da je razumeju; oni su prosto pozajmili onoliko delova koliko se činilo korisnim i onda ih sastavili na prefinjeno pogrešne načine. Na primer, na ljudima su primenjivali Trookretni hod

koji se viđao na frizovima i samo se ponekad koristio na dvoru Djela, u određenim prilikama. Povremeni grčevi prošli bi im licima kada bi se kičma usprotivila.

Još su nosili Khruspide jutra i grivne Izlaska, kao i kilt Jeta sa, a nije ni čudo da su čak i devojke na dužnosti s lepezama prikrivale osmehe, odgovarajućim steznicima!*(Ovde je potrebno malo prevođenja. Ako bi strani ambasador na dvoru Svetog Džejsma nosio (iz iskrene želje da polaska) polu-cilindar, veliki škotski mač, grudni oklop iz građanskog rata, sak-sonske pantalone i džemsovsku frizuru, ostavio bi otprilike isti utisak.)

Čak je i Tepik morao žuno da se nakašlje. Ali s druge strane, pomislio je, oni i ne umeju bolje. Oni su kao deca.

A ovu misao pratila je druga, koja je dodala: Ova deca mogla bi da nas zbrišu s mape za sat vremena.

Pravo sa sinapsi druge dve naišla je treća pomisao koja je rekla: To je samo odeća, za ime sveta, počinješ da primaš to previše ozbiljno.

Grupa iz Efebe bila je razumnije odevena u bele toge. Bilo je neke istovetnosti u njima, kao da je negde u zemlji postojala neka presa koja je izbacivala male ćelave ljude sa ukovrdžanim belim bradama.

Dve grupe zaustavile su se ispred prestola i poklonile.

'Zdravo', reče Tepik.

'Njegova Visost, Kralj Tepikimon XXVIII, Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, Krmanoš sunčeve lađe, Čuvar tajnog znanja, Gospodar obzorja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj želi vam dobrodošlicu i zapoveda da popijete s njim vino', reče Dios, pljesnuvši rukama batleru.

'O, da', reče Tepik. 'Što ne sednete?'

'Njegova Visost, Kralj Tepikimon XXVIII, Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, Krmanoš sunčeve lađe, Čuvar tajnog znanja, Gospodar obzorja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj zapoveda vam da sednete', reče Dios.

Tepik je grabuljao po mozgu tražeći odgovarajući govor. Čuo ih je mnoštvo u Ank-Morporku. Verovatno su isti u čitavom svetu.

'Siguran sam da ćemo imajući u vidu...'

'Njegova Visost, Kralj Tepikimon XXVIII, Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, Krmanoš sunčeve lađe, ("iivar tajnog znanja, Gospodar obzorja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj zapoveda vam da počujete!' zatalambasao je Dios.

'... dugačku istoriju prijateljstva...'

'Počujete mudrost Njegove Visosti, Kralja Tepikimona XXVIII, Gospodara nebesa, Upravljača sunčeve kočije, Krmanoša sunčeve lađe, Čuvara tajnog znanja, Gospodara obzorja, Čuvara puta, Batine milosti, Visokorođenog, Neutllirućeg Kralja!'

Odjeci uminuše.

'Da li bih mogao da popričam na trenutak s tobom, Diose?'

Visoki sveštenik se nagnu prema njemu.

'Da li je sve ovo neophodno?' prosikta Tepik.

Diosove orlovske crte lica poprmiše drveni izraz nekoga ko se rve sa teško razumljivom zamisli.

'Naravno, sire. Takav je običaj', reče napokon.

' Mislio sam da bi trebalo da popričam s ovim ljudima. Znaš, o granicama i trgovini i tako dalje. Poprilično sam razmišljao o tome i rodilo mi se nekoliko ideja. Mislim, biće to malo teško ako nastaviš da urlaš.'

Dios mu se ljubazno osmehnuo.

'A ne, sire. To je već sređeno, sire. Jutros sam se sastao s njima.'

'A šta bih onda ja trebalo da radim?'

Dios je načinio mali kružni pokret rukom.

'Šta god vam je po volji, sire. Uobičajeno je malo se smeškati i opustiti ih.'

'I to je sve?'

'Visočanstvo bi moglo da ih pita da li vole to što su diplomate, sire', reče Dios. Tepikovo sevanje pogledom dočekao je očima bezizražajnim poput

ogledala.

'Ja sam *kralj*', prosikta Tepik.

'Svakako, sire. Ne bi valjalo kaljati službu pukim pitanjima suvoparnog upravljanja, sire. Sutra, sire, držaćete vrhovni sud. Veoma pristala služba za jednog monarha, sire.'

'Ah. Da.'

Bilo je prilično zamršeno. Tepik je pažljivo odslušao slučaj, koji se sastojao od navodne krađe stoke koju je namirivao Djelijev zakon o zemljištu zasađenom lukom. Hajde sad da vidimo, pre pet godina, *on* je prodao bika *njemu*, ali kako se ispostavilo...

Prešao je pogledom s lica jednog zabrinutog seljaka na drugog. Obojica su stezala otrcane slamnate šešire na grudima i obojica su imala ukočene drvene izraze prostih ljudi koji su se isterujući svoj lokalni nesporazum, sada našli na mermernom podu u velikoj prostoriji s njihovim bogom na prestolu pred njihovim očima. Tepik nije ni sumnjao da bi svaki od njih radosno odustao od svojih prava na žalosno stvorenje u zamenu za to da bude petnaest kilometara daleko odavde.

Bio je to prilično zreo vo, pomislio je, vreme mu je za klanje, čak i ako je *njegov*, tovio se na komšijinom zemljištu sve ove godine, svakom po pola biće otprilike pravično, stvarno će pamtiti ovu presudu...

Podigao je svoj Srp pravde.

'Njegova Visost, Kralj Tepikimon XXVIII, Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, Krmanoš sunčeve lađe, Čuvar tajnog znanja, Gospodar obzorja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj, sada će da izrekne presudu! Ustuknite pred pravdom Njegove Visosti Kralja Tep...'

Tepik prekide Diosa usred rečenice. 'Pošto sam saslušao obe strane ovog slučaja', reče odlučno, dok je maska svemu pridodavala pomalo odjeka, 'i pošlo

sam pod dubokim utiskom argumenata i kontraargumenata, čini nam se kao jedino pravično da se životinja koja je u pitanju zakolje bez odlaganja i da se pravedno podeli između tužitelja i tuženog.'

Zavalio se u prestolu.

Zvaće me Tepik Mudri, pomislio je. Obični ljudi skloni su takvim stvarima. Dios je ustao, ispravio svoju odoru i ispružio palicu.

'Počujte tumačenje mudrosti Njegove Visosti, Kralja Tepikimona XXVIII, Gospodara nebesa, Upravljača sunčeve kočije, Krmanoša sunčeve lađe, Čuvara tajnog znanja, Gospodara obzorja, Čuvara puta, Batine milosti, Visokorođenog, Neumirućeg Kralja', reče. 'Naša je božunska presuda da je osporena životinja u vlasništvu Rumusputa. Naša je božanska presuda da se životinja žrtvuje na oltaru Stecišta bogova u znak zahvalnosti za pažnju Naše Božanstvenosti. Naša je dalja presuda da i Rumusput i Ktofl rade još tri dana u poljima Kralja kako bi isplatili ovu presudu.'

Dios je podigao pogled sve dok nije preko svog zastrašujućeg nosa pogledao Tepika pravo u masku. Podigao je obe ruke

' Moćna je mudrost Njegove Visosti, Kralja Tepikimona XXVIII, Gospodara nebesa, Upravljača sunčeve kočije, Krmanoša sunčeve lađe, Čuvara tajnog znanja, Gospodara obzorja, Čuvara puta, Batine milosti, Visokorođenog, Neumirućeg Kralja!'

Seljaci su poskočili s prestravljenom zahvalnošću i unatraške se izgubili iz vida, okruženi stražarima. 'Diose', mirno reče Tepik. 'Sire?' 'Da li bi bio ljubazan da dođeš do mene na čas?'

'Sire?' ponovi Dios, materijalizujući se pored prestala.

'Nisam mogao a da ne primetim, DiOSE, oprostite ako grešim, određene nedoslednosti u tom prevodu.'

Sveštenikje izgledao iznenađeno.

'Ali ne, sire. Bio sam najprecizniji u držanju vaše odluke, trudeći se samo da je prečistim u detaljima koji se odnose na presedane i običaje.'

'Kako to? Prokleta stvorenje zaista pripada obojici!'

'Ali Rumusput je poznat po predanosti u svojoj pobožnosti, sire i koristi svaku priliku da hvali i veliča bogove, dok je Ktofl poznat po svojim budalastim razmišljanjima.'

'Šta ima pravda s tim?'

'Sve, sire', reče Dios uglađeno.

'Ali sada nijedan od njih nema bika!'

'Baš tako, sire. Ali Ktofl ga nema zato što ga ne zaslužuje, dok Rumusput, zahvaljujući svojoj žrtvi, obezbeđuje sebi viši položaj na onom svetu.'

'A ti ćeš večeras jesti govedinu, pretpostavljam', reče Tepik.

Bilo je to kao udarac; Tepik je isto tako mogao da podigne presto i da udari njime sveštenika. Dios je zgrožen koraknuo unazad, dok su mu oči bile dva jezera bola. Kada je progovorio, osećao se led u njegovom glasu.

'Ja ne jedem meso, sire', reče. 'Ono slabi i kalja dušu. Da li bih mogao da sazovem sledeći slučaj, sire?'

Tepik je klimnuo glavom. 'Vrlo dobro.'

Sledeći slučaj je bio nesporazum oko zakupa stotinu kvadratnih metara obalskog zemljišta.

Tepik je pažljivo slušao. Dobro plodno zemljište predstavljalo je pravu premiju u Djeliju, pošto su ga piramide već u tolikoj meri zauzimale. Bila je to ozbiljna stvar. To je bilo tim ozbiljnije što je zakupac zemljišta po svim izveštajima bio vredan i savestan, dok je stvarni vlasnik bio očigledno bogat i neprijatan* (Mlade ubice, koje su obično veoma siromašne, imaju sasvim jasne predstave o moralnosti bogaćenja sve dok ne postanu starije ubice, koje su obično veoma bogate, kada počinju da zauzimaju stav da nepravda ima svojih dobrih strana).

Na nesreću, kako god se stvari postavile i on je bio u pravu.

Tepik je duboko razmislio, a onda ispod oka pogledao Diosa. Sveštenik mu je klimnuo glavom.

'Izgleda mi...!' reče Tepik što je brže mogao, ali ne i dovoljno brzo.

'Počujte presudu Njegove Visosti, Kralja Tepikimona XXVIII, Gospodara nebesa, Upravljača sunčeve kočije, Krmanoša sunčeve lađe, Čuvara tajnog

znanja, Gospodara Obzorja, Čuvara puta, Batine milosti, Visokorođenog, Neumirućeg Kralja!

'Izgleda mi - *nama*' ponovi Tepik, 'da, kada se u obzir uzmu sve stvari koje su izvan pukih smicalica smrtnika, istinit i pravičan ishod ove stvari...' Zastao je. Ovako, pomislio je, dobar kralj ne govori.

'Vlasnik je bio odmeren u računici i potraživanju', grunuo je kroz prorez na masci, 'presuđujemo prema zakupcu.'

Kao jedan, čitav skup se okrenuo ka Diosu, koji se došaptavao s ostalim sveštenicima, a zatim ustao.

'Čujte sada tumačenje reči Njegove Visosti, Kralja Tepikimona XXVIII, Gospodara nebesa, Upravljača sunčeve kočije, Krmanoša sunčeve lađe, Čuvara tajnog znanja, Gospodara obzorja, Čuvara puta, Batine milosti, Visokorođenog, Neumirućeg Kralja! Seljak Ptorn ima odmah da plati 18 *tuna* zaostalih kirija princu Imtebosu! Princ Imtebos će odmah platiti 12 *tuna* na ime hramskih ponuda bogovima reke! Živeo kralj! Uvedite sledeći slučaj!'

Tepik je ponovo pozvao Diosa.

'Ima li svrhe da ja budem ovde?' usprotivio se žustrim šapatom.

'Molim vas smirite se sire. Da vi niste ovde, kako bi ljudi znali da je pravda zadovoljena?'

'Ali ti izvrćeš sve što kažem!'

'Ne, sire. Sire, vi izričete presudu čoveka. Ja dajem tumačenje kralja.'

'Shvatam', smrknuto reče Tepik. 'E pa, od sada...'

Začulo se komešanje izvan dvorane. Očigledno, napolju je bio zatvorenik koji baš i nije bio ubeđen u kraljevu pravdu, a kralj ga nije mnogo krivio zbog toga. Ni njega nije činila srećnim.

Ispostavilo se da je u pitanju bila tamnokosa devojka, koja se opirala u rakama dvojice stražara i zadavala im udarce pesnicama i stopalima zbog kojih bi muškarac na njenom mestu pocrveneo. Ona nije ni nosila odgovarajuću odeću za posao. Jedva da bi bila dovoljna za izležavanje i otkidanje grožđa.

Ugledala je Tepika i, na njegovu pritajenu radost, blesnula ka njemu

pogledom punim mržnje. Nakon popodneva u kome su ga tretirali kao da je mentalno retardirani kip, bilo je zadovoljstvo pronaći nekoga ko je spreman da se zainteresuje za njega.

Nije znao šta je uradila, ali sudeći po žestini gaženja po stražarima, mogao se opkladiti da je to uradila krajnjim granicama svojih mogućnosti.

Dios se savio do nivoa proreza za uši na masci.

'Ime joj je Ptrejsi', reče. 'Služavka vašeg oca. Odbila je da uzme napitak.'

'Kakav napitak?' upita Tepik.

'Običaj je da mrtvi kralj sa sobom povede poslugu na onaj svet, sire.'

Tepik je smrknuto klimnuo. Bila je to ljubomorno čuvana privilegija, jedini način na koji je siromašni poslužitelj mogao da obezbedi besmrtnost. Prisetio se dedinog pogreba i prigušene graje starčeve lične posluge. Otac je danima bio utučen zbog toga.

'Da, ali to nije obavezujuće', reče.

'Da, sire. To nije obavezujuće.'

'Otac je imao mnogo posluge.'

'Mislim da je ova bila njegova miljenica, sire.'

'I gde je onda zgrešila?'

Dios je uzdahnuo, kao što bi to učinio neko ko objašnjava stvari krajnje

zaostalom detetu.

'Odbila je da uzme napitak, sire.'

'Oprosti. Mislio sam da to nije obavezujuće, Diose.',

'Tako je, sire. Nije, sire. Sasvim je dobrovoljno. To je čin slobodne volje. A ona ga je odbila, sire.'

'Oh. Jedna od *onih* situacija', reče Tepik. Djelibeba je bila sazidana na takvim situacijama. Čovek koji bi se trudio da ih razume mogao bi da poludi. Ako je neki od njegovih predaka doneo ukaz da je noć dan, ljudi bi išli napipavajući po dnevnoj svetlosti.

Nagnuo se napred.

'Istupi mlada damo', reče.

PogledalajeDiosa.

'Njegova Visost Kralj Tepikimon XXVIII...'

'Moramo li svaki put da prolazimo kroz sve to?'

'Da, sire... Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, i rinanoš sunčeve lađe, Čuvar tajnog znanja, Gospodar i' orja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj, poziva te da se proglašiš krivom!'

Devojka se otresla iz zahvata stražara i stala pred Tepika, tresući se od straha.

On mi je rekao da ne želi da bude sahranjen u piramidi', reče ona. 'Kazao je da mu pomisao na milione tona stene iznad glave stvara noćne more. Ja još ne želim da umrem!'

'Odbijaš da s radošću uzmeš otrov?' upita Dios.

'Da!'

'Ali, dete', reče Dios, 'onda će te kralj svakako osuditi na smrt. Sigurno je da bi ti bilo bolje da odeš časno, u dostojanstveni život na onom svetu?'

'Ne želim da budem sluškinja na onom svetu!'

Začuo se žamor prestravljenosti okupljenih sveštenika. Dios je klimnuo glavom.

'Onda će te uzeti Proždirač duša', reče. 'Sire, očekujemo vašu presudu.'

Tepik je shvatio da zuri u devojku. Na neki neobjašnjivi način osećao je bliskost prema njoj, ali nije mogao da dokuči zbog čega. 'Pusti je', reče.

'Njegova Visost Kralj Tepikimon XXVIII, Gospodar nebesa, Upravljač sunčeve kočije, Krmanoš sunčeve lađe, Čuvar tajnog znanja, Gospodar obzorja, Čuvar puta, Batina milosti, Visokorođeni, Neumirući Kralj je kazao! Sutra u zoru bićeš bačena rečnim krokodilima. Velika je mudrost kraljeva!'

Ptrejsi se okrenula i prostrelila pogledom Tepika. On ne reče ništa. Nije se usudio, plašeći se onoga u šta bi se to moglo izroditi.

Izašla je u tišini, što je bilo gore nego da je jecala ili vikala.

'To je poslednji slučaj, sire', reče Dios.

'Povući ću se u svoje odaje', hladno reče Tepik. 'Imam mnogo toga za razmišljanje.'

'Stoga ću vam poslati večeru', reče sveštenik. 'Biće to pileće pečenje.'

'Mrzim piletinu.'

Dios se nasmeši. 'Ne, sire. Sredom kralj uvek uživa u piletini, sire.'

Piramide su plamtele. Svetlost koju su bacale na predeo bila je čudnovato oslabljena, zrnasta, gotovo siva, ali povrh najvišeg bloka svakog groba izlomljeni plamen pucketao je ka nebu. Tiho krckanje metala i kamena trglo je Ptrejsi iz isprekidanog dremeža u krajnju razbuđenost. Veoma oprezno ustala je i pažljivo se odšunjala do prozora.

Za razliku od normalnih ćelijskih prozora, koji bi trebalo da budu veliki i prozračni, gde je potrebno da se ukloni samo nekoliko suvišnih metalnih šipki pa da se omogući bekstvo bilo kom zatočeniku, ovaj prozor sačinjavao je petnaest centimetara široki prorez. Sedam hiljada godina naučilo je kraljeve Djela da bi ćelije trebalo projektovati tako da zadrže zatvorenike *unutra*. Jedini način kako bi mogli da izađu kroz Ovaj prorez bio je u komadima.

Ali naspram svetlosti piramida videla se senka i glas je rekao: 'Psst.'

Priljubila se uza zid i pokušala da dosegne prorez.

'Ko si ti?'

'Ovde sam da bih ti pomogao. Hu, majku mu. Je l' oni ovo zovu prozorom? Pazi, spuštam ti konopac'

Debelo svileni užeti, mestimično ispresecano čvorovima palo joj je pored ramena. Zagledala se u njega na sekund ili dva, a onda je zbacila s nogu svoje cipele s uvijenim vrhovima i popela se.

Lice s druge strane užeta bilo je napola skriveno crnom kapuljačom, ali mogla je da razazna zabrinut izraz na njemu.

'Ne očajavaj', reče lice.

'Nisam očajavala. Pokušavala sam da malo odspavam.' 'oh. Izvini, molim te. Nego šta. Pa, da ja lepo odem i ostavim te na miru, važi?'

'Ali, ujutro ću se probuditi i *onda* ću očajavati. Na čemu stojiš, demone?'

'Znaš li šta znači krampon?'

'Ne.'

'E pa, na dva takva.'

U tišini gledali su jedno drugo.

'Okej', reče lice najposle. 'Moraću da prođem okolo i uđem kroz vrata. Nemoj da mi odeš.' I s time nestade naviše. Ptrejsi je skliznula dole na ledeni kameni pod. Da uđe kroz vrata! Pitala se kako će mu to poći za rukom. Ljudima bi trebalo da ih prvo otvore.

Šćućurila se u najdaljem uglu ćelije, gledajući mali drveni pravougaonik.

Prolazili su dugački minuti. U jednom trenutku učinilo joj se da čuje prigušeni zvuk, nalik stenjanju.

Nešto kasnije začula je tanani metalni zvuk, tako tih da je gotovo bio ispod praga čujnosti.

Još se vremena namotalo na kalem večnosti, a onda se tišina izvan ćelije, koja je bila tišina prouzrokovana odsustvom zvuka, veoma lagano pretvorila u tišinu koju prouzrokuje neko ko ne pravi nikakav zvuk.

Pomislila je: Ono je odmah ispred vrata.

Nastala je pauza u kojoj je Tepik nauljio sve reze i šarke tako da kada je načinio konačni nalet, vrata su se širom otvorila s bešumnošću od koje je zastalo srce.

'Uja?' reče glas u tami.

Ptrejsi se još više skupila u uglu.

'Vidi, došao sam da te izbavim.'

Sada je mogla da razazna jednu tamniju senku u svetlosti plamena. Koraknula je napred s nešto više nesigurnosti nego što bi se moglo očekivati od demona.

'Ideš li ili ne?' upita. 'Stražare sam samo ošamutio, nisu oni krivi, ali nemamo mnogo vremena.'

'Ujutro će me baciti krokodilima', šapnu Ptrejsi. 'Sam kralj je tako odlučio.'

'Verovatno je pogrešio.'

Ptrejsine oči razrogačiše se u neverici.

'Proždirač duša će me uzeti!' reče.

'Želiš li to?'

Ptrejsi je oklevala.

'E pa, onda', reče prilika i uze je za raku koja se nije opirala. Poveo ju je iz ćelije, gde se gotovo saplela o opruženo telo stražara.

'Ko je u ostalim ćelijama?' upita, pokazujući na niz vrata duž hodnika.

'Ne znam', reče Ptrejsi.

'Hajde da saznamo, važi?'

Prilika je prislonila kanticu na klinove i šarke sledećih vrata i gurnuvši ih je otvorila. Plamen koje se video kroz uzani prozor osvetljavao je sredovečnog čoveka, koji je prekrštenih nogu sedeo na podu.

'Ovde sam da te izbavim', reče demon.

Čovek se zagledao u njega.

'Da me izbaviš?' upita.

'Da. Zašto si ovde?'

Čovek obori glavu. 'Bogohulio sam protiv kralja.'

'Kako si to uradio?'

'Ispustio sam kamen na stopalo. Sada će mi jezik biti iščupan.'

Mračna prilika sažaljivo je klimala glavom.

'Čuo te sveštenik, je li?' upita.

'Ne. Ja sam rekao svešteniku. Takve reči ne treba da prođu nekažnjeno', smerno reče čovek.

Stvarno smo dobri u tome, pomisli Tepik. Ni same životinje ne bi uspele ovako da se ponašaju. Treba da budeš ljudsko biće da bi bio zaista glupav. 'Mislim da bi trebalo da o lome popričamo napolju', reče. 'Zašto ne bi pošao sa mnom?'

Čovek ustuknu i ošinu ga pogledom.

'Hoćeš da *pobegnem*?' upita.

'Meni se to čini kao dobra ideja, a tebi?'

Čovek mu se zagledao u oči dok su mu se usne nemo pokretale. Onda je naizgled doneo nekakvu odluku.

'Straža!' povika.

Krik je odjekivao uspavanom palatom. Njegov nesuđeni izbavitelj u neverici ga je posmatrao.

'Lud', reče Tepik. 'Svi ste vi ludi.'

Izašao je iz prostorije, zgrabio Ptrejsi za ruku i pohitao senovitim hodnicima. Iza njih zatvorenik je do kraja koristio svoj jezik dok ga je još imao izvikujući bujicu kletvi.

'Gde me to vodiš?' upita Ptrejsi dok su eleganto izlazili iza ugla u dvorište omeđeno stubovima.

Tepik je oklevao. Nije mnogo razmišljao iza ove tačke.

'Zašto li samo ojačavaju vrata?' pitao je, gledajući stubove. 'To bih baš voleo da znam. Čudi me da se nisi vratila u svoju ćeliju dok sam bio tamo.'

'Ja -ja ne želim da umrem', reče ona tiho.

'Ne krivim te.'

'Ne smeš tako da govoriš! Pogrešno je ne želeti da umreš!'

Tepik je bacio pogled na krov pored dvorišta i rasklopio je svoju kotvu.

'Mislim da bi *trebalo* da se vratim u ćeliju', reče Ptrejsi ne načinivši nikakav pokret u tom pravcu, 'grešno je čak i pomisliti da ne poslušáš kralja.'

'O? Šta ti se onda desi?'

'Nešto loše', reče ona neodređeno.

'Misliš gore nego da te bace krokodilima, ili da ti dušu uzme Proždirač duša?' upita Tepik i čvrsto zakači kotvu na neku od skrivenih izbočina na ravnom krovu.

'To je baš interesantno', reče Ptrejsi, osvajajući Tepikovu nagradu za bistro razmišljanje.

'Vredi razmotriti, zar ne?' Tepik je odmeravao svoju težinu na konopcu.

'Ono što hoćeš da kažeš jeste da ako će najgore *ionako* da ti se dogodi, barem ne moraš više da se gnjaviš', reče Ptrejsi. 'Ako će Proždirač duša da te sačeka šta god uradio, možeš barem krokodile da izbegneš, je 1' tako?'

'Ti ideš prva', reče Tepik. 'Mislim da neko nailazi.'

'Ko si ti?'

Tepik je začepkao po svojoj torbici. Pre čitave večnosti vratio se u Djeli samo sa odećom u kojoj je stajao, ali bila je to odeća u kojoj je stajao na svom završnom ispitu. Odmerio je Broj dva nož za bacanje u svojoj ruci. Čelik je blesnuo na plamenoj svetlosti. Bio je to verovatno jedini čelik u čitavoj zemlji; nije da Djelibeba nije čula za gvožđe, ali reč je bila o tome da ako je bakar bio dovoljno dobar za tvog čukun-čukun-čukun-čukundedu, biće dobar i za tebe.

Ne, stražari nisu zaslužili noževe. Nisu oni ništa zgrešili.

Ruka mu se spustila na malu mrežu u kojoj su bile zamke sa šiljcima. Bili su to minijturni modeli koji su imali šiljke od samo dva centimetra. Takve zamke nikoga ne ubijaju, već samo usporavaju. Jedna ili dve takve u đonovima prouzrokovale su krajnju usporenost i oprez kod svih sem kod smrtno zagriženih.

Rasuo ih je nekoliko na početku prolaza i potrčao natrag prema konopcu, uspentravši se u nekoliko brzih zamaha. Došao je do krova upravo kada su

vodeći stražari proleteli kroz vrata. Sačekao je dok nije začuo prvu psovku, a onda je smotao konopac i pohitao za devojkom.

'Uhvatiće nas', reče ona.

'Ne bih rekao.'

'A onda će nas kralj baciti krokodilima.'

'O ne, mislim da ne...' Tepik je zastao. Bila je to neobična zamisao.

'Možda i hoće', odvažio se. 'Teško je biti siguran u bilo šta'

'Dakle, šta sad da radimo?'

Tepik se zagledao preko reke, gde su plamtele piramide. Velika piramida je i dalje bila u izgradnji, pod svetlostima baklji; jato blokova, sitnih zbog udaljenosti, lebdelo je oko njenog vrha. Količina rada koju je Ptaklasp ulagao u posao bila je zapanjujuća.

Kakav li će plamen ova bacati, pomislio je. Videće se sve do Anka..

'Užasne stvari, zar ne', reče Ptrejsi iza njega.

'Misliš?'

'Jezive su. Stari kralj ih je mrzeo, znaš. Govorio je da zakivaju kraljevstvo za prošlost.'

'Da li je rekao zašto?'

'Ne. Samo ih je mrzeo. Bio je on dobar matorac. Veoma ljubazan. Ne kao ovaj novi.' Izduvala je nos i vratila maramicu na njeno jedva dovoljno mesto u grudnjaku sa šljokicama.

'Ehm, a šta si u stvari morala da radiš? Kao služavka, hoću da kažem?' upita Tepik, pretražujući panoramu krovova kako bi prikrio nelagodnost.

Zakikotala se. 'Ti izgleda nisi odavde?'

'Ne. Ne baš.'

'Uglavnom sam razgovarala s njim. Ili samo slušala. Stvarno je umeo da priča, ali uvek je govorio da niko nikada ne sluša ono što on kaže.'

'Da', reče Tepik saosećajno. 'I to je bilo sve, je li?'

Zagledala se u njega, a onda ponovo zakikotala. 'A, to? Ne, bio je vrlo ljubazan. Ne bi to meni smetalo, shvataš, prošla sam odgovarajuću obuku.'

Pomalo je to razočaravajuće, zaista. Žene iz moje porodice vekovima su služile faraone, znaš.'

'A, je l'?' promuca.

'Ne znam da li si ikad video knjigu koja se zove *Palata...*'

'.. *pod zastorima*', automatski reče Tepik.

'I mislila sam da bi gospodin kao što si ti trebalo da zna za nju', reče Ptrejsi, gurkajući ga. 'To je neka vrsta udžbenika. E pa, moja čukun-čukun-čukunbaba pozirala je za mnoge slike. Nije to bilo skoro', dodala je za slučaj da nije bila dovoljno jasna. 'Hoću da kažem, bilo bi to malo odbojno, pošto je mrtva već dvadeset i pet godina. Kada je bila mlađa. Prilično ličim na nju, svi kažu.'

'Urk', složi se Tepik.

'Bila je slavna. Mogla je da stavi stopalo iza glave, znaš. Mogu i ja. Imam treći stepen.'

'Urk?'

'Stari kralj mi je jednom rekao da su bogovi dali ljudima smisao za šalu da bi se iskupili zato što su im dali seks. Mislim da je tada bio malo uznemiren.'

'Urk.' Videle su se samo beonjače Tepikovih očiju.

'Nisi baš pričljiv, izgleda?'

Noćni povetarac naneo mu je njen parfem u lice. Ptrejsi je koristila miris kao ovna za razbijanje kapija.

'Moramo da pronađemo mesto gde bismo mogli da te sakrijemo', reče koncentrišući se za svaku reč. 'Zar nemaš neke roditelje ili nešto?' Pokušao je da ignoriše činjenicu da je u svetlosti plamenova ona izgledala kao da blista i nije imao mnogo uspeha u tome.

'Pa, majka mi još radi negde u palati', reče Ptrejsi. 'Ali ne mislim da je mnogo sažaljiva.'

'Moramo da te izbavimo odavde', vatreno reče Tepik. 'Ako bi mogla da se danas negde sakriješ, mogao bih da ukradem neke konje, ili čamac, ili već nešto. Onda bi mogla da odeš u Tsort ili Efebu ili već negde.'

'Inostranstvo, misliš? Mislim da to ne bih volela', reče Ptrejsi.

'U poređenju s onim svetom?'

'Pa. S te strane gledano, naravno...' Uхватила га је за руку. 'Zašto si me spasio?'

'E-e? Zato što je biti živ bolje nego biti mrtav, mislim.'

'Pročitala sam sve do broja 46 - Sabora pet srećnih mrava', reče Ptrejsi. 'Ako imaš malo jogurta, mogli bismo...'

'Ne! Mislim, ne. Ne ovde. Ne sad. Mora biti da ima ljudi koji gledaju, skoro će zora.'

'Nema potrebe da se tako brecaš! Samo sam htela da budem ljubazna.'

'Da. Dobro. Hvala ti.' Tepik se okrenuo i očajnički zagledao preko ograde u jedan od brojnih svetlosnih otvora palate. 'Ovaj vodi do mumifikatorske radionice', reče. 'Dole mora da ima dosta mesta za sakrivanje.' Ponovo je razmotao konopac.

Otvor se račvao prema različitim prostorijama. Tepik je pronašao neku koja je bila ispresecana klupama, u kojoj je pod bio prekriven piljevinom; vrata su vodila u drugu sobu gde su bile naslagane kutije za mumije, a na svakoj je bilo ono isto lutkasto lice koje je upoznao i zamrzeo. Kucnuo je na nekoliko njih i podigao poklopac najbliže.

'Nema nikog kod kuće', reče. 'Unutra možeš lepo da se odmoriš. Mogao bih da ne zatvaram poklopac kako bi dobila malo vazduha.'

'Ne misliš valjda da ću stvarno toliko da rizikujem? Šta ako se ne vratiš?'

'Vratiću se noćas', reče Tepik. 'A - a pokušaću da ti ubacim malo hrane i vode u toku dana.'

Propela se na prste dok su joj nožne grivne zveckale pravo kroz Tepikov libido. Nehotično je bacio pogled nadole i video da joj je svaki nokat na stopalu bio obojen. Prisetio se da im je Cizrajt jednom iza štala posle ručka pričao da su devojke koje su bojile nokte bile... pa, sada baš nije mogao da se seti, ali u to vreme to je izgledalo prilično neverovatno.

'Izgleda vrlo tvrdo', reče ona.

'Šta?'

'Ako treba da legnem unutra, trebaće mi malo jastuka.'

'Ubaciću malo piljevine, vidi!' reče Tepik. 'Ali požuri! Molim te!'

'Dobro. Ali vratićeš se, je l' tako? Obećavaš?'

'Da, da! Obećavam!'

Podmetnuo je drveni klin kako bi ostavio otvor za vazduh, navukao poklopac natrag i pobegao.

Kraljev duh ga je gledao kako odlazi.

Sunce je izašlo. Dok se zlatna svetlost razlivala dolinom Djela, plamenovi piramida su bleđeli i postajali utvarni igrači naspram obasjanog neba. Sada ih je pratila buka. Sve vreme bila je tu, u suviše visokom registru da bi je uši smrtnika mogle čuti, sada je padala iz dalekog ultrazvuka.

KKKeeeeee...

Vrištala je s neba, tanki opiljak zvuka nalik gudalu violine koje se prevlači po samoj površini mozga.

kkkeeeeeeee...

Ili mokrom noktu koji se prevlači preko otvorenog nerva, kako su neki govorili. Mogli biste da podesite sat po njemu, rekli bi, samo da su znali šta je to.

... keeee...

Išao je sve dublje i dublje dok je sunčeva svetlost ispirala kamenje, prelazeći iz mačjeg vriska u pseće režanje.

... ee... ee... ee...

Plamenovi se pogasiše.

... ops.

'Prijatno jutro, sire. Nadam se da ste dobro spavali?'

Tepik je odmahnuo rukom Diosu, ali nije rekao ništa. Berberin je prolazio kroz ceremoniju Izlaska obrijanog.

Berberin je drhtao. Duskora je bio jednoruki nezaposleni klesar. Onda ga je užasni visoki sveštenik pozvao i naredio mu da bude kraljevski berberin, ali to je značilo da dodiruješ kralja, što je bilo u redu pošto su se za to pobrinuli sveštenici, pa ništa više nije moralo da se odseca. U celini, bilo je bolje nego što je mislio, a velika je počast bila biti svojeručno odgovoran za kraljevu bradu, takvu kakva je bila.

'Niste bili uznemiravani?' upita visoki sveštenik. Oči su mu šarale sobom na ivici sumnje; pravo je čudo bilo da se male graške istopljenog kamena nisu slivale niz zidove.

'Vrrrr...'

'Ako biste mogli da se ne mrdate, o nikad neumirući', reče berberin molećivim glasom nekoga ko ima obezbeđen turistički aranžman za probavni trakt krokodila ukoliko ogrebe uvo.

'Niste čuli neke čudne zvuke, sire?' upita Dios. Iznenada se odmakao kako bi mogao da baci pogled iza zlatnog paravana prema drugom kraju prostorije.

'Nerr.'

'Vaše visočanstvo jutros izgleda malo bledunjavo, sire', reče Dios. Seo je na klupu koja je na svojim krajevima imala izrezbarene leoparda. Sedeti u prisustvu kralja, sem u ceremonijalnim prilikama, nije bilo nešto što je dozvoljeno. To mu je, međutim, omogućavalo da zaviri ispod Tepikovog niskog kreveta.

Dios je bio pometen. Uprkos bolovima i neispavanosti, Tepik je bio nekako čudno oduševljen. Obrisao je podbradak.

'Krevet je u pitanju', reče. 'Mislim da sam to već spomenuo. Madraci, znaš. Imaju u sebi perje. Ako ne znaš šta to znači pitaj pirate Kalija. Do sada već sigurno polovina njih spava na madracima od guščjeg perja.'

'Njegovo veličanstvo voli da se šali', reče Dios.

Tepik je znao da ne bi trebalo da navaljuje dalje, ali je to ipak uradio.

'Nešto nije u redu, Diose?' upita.

'Zlikovac je sinoć provalio u palatu. Devojka Ptrejsi je nestala.'

'To je veoma uznemirujuće.'

'Da, sire.'

'Verovatno udvarač ili ljubavnik, ili tako nešto.'

Diosovo lice bilo je kao od kamena. 'Moguće, sire.'

'Onda će sveti krokodili ostati gladni.' Ali ne zadugo, pomisli Tepik. Odšetaj do ivice bilo kog od malih molova dole na obali, neka tvoja senka padne na reku i muljavožuta voda postaće, nekim čudom, muljavožuta tela. Izgledali su kao veliki, natopljeni balvani, s tim što balvani nisu imali otvoren kraj s jedne strane i nisu vam odgrizali noge. Sveti krokodili Djela bili su kraljevska deponija djubreta, rečna patrola i, povremeno, mrtvačnica.

Oni se nisu mogli nazvati samo velikim. Ako bi se neki od ogromnih mužjaka ikada postavio popreko u odnosu na tok, zaprečio bi čitavu reku.

Berberin je na prstima izašao napolje. Čitava svita posluge na prstima je ušla unutra.

'Predvideo sam prirodnu reakciju vašeg visočanstva, sire', nastavio je Dios nalik kapanju vode u dobokim krečnjačkim pećinama.

'Vrlo dobro', reče Tepik pregledajući odeću za taj dan. 'I kakva je ona, zapravo?'

'Detaljno pretražiti palatu, sobu po sobu.'

'Apsolutno. Samo nastavi, Diose.'

Lice mi je savršeno otvoreno, reče sebi. Nisam pomerio ni mišić. *Znam* da nisam. Čita me kao stelu. Mogu da izdržim njegov pogled.

'Hvala, sire.'

'Pretpostavljam da su sada miljama daleko', reče Tepik. 'Ko god da su. Ona je bila samo služavka, zar ne?'

'Nezamislivo je da bi iko mogao da ne poslušava vašu presudu! Nema

nikoga u kraljevstvu ko bi se usudio! Duše bi im bile izgubljene! Biće ulovljeni, sire! Ulovljeni i uništeni!

Poslužitelji su se šćućurili iza Tepika. Ovo nije bila puka ljutnja. Ovo je bio gnev. Pravi starovremenski, dozreli gnev. A što se narastanja ticalo? Narastao je kao praiskonska bujica.

'Da li ti je dobro, Diose?'

Dios se okrenuo da pogleda preko reke. Velika piramida bila je gotovo dovršena. Njen prizor kao da ga je malo umirio, ili barem, stabilizovao na novoj mentalnoj zaravni.

'Da, sire', reče. 'Hvala.' Duboko je disao. 'Sutra, sire, biće vam zadovoljstvo da prisustvujete zatvaranju piramide. Značajna prigoda. Naravno, proći će još vremena dok se dovrše unutrašnje odaje.'

'Lepo. Lepo. A ovog jutra, mislim da bih voleo da pose-tim svog oca.'

'Siguran sam da će pokojnom kralju biti drago da vas vidi, sire. Vaša je želja da vam budem u pratnji.'

'Ah.'

Činjenica nepromenljiva kao Treći Sodov zakon jeste da ne postoji tako nešto kao što je dobri veliki vezir. Sklonost ka kikotanju i smicalicama praktično ulazi u opis radnog mesta.

Visoki sveštenici naginju istoj kategoriji. Oni se moraju suočiti s činjenicom da se od njih očekuje da čim dobiju smešnu kapu počnu da izdaju čudna naređenja, npr. da princeze budu vezane za stene i ostavljene usputnim morskim nemanima i da se bebe bacaju u more.

Ovo je velika kleveta. Tokom čitave istorije Diska većinu velikih sveštenika činili su ozbiljni, pobožni i savesni ljudi koji su se trudili koliko su mogli da rastumače želje bogova, ponekad prinuđeni da raspore ili oderu na živo kožu stotinama ljudi u jednom danu kako bi bili sigurni da su ih bogovi dobro

razumeli.

Kovčeg kralja Tepikimona XXVII dostojanstveno je ležao. Izrađen je bio od forifija, smaradgina, skelse i delfineta, obložen žadom i sodom, namirisano mnogim retkim smolama i parfemima... Izgledao je vrlo upečatljivo, ali, zaključio je kralj, nije zbog njega vredelo umirati. Digao je ruke i prešao preko dvorišta.

Novi glumac pojavio se u drami njegove smrti.

Grindžer, izrađivač figurica.

Oduvek su ga kopkale figurice. Čak je i ubogi seljak očekivao da bude sahranjen sa solidnim izborom izdeljane stoke, koja bi na neki način oživela na onom svetu. Mnogi je čovek preživljavao s jednom kravom koja je bila sama kost i koža na ovom svetu kako bi sebi omogućio pedigirano krdo na onom. Plemići i kraljevi dobijali su čitav komplet, uključujući figurice kola, kuća, lađa i svega ostalog što je bilo preveliko ili nepodesno da se stavi u grobnicu. Kada budu prešli na drugu stranu, sve će to nekako postati prave stvari.

Kralj se namrštio. Dok je bio živ znao je da je to istina. Ni za trenutak nije posumnjao.

Grindžer je oblizivao jezikom ugao usne dok je s velikim oprezom, pincetom stavljao sićušno veslo na savršenu rečnu triremu razmere 1:80. Svaka ravna površina njegove radionice bila je prekrivena patuljastim životinjama i kojekakvim predmetima; neki od upečatljivijih visili su s tavanice.

Kralj je iz razgovora koji je prisluškivao već ustanovio da je Grindžer imao dvadeset šest godina, da nije uspeo da pronađe išta što bi zaustavilo neumoljivo napredovanje njegovih bubuljica i da je živeo u kući s majkom. A tamo je, tokom večeri, pravio modele. Duboko u vunenom kaputiću svog uma nadao se da će jednog dana pronaći dobru devojkicu koja će razumeti apsolutnu važnost precizne izrade svakog detalja na ceremonijalnim volovskim kolima sa šest točkova, takvu koja će mu pridržavati činiju s lepkom i uvek biti spremna i

voljna da stavi palac kad se očekuje čvrst pritisak dok se tutkalo ne osuši.

Bio je svestan truba i opšteg uzbuđenja iza sebe. Ignorirao ga je. Uvek mu se činilo da ima previše halabuke na ovom svetu. Prema njegovom iskustvu to je uvek bilo oko beznačajnih stvari. Ljudi prosto nisu shvatali šta je važno. On je čekao dva meseca na koje kilo smolastog glačala, a to kao da nikoga nije zabrinjavalo. Namestio je sočivo malo udobnije i udenuo sićušno kormilo na njegovo mesto.

Neko je stajao pored njega. Pa, barem bi mogao da bude od koristi...

'Da l' bi bio ljubazan da ovde staviš prst', reče ne osvrćući se. 'Samo za minut, dok se ne osuši lepak.'

Učinilo se da je temperatura iznenada pala. Podigao je pogled prema nasmešenoj zlatnoj masci. Iza njenog ramena Diosovo lice prelivalo se, po Grindžerovoj stručnoj oceni iz Br.13 (Bleda koža) do Br.37 (Purpurni zalazak sunca, sjajna).

'Oh', reče.

'Vrlo je dobro', reče Tepik. 'Šta je to?'

Grindžer trepnu prema njemu. Onda trepnu prema lađi.

'To je dvadeset pet metar dugačka rečna trirema u Kali stilu s izdignutom zadnjom palubom za kopljanike i pramcem s udaračem', reče automatski.

Stekao je utisak da se od njega više očekivalo. Smišljao je tražeći nešto prikladno.

'Ima više od petsto delova', dodao je. 'Svaka daska na palubi zasebno je urađena, pogledajte.'

'Zadivljujuće', reče Tepik. 'E pa, neću da te zadržavam. Nastavi s dobrim poslom.'

'Jedro se zaista razmotava', reče Grindžer. 'Pogledajte, ako povučete ovaj konac...'

Maska se sklonila. Dios je stajao na njenom mestu. Uputio je Grindžeru kratak pogled koji je ukazivao da će se o ovome još razgovarati nešto kasnije i pohitao za kraljem. Što učini i duh kralja Tepikimona XXVII-og.

Tepik je kolutao očima ispod maske. Otvoreni prolaz vodio je u sobu s kovčezima. Uspeo je da razazna onaj u kome je bila Ptrejsi; drveni klin je i dalje bio ispod poklopca.

'Naš je otac, međutim, ovde. Sire', reče Dios. Mogao je da se kreće tiho poput duha.

'Oh. Da.' Tepik je oklevao, a ondaje prišao velikom sanduku na postolju. Gledao ga je neko vreme. Pozlaćeno lice na poklopcu izgledalo je kao svaka druga maska.

'Velika sličnost, sire', oglasi se Dios.

'Da-aa', reče Tepik. 'Biće da je tako. Svakako izgleda srećniji. Čini mi se.'

'*Zdravo, dečko moj*', reče kralj. Znao je da niko ne može da ga čuje, ali svakako se lepše osećao dok im je pričao. Bilo je bolje nego pričati sam sa sobom. Imaće više nego dovoljno vremena za to.

'Mislim da izdvaja ono najbolje u njemu, o zapovedniče nebesa', reče glavni skulptor.

'Tu izgledam kao da sam voštana figura koja pati od zatvora.'

Tepik nakrivi glavu na stranu.

'Da', reče nesigurno. 'Da. Ehr. Lepo izvedeno.'

Malo se iskosio kako bi mogao ponovo da pogleda kroz prolaz.

Dios je klimnuo stražarima koji su bili sa svake strane prolaza.

'Ako me izvinite, sire', reče uglađeno.

'Hmm?'

'Stražari će nastaviti s traganjem.'

'Dobro. Oh...'

Dios se obrušio na Ptrejsin kovčeg, okružen stražarima. Uhvatio je poklopac, gurnuo ga unazad i rekao: 'Gle! Šta smo to pronašli?'

Dil i Gern mu se pridružiše. Pogledali su unutra.

'Piljevina?' reče Dil.

Gern šmrknu. 'Al što lepo miriše', reče.

Diosovi prsti dobovali su po poklopcu. Tepik ga nikada ranije nije video

smetenog. Čovek je u stvari kuckao po stranicama sanduka tražeći neke skrivene pregrade.

Polako je zatvorio poklopac i bezizražajno pogledao Tepika, koji je po prvi put bio zadovoljan što maska nije otkrivala izraz njegovog lica.

'Nije ona tu', reče stari kralj. *'Izašla je zbog zova prirode kada su ljudi otišli na doručak.'*

Mora da se iskobeljala napolje, kazao je Tepik sebi. Pa gde je onda sada?

Dios je pogledom pažljivo analizirao prostoriju, a onda, zaklativši se napred-nazad kao igla na kompasu, oči su mu se usredsredile na kovčeg starog kralja. Bio je velik. Bio je prostran. Iz njega je zračila neka neminovnost.

U nekoliko koraka prešao je prostoriju i otvorio ga.

'Ne zamaraj se kucanjem', zagundā kralj. *'Ja, kanda, nikud ne idem.'*

Tepik se usudio da pogleda. Kraljeva mumija bila je sasvim sama.

'Da li si siguran da ti je dobro, Diose?' upita.

'Da, sire. Opreza nikad na odmet, sire. Sasvim je sigurno da zlikovci nisu ovde, sire.'

'Izgledaš kao da bi ti dobro došlo malo svežeg vazduha', reče Tepik prekorevajući sebe što to radi, ali ipak ne odustavši. Pometeni Dios bio je upečatljiv prizor, a pomalo i uznemirujuć; naveo bi vas da se zabrinete za stabilnost sveta.

'Da, sire. Hvala, sire.'

'Lepo ti tu sedi, a neko će ti doneti čašu vode. A onda ćemo otići da obiđemo piramidu.'

Dios je seo.

Začulo se užasno, tiho krckanje.

'Seo je na lađu', reče kralj. *'Prva komična stvar koju sam video da je ikada uradio.'*

Piramida je davala novo značenje reči 'masivan'. Ona je ugibala predeo

oko sebe. Tepiku se činilo da njena sama težina deformiše oblik stvarnosti, istežući kraljevstvo kao olovna kugla gumeni čaršav.

Znao je da je to bila besmislena pomisao. Koliko god da je piramida bila velika, ona je ipak bila sićušna u poređenju s recimo, planinom.

Ali velika, veoma velika u poređenju s bilo čim drugim. U svakom slučaju, od planina se i *očekivalo* da budu velike, tkivo sveta naviklo je na nešto takvo. Piramida je bila načinjena stvar i to mnogo veća nego što bi načinjena stvar trebalo da bude.

Bila je i veoma hladna. Crni mermer njenih stranica beleo se od mraza na žarećem popodnevnom suncu. Bio je dovoljno nepromišljen da je dodirne i ostavio je sloj kože na njenoj površini.

'Ledena je!'

'Već je počela da prikuplja, o dahu reke', reče Ptaklasp koji se preznojavao. 'To je kakosekaže, granični efekat.'

'Primećujem da ste obustavili rad na grobnim komorama', reče Dios.

'Ljudi... temperatura... granični efekti... malo previše rizika...' mumlao je Ptaklasp. 'Ehr.'

Tepikov pogled kliznuo je s jednog na drugog.

'O čemu se radi?' upita. 'Ima li problema?'

'Ehr', reče Ptaklasp.

'Dobro si odmakao ispred rokova. Odlično radiš', reče Tepik. 'Ulažete mnogo truda u posao.'

'Ehr. Da. Samo.'

Nastupila je tišina koja je bila narušena udaljenim zvucima ljudi u poslu i tihog cvrčanja vazduha koji bi dodirnuo piramidu.

'Ima da bude u redu kada budemo postavili pokrivni kamen', izusti najposle graditelj piramide. 'Jednom kad počne da plamti, nema problema. Ehr.'

Pokazao je na pokrivni kamen od elektruma. Bio je iznenađujuće mali, tridesetak centimetara širok i počivao je na drvenim nogarima.

'Trebalo bi da bude postavljen sutra', reče Ptaklasp. 'Da li bi nas vaše sire

udostojilo pokrивnom svečanošću?' Unezveren ščepao je obod svog ogrtača i počeo da ga uvrće. 'Ima pića', zamuckivao je. 'I srebrna mistrija koju možete poneti sa sobom. Svi viču ura i bacaju kape u vazduh.'

'Svakako', reče Dios. 'Biće to počast.'

'I za nas takođe, vaše sire', odano reče Ptaklasp.

'I *mislio* sam na vas', reče visoki sveštenik. Okrenuo se prema širokom prostoru između osnove piramide i reke, koja je bila oivičena kipovima i stelama koje su slavile moćne podvige kralja Tepikimona* (Duboresci su upotreбили prilično mašte. Pokojni kralj je imao mnogo dobrih osobina, ali činjenje moćnih podviga nije bilo među njima. Ishod je bio sledeći: Broj neprijatelja izgaženih pod njegovim dvokolicama = 0. Broj prestola smrvljenih pod njegovim sandalama = 0. Broj puta kada je opkoračio svet kao kolos = 0. S druge strane: Strahovlada = 0. Broj puta kada je njegov presto bio smrvljen pod protivničkim sandalama = 0. Unesrećenih prizora sopstvene zemlje = 0. Skupih pohoda na koje se kretalo = 0.) i pokazao prstom.

'A onog možeš da se otarasiš.'

Ptaklasp mu je uputio pogled skrhane nevinosti.

'Onaj kip', reče Dios. 'Na njega mislim.'

'Oh. Ah. Pa, pomislili smo da kada ga jednom vidite na mestu, znate, u pravom svetlu, budući da je Het, bog s glavom lešinara veoma...'

'Miči ga', reče Dios.

'Biće tako, vaša visokopoštovanosti', utučeno reče Ptaklasp. Bio je to u ovom trenutku najmanji od njegovih

Njegov život bio je na neki način pobeda bez golova. problema, ali povrh svega ostalog počinjao je da misli da ga kip prati kud god da krene.

Dios se nagnuo prema njemu.

'Da nisi možda video devojkę negde na gradilištu?' zahtevao je.

'Nema žena na gradilištu, gospodarę', reče Ptaklasp. 'Donose lošu sreću.'

'Ova je bila provokativno obučena', reče visoki sveštenik.

'Ne, nema žena.'

'Palata nije daleko, vidiš. Mora da ovde ima mnogo mesta gde bi se moglo sakriti', uporno je nastavljao Dios.

Ptaklasp je progutao knedlu. Znao je to, bez daljeg. Šta mu je kog andraka...

'Uveravama vas, vaša visokopoštovanosti', reče.

Dios ga je mrko pogledao, a onda se okrenuo ka mestu gde je Tepik, kako se ispostavilo, nekad stajao.

'Molim vas da ga zamolite da se ne rukuje ni sa kim', reče graditelj dok je Dios žurio za udaljenim odbleskom sunca na zlatu. Kralj i dalje nije bio u stanju da prihvati da je poslednja stvar koju je narod želeo bila čovek iz naroda. Oni radnici koji nisu uspeali na vreme da se sklone sakrivali su ruke iza leđa.

Sada sam, Ptaklasp se hladio i uteturao se u zaslon svog šatora.

Gde su, čekajući ga, bili Ptaklasp Ila, Ptaklasp Ila, Ptaklasp Ila i Ptaklasp Ila. Ptaklasp se uvek osećao nelagodno u prisustvu računovođa, a sa četvoricom bilo je strašno, posebno kada se radilo o istoj osobi. Tri Ptaklaspa IIb takođe su bila tu; ostala dvojica, sem ukoliko ih sada nije bilo trojica, bili su napolju na gradilištu.

Pomirljivo je mahnuo rukama.

'Dobro, dobro', reče. 'Koji su današnji problemi?'

Jedan od Ila-ova gurnuo je gomilu voštanih tablica ka njemu.

'Imaš li predstavu, oče', započe, koristeći taj tanki, kao sečivo oštar glas koji računovođe koriste kao uvod u nešto neočekivano i vrlo skupo, 'Šta je to obračun?'

'Reci mi', reče Ptaklasp srozavši se na stolicu.

'To je ono što sam izmislio da bih se izborio s nadnicama koje isplaćujemo', reče dragi Ila.

'Ja sam mislio da je to računica', reče Ptaklasp.

'Prošle nedelje smo prešli računicu', reče treći Ila. 'Sada je obračun. Moram da se obrnem još četiri puta da bih radio na njemu, a već me trojica rade na...' bacio je pogled na svoju braću '... kvantnom računovodstvu.'

'Čemu to služi?' iznureno ga upita otac.

'Sledeće nedelje.' Vodeći računovođa sevnuo je pogledom prema gornjoj ploči. 'Na primer', reče. 'Znaš Rtura, slikara freski.'

'Šta s njim?'

'On - zapravo, *oni* - ispostavili su račun za dve godine rada.'

'Oh.'

'Kažu da su ga odradili u utorak. Usled fraktalne prirode vremena, rekoše.'

'To su rekli?' upita Ptaklasp.

'Neverovatno je šta sve pakupe', reče jedan od računovođa streljajući pogledom parakosmičke arhitekte.

Ptaklasp je oklevao. 'Koliko ih je tamo?'

'Otkud znamo? Znamo da ih je bilo pedeset tri. Onda je postao kritičan. U svakom slučaju, često ga viđamo.' Dva Ila-a zavalila su se u stolicama i obliznula prste što je uvek bio loš znak za svakoga ko ima neke veze s novcem. 'Problem je', nastavio je jedan od njih, 'da se nakon početnog entuzijazma većina radnika obrnula nezvanično kako bi mogli da ostanu kod kuće i da pošalju sebe na posao.'

'Ali to je besmisleno', slabašno se usprotivio Ptaklasp. 'Oni nisu različiti ljudi, to rade sami sebi.'

'To nikoga nije sprečilo, oče', reče Ila. 'Koliko je ljudi prestalo da se glupavo napija u dvadesetoj da bi spasilo neznanca koji će umreti od jetre u četrdesetoj?'

Nastala je tišina dok su pokušavali da se izbore s ovim.

'Neznanca...?' reče Ptaklasp nesigurno.

'Mislio sam na njega samog, kada bude stariji', odsečno reče Ila. 'To je bila filozofija', dodao je.

'Jedan od zidara prebio je sebe juče', turobno reče jedan od Ila-ova. 'Potukao se sa sobom zbog svoje žene. Sada besni jer ne zna da li je to ranija verzija njega ili neko ko još nije postao. Plaši se da će da se ušunja sam sebi. A ima još nešto gore. Tata, mi plaćamo četrdeset hiljada ljudi, a *upošļjavamo*

samo dve hiljade.'

'Što će nas oterati u stečaj, je li to hoćeš da mi kažeš?' reče Ptaklasp. 'Znam. Za sve sam ja kriv. Samo sam hteo nešto da vam prepustim, znate. Nisam očekivao sve ovo. Izgledalo je suviše lako na početku.'

Jedan od Ila-ova pročistio je grlo.

'Zapravo... uh... nije sve baš tako crno', tiho reče.

'Kako to misliš?'

Računovođa je položio desetak bakarnih novčića na sto.

'Pa, e-e', reče. 'Vidiš, e-e, palo mi je na pamet, pošto postoji sve ovo kretanje kroz vreme, da nisu samo ljudi ono što se može obrnuti, i, e-e, gledaj, vidiš ove novčiće?'

Jedan novčić nestade.

'To je sve isti novčić, zar ne', reče jedan od braće.

'Pa, da', reče Ila, prilično postićen, pošto je uplitanje u božanske tokove novca bilo strano njegovoj ličnoj religiji. 'Isti novčić u razmacima od po pet minuta.'

'A ti se služiš štosom da bi isplatio ljude?' tupo upita Ptaklasp.

'Nije štos! Dajem im novac', reče Ila. 'Šta se s njim dešava kasnije nije moja odgovornost, zar ne?'

'Ovo mi se uopšte ne sviđa', reče otac.

'Ne brini. Na kraju sve dođe na svoje', reče jedan od Ila--ova. 'Svako dobije ono što mu sleduje.'

'Da. Toga se i plašim', reče Ptaklasp.

'To je samo način da pustiš da novac radi za tebe', reče drugi sin. 'Verovatno je to kvantum.'

'Oh, dobro', slabašno reče Ptaklasp.

'Noćas ćemo staviti blok, ne brini', reče jedan od Ilb--ova. 'Kad počne da izbacuje energiju kroz plamen moći ćemo da odahnemo.'

'Rekao sam kralju da ćemo to učiniti sutra.'

Ptaklaspovi Ilb istovremeno prebledеше. Uprkos vrućini, u šatoru se

odjednom činilo mnogo hladnije.

'Noćas, oče', reče jedan od njih. 'Svakako si mislio na noćas?'

'Sutra', odlučno reče Ptaklasp. 'Dogovorio sam zastor i ljude koji bacaju lotosove cvetove. Biće i orkestar. Zvončići, trube i zveckave činele. I govori, i čaj posle svega. Tako smo oduvek radili. Privlači nove mušterije. Vole da malo razgledaju.'

'Oče, video si kako upija... video si mraz...'

'Neka upija. Mi Ptaklaspovi ne poklapamo piramide k'o da završavamo baštenski zid. Mi se ne šunjamo kao kakoseonozove po noći. Ljudi očekuju svečanost.'

Ali...'

'Ne slušam te. Previše sam se naslušao tih novotarija. Sutra. Dao sam da se izradi bronzana ploča i somotske zavese i sve.'

Jedan od Ila-ova slegnuo je ramenima. 'Ne valja se raspravljati s njim', reče. 'Ja sam iz tri sata ispred. Sećam se ovog sastanka. Nismo mogli da mu promenimo mišljenje.'

'Ja sam iz dva sata ispred', reče jedan od njegovih klonova. 'A sećam se i da si to rekao.'

Iza šatorskih zidova piramida je cvrčala nakupljenim vremenom.

Nema ničeg tajanstvenog u vezi s moći piramida. Piramide su brane u protoku vremena. Pravilno oblikovane i okrenute, s odgovarajućim usađenim parakosmičkim merama, vremenski potencijal velike mase kamenja može biti skrenut kako bi ubrzao ili vratio vreme u veoma malom području, na isti način na koji hidraulični klip može biti upotrebljen za pumpanje vode *protiv njenog toka*.

Prvobitni graditelji koji su naravno bili davnašniji i stoga mudri, ovo su vrlo dobro znali i čitava poenta dobro izgrađene piramide bila je u tome da se postigne apsolutna nula vremena u centralnoj komori tako da bi umirući kralj, kada se ubaci unutra, zaista živeo večno - ili barem, nikada ne bi zaista umro. Vreme koje je trebalo da protiče u komori bilo je sakupljano u masi piramide i

dopuštalo mu se da sagori jednom u dvadeset i četiri časa.

Nakon nekoliko eona ljudi su zaboravili na ovo i mislili su da se isti efekat može postići a) obredom, b) prepariranjem ljudi i c) stavljanjem njihovih mehaničkih delova u tegle.

Ovo retko uspeva.

I tako je umetnost podešavanja piramide bila izgubljena i celokupno znanje postalo je pregršt pogrešno protumačenih pravila i maglovitih sećanja. Preci su bili suviše mudri da bi gradili veoma velike piramide. One su mogle da prouzrokuju veoma neobične stvari, stvari u poređenju s kojima bi puko kolebanje vremena izgledalo zanemarljivo.

Uzgred, suprotno popularnom mišljenju piramide ne oštire žilete. One ih samo vrata kroz vreme do tačke kada nisu bili tupi. To je verovatno zbog kvantuma.

Tepik je ležao na naslagama svog kreveta, pažljivo osluškujući.

Dvojica stražara bila su ispred vrata, druga dvojica spolja na balkonu i - bio je impresioniran Diosovom promišljenošću - jedan na krovu. Mogao je da ih čuje kako se trude da ne stvaraju buku.

Teško da bi mogao da se usprotivi. Ako su se crno odeveni nitkovi šunjali palatom, onda je ličnost kralja trebalo braniti. Bilo je to neosporno.

Spustio se s čvrstog dušeka i kliznuo kroz pomrčinu do ćoška u kome se nalazila statua Basta, boga s mačjom glavom. Odvrnuo je glavu i izvukao svoju odeću ubice. Brzo se presvukao, proklinjući nedostatak ogledala, a onda se na prstima odšunjao i sakrio iza stuba.

Jedini problem, koliko je mogao da vidi, bio je odsustvo smeha. Biti vojnik u Djelibebi nije bio posao koji je nosio velike rizike. Nikada nije bilo ni nagoveštaja unutrašnje pobune a, pošto je svaki sused u trenu mogao da smrvi kraljevину silom oružja, nije bilo prave potrebe da se biraju žustri i borbeni

ratnici. U stvari, poslednja stvar koju je sveštenstvo želelo bili su vatreni vojnici. Vatrenim vojnicima bez borbe ubrzo postane dosadno i onda počinju da im padaju na pamet opasne misli, kao na primer, koliko bi bolje oni mogli da upravljaju državom.

Umesto toga, posao je privlačio velike, stamene ljude, onu vrstu koja je mogla da stoji ukipljena satima, a da joj ne bude dosadno, ljude s volovskom građom i odgovarajućim misaonim procesima. Odlična kontrola bešike takođe je bila poželjna.

Izašao je na balkon.

Tepik je naučio kako da se ne kreće šunjajući se. Milioni godina proždiranja od strane stvorenja koja su znala kako da se šunjuju načinili su ljude dobrim u opažanju šunjanja. Niti je bilo dovoljno ne stvarati nikakav zvuk, pošto su male pokretne mrljice u tišini uvek pobuđivale podozrenje. Trik je bio u tome da se klizi kroz noć s tihom samouverenošću, baš kao što je to činio vazduh.

Stražar je stajao odmah ispred prostorije. Tepik je prohujao pored njega i oprezno se uspenrao uz zid koji je bio ukrašen složenim reljefom trijumfa prethodnih monarha, pa bi se moglo reći da je iskoristio svoju porodicu da mu pridrži lopovske.

Povetarac je duvao iz pustinje kada je prebacio noge preko ograde i tiho prešao preko krova, koji je pod stopalima i dalje bio topao. Vazduh je imao miris gotovo-kuvanog, s primesom začina.

Bilo je to neobično osećanje, šunjati se krovom sopstvene palate, pokušavajući da izbegneš sopstvene stražare, angažovan u misiji koja je u potpunoj suprotnosti s tvojim sopstvenim ukazom i znajući da ćeš ako budeš uhvaćen baciti sebe svetim krokodilima. Konačno, on je već dao uputstva da se ne pokaže ni trunka milosti ukoliko bude uhvaćen.

Na neki način to je doprinosilo dodatnom uzbuđenju.

Bilo je nekakve slobode ovde gore na krovovima, jedine slobode koja je stajala na raspolaganju kraljevima doline. Tepiku je palo na pamet da je seljak

bez zemlje dole u delti imao više slobode od njega, mada mu je njegova buntovna i nekraljevska strana rekla, naravno, slobode da zaradi bolest po izboru, izgladni koliko god želi i umre od ma koje užasne groznice koja mu se učini prikladnom. Ali ipak slobode.

Sićušni šum u ogromnoj tišini noći privukao ga je ka rečnoj ivici krova. Djel je bujao na mesečini, širok i uljast.

Na sredini reke video se čamac koji se vraćao od suprotne obale i nekropole. Nije moglo biti greške u vezi s prilikom za veslima. Plamenovi su se presijavali s ćelave glave.

Jednoga dana, pomisli Tepik, pratiću ga. Otkriću šta to tamo radi. Ako bude otišao dok je dan, naravno. Po danu nekropola je bila tek sumorna, kao da se čitav svet zatvorio zbog kraćeg radnog vremena. On ju je čak i istražio, tumarajući ulicama i sokacima kojima je uspevalo da budu mirni i prašnjavi bez obzira kakvo je bilo vreme s druge, *živuće* strane reke. Uvek bi vam se činilo da ostajete bez daha, što možda i nije bilo za čuđenje. Ubice su u principu volele noć, ali noć u nekropoli bila je nešto drugo. Ili tačnije, bila je ista stvar, samo mnogo više. Pored toga, bio je to jedini grad na čitavom Disku gde ubica ne bi mogao da nađe zaposlenje.

Došao je do otvora za svetlost koji se nalazio u mumifikatorskom dvorištu i pogledao naniže kroz njega. Trenutak kasnije s lakoćom se spustio na pod i kliznuo u sobu sa kovčezima.

'Zdravo momče.'

Tepik je otvorio poklopac kovčega. I dalje je bio prazan.

'Ona je u jednom od onih pozadi', reče kralj. *'Nikad se nije mnogo dobro orijentisala.'*

Bilo je to ogromno mesto. Tepik je jedva po danu mogao da se snađe. Razmislio je o tome kakve su mu šanse u mrklom mraku.

'To nam je porodična crta, znaš. Tvom dedi su morali da ispisu Leva i Desna na sandalama, toliko je bio loš. Sreća je tvoja što si na majku po tom pitanju.'

Bilo je to neobično. Ona nije govorila, ona je brbljala. Izgledalo je kao da ne može da zadrži najobičniju misao u glavi više od desetak sekundi. Kao da joj je mozak bio direktno povezan sa ustima, tako da čim bi joj misao ušla u glavu odmah bi je izgovorila naglas. U poređenju s damama koje je sretao po sedeljkama u Anku, koje su uživale u tome da zabavljaju mlade ubice i da ih hrane skupim delikatesima i da s njima razgovaraju o uzvišenim i delikatnim pitanjima dok su im se oči caklile kao bunari vazelina, a usne blistale... u poređenju s njima, bila je prazna kao, kao, pa, kao nešto što je prazno. Uprkos tome shvatio je da očajnički želi da je pronađe. Njena čista nezahtevnost bila je kao melem. Prisećanje na njene grudi bila je sasvim draga tema.

'Drago mi je da si se vratio po nju', reče kralj neodređeno. 'Ona ti je sestra, znaš. Polusestra, zapravo. Ponekad požalim što se nisam oženio s njenom majkom, ali znaš ona nije bila kraljevske krvi. Veoma je bistra žena bila njena majka.'

Tepik je napregnuto osluškivao. Ponovo je bio tu: tihi dahtavi šum, čujan samo zahvaljujući dubokoj noćnoj tišini. Uputio se do pozadine prostorije, ponovo oslušnuo i podigao poklopac sanduka.

Ptrejsi je bila sklupčana na dnu i duboko je spavala, s glavom na ruci.

Pažljivo je naslonio poklopac na zid i dodirnuo joj kosu. Promrmljala je nešto u snu i udobnije se namestila.

'E-e, mislim da bi trebalo da se probudiš', prošaputao je.

Ponovo je promenila položaj i promumlala nešto kao: 'Štbflgl.'

Tepik je oklevao. Ni njegovi učitelji ni Dios nisu ga pripremili za ovo. Znao je za barem sedamdeset načina da se ubije osoba u snu, ali ni jedan kako je pre toga probuditi.

Blago ju je gurnuo po onome što je smatrao najmanje nepristojnim delom njene kože. Otvorila je oči.

'Oh', reče. 'To si ti.' I onda je zevnula.

'Došao sam da te vodim', reče Tepik. 'Spavala si ceo dan.'

'Čula sam da je neko razgovarao', reče ona protežući se na način koji je

naterao Tepika da žurno odvrati pogled. 'U pitanju je taj sveštenik, onaj s licem kao ćelavi orao. On je stvarno užasan.'

'Jeste, zar ne?' složi se Tepik osetivši veliko olakšanje da to čuje izgovoreno.

"Zato sam se pritajila. A bio je tu i kralj. *Novi kralj.*'

'Ah. Bio je ovde, je li?' slabašno reče Tepik. Gorčina u njenom glasu bila je kao Broj Četiri nož za probadanje u njegovom srcu.

'Sve devojke kažu da je stvarno *čudan*', dodala je dok joj je pomagao da izađe iz sanduka. '*Možeš da me dodirneš, znaš. Nisam od porcelana.*'

Umirio je ruku, osećajući goruću potrebu za hladnom kupkom i hitrim trčanjem po krovovima.

'Ti si ubica, zar ne', nastavila je. 'Setila sam se toga kada si otišao. Ubica iz strane zemlje. Sva ta crnina. Da li si došao da ubiješ kralja?'

'Voleo bih da mogu', reče Tepik. 'Stvarno počinje da mi ide na živce. Slušaj, da li bi mogla da skineš te narukvice?'

'Zašto?'

'Prave takvu buku dok hodaš.' Čak su i Ptrejsine minduše zvonile kao da označavaju sate kada bi okrenula glavu.

'Neću', reče ona. 'Osećala bih se kao gola bez njih.'

'Ti si gotovo gola sa njima', prosikta Tepik. 'Molim te!'

'*Ona ume da svira cimbalu*' reče duh kralja Tepikimona XXVII, bez nekog većeg povoda. '*Mada ne baš mnogo dobro. Stigla je do pete strane "Pesmica za majušne prste".*'

Tepik se odšunjao do prolaza koji je vodio iz sobe za mumifikaciju i napregnuto oslušnuo. Tišina je vladala palatom, a narušavali su je samo teško disanje i povremeno zveckanje iza njega dok je Ptrejsi svlačila sa sebe svoj nakit. Odšunjao se natrag.

'Molim te požuri', reče, 'nemamo mnogo vr...'

Ptrejsi je plakala.

'E-e', reče Tepik. 'E-e.'

'Neki od ovih bili su pokloni od moje bake', šmrkala je Ptrejsi. 'Stari kralj nije takođe neke poklonio. Ove minduše bile su u mojoj porodici tako dugo. Kako bi se ti osećao da moraš to da uradiš?'

'Vidiš, nakit nije nešto što ona nosi', reče duh Tepikimona XXVII. *'To je deo onoga što ona jeste.'* More, dodao je u sebi, ovo je izgleda Pronicljivost. Zašto je tako lakše razmišljati kad si mrtav?

'Ja ga ne nosim', reče Tepik.

'Imaš sve te noževe i koješta.'

'E pa, potrebni su mi za posao.'

'Eto.'

'Slušaj, ne moraš da ih ostaviš ovde, možeš da ih staviš u moju torbicu', reče. 'Ali moramo da krenemo. Aman!'

'Zbogom', tužno reče kraljev duh, gledajući ih kako se iskradaju kroz dvorište. Odlebdelo je natrag do svog leša koji baš i nije bio najbolje društvo.

Povetarac je bio jači kada su došli do krova. Takođe, bio je topliji, i potpuno suv.

Preko puta reke jedna ili dve starije piramide već su izbacile plamenove, ali bili su slabašni i izgledali su kako ne treba.

'Osećam neki svrab', reče Ptrejsi. 'Šta se dešava?'

'Izgleda da nam predstoji oluja', reče Tepik gledajući preko reke prema Velikoj piramidi. Njeno crnilo se pojačalo, tako da je predstavljala trougao dublje tame u noći. Prilike su trčale oko njene osnove kao ludaci koji gledaju kako im gori sanatorijum.

'Šta je oluja?'

'Teškoj e opisati', reče odsutno. 'Da li možeš da vidiš šta ono rade tamo?'

Ptrejsi se zagledala preko reke.

'Vrlo su užurbani', reče.

'Meni više liči na paniku.'

Jos nekoliko piramida je zaplamtelo, ali umesto da pokuljaju naviše plamenovi su treptali i palacali napred - nazad, kao da ih šibaju neki nedokučivi vetrovi. Tepik se pretresao. 'Hajde', reče. 'Hajde da te sklonimo odavde.'

'Rekao sam da bi trebalo da je poklopimo večeras', vikao je Ptaklasp Ilb nadjačavajući cičanje piramide. 'Sada ne mogu da ga uzdignem, turbulencija mora da je užasna!'

Led koji se nakupio tokom dana ključao je po crnom mermeru, koji je već bio vreo. Rastrojeno je pogledao pokrivni kamen na svom stalku, a onda svog brata koji je i dalje bio u noćnoj košulji.

'Gde je otac?' upita.

'Poslao sam jednog od nas da ga probudi', reče Ila.

'Koga?'

'Jednog od tebe, zapravo.'

'Oh.' Ilb se ponovo zagledao u pokrivni kamen. 'Nije toliko težak', reče. 'Nas dvojica mogli bi da ga odnesemo do gore.' Upitno je pogledao svog brata.

'Mora da si poludeo. Pošalji neke od ljudi da to urade.'

'Svi su pobjegli...'

Niz reku još jedna piramida pokušala je da plane, zagraktala, a onda izbacila vrišteći, isprekidani plamen koji se vinuo nebom i prizemljio blizu vrha same Velike piramide.

'Sada ometa druge!' povika Ilb. 'Hajde. Moramo da joj ispuštimo plamen, to je jedini način!'

Na otprilike trećini puta uz piramidu pucketava krivudava plava linija prolomila se i zarila u kamenu sfingu. Vazduh iznad nje je proključao.

Dva brata uhvatili su kamen između sebe i zateturali se do skele, dok se prašina pokraj njih uvijala u neobične oblike.

'Možeš li šta da čuješ?' upita Ilb, dok su se lomatali po prvoj platformi.

'Šta, misliš na to da se tkivo vremena i prostora propušta kroz cediljku?' upita Ila.

Arhitekta uputi svom bratu pogled blagog divljenja. Bila je to neobična opaska za jednog računovođu. Potom mu je lice poprimilo pređašnji izgled blagog užasa.

'Ne, ne to', reče.

'Da nije zvuk samog vazduha koji je podvrgnut strašnim mukama?'

'Nije ni to', reče lib pomalo iznerviran. 'Mislio sam na pucketanje.'

Još tri piramide izbacile su svoja pražnjenja koja su zacvrčala kroz valjajuće oblake i izlila se po crnom mermeru iznad njih.

'Ne čujem ništa slično', reče Ila.

'Mislim da dopire iz piramide.'

'Pa, slobodno priljubi uvo na nju ako ti je volja, ali *meni* to ne pada na pamet.'

Skela se ljuljala u oluji dok su se penjali uz još jedne merdevine s teškim pokrivnim kamenom koji se klatio između njih.

'Ja kažem da nije ni trebalo to da radimo', mrmljao je računovođa dok je kamen nežno klizio po njegovim nožnim prstima. 'Nije trebalo da ovo gradimo.'

'Začepi i podigni svoj kraj, važi?'

I tako, pentrajući se klimavim merdevinama, braća Ptak-lasp prevaljivala su svoj put uz stranice blokova Velike piramide prepirući se, dok su se niže grobnice jedna za drugom palile, a nebom tekle linije proključalog vremena.

Otpribliže u tom času najveći matematičar na svetu, ležeći u udobnoj nadmenosti svoje štale ispod palate, prestao je da preživa i shvatio da se nešto pogrešno dešava s brojevima. Svim brojevima.

Kamila je niz svoju njušku pogledala u Tepika. Njen izraz lica jasno je govorio da je od svih jahača na celom svetu za koje ne bi želela da je jašu, on bio baš na vrhu liste. Međutim, kamile tako gledaju svakoga. Kamile imaju

veoma demokratičan pristup ljudskom rodu. One mrze svakog njegovog člana, ne praveći razliku u pogledu ranga ili vere.

Ova je izgledala kao da žvaće sapun.

Tepik je unezvereno prešao pogledom po senovitim kraljevskim štalama, koje su nekada sadržale stotine kamila. Dao bi svet za konja, a kontinent umerene veličine za ponija. Ali u štalama je sada bilo samo pregršt trulih ratnih kočija, ostataka pređašnje slave, postariji slon čije je prisustvo predstavljalo omanju misteriju i ova kamila. Izgledala je kao prilično nedelotvorna životinja. Već je bila otrcana po kolenima.

'E pa, to je to', obrati se on Ptrejsi. 'Ne usuđujem se da pokušamo preko reke tokom noći. Mogao bih da probam da te prebacim preko granice.'

'Da li je to sedlo gore u redu?' upita Ptrejsi. 'Izgleda mi užasno smešno.'

'Nalazi se na užasno čudnom stvorenju', reče Tepik. 'Kako ćemo se popeti gore?'

'Videla sam kako to rade goniči kamila', odgovori mu ona. 'Mislim da je samo snažno udare velikim štapom.'

Kamila je kleknula i pogledala je uobraženo.

Tepik slegnu ramenima, otvori vrata prema spoljašnjem svetu i zagleda se u lica petorice stražara.

Odmakao se. Oni krenuše napred. Njih trojica držala su teške djelske lukove koji su mogli da proteraju strelu kroz vrata ili da pretvore zaletelog nilskog konja u tri tone pokretnog ćevapa. Stražari nikada nisu morali da ih ispaljuju na ljudska bića, ali izgledali su kao da su spremni da razmotre tu ideju. Kapetan straže potapša jednog čoveka po ramenu i reče: 'Idi i obavesti visokog sveštenika.'

Ošinuo je pogledom Tepika.

'Odbacite sve vaše oružje', reče.

'Šta, baš sve?'

'Da. Baš sve.'

'Moglo bi da potraje', oprezno reče Tepik.

'I ruke drži tako da mogu da ih vidim', dodade kapetan.

'Moglo bi se reći da smo sada u čabru', reče Tepik. Pogled mu je prelazio s jednog stražara na drugog. Poznavao je raznorazne metode borbe bez oružja, ali sve su se uglavnom zasnivale na pretpostavci da protivnik ne drži zapetu strelu spremnu da opali čim mrdneš. Ali možda je mogao da se baci u stranu i jednom kada bude zaštićen kamiljim boksovima mogao bi da dobije na vremenu...

A time bi Ptrejsi ostala izložena. Pored toga, ne bi baš mogao da ide i bori se sa sopstvenim stražarima. To nije bilo prihvatljivo ponašanje, čak ni za kralja.

Iza stražara došlo je do nekog pokreta i Dios se pojavio, tih i neizbežan kao pomračenje meseca. Držao je upaljenu baklju koja je bacala pomahnitale odbleske s njegove ćelave glave.

'Ah', reče. 'Zlikovci su uhvaćeni. Svaka čast.' Klimnuo je kapetanu. 'Bacite ih krokodilima.'

'Diose?' reče Tepik dok su dva stražara spuštala svoje lukove i kretala ka njemu.

'Da li si to progovorio?'

'Znaš ko sam ja, čoveče. Ne pravi se blesav.'

Visoki sveštenik je podigao svoju baklju.

'E tu si me već prešao, dečko', reče. 'U prenesenom mučenju.'

'Ovo nije smešno', reče Tepik. 'Naređujem ti da im kažeš ko sam.'

'Kako ti volja. Ovaj *ubica*' reče Dios, a glas mu je imao prodornost i suvoću termičkog koplja, 'ubio je kralja.'

'Ja sam kralj, majku mu', reče Tepik. 'kako bih mogao da ubijeni sam sebe?'

'Nismo mi glupi', reče Dios. 'Ovi ljudi znaju da se kralj ne šunja kojekuda noću, ili šuruje s okorelim kriminalcima. Ostaje još samo da otkrijemo kako si se rešio tela?'

Oči su mu se usredsredile na Tepikovo lice i Tepik je shvatio da je visoki sveštenik bio istinski lud. Bila je to retka vrsta ludila koja se dobij a kada si toliko dugo tu da navike razboritosti počnu da pregrizaju mozak. Pitam se koliko li je *zaista* star, pomislio je.

'Ove ubice su prepredena stvorenja', reče Dios. 'Pazite na njega.'

Začuo se tresak iza sveštenika. Ptrejsi je pokušala da baci kamilji štap i promašila.

Kada su svi pogledali natrag Tepika više nije bilo. Stražari koji su bili iza njega bili su zauzeti srozavanjem na pod i jecanjem.

Dios se osmehnuo.

'Držite ženu', zapovedi i kapetan jurnu napred i zgrabi Ptrejsi koja nije ni pokušala da pobegne. Dios se sagnuo i podigao štap.

'Napolju ima još stražara', reče. 'Siguran sam da ti je to jasno. U tvom je interesu da istupiš napred.'

'Zašto?' javi se Tepik iz senke. Pročeprkao je po svojoj čizmi tražeći duvaljku.

'Onda ćeš biti bačen svetim krokodilima po naređenju kralja', reče Dios.

'Nešto čemu bi se trebalo radovati, a?' reče Tepik grozničavo ušrafljujući delove.

'Svakako će biti bolje od mnogih alternativa', reče Dios.

U mraku Tepik je prešao prstima preko malih šifrovanih čvorića na strelicama. Većina zaista spektakularnih otrova do sada bi već isparila ili se razgradila do bezopasnosti, ali postojao je jedan broj nižih preparata koji su bili načinjeni tako da svojim klijentima ne daju više od dobre partije spavanja. Ubica bi mogao da se nađe u situaciji da treba da se probije do svoje mušterije pored pripravnih telohranitelja. Smatralo se nepristojnim i njih inhumirati.

'Mogao bi da nas pustiš', reče Tepik. 'Rekao bih da je to ono što i ti želiš, zar ne? Da odem i nikada se ne vratim? I meni odgovara.'

Dios je oklevao.

'Trebalo bi da kažeš "Ali da pustiš i devojk" ', reče.

'Oh, da. I to, naravno', reče Tepik.

'Ne. Neću izneveriti moju odanost kralju', reče Dios.

'Za ime sveta, Diose, ti *znaš* da sam ja kralj!'

'Ne. Ja imam sasvim jasnu predstavu kralja. Ti nisi kralj', reče sveštenik.

Tepik se zagledao preko ivice kamiljeg boksa. Kamila je izvirila preko njegovog ramena.

A onda je svet poludeo.

Dobro, postao je luđi.

Sve piramide sada su plamtele, ispunjavajući nebo svojom čađavom svetlošću dok su se braća Ptaklasp borila da se ispentraju na glavnu radnu platformu.

Ila se strovalio na daske dahćući kao stari meh. Na metar odatle kosina piramide bila je vrela i u njegovom umu nije bilo sumnje da je piramida škripala, kao jedrenjak u oluji. Nikada nije posvetio previše pažnje mehanici u odnosu na

troškove izgradnje, ali bio je sasvim siguran da je ova buka bila pogrešna kao što je II i II jednako V.

Njegov brat ispružio je ruku da dodirne kamen, ali ju je povukao kada su mu iskrice zaigrale oko prstiju.

'Oseća se toplota', reče. 'Neverovatno je.'

'Zašto?'

'Zagrevati ovoliku masu. Mislim, samo uzmi u obzir tonažu...'

'Ne sviđa mi se ovo, Dva-be', zadrhta IIa. 'Hajde da mi lepo ostavimo kamen ovde, važi? Siguran sam da će biti u redu, a ujutru možemo da pošaljemo momke, oni će tačno znati šta...'

Njegove reči bile su ugušene novim plamenom koji je zapucketao po nebu i pogodio stub ustreptalog vazduha nekih petnaestak metara iznad njih. Ščepao je deo skele.

'More, djavo je odneo šalu', reče. 'Odoh ja.'

'Čekaj, bre, malo', reče IIb. 'Mislim, šta škripi? Kamen ne može da škripi.'

'Čitava prokleta skela se mrda, ne pravi se lud!' Zagledao se u razrogačene oči svog brata. 'Kaži mi da je to skela', zavapio je.

'Ne, ovog puta sam siguran. Dolazi iznutra.'

Pogledali su jedan drugog, a onda u klimave merdevine koje su vodile gore do vrha, ili do mesta gde je vrh trebalo da bude.

'Hajde!' reče IIb. 'Ne može da zapali plamen, pokušava da pronađe načine za pražnjenje...'

Prolomio se zvuk snažan kao jeka kontinenata. Tepik ga je osetio. Osetio je da mu je koža za nekoliko brojeva pretesna. Osetio je da ga neko drži za uši i pokušava da mu iščupa glavu.

Video je kapetana straže kako pada na kolena, boreći se da skine šlem, a onda je preskočio boks.

Pokušao je da preskoči boks. Sve je bilo naopako i on je tresnuo na pod koji je izgledao kao da se premišlja da li da postane zid. Uspeo je da se uspravi na noge i zatetura u stranu, nezgrapno poigravajući po štali u pokušaju da održi

ravnotežu. Štale su se rastezale i skupljale kao slika u smešnom ogledalu. Svojevremeno je u Anku otišao da vidi to čudo i njih trojica su reskirala svaki po pola novčića da posete nestvarne divote *Dr. Munerovog putujućeg dućana zastalog daha*. Ali, znali ste da je reč samo o izuvijanom staklu koje vam je davalo glavu kao kobasicu i noge kao fudbalske lopte. Tepik bi voleo da je mogao da bude siguran da je i ovo što se oko njega dešavalo moglo da bude objašnjeno tako bezopasnim uzrokom. Verovatno bi vam trebalo izobličeno ogledalo da biste uspeali da svet vidite normalno.

Na staklenim nogama potrčao je do Ptrejsi i visokog sveštenika dok se svet oko njega širio i skupljao i na tren mu je bilo milo što je video kako se devojka migolji iz Diosovog zahvata i kako mu zadaje čist udarac u uvo.

Kretao se kao u snu, dok su se udaljenosti menjale kao da je stvarnost bila od gume. Sledeći korak bacio ga je pravo u par ispred sebe. Ščepao je Ptrejsi za ruku i oteturao se do kamiljeg boksa gde je stvorenje i dalje preživalo posmatrajući prizor s izrazom koji je mogao da predstavlja nešto najslabije blagoj zainteresovanosti koliko je to jedna kamila ikada mogla da postigne, i uzeo joj je povodac.

Činilo se da nikoga ne zanima da ih zaustavi dok su pomagali jedno drugom da prođu kroz vrata, pa napolje u poludelu noć.

'Pomaže ako zatvoriš oči', reče Ptrejsi.

Tepik je pokušao. Uspelo je. Potez dvorišta za koji su mu oči govorile da je ustreptali pravougaonik čije su stranice podrhtavale kao tetive luka postao je, pa, samo dvorište pod njegovim nogama.

'Hu, ta ti je pametna', reče. 'Kako si to smislila?'

'Uvek zatvorim oči kada se uplašim', reče Ptrejsi.

'Dobar plan.'

'Šta se *dogđa*?'

'Ne znam. Ne želim da saznam. Mislim da bi odlazak odavde bila dobra zamisao. Šta si rekla da treba da se uradi da bi kamila kleknula? Imam oštrih predmeta koliko god hoćeš.'

Kamila koja je dovoljno razumela ljudski jezik kada su u pitanju bile pretnje, otmeno je kleknula. Oni su se uspenrali i predeo se zanjihao kada se životinja ponovo uspravila na noge.

Kamila je savršeno dobro znala šta se dešava. Tri želuca i probavni sistem nalik na industrijsko postrojenje za destilaciju davali su vam puno vremena za sedenje i razmišljanje.

Nije bez razloga što se viša matematika obično otkriva u toplim zemljama. To je zbog morfičke rezonance svih kamila, koje imaju prezrive izraze lica i čuvene uvijene usne kao prirodnu posledicu sposobnosti za rešavanje kvadratnih jednačina.

Ljudi ne shvataju da kamile imaju prirodan dar za višu matematiku, naročito u delu koji se odnosi na balistiku. Ovo je evoluiralo kao osobina za opstanak na isti način kao ljudska koordinacija ruke i oka, kameleonska kamuflaža i čuvena sposobnost delfina da spašavaju davljenike ako bi bilo ikakvih izgleda da bi to što bi ih pregrizli na pola povuklo negativne kritike drugih ljudi. Činjenica je da su kamile daleko inteligentnije od delfina* (Nikad ne veruj vrsti koja se sve vreme osmehuje. Sigurno smišlja nešto). One su toliko pametnije da su ubrzo shvatile da je najrazumnija stvar koju neka životinja može da uradi, ukoliko ne želi da joj potomci provedu mnogo vremena na pločama s elektrodama prikačenim na mozak, ili da postavljaju mine ispod brodova, ili da budu pod oštrim nadzorom zoologa, jeste da se postara da ljudi nikada ne saznaju za to. Zato su se odavno prilagodile životnom stilu koji je, u zamenu za određenu količinu tegljenja i bockanja štapom, pružao dovoljnu količinu hrane i timarenja i priliku da mogu da pljunu čoveku u oko i da im to prođe. A ova kamila, koja je bila rezultat miliona godina selektivne evolucije kako bi se proizvela životinja sposobna da prebroji zrna peska po kojima hoda, da zatvori nozdrve po želji i da preživi pod suncem koje prži bez vode zvala se Đubre Jedno.

I bila je zapravo najveći matematičar na svetu.

Đubre Jedno je razmišljao: izgleda da ovde dolazi do narastajuće dimenzionalne nestabilnosti, koja se kreće od nule do gotovo četrdeset pet

stepeni, odoka. Kako zanimljivo. Pitam se šta li je uzrokuje? Neka je V jednako 3. Neka je τ jednako $H/4$, *preživpreživpreživ* Neka $Kapal/y$ bude Smrdi-kođavo* (Poznat kao najveći kamilji matematičar svih vremena, koji je izumeo matematiku osmodimenzionalnog prostora dok je ležao zatvorenih nozdruva u žestokoj peščanoj oluji.) diferencijalna tenzorska oblast sa četiri imaginarna koeficijenta spina...

Ptrejsi ga je udarila sandalom po glavi. 'Hajde, kreći!' povikala je. Đubre Jedno je pomislio: Stoga H na obezbeđujući stepen jednako je V/s . *preživpreživpreživ* Tako hipersi-logističkom notacijom...

Tepik je pogledao iza njih. Neobična izobličenja okoline kao da su se smirivala i Dios je...

Dios je grabio iz palate i u stvari pošlo mu je za rukom da pronađe nekoliko stražara čiji je strah od neposlušnosti nad-jačao uplašenost od neobično uvrnutog sveta.

Đubre Jedno je stoički stajao i žvakao... *preživpreživpreživ* što nam daje zanimljivo skraćenje oscilovanja. Kakva bi bila učestalost? Neka je učestalost = x . *preživpreživpreživ* Neka je t = vreme. Neka je inicijalna učestalost...

Ptrejsi je poskakivala po vratu kamile i snažno je udarala petama, što bi za svakog antropoidnog muškarca bilo dovoljno da počne da zavija i udara glavom u zid.

'Neće da se pokrene! Možeš li da je udariš?' Tepikje rukom udario što je mogao snažnije po krznu Đubreta Jednog, podižući oblak prašine i umrtvljujući svaki nerv svojih prstiju. Bilo je to kao udariti veliku vreću punu vešalica.

'Ajde, *bre*' procedio je.

Dios podiže ruku.

'Stoj, u ime kralja!' viknu.

Strela se zabi u grbu Đubreta Jednog.

... jednaka 6,3 ponavljanja. Oduzmi. To nam daje... *jao*... 314 sekundi...

Đubre Jedno okrete svoj dugački vrat. Njegove velike kosmate obrve pretvorile su se u optužujuće krive dok su mu se žute oči sužavale kako bi

osmotrile visokog sveštenika, pa je za trenutak odložio u stranu zanimljivi problem i posvetio se poznatoj davnašnjoj matematici koju je njegova rasa odavno usavršila:

Neka je udaljenost jednaka dvanaest metara. Neka je brzina vetra jednaka 2. Vektor jedna osmina. *Preživ* Neka je lepljivost jednaka 7...

Tepikje isukao nož za bacanje.

Dios je duboko udahnuo. Narediće im da pucaju u nas, pomislio je Tepik. U moje sopstveno ime, u mojoj sopstvenoj kraljevini mene će ubiti.

... ugao dva-pet. *preživ Pali*.

Bio je to veličanstven plotun. Čitav sadržaj usta zadivljujuće se vinuo, proleteo i pogodio, proizvodeći zvuk nalik, zvuk nalik četvrtini kilograma polusvarene hrane koja pogađa nekog posred lica. Ni na šta drugo taj zvuk nije mogao da nalikuje.

Tišina koja je usledila, nastupila je umesto očekivanih ovacija.

Krajolik je ponovo počeo da se deformiše. Ovo sasvim sigurno nije bilo mesto na kome se trebalo zadržavati. Đubre Jedno pogleda u svoje prednje noge. Neka su noge jednako četiri...

Zakloparao je u trk. Kamile očigledno imaju više kolena od bilo kog drugog stvorenja i Đubre Jedno je trčao kao parna mašina, sa dosta nebitnih pokreta pod pravim uglom u odnosu na pravac kretanja, a sve je to bilo praćeno gromoglasnim baražom probavnih zvukova.

'Mnogo glupa životinja', mrmljala je Ptrejsi dok su se drmusali udaljavajući se od palate, 'ali izgleda da je konačno shvatila šta treba da radi.'

... kalibraciono nepromenljivi odnos od 3,5/z. O čemu to ova priča, Mnogo Glupa živi u Tsortu...

Iako su se ljuljale kroz vazduh, kao da su zakačene lošom gumicom, noge Đubreta Jednoga grabile su velikim koracima i oni su već poskakivali uspavanim ulicama grada.

'Ponovo počinje, zar ne?' reče Ptrejsi. 'Zatvoriću oči.'

Tepik je klimnuo. Usijane kuće oko njih ponovo su otpočinjale ples

smešnih ogledala, a put se uzdizao i spuštao na način koji čvrsta zemlja ne bi smela da prihvati.

'Izgleda kao more', reče on.

'Ništa ne vidim', odlučno reče Ptrejsi.

'Mislim na more. Okean. Znaš. Talasi.'

'Čula sam za to. Prati li nas ko?'

Tepik se okrenuo u sedlu. 'Ne, koliko ja vidim', reče. 'Izgleda kao...'

Odavde se pogled pružao pored dugačkog, niskog obličja palate, pa preko reke sve do same Velike piramide. Ona je bila gotovo skrivena tamnim oblacima, ali onoliko koliko je mogao da razabere, bilo je kako ne treba. Znao je da ima četiri stranice, a mogao je da ih vidi svih osam.

Izgledalo je kao da ulazi i izlazi iz žiže, a instinktivno je osetio da je to bila opasna stvar za nekoliko miliona tona kamenja. Osetio je preku potrebu da bude što je moguće dalje od nje. Čak i stvorenje tako glupo kao kamila izgleda da je imalo sličnu zamisao. Đubre Jedno je razmišljao: ... Delta na kvadrat. Stoga, dimenzionalni pritisak k rezultovaće devedesetostepenom transformacijom u $Hi(16/x/pu)t$ za K-grupu bilo koje tri nepromenljive. Ili četiri minuta, plus-minus deset sekundi...

Kamila je pogledala u velike papke na svojim nogama.

Neka je brzina jednaka *galop*.

'Kako si je naterala da to uradi?' upita Tepik.

'Nisam! Radi to sama! Drži se!'

Ovo nije bilo lako. Tepik je osedlao kamilu, ali je zaboravio na uzde. Ptrejsi je imala pune šake kamilje dlake za koju se držala. A sve što je on imao bile su pune šake Ptrejsi. Ma gde stavio ruke nailazio je na toplo, jedro meso. Ništa ga u njegovoj dugoj obuci nije pripremio za ovo, dok Ptrejsi sve u njenoj očigledno jeste. Njena dugačka kosa šibala mu je lice i omamljujuće mirisala na redak parfem.* (Efekat se postiže destilacijom testisa određene vrste medvedića koji žive na drvetu sa izbljuvkom kita, uz dodatak pregršti ražinih latica. Tepik se verovatno ništa bolje ne bi osećao da je znao sve ovo.)

'Da li si dobro?' povikao je nadjačavajući vetar.

'Držim se kolenima!'

'To mora da je vrlo teško!'

'Prođe se posebna obuka!'

Kamile galopiraju tako što zabacuju svoja stopala što dalje od sebe, a onda jure da bi ih sustigle. Čašice kolena krckaju kao ledene kastanjete. Đubre Jedno se bacakao uz strmi put koji je vodio iz doline i mlatarao duž uzanog prevoja koji je ispod nadnosećih krečnjačkih litica vodio do pustinje koja se prostirala iza.

A iza njih, van svake mere izmučena neumitnim naletom geometrije, nemoćna da se reši tereta Vremena, Velika piramida je cičala, podigla se iz temelja i sa svojom masom koja je hujala vazduhom, nezaustavljiva kao nešto sasvim nezaustavljivo povila se za tačno devedeset stepeni i učinila nešto perverzno tkivu vremena i prostora. Đubre Jedno je ubrzavao prevojem, dok mu se vrat istezao do pune visine, a njegove moćne nozdrve širile se kao usisnice mlaznog motora.

'Prestrašena je!', viknu Ptrejsi. 'Životinje uvek znaju ovakve stvari!'

'Kakve stvari?'

'Šumske vatre i tako to!'

'Mi nemamo nikakvog drveća!'

'Dobro, poplave i - i tako to! One imaju neki čudan prirodan instinkt!'

... *Fi** 1700[u/v]. Lateralno e/v. Jednako je tranši od sedam do dvanaest...

Zvuk ih je pogodio. Bio je tih kao maslačkov sat koji označava ponoć, ali posedovao je *pritisak*. Valjao se preko njih, zagušljiv kao somot, odvratn kao izmrcvarena safalada.

I nestalo ga je.

Đubre Jedno je usporio do koraka, što je bila složena procedura koja je zahtevala precizne instrukcije svakoj nozi ponaosob.

Nastupilo je olakšanje, osećaj napetosti koja se povlači.

Đubre Jedno stade. U praskozornom odsjaju opazio je žbunje trnovite

silicije koja je rasla u stenama pokraj puta.

... levog ugla. X je jednako 37. y je jednako 19. z je jednako 43. *Grizi...*

Zavladao je mir. Nije bilo nikakvog zvuka izuzev podrigivanja kamilinog probavnog sistema i udaljenog pevanja pustinjske sove.

Ptrejsi je skliznula sa svog sedišta i nespretno se prizemljila.

'Moja zadnjica', obrati se pustinji, 'sada je kao jedan veliki plik.'

Tepik je skočio i napola trčao, napola posrtao do odrona pored puta, a onda preleto preko ispucanog krečnjačkog platoa sve dok nije mogao dobro da osmotri dolinu. Tamo je više nije bilo. Još je bilo mračno kada se Dil, glavni mumifikator, probudio dok mu je telo brujalo od osećanja da nešto nije kako treba. Iskrao se iz kreveta, obukao na brzinu i raskrilio zavesu koja je obavljala dužnost vrata.

Noć je bila blaga i somotna. Iznad zujanja insekata čuo se još jedan zvuk, zvuk prženja, tiho cvrčanje na pragu čujnosti.

Možda je to bilo ono što ga je probudilo.

Vazduh je bio topao i vlažan. Uvojci magle dizali su se s reke i...

Piramide nisu plamtele.

Odrastao je u ovoj kući: bila je u vlasništvu porodice mumifikatora hiljadama godina i tako često je viđao piramide kako plamte da ih nije ni primećivo ništa više nego što je primećivao sopstveno disanje. Ali sada su bile mračne i tihe, a tišina je vrištala iz mraka i bleštala.

Ali to nije bilo najgore. Dok su mu prestravljene oči piljile u prazno nebo iznad nekropole, videle su zvezde i ono na šta su zvezde bile prikačene.

Dil je bio užasnut. A onda, kada je imao malo vremena da razmisli o tome, postideo se. Na kraju krajeva, razmišljao je, oduvek su mi govorili da je tu. Ima smisla. Samo što sada po prvi put vidim kako treba.

Eto. Osećam li se sad malo bolje?

Ne.

Okrenuo se i potrčao niz ulicu dok su mu sandale klepetale po stopalima sve dok nije stigao do kuće u kojoj je obitavao Gern i njegova brojna porodica.

Izvukao je negodujućeg šegrtu sa zajedničke asure za spavanje i izgurao ga na ulicu, okrenuo lice ka nebu i prosiktao. 'Reci mi šta vidiš!'

Gernje zaškiljio.

'Vidim zvezde, gazda', reče.

'Na čemu su one, dečače?'

Gern se malo opustio. 'To je lako, gazda. Svako zna da su zvezde na telu boginje Nept koja se proteže od... hu, majku ti božju.'

'I ti možeš da je vidiš?'

'Joj, majčice', prošapta Gern i pade na kolena.

Dil je klimnuo. Bio je religiozan čovek. Velika je uteha bila znati da su bogovi tamo. Međutim znati da su oni *ovde* bilo je ono što je zastrašujuće.

Zato što se telo žene protezalo preko nebesa, pomalo plavkasto, pomalo senovito u svetlosti vodnjikavih zvezda.

Bila je ogromna, a njene mere međuzvezdane. Senka između njenih galaktičkih grudi bila je tamna nebula, oblina njenog stomaka bila je velika belina svetlucavog gasa, njen pupak - proključala, tamna zažarenost u kojoj su se rađale nove zvezde. Ona nije držala nebo. Ona je *bila* nebo.

Njeno ogromno tužno lice, naopako na nizvrtinom obzorju, gledalo je pravo u Dila. A Dil je shvatio da je malo stvari koje toliko uzdrmaju veru kao što je videti jasno i precizno predmet te vere. Videti, suprotno uobičajenom verovanju, ne znači i verovati. To je ono gde vera prestaje, pošto više nije potrebna.

'O, Sode', ječao je Gern.

Dil ga je ćušnuo po ruci.

'Prekini s tim', reče. 'I pođi sa mnom.'

'Joj, gazda, šta sad da radimo?'

Dil se osvrnuo po uspavanom gradu. Nije imao blagog pojma.

'Idemo do palate', reče odlučno. 'Verovatno je u pitanju samo varka usled, usled, usled mraka. U svakom slučaju, sunce samo što nije izašlo.'

Krenuo je, žaleći što ne može da se menja s Gernom i pokaže makar

trunku unezverenog straha. Šegrt ga je pratio nekom vrstom galopskog puženja.

'Vidim senke naspram zvezda, gazda! Vidiš li ih ti, gazda? Oko ivice sveta, gazda!'

'Samo izmaglica, dečko', reče Dil odlučno držeći svoje oči uperene ispred sebe i održavajući dostojanstveni stav kakav dolikuje Čuvaru levih vrata Natrijumske lože i nosiocu nekoliko medalja za dobro šivenje.

'Eto', reče. 'Vidi, Gerne, izlazi sunce!'

Stajali su i gledali ga.

Potom Gern zacvile, veoma tiho.

Velika užarena kugla veoma polako uzdizala se nebom. A gurala ju je buba balegar veća od svetova.

KNJIGA TREĆA

Knjiga novog sina

Sunce je izlazilo i, pošto ovo ovde nije bilo Staro kraljevstvo, bilo je samo kugla zapaljenog gasa. Purpurna noć otvorene pustinje isparila je pod bleštanjem njegove let lampe. Gušteri su se zavukli u pukotine u stenama. Đubre Jedno se skrasio u oskudnoj senci onog što je ostalo od žbunja sifacije, nadmeno se zagledao u krajolik i počeo da žvaće preživak i izračunava kvadratne korene sa osnovom sedam.

Tepik i Ptrejsi su pronašli hlad ispod neke krečnjačke izbočine u steni i turobno su sedeli posmatrajući talase toplote koja je podrhtavala sa kamenja.

'Ne shvatam', reče Ptrejsi. 'Da li si svugde pogledao?'

'Reč je o zemlji! Ne može ona tek tako da propadne kroz rupu na podu!'

'Pa gde je onda?' mirno upita Ptrejsi.

Tepik je zagundao. Toplota ga je udarila poput čekića, ali prešao je preko stenja kao da se osamsto kvadratnih kilometara možda krije ispod kamička ili iza žbuna.

Činjenica je bila da je staza ponirala između stena, ali odmah potom se ponovo izdizala i nastavljala preko dina prema onome što je sasvim jasno bio Tsort. Prepoznao je legendarnu vetrom nagriženu sfinagu koja je bila postavljena kao granična oznaka; legenda je govorila da bi ona krstarila granicom u vremenima preke nacionalne potrebe, mada legenda nije bila sigurna zašto.

Znao je da su ugalopirali u Efebu. Trebalo bi da gleda preko plodne, piramidama načičkane doline Djela koja je ležala između dve zemlje. Čitav sat proveo je tražeći je.

Bilo je neobjašnjivo. Bilo je tajanstveno. Bilo je i krajnje neprijatno.

Rukom je napravio zaslon za oči i po hiljaditi put zagledao se u tihi predeo koji se pekao. I pomerio je glavu. I ugledao Djelibebu.

U trenutku mu je sevnula pred pogledom. Trznuo je oči natrag i ponovo je ugledao; kratkotrajan blesak magličaste boje koji bi nestao čim bi se usredsredio na njega.

Nekoliko minuta kasnije Ptrejsi je izvirila iz hlada i ugledala ga kako se spušta na ruke i kolena. Kada je počeo da pretura kamenje odlučila je da je vreme da ga vrati natrag sa sunca.

Otresao joj je ruku sa svog ramena i nestrpljivo počeo da gestikulira.

'Pronašao sam je!' Izvukao je nož iz čizme i počeo da čeprka po kamenju.

'Gde?'

'Ovde!'

Stavila mu je svoju prstenjem okićenu ruku na čelo.

'Oh da', reče ona. 'Vidim. Da. Dobro. A sad mislim da bi bilo bolje da se vratiš u hlad.'

'Ne, ozbiljno mislim! Evo! Pogledaj!'

Čučnula je i zagledala se u stenu da bi mu udovoljila.

'Postoji pukotina', reče nesigurno.

'Pogledaj u nju, molim te. Moraš da okreneš glavu i onako, nekako je pogledaš krajičkom oka.' Tepikov nož udario je u pukotinu koja nije bila ništa više od tanušne linije po steni.

'Pa, daleko se proteže', reče Ptrejsi gledajući duž usijanog pločnika.

'Sve od Drugog katarakta do Delte', reče Tepik. 'Pomoglo bi ti da jednom rukom prekriješ oko. Molim te pokušaj. Molim te!' Oklevajući je preklopila rukom oko i poslušno zaškiljila prema steni.

Najposle reče: 'Džabe, ništa ne - *vidiii...*'

Ostala je nepokretna za trenutak, a onda se bacila u stranu na stenu. Tepik je prestao da pokušava da zarije nož u pukotinu i otpuzao je do nje.

'Bila sam na samoj ivici!' zapomagala je.

'Videla si je?' reče pun nade.

Klimnula je i s velikim oprezom se pridigla na noge i odmakla.

'Da li si imala osećaj u očima kao da su ti preokrenute?' upita Tepik.

'Da', reče Ptrejsi hladno. 'Da li bih mogla da dobijem moje narukvice?'

'Šta?'

'Moje narukvice. Stavio si ih u džep. Trebaju mi, molim te.'

Tepik je slegnuo ramenima i zavukao ruku u svoju torbicu. Narukvice su uglavnom bile od bakra s nekoliko staklenih parčića. Tu i tamo zanatlija je pokušao, bez mnogo uspeha, da učini nešto zanimljivo sa uvijenim komadima žice i komadićima obojenog stakla. Uzela ih je i navukla.

'Imaju li one neko okultno značenje?' upita.

'Šta znači okultno?' upita ona neodređeno.

'Ah. Pa zašto ti onda trebaju?'

'Rekla sam ti. Ne osećam se dovoljno obučena bez njih.'

Tepik je slegnuo ramenima i vratio se uglavljuvanju svog noža u pukotinu.

'Zašto to radiš?' upitala ga je. Zastao je i razmislio o tome.

'Ne znam', reče. 'Ali videla si dolinu, zar ne?'

'Da.'

'E pa, onda?'

'E pa, onda-šta?'

Tepik je zakolutao očima.

'Zar nisi pomislila da je to pomalo, pa, neobično? Čitava zemlja više ili manje iščezla? To je nešto što se, majku mu, ne viđa svakog dana, za ime bogova!'

'Otkud ja znam? Nikada ranije nisam bila izvan doline. Ne znam kako bi trebalo da izgleda spolja. I nemoj da psuješ.'

Tepik je odmahnuo glavom. 'Mislim da *hoću* da odem i legnem u hlad', reče. 'U ono što je ostalo od njega', dodade, jer je mesingana sunčeva svetlost spaljivala senke. Zateturao se do stenja i pogledao u nju.

'Čitava dolina je zatvorena', napokon je uspeo da progovori. 'Svi ti ljudi...'

'Videla sam kuvarske vatre', reče Ptrejsi zavaljujući se pored njega.

'To ima neke veze s piramidom', reče. 'Izgledala je veoma neobično pre nego što smo otišli. To je magija, ili geometrija, ili već neka od takvih stvari. Šta misliš kako bismo mogli da se vratimo?'

'Ne želim da se vratim. Zašto bih želela da se vratim? Mene čekaju krokodili. Nema šanse da se vratim, ne zbog krokodila.'

'Uhm. Možda bih mogao da te pomilujem, ili tako nešto', reče Tepik.

'O, da', reče Ptrejsi gledajući svoje nokte. 'Rekao si da si kralj, je 1' tako?'

'Ja *jesam* kralj! To je moja kraljevina ono ta...' Tepik je oklevao ne znajući u kom pravcu da usmeri prst '... tu negde. Ja sam njen kralj.'

'Ne izgledaš kao kralj', reče Ptrejsi.

'Zašto ne?'

'On je nosio zlatnu masku.'

'To sam bio ja!'

'Znači ti si naredio da me bace krokodilima?'

'Da! Hoću da kažem, ne.' Tepik je zastao.

'Mislim, kralj jeste, ja nisam. Na neki način. U svakom slučaju, ja sam onaj koji te je spasio', dodade samouvereno.

'Eto ti, onda. No, da si kralj, bio bi i bog. Ne ponašaš se mnogo bogovski u ovom času.'

'Je li? Pa. E-e.' Tepik je ponovo zastao. Ptrejsina bukvalnost shvatanja značila je da se bezazlene rečenice moraju dobro ispitati pre nego što se pošalju u svet.

'U suštini sam dobar u navođenju sunca da izađe', reče. 'Mada ne znam kako. I reke. Ako ti treba neko plavljenje reka, ja sam čovek za tebe. Bog, hoću da kažem.'

Utonuo je u tišinu kada ga je ošinula jedna pomisao.

'Pitam se šta li se tamo dešava bez mene?' reče.

Ptrejsi je ustala i uputila se prema klisuri.

'Kuda si pošla?'

Okrenula se. 'E pa, gospodine Kralju ili Bože ili ubice, ili šta god da si, možeš li ti da napraviš vodu?'

'Šta, ovde?'

'Mislim da pijem. Možda postoji reka skrivena u toj pukotini, a možda i ne postoji, ali do nje ne možemo da dođemo, zar ne? Zato moramo da odemo negde gde možemo. To je tako prosto da mislim da čak i kraljevi mogu da

razumeju.'

Pohitao je za njom niz kamenje prema mestu gde je Đubre Jedno ležao glave i vrata priljubljenih uz zemlju, lagano trzajući ušima na toploti i dokono primenjujući teoriju tranzijentnih integrala Pogane Zveri Jedne na niz obećavajućih cisoidnih brojeva. Ptrejsi ga je nervozno šutnula.

'Pa da li onda znaš gde je voda?' upita Tepik.

... e/27. Osamnaest kilometara...

Ptrejsi ga je ošinula pogledom kroz svoje našminkane kapke. 'Hoćeš da kažeš da *ti* ne znaš? Doveo si me u pustinju i nemaš pojma gde je voda?'

'Pa, nekako sam očekivao da ću moći da ponesem nešto sa sobom!'

'Nisi čak ni razmišljao o tome!'

'Slušaj, ne možeš sa mnom tako da razgovaraš! Ja sam kralj!' Tepik stade.

'Potpuno si u pravu', reče. 'Nisam se setio. Tamo odakle dolazim kiša pada gotovo svakog dana. Žao mi je.'

Ptrejsino čelo se nabora. 'Ko to pada gotovo svakog dana?' upita.

'Ne, mislio sam na kišu. Znaš. Sitna voda koja pada s neba?'

'Kako blesava ideja. *Odakle* si to došao?'

Tepik je izgledao očajno. 'Ono odakle sam došao je Ank-Morpork. Ono odakle sam krenuo jeste ovde.' Zagledao se niz stazu. Sa ovog mesta, ako ste znali šta tražite, mogli ste da vidite samo uzanu naprslinu koja se pruža po stenama. Penjala se po liticama sa obe strane, nova vertikalna raselina debljine linije koja je slučajno sadržala čitavu rečnu kraljevinu i 7.000 godina istorije.

Prezirao je svaki minut svog života tamo. I onda se zatvorila pred njim. A sada, zato što nije mogao, želeo je da se vrati nazad.

Došetao je do nje i prekrio rukom jedno oko. Ako samo nagne glavu kako treba...

Zakratko mu je sevnula pred očima i nestala. Pokušao je još nekoliko puta i nije više mogao da je vidi.

Ako bi rasekao stene? Ne, pomislio je, to je glupo. To je linija. Ne možeš

ući u liniju. Linija ne poseduje debljinu. Dobro poznata geometrijska činjenica.

Čuo je Ptrejsi kako mu prilazi s leđa i u sledećem trenutku njene ruke bile su mu oko vrata. Za sekund se pitao kako je ona mogla da poznaje Katartijev Zagrljaj smrti, a onda su njeni prsti počeli nežno da mu masiraju mišiće, dok se napetost topila pod njihovim stručnim milovanjem kao mast pod vrelinom nožem. Uzdrhtao je kada se pritisak smanjio.

'Baš je lepo', reče.

'Obučavane smo za to. Titive su ti upletene kao ping-pong loptice na žici', reče Ptrejsi.

Tepik se sa zahvalnošću skrasio na jednom kamenu koji je ležao u podnožju litice i dopustio je ritmu njenih prstiju da razveje probleme noći.

'Ne znam šta da radim', promrmlja. 'Ovo je tako *lepo*.'

'Nije sve u otkidanju grožđa kad si služavka', reče Ptrejsi. 'Prva lekcija koju naučimo jeste da kada je gospodar imao naporan dan nije najbolje vreme da se predloži sabor lisice i šljive. Ko kaže da išta treba da radiš?'

'Osećam se odgovornim.' Tepik se promeškoltio kao mačka.

'Ako znaš gde ima cimbalu mogla bih da ti odsviram nešto umirujuće', reče Ptrejsi. 'Stigla sam do "Goblinovog piknika" u Prvoj knjizi.'

'Mislim kralj ne bi trebalo da dopusti da mu kraljevina tek tako nestane.'

'Sve druge devojke znaju i akorde i svašta', zaneseno reče Ptrejsi masirajući mu ramena. 'Ali stari kralj bi uvek tražio da čuje mene. Govorio je da ga to razgaljuje.'

'Mislim, zvaće ga Izgubljeno Kraljevstvo', sanjivo reče Tepik. 'Kako ću se onda osećati, pitam ja tebe.'

'Pričao je da voli i moje pevanje. Svi ostali su govorili da ono zvuči kao jato lešinara kad pronađe crknutog magarca.'

'Mislim, kralj Izgubljenog Kraljevstva. Biće užasno. Moram da se vratim.'

Đubre Jedno polako je okrenuo svoju krupnu glavu kako bi pratio let nekog zalutalog leptira; duboko u njegovom mozgu male kolone crvenih brojeva treperile su, raščlanjujući vektore, brzinu i nagib. Razgovor ljudskih bića retko ga

je interesovao, ali prostrujalo mu je kroz glavu da se muškarci i žene najbolje slažu kada ni jedno u potpunosti ne sluša šta ono drugo govori. Mnogo jednostavnije bilo je kod kamila.

Tepik se zagledao u liniju na steni. Geometrija. To je bilo to.

'Idemo u Efebu', reče. 'Oni znaju sve o geometriji i imaju neke mnogo otkaçene ideje. Otkaçene ideje su ono što mi je sada potrebno.'

'Zašto nosiš sve te noževe i koješta? Mislím, *zaista?*'

'Hmm? Molim?'

'Svi ti noževi. Zašto?'

Tepik je razmislio o tome. 'Biće da se ne osećam dovoljno obučén bez njih', reče.

'Oh.'

Ptrejsi se predano bacila na novu temu. Navođenje na zabavne teme razgovora takođe je bio deo devojačkih dužnosti. Nikada nije bila naročito dobra u tome. Druge su devojke dostigle zavidne zbirke: sve od navika krokodila vezanih za njihovo parenje do spekulacija o životu na onom svetu. Za nju teškoća je nastajala već nakon razgovora o vremenu.

'I, reče ona. 'Pretpostavljam da si ubio mnogo ljudi?'

'Mm?'

'Kao ubica, hoću da kažem. Plaćaju te da ubijaš ljude. Da li si ih mnogo ubio? Da li znaš da su ti mišići leđa mnogo napeti?'

'Mislím da ne bi trebalo da pričam o tome', reče.

'Trebalo bi da znam. Ako već treba da zajedno pređemo pustinju i sve to. Više od stotinu?'

'Za ime sveta, ne.'

'Dobro, manje od pedeset?'

Tepik se preturio preko leđa.

'Vidi, čak i najčuvenije ubice nisu ubile više od trideset ljudi u životu', reče.

'Onda manje od dvadeset?'

'Da.'

'Manje od deset?'

'Mislim', reče Tepik, 'da bi najbolje bilo da kažemo da se broj nalazi između nula i deset.'

'Tek da znam. Takve stvari su važne.'

Vratili su se do Đubreta Jednog. Ali sada je izgledalo da je Tepik taj koji ima nešto na umu.

'Taj tvoj senat...' reče.

'Sabor', ispravi Ptrejsi.

'Ti... e-e... više od pedeset ljudi?'

'Takve žene se zovu *drugačije*', reče Ptrejsi bez mnogo ljutnje.

'Oprosti. Manje od deset'

'Hajde da kažemo', reče Ptrejsi, 'da je to broj između nula i deset.'

Đubre Jedno pijunu. Sedam metara dalje zunzara beše pogođena u vazduhu i zalepljena za stenu iza.

'Neverovatno je kako im to polazi za rukom, zar ne', reče Tepik. 'Životinjski instinkt, pretpostavljam.'

Đubre Jedno ga je nadmeno pogledao ispod svojih pometi-pustinju trepavica i pomislio:

... Neka je $z = ei=0$. *preživpreživpreživ* Onda je $dz = ie[i0]d0 = izd0$ ili $d0 = dz/iz$ ...

Ptaklasp, još u svojoj noćnoj košulji, besciljno je lutao između ruševina u podnožju piramide.

Hučala je kao turbina. Ptaklasp nije znao zašto, niti je išta znao o ogromnom utrošku energije koji je izvio dimenzije za devedeset stepeni i tako ih držao uprkos užasnom pritisku, ali barem su uznemirujuće promene u vremenu prestale. Bilo je manje sinova nego ranije; istini za volju, dovoljno bi mu bilo i da pronađe jednog ili dvojicu.

Prvo je pronašao pokrivni kamen, koji je ležao razbijen s oplatom od elektruma koja je visila oljuštena. U svom padu s piramide pogodio je kip boga Heta, s glavom lešinara, prelomivši ga na pola i dajući mu izraz blagog iznenađenja. Tihi lelek nagnao ga je da potrči prema onome što je ostalo od šatora. Povukao je teško platno i otkrio Ilb-a, koji je zatreptao prema njemu u sivoj svetlosti.

'Nije uspelo, tata!' zavapio je. 'Gotovo da smo ga odneli do gore, a onda se čitava stvar nekako *izvila!*'

Graditelj je sklonio gredu sa sinovljevih nogu.

'Da li si slomio nešto?' tiho upita.

'Samo sam ugruvan, rekao bih.' Mladi arhitekta je ustao s grčem na licu i izvio se da bi osmotrio okolinu.

'Gde je Drugi-a?' upita. 'Bio je iznad mene, gotovo na vrhu...'

'Pronašao sam ga', reče Ptaklasp.

Arhitektae nisu poznate po obraćanju pažnje na suptilne senke značenja, ali Ilb je začuo olovo u očevom glasu.

'Nije mrtav, je li tako?' prošapta.

'Ne bih rekao. Nisam siguran. Živ je. Ali. Pokreće se -pokreće se... pa, najbolje je da dođeš i vidiš, mislim da mu se dogodilo nešto kvantno.'

Đubre Jedno se gegao napred brzinom od 1,247 metara u sekundi, radeći na složenim konjugovanim koordinatama kako bi odagnao dosadu dok su njegova ogromna, tanjirasta stopala gazila po pesku.

Nedostatak prstiju bio je još jedan veliki podsticaj za razvoj kamiljeg intelekta. Ljudski matematički razvoj oduvek je bio usporavan svačijom mahinalnom reakcijom da kada se suoče s nečim stvarno zamršenim poput troform-nih polinoma ili parametarskih diferencijala, da počnu da broje na prste. Kamile su od samog starta brojale *brojeve*.

I pustinje su bile od velike pomoći. Tu nema mnogo toga što bi vam odvrćalo pažnju. Što se kamila ticalo, put do snažnog intelektualnog razvoja bio je taj da nemaš bogzna šta da radiš i da nemaš ništa s čim bi mogao to da radiš. Došao je do vrha dine, s odobravanjem se zagledao u kotrljajući pesak pred sobom i počeo da razmišlja u logaritmima.

'Kakva je Efeba?' upita Ptrejsi.

'Nisam nikada bio tamo. Izgleda da tamo vlada Tiranin.'

'Nadam se da ga onda nećemo sresti.'

Tepik je odmahnuo glavom. 'Nije to tako', reče. 'Oni dobijaju novog tiranina svakih pet godina i prvo mu nešto urade.' Oklevao je. 'Mislim da ga prvo *izklasaju*.'

'Je li to nešto slično onome što rade s mačorima i bikovima?'

'Ehr.'

'Znaš. Da bi prestali da se tuku i postali miroljubiviji.'

Tepik se namrštio. 'Da budem iskren, nisam siguran', reče. 'Ali mislim da nije. Imaju nešto s čime to rade, mislim da se zove mokratija i znači da svako u čitavoj zemlji može da kaže ko je novi tiranin. Jedan čovek, jedan...' Zastao je. Lekcija iz političke istorije činila se tako dalekom i govorila je o konceptima za koje se u Djelibebi nikada do tada nije čulo, kao ni u Ank-Morporku, uostalom. Ipak je istrajao. 'Jedan čovek, jedan klas.'

'Znači to je za to klasanje?'

Slegnuo je ramenima. Koliko je on mario, moglo je i da bude. 'Stvar je u tome, da svako to može da radi. Veoma se ponose time. Svako ima...' ponovo je zastao, sada već siguran da je sve otišlo u ćorsokak '...klas. Izuzev žena, naravno. I Dece. I kriminalaca. I robova. I glupaka. I ljudi sa stranim poreklom. I ljudi kojima je to oduzeto iz, e-e, različitih razloga. I mnogo dragih ljudi. Ali svi izuzev njih. To je veoma prosvetljena civilizacija.'

Ptrejsi je malo razmislila o ovome.

'I to je znači mokratija?'

'Izmislili su je u Efebi, znaš', reče Tepik osećajući neobjašnjivu potrebu da

je brani.

'Kladim se da su imali silne muke da bi je izvezli', ubeđeno reče Ptrejsi.

Sunce nije bilo samo lopta zapaljene balege koju je po nebu gurala ogromna buba. Ono je takođe bilo i lađa. Sve je zavisilo od toga kako ga pogledate.

Svetio je bilo sasvim pogrešno. Bilo je nekako bljutavo, kao voda koja nedeljama ostane u čaši. Nije bilo nikakve radosti u njemu. Osvetljavalo je, ali bez života; više poput blistave mesečine, a ne svetlosti dana.

Ali Ptaklaspa je više brinuo njegov sin.

'Da li znaš šta je s njim?' upita.

Njegov drugi sin snuždeno zagriže pero. Bolela ga je ruka. Pokušao je da dodirne brata i pucketava varnica ogulila mu je kožu s prstiju.

'Možda', osmeli se.

'Možeš li da ga izlečiš?'

'Ne bih rekao.'

'Šta je onda posredi?'

'Pa, tata. Kada smo bili gore na piramidi... pa, kada nije mogla da zaplanti... vidiš, siguran sam da se uvrnula... vreme je, znaš, samo još jedna dimenzija... uhm.'

Ptaklasp je zakolutao očima. 'Nemoj ti meni da arhitek-tišeš tu dečko', reče. 'Nego govori šta je s njim!'

'Mislim da je on dimenzionalno neprilagođen, tata. Vreme i prostor za njega su se malkice izmešali. Eto, zato se on sve vreme kreće postrance.'

Ptaklasp uputi svom ocu jedan hrabri smešak.

'On je *i ranije* imao običaj da se kreće postrance', reče Ptaklasp.

Njegov sin uzdahnu. 'Da, tata', reče. 'Ali to je, eto, bilo normalno. Sve računovođe tako idu. Sada se kreće postrance zato što mu to dođe, pa, njemu to dođe kao Vreme.'

Ptaklasp se namrštio. To što je lagano klizio postrance nije bio jedini Ila-ov problem. On je takođe bio i pljosnat. Ne pljosnat kao karta, s prednjom

stranom, zadnjom i ivicom već pljosnat iz svakog pravca.

'Baš mi liči na one ljude sa fresaka', reče. 'Gde mu je dubina, ili kako god ti to zvao?'

'Mislim da je negde u Vremenu', bespomoćno reče Ilb. 'Našem, ne njegovom.'

Ptaklasp je išao oko svog sina gledajući kako ga pljosnatost prati. Počešao se po bradi.

'Znači on može da hoda kroz Vreme, je l' tako?' reče polako.

'To bi moglo da bude moguće, da.'

'Šta misliš da li bismo mogli da ga nagovorimo da se odšeta koji mesec unatrag i da nam kaže da ne gradimo prokletu piramidu?'

'On ne može da komunicira, tata.'

'To se onda i nije mnogo promenilo.' Ptaklasp je seo na neki kamen i zaronio glavu u rake. Evo dokle je dogurao. Jedan sin normalan i glup, a drugi pljosnat kao senka. I kakvom se životu jadni pljosnati momak može nadati? Proći će kroz život tako što će ga koristiti da otvara brave, čisti led sa vetrobrana i tako što će jeftino spavati u hotelskim sobama u stegama za pantalone* (Ovo je naravno slobodniji prevod, pošto Ptaklasp nije znao reci kao što su 'led', 'vetrobran' ili 'hotelska soba'; začuđuje međutim da se *Krivulja Orao Orao Vaza Talasasta linija Patka* prevodi upravo kao 'stega za varvarske pokrivače nogu'). To što će moći da se provlači ispod vrata i da čita knjige ne otvarajući ih neće biti neka nadoknada.

Skliznuo je u stranu u vidu pljosnatog isečka preko predela.

'Zar ne možemo *bar nešto* da učinimo?' upita. 'Da ga barem lepo smotamo, ili nešto?'

Ilb slegnu ramenima. 'Mogli bi da mu stavimo nešto na put. To bi mogla da bude dobra zamisao. To bi sprečilo da mu se dogodi nešto lošije pošto, e-e, ne bi imalo vremena u kome bi se to dogodilo. Mislim.'

Odgurali su statuu Heta, boga s glavom lešinara, na put pljosnatog. Nakon minut ili dva, njegovo postranično kretanje dovelo ga je do nje. Dogodio se široki plavi blesak koji je istopio deo statue, ali kretanje se zaustavilo.

'Zašto iskrice?' upita Ptaklasp.

'To je pomalo kao plamen piramida, rekao bih.'

Ptaklasp ne bi dospeo do mesta na kome se nalazi danas - ne, morao je da se ispravi - ne bi dospeo do mesta na kome se nalazio sinoć da nije mogao da sagleda prednosti u najneočekivanijim situacijama.

'Uštedeće na odeći', reče lagano. 'Mislim može prosto da je naslika.'

'Mislim da nisi baš ukapirao, tata', reče Ilb potišteno. Seo je pored svog oca i zagledao se preko reke, prema palati.

'Ovde se nešto dešava', reče Ptaklasp. 'Šta misliš, da li su opazili piramidu?'

'Ne bi me čudilo, okrenula se za devedeset stepeni, na kraju krajeva.'

Ptaklasp je bacio pogled preko ramena i polako klimnuo glavom.

'Čudno ti je to', reče. 'Ima tu ponešto strukturne nestabilnosti.'

'Tata, u pitanju je piramida! Trebalo je da zaplamti! *Rekao sam ti!* Sile koje su upletene, pa, to je prosto suviše...'

Senka pade na njih. Pogledali su oko sebe. Pogledali su naviše. Pogledali su još malo više.

'Mamice', reče Ptaklasp. 'To je Het, bog s glavom lešinara...'

Efeba se prostirala pred njima, kao klasična pesma od belog mermera, opružena po svojoj steni u zalivu modroplavog... 'Šta je to?' reče Ptrejsi, posle nekog vremena proučavanja.

'To je more', reče Tepik. 'Pričao sam ti, sećaš se. Talasi i to.'

'Rekao si da je zeleno i džombasto.'

'Ponekad jeste.'

'Hmm'. Ton njenog glasa ukazivao je da ne odobrava more ali, pre nego što je mogla da objasni zašto, začuli su glasove koji su se podizali u gnevu. Dopirali su iza obližnje peščane dine.

Na dini je stajao natpis.

Na nekoliko jezika pisalo je: **AXIOM STANICA ZA TESTIRANJE.**

Ispod je nešto sitnijim slovima bilo dopisano:

OPREZ -NERAZREŠENI POSTULATI.

Dok su čitali, ili barem dok je Tepik čitao, a Ptrejsi nije, iza dine se začuo zvuk tetive, praćen škljocajem, a zatim strelom koja je prozujala iznad. Đubre Jedno je nakratko podigao pogled, a onda okenuo glavu i ukočeno se zagledao u veoma malu oblast peska.

Sekund kasnije strela se upravo tu zabila.

Onda je odmerio težinu na svojim stopalima i izveo malu računicu koja je otkrila da je dvoje ljudi bilo oduzeto s njegovih leđa. Dalje presabiranje ukazalo je da su bili dodati dini.

'Zašto si to uradio?' upita Ptrejsi pijuckajući pesak.

'Neko je pucao na nas!'

'Ne bih rekla. Mislim, nisu znali da smo tu, zar ne? Nije bilo potrebe da me tako povučesh.'

Tepik se, mada nerado, složio s ovim i lagano se uspravio na klizećoj površini dine. Glasovi su se ponovo svađali.

'Odustaješ?'

'Ma samo nemamo dobro postavljene parametre.'

'Znam ja dobro šta mi nemamo.'

'A šta je to, moliću lepo!'

'Nemamo više prokletih kornjača. Eto, toga mi više nemamo.'

Tepik je oprezno isturio glavu preko vrha dine.

Ugledao je veliku čistinu koju su okruživali komplikovani nizovi označivača i zastavica. Mogle su se videti jedna ili dve građevine u svemu tome, koje su se sastojale uglavnom od kaveza i nekoliko drugih složenih konstrukcija koje nije mogao da raspozna. Usred svega toga bila su dva čoveka - jedan mali, debeo i nakinđuren, drugi visok i vižljast koji je odisao nekim neodređenim autoritetom. Nosili su čaršave. Okupljeni oko njih, odeveni u ne mnogo toga, bili su robovi. Jedan od njih držao je luk.

Nekoliko njih držalo je kornjače na štapovima. Izgledale su pomalo žalosno, kao lizalice od kornjača.

'U svakom slučaju, surovo je', reče visoki. 'Jadnice. Izgledaju tako tužno dok im se noge klata.'

'Logički je nemoguće da ih strela pogodi!' Debeli je podigao ruke. 'Ne bi trebalo! Mora da si mi dao pogrešnu vrstu kornjače', dodao je optužujuće. 'Trebalo bi da ponovo pokušamo s bržim kornjačama.'

'Ili sporijim strelama?'

'Možda, možda.'

Tepik je osetio neko blago komešanje pored njegove brade. Mala kornjača je projurila pored njega. Na svom oklopu imala je nekoliko tragova rikošeta.

'Pokušaćemo još samo jednom', reče debeli. Okrenuo se prema robovima. 'A vi - idite i pronađite tu kornjaču.'

Mali reptil uputio je Tepiku pogled koji je predstavljao mešavinu

molećivosti i nade. Tepik ga je odmerio, a onda pažljivo podigao i stavio iza stene.

Kliznuo je niz dinu natrag do Ptrejsi.

'Tamo se nešto veoma čudno dešava', reče. 'Gađaju kornjače.'

'Zašto?'

'Pojma nemam. Izgleda da misle da bi kornjača trebalo da može da umakne.'

'Šta, od strele?'

'Kao što rekoh. Mnogo čudno. Ti ostaješ ovde. Zviznuću ako bude bezbedno da pođeš za mnom.'

'Šta ćeš uraditi ako *nije* bezbedno?'

'Vrištaću.'

Ponovo se popeo uz dinu i pošto je otresao koliko je mogao peska sa svoje odeće, ispravio se i zamahao svojom kapom prema grupici. Strela mu je izbi iz ruke.

'Uups!' reče debeli. 'Oprostite!'

Potrčao je preko ugaženog peska do mesta gde je Tepik stajao i gledao svoje ogrebane prste.

'Samo sam ga držao u ruci', dahtao je. 'Mnogo se izvinjavam, nisam znao da je napunjen. Šta li ćete da pomislite o meni?'

Tepik duboko udahnu.

'Ksenon se zovem', zadahta debeljko, pre nego što je uspeo da progovori. 'Da li ste povređeni? Postavili smo znake upozorenja, siguran sam. Da li ste ovamo došli preko pustinje? Mora da ste žedni. Da li ste za piće? Ko ste vi? Da niste kojim slučajem možda gore videli neku kornjaču? Proklete brzalice, idu kao podmazane munje, ne možeš male prokletinje ni da zaustaviš.'

Tepik je ponovo ispustio vazduh.

'Kornjače?' upita. 'Da li to govorimo o onom, znate, kamenju s nogama?'

'Tako je, tako je', reče Ksenon. 'Samo li na sekund skineš oči s njih, i *vazuum!*'

'Vazuum?' upita Tepik. Znao je dosta o kornjačama. Bilo ih je u Starom Kraljevstvu. Mogli ste im prišiti razne osobine: vegetarijanci, strpljive, promišljene, čak krajnje predani i uporni seksualni manijaci, ali nikada, sve do sada, brze. Brze je bila reč koja se naročito povezivala s kornjačama zato što to nisu bile.

'Da li ste sigurni?' upita.

'Najbrža životinja na površini Diska, eto to vam je obična kornjača', reče Ksenon, ali bio je toliko velikodušan da nabaci prepreden izgled. 'Po logici, zapravo', dodade.* (Svakome ko nema tako logičan pristup stvarima najbrža životinja** na Disku je krajnje neurotična Problematična Puzuma, koja se kreće tako brzo da zapravo u Diskovom magijskom polju dostiže brzinu blisku brzini svetlosti. Ovo znači da ako možete da vidite puzumu, ona nije tamo. Većina mužjaka puzume umire u mladosti od akutnog otkazivanja zglobova koje je prouzrokovano veoma brzim trčanjem za ženkama koje nisu tamo i, naravno, usled dostizanja samoubilačke mase u skladu s teorijom relativiteta. Ostatak ih umire od Hajzenbergovog principa neodređenosti, pošto im je nemoguće da znaju ko su i gde su *u isto vreme*, a kolebljivi gubitak koncentracije koji ovo prouzrokuje znači da puzuma dostiže osećaj identiteta kada se upokoji - obično ispod petnaest metara kamenog krša od onog što ostane od planine u koju je upravo uletela brzinom bliskom svetlosnoj. Priča se da je puzuma otprilike velika kao leopard s jedinstvenom cmo-belom kockastom šarom po krznu, mada primerci koje su pronašli Diskovi mudraci i filozofi naveli su ih da obznane da je prirodno stanje puzume da je pljosnata, veoma tanka i mrtva. ** Najbrži *insekt* je 303 knjiški crv. On je evoluirao u magijskim bibliotekama, u kojima mora da jede krajnje brzo kako bi izbegao delovanje taumičke radijacije. Odrasli 303 knjiški crv može da progrize policu knjiga tako brzo da se rikošetira od zida.)).

Dugajlija je klimnuo Tepiku.

'Ne obraćaj pažnju na njega, dečko', reče. 'Samo se vadi zbog nezgode od prošle nedelje.'

'Kornjača jeste pobedila zeca', nabusito reče Ksenon.

'Zec je bio *crknut*, Ksenone', strpljivo reče dugonja. 'Zato što si ga ustrelio.'

'Gađao sam kornjaču. Znaš ono, pokušaš da iskombinuješ dva eksperimenta zbog skraćivanja skupocenog vremena istraživanja, potpunog iskorišćenje raspoloživih...' Ksenon je odmahnuo lukom, na kome je sada bila

nova strela.

'Oprostite', reče Tepik. 'Da li biste mogli da to spustite malo dole? Ja i moja prijateljica došli smo iz daleka i lepo bi bilo kad nas ne biste ponovo prostrelili.'

Ova dvojica izgledaju bezopasno, pomislio je i gotovo poverovao u to.

Zviznuo je. Na taj znak, Ptrejsi se pojavila iza dine vodeći Đubreta Jednog. Tepik je sumnjao u mogućnost da njen kostim sadrži bilo kakve džepove, ali ona kao da je popravila šminku, ponovo ocrtala oči i namestila frizuru. Lelujala se prema grupici kao zmija na klizalištu, odlučna da pogodi strance punom silom svoje ličnosti. Pored toga, držala je nešto u svojoj drugoj ruci.

'Pronašla je kornjaču!' reče Ksenon. 'Svaka čast!'

Reptil se zavuču natrag u oklop. Ptrejsi je streljala pogledom. Ona nije imala mnogo toga na ovom svetu izuzev sebe, i nije volela da je pozdravljaju kao najobičnijeg donosioca kornjača.

Dugajlija uzdahnu. 'Znaš, Ksenone', reče, 'ne mogu da se otmem utisku da si tumba postavio čitavu ovu stvar s kornjačom i strelom.'

Čovečuljak ga ošinu pogledom.

'Problem s tobom, Ibide', reče, 'je u tome što misliš da si u svemu baš najveći autoritet.'

Bogovi Starog Kraljevstva počeu da se bude.

Vera je sila. Ona je slaba sila u poređenju s gravitacijom; kada je u pitanju pomeranje planina, gravitacija pobeđuje svaki put. Ali, ona ipak postoji, i sada, kada je Staro Kraljevstvo utonulo u sebe, oslobođeno ostatka sveta, ploveći dalje od opšte saglasnosti koja se diči imenom stvarnosti, snaga vere počela je sve više da se oseća.

Jer sedam hiljada godina ljudi Djelibebe verovali su u svoje bogove. Sada

su njihovi bogovi postojali. Bio je to sada, što bi se reklo, kompletan Set.

A ljudi Starog Kraljevstva saznavali su da, na primer, Vat, bog večeri sa psećom glavom izgleda mnogo bolje naslikan na činiji nego sa svojih dvadeset pet metara visine koji se, režeći i smrdeći, klate ulicom.

Dios je sedeo u prestonoj dvorani sa zlatnom kraljevom maskom preko svojih kolena, zagledan kroz sumorni vazduh. Gomila nižih sveštenika oko vrata konačno je prikupila hrabrosti da mu se približi, otprilike na isti način kako biste se približili lavu koji reži. Niko nije bio više zabrinut stvarnom fizičkom pojavom boga nego njegovi sveštenici; to je isto kao da ti bane tržišna inspekcija.

Samo je Kumi stajao malo po strani. Napregnuto je razmišljao. Čudne i originalne misli tiskale su se po neugaženim neuronskim stazama, koje su vodile u neznanim pravcima. On je želeo da vidi kuda vode.

'O Diose', promumlao je visoki sveštenik Keta, s glavom ibisa, boga pravde. 'Šta zapoveda kralj? Bogovi hode zemljom i bore se i ruše kuće, o Diose. Gde je kralj? Šta bi on zahtevao da uradimo?'

'Jeste', reče visoki sveštenik Balegara, gurača sunčeve kugle. Osećao je da se od njega još nešto očekuje. 'I vaistinu', dodade. 'Vaše gospodstvo je primetilo da sunce leluja usled svih bogova sunca koji se bore za njega i...' promešao je stopalima po tlu '... blaženi Balegar strateški se povukao i, e-e, nenadano se prizemljio na grad Hort. Nekoliko kuća srušilo se usled njegovog pada.'

'I pravično je to', reče visoki sveštenik Trrpa, sunčevog kočijaša. 'Jer svi znamo da je moj gospodar pravi bog...'

Njegove reči zamreše.

Dios se tresao, njegovo telo lagano se klatilo napred i nazad. Oči su mu bile zagledane u ništavilo. Šake su mu stiskale masku gotovo toliko jako da su ostavile otiske prstiju u zlatu, a njegove usne bešumno su oblikovale reči Obreda Drugog sata, koji se u ovo vreme izvodio hiljadama godina.

'Mislim da je reč o šoku', reče jedan od sveštenika. 'Znate, uvek je bio tako revnostaan.'

Ostali su požurili da pokažu da je bilo barem *nečega* gde bi mogli da pripomognu savetima.

'Donesite mu čašu vode.'

'Stavite mu papirnu kesu preko glave.'

'Žrtvujte mu pile ispod nosa.'

Začuo se gromoglasni zvižduk, udaljeni prasak eksplozije i dugotrajno šištanje. Nekoliko pramenova pare, uvuklo se u prostoriju.

Sveštenici su pohitali ka balkonu, ostavljajući Diosa u svojoj rastrojenoj lokvi traume i opazili da je svetina oko palate gledala u nebo.

'Reklo bi se', primeti visoki sveštenik Cefuta, boga esca-jga, koji je osećao da bi mogao malo opuštenije da posmatra trenutnu situaciju, 'da se Trrp spetljao i da ga je na prepad sredio Jeht, lađar solarnog kruga.'

Začulo se udaljeno zujanje, kada se nekoliko milijardi muva zunzara u panici podiglo u vazduh i ogromni tamni oblak prešao je iznad palate.

'Ali', reče visoki sveštenik Cefuta, 'eto opet Balegara... da postiže visinu... Jeht ga još nije opazio, samouvereno napreduje ka zenitu... i sada je tu Sesifet, boginja popodneva! To je bilo iznenađenje! Kakvo iznenađenje! Mlada boginja koja tek treba da se iskaže, ali tvrdim, mnogo se od nje može očekivati, bio je to divan potez, evnusi i gospodo, i da... Balegar je zabrljao! Zabrljao je! ...'

Senke su igrale i letele po kamenim blokovima balkona.

'... i... šta je sad ovo? Viši bogovi su se, nema druge reči za to, udružili protiv ovih nadmenih novajlija! Ali odvažna mlada Sesifet se drži, ona istražuje slabosti... uspela je! ... i sada pri povlačenju, pri povlačenju, Džil i Balegar su se izgleda pokoškali, ona sada ima slobodno nebo i, da, da... da! ... to je podne! To je podne! To je *podne!*'

Tišina. Sveštenik je postao svestan da svi zure u njega.

Potom neko reče:

'Zašto vičeš u taj rogoz?'

'Oprostite. Ne znam šta me je spopalo.'

Sveštenica Sarduke, boginje pećina frknu prema njemu.

'Biće da je ispalo nekom od njih?' siknu.

'Ali... ali...!' Progutao je knedlu. 'To nije moguće, zar ne? Ne odistinski? Mora da smo svi nešto pojeli, ili predugo bili na suncu, ili već nešto. Zato što, mislim, svako *zna* da bogovi nisu... mislim, sunce je velika upaljena lopta gasa, zar ne, koja ide oko čitavog sveta svakog dana, a, a, a bogovi. .. pa, znate, postoji veoma stvarna potreba u ljudima da *veruju*, nemojte pogrešno da me shvatite...'

Kumi, iako mu je glava zujala od verolomnih misli, bio je brži na kapiranju od svojih kolega.

'Držite ga, momci!' viknu.

Četiri sveštenika zgrabiše nesrećnog obožavaoca escajga za ruke i noge i u punoj brzini ga prenesoše do ivice balkona i baciše preko ograde u muljevite vode Djela.

Izronio je na površinu, pijuckajući.

'Zašto ste to uradili?' zahtevao je. 'Svi vi *znate* da sam u pravu. Niko od vas zaista...'

Vode Djela razjapiše lenju čeljust i on nestade upravo kada je ogromna krilata prilika Balegara preteći prozujala iznad palate i udaljila se prema planinama.

Kumi obrisa čelo.

'Beše gusto', reče. Njegove kolege zaklimaše glavama, zagledane u kružne talasiće koji su nestajali. Odjednom, Djelibeba nije bilo mesto za časnu sumnju. Časna sumnja je mogla da vas ščepa i da vam pootkida ruke i noge.

'E-e', reče jedan od njih. 'Cefut će biti malo ljut, možda, zar ne?'

'Uskliknimo svi Cefutu', ogłosiše se u horu. Za svaki slučaj.

'Ne vidim zbog čega', gundđao je postariji sveštenik iz pozadine. 'Prokleti izrađivač viljušaka i noževa.'

Ščepali su ga, dok je i dalje negodovao, i bacili u reku.

'Uskliknimo svi...!' Zastali su. 'Čiji je on, uopšte, bio visoki sveštenik?'

'Bunua, boga koza s kozjom glavom? Nije li tako?'

'Uskliknimo svi Bunuu, verovatno', ogłosiše se u horu dok su sveti krokodili zaranjali poput podmornica.

Kumi je preklinjući podigao ruke. Kaže se da trenutci pokreću čoveka. On je bio od vrste koju pokreću podmukli i neprijatni trenutci, a u njegovoj ćelavoj glavi određeni zaključci počeli su da gamižu kao neka bića koja su godinama bila zatočena ispod kamenja. Još nije bio siguran kakvi su oni bili, ali u najgrubljem, bili su na temu bogova, novog doba, potrebe za čvrstom rukom na kormilu i mogućnosti da ubaci Diosa u najbližeg krokodila. Sama pomisao ispunila ga je zabranjenim ushićenjem.

'Braćo!' zavika.

'Moliću *lepo*' reče sveštenica Sarduke.

'I sestre...'

'Hvala.'

'... radujmo se!' Okupljeni sveštenici stajali su u potpunoj tišini. Ovo je bio radikalni pristup koji im je do tada bio nepoznat. A Kumi je gledao u lica okrenuta naviše i osetio je prijatno uzbuđenje koje mu je do tada bilo nepoznato. Bili su uplašeni k'o zečevi i očekivali su da im on - *on* kaže šta da rade.

'Jeste!' reče. 'I, zaista, vaistinu, čas bogova...'

'... i boginja...'

'... da i boginja je pred nama. Ehr.'

Šta dalje? Šta, kad se dublje zađe u sve to, šta da im kaže da rade? A onda je pomislio: nema veze. Samo ukoliko budem zvučao dovoljno ubedljivo. Stari Dios ih je uvek gonio, nikad nije pokušao da ih vodi. Bez njega oni lutaju naokolo, kao ovce.

'I braćo - i sestre, naravno - moramo se zapitati, moramo se zapitati, mi, e-e, da.' Glas mu se ponovo podmazao novim samopouzdanjem. 'Da, moramo se zapitati zašto su nam bogovi na dohvat ruke. I bez ikakve sumnje to je zato što nismo bili dovoljno predani u našoj veri, mi smo, e-e, mi smo obožavali izrezbarene idole.'

Sveštenici se zgledaše. Jesu li? Kako se to zapravo radi?

'I, da, a šta je s žrtvovanjima? Bilo je dana kada je žrtvovanje bilo žrtvovanje, a ne neko brljanje s pilićima i cvećem.'

Ovo je izmamilo nešto iskašljavanja u publici.

'Govorimo li to o devicama, možda?' nesigurno upita jedan od sveštenika.

'*Ahem.*"

'Kao i o neiskusnim mladićima, naravno', brzo uzvrat. Sarduka je bila jedna od starijih boginja, čije poklonice ništa dobro nisu radile u svetim gajevima; pomisao da sada ona negde luta krvava do lakata terala je suze na oči.

Kumijevo srce preskoči. 'Pa, zašto da ne?' reče. 'Tada su stvari bile bolje, zar ne?'

'Ali, e-e, mislio sam da smo prekinuli s takvim stvarima. Opadanje populacije i tako to.'

Nešto je monstruozno pljusnulo iz pravca reke. Tzut, zmijoglavi bog gornjeg Djela, pojavio se i dostojanstveno zagledao u sveštenike. Onda je Fhez, bog gornjeg Djela s likom krokodila, izbio pored njega i zdušno pokušao da mu odgrize glavu. Dva boga se stopiše u stubu kapljica i omanjem plimskom talasu koji se prelio preko balkona.

'Ah, ali možda je došlo do opadanja populacije zato što smo *prekinuli* sa žrtvovanjima devica - oba pola, naravno', hitro reče Kumi. 'Da li ste ikada o tome razmišljali na taj način?'

Razmislili su o tome. Onda su ponovo razmislili o tome.

'Ne mislim da bi se kralj složio...' oprezno reče jedan od sveštenika.

'Kralj?' uzviknu Kumi. 'Gde je kralj? Pokažite mi kralja! Pitajte Diosa gde je kralj!'

Nešto je tupo udarilo pored njegovih nogu. U strahu je pogledao nadole kada se zlatna maska odbila i otkotrljala prema sveštenicima. Oni se žurno rasuše, kao kegle.

Dios je kročio u svetlost osporenog sunca, dok mu je lice bilo sivo od besa.

'Kralj je mrtav', reče.

Kumi se zaneo pod samim pritiskom gneva, ali se veličanstveno pribrao.

'Onda je njegov naslednik...' započe.

'*Nema naslednika*', reče Dios. Zagledao se u nebo. Malo ljudi može da gleda pravo u sunce, ali pod otrovom Diosovog pogleda i samo sunce bi ustuknulo i pogledalo na drugu stranu. Diosove oči spustile su pogled prema tom zastrašujućem nosu poput dva daljinomera.

Nikom određenom on reče: 'Dolaze ovde kao da je sve ovo njihovo. *Kako se samo usuđuju?*'

Kumijeva donja vilica pade. Počeo je da negoduje, a kilovatni pogled ga ućutka.

Kumi je tražio podršku iz mase sveštenika, koji su predano zagledali svoje nokte ili napregnuto zurili u daljinu. Poruka je bila jasna. Ostao je sam. Mada, ako bi kojim slučajem pobedio u nadmetanju volja, bio bi okružen ljudima koji bi ga uveravali da su bili uz njega sve vreme.

'U svakom slučaju, sve ovo jeste njihovo', promumlao

'*Šta!*

'Ovo, e-e, ovo *jeste* njihovo, Diose', ponovi Kumi. Izdao ga je temperament. 'Oni su, majku mu, *bogovi*, Diose!'

'Oni su *naši* bogovi', prosikta Dios. 'Mi nismo njihovi ljudi. To su *moji* bogovi i ima da nauče da rade kako im se zapovedi!'

Kumi je odustao od frontalnog napada. Ne biste mogli da nadjačate safirski pogled, ne biste mogli da izdržite nos nalik bojnoj sekiri i, iznad svega, niko ne bi mogao ni da pomisli da će ulubiti površinu Diosove zastrašujuće ispravnosti.

'Ali...' uspeo je da izusti.

Dios ga je ućutkao mahnuvši drhtavom rukom.

'Nemaju prava!' reče. 'Nisam izdao nikakva naređenja! *Nemaju prava!*

'Pa šta ćeš onda da *uradiš?*' upita Kumi.

Diosove ruke naizmenično su se širile i skupljale. Osećao se kao što bi se

rojalista osećao - odani rojalista, rojalista koji bi isecao slike svih članova kraljevske porodice i lepio ih u svesku, rojalista koji ne bi dozvolio da se išta ružno kaže o njima, zato što oni čine toliko mnogo, a ne mogu da odgovore - ako bi se odjednom čitava kraljevska porodica pojavila u njegovoj dnevnoj sobi i počela da premešta nameštaj. Čeznuo je za nekropolom, i hladnom tišinom pored njegovih prijatelja, i brzim snom posle koga bi mogao da razmišlja mnogo jasnije...

Kumiju poskoči srce. Diosova uznemirenost predstavljala je pukotinu u koju bi, s odgovarajućom pažnjom i oprezom, mogao da zabije klin. Ali ne bi smeo da upotrebi čekić. Licem u lice, Dios bi mogao da pobedi čitav svet.

Starac se ponovo tresao. 'Ne očekujem da ja njima govorim kako da vode poslove u svom svetu', reče. 'Oni ne bi trebalo da očekuju da mene uče kako da vodim moju kraljevinu.'

Kumi je usolio ovu izdajničku izjavu radi kasnijeg proučavanja i nežno ga potapšao po leđima.

'U pravu si, naravno', reče. Diosove oči se okretoše.

'Jesam li?' reče sumnjičavo.

'Siguran sam da ćeš kao kraljev ministar pronaći načina. Imaš našu punu podršku, o Diose.' Kumi je podignutom rukom mahnuo prema sveštenicima koji zdušno odjeknuše slaganjem. Ako se ne biste mogli osloniti na kraljeve i bogove, uvek biste mogli da računate na starog dobrog Diosa. Nije bilo ni jednog među njima koji ne bi radije prihvatio neizvesni gnev bogova nego Diosov prekor. Dios ih je plašio na jedan veoma pozitivan, ljudski način koji nijedno natprirodno biće nije moglo da postigne. Dios će to srediti. I ne obraćamo pažnju na ove lude glasine o kraljevom nestanku. To su bez sumnje divlja preterivanja, bez ikakvog osnova, reče Kumi.

Sveštenici su klimali glavama dok je u svačijem umu, sićušna glasina razmotavala svoj rep.

'Kakve glasine?' upita Dios krajičkom usana.

'Stoga nas prosvetli, gospodaru, kojim putem sada da pođemo', reče

Kumi. Dios se zaklatio.

Nije znao šta da radi. Za njega, bilo je to novo iskustvo. Bila je to Promena.

Sve što mu je padalo na um, sve što mu je dolazilo do pameti, bile su reči Obreda Trećeg sata, koje je izgovarao u ovo vreme već - koliko dugo? Suviše dugo, suviše dugo! -I trebalo je da ode na počinak još odavno, ali vreme nikako nije bilo zrelo za to, nikada nije bilo nekog ko je sposoban, bez njega bili bi izgubljeni, kraljevstvo bi potonulo, sve bi ostavio na cedilu, i tako je prelazio reku... svaki put se zaklinjao da je poslednji, ali nikada nije bio, ni kada je drhtavica obuzimala njegove udove i kada su decenije postale - duže. A sada, kada je svojoj kraljevini bio potreban, reči Obreda tiskale su se njegovim moždanim putevima, zasenjajući sve druge pokušaje razmišljanja.

'E-e', reče.

Đubre Jedno veselo je žvakao. Tepik ga je privezao za obližnju maslinu, koju je snašlo smrtonosno potkresivanje. Ponekad bi se kamila zaustavila, zakratko pogledala galebove koji su kružili svuda iznad grada Efebe i podvrgla ih kratkotrajnom, ubitačnom rafalu koštica masline.

U svojoj glavi prevrtao je zanimljiv novi koncept Taudimenzionalne fizike koja je ujedinjavala vreme, prostor, magnetizam, gravitaciju i, iz nekog razloga, karfiol. Periodično je ispuštao zvuke nalik eksplozijama udaljenog površinskog kopa, ali to je samo ukazivalo da su mu svi stomaci funkcionisali savršeno.

Ptrejsi je sela ispod drveta, hraneći kornjaču lišćem loze.

Toplota je pucketala po belim zidovima taverne ali, razmišljao je Tepik, koliko je ovo bilo drugačije od Starog Kraljevstva. Tamo je čak i toplota bila stara, vazduh ustajao i beživotan, i pritiskao je kao mengele; osećali ste da je sačinjen od prokuvanih vekova. Ovde ga je osvežavao povetarac s mora. Bio je obogaćen kristalima soli. U sebi je nosio uzbudljive nagoveštaje vina; u stvari više od nagoveštaja, jer Ksenon je već bio na svojoj drugoj amfori. Ovo je bilo mesto gde su stvari zasukavale rukave i počinjale.

'Ali i dalje mi nije jasno ono u vezi s kornjačom', reče uz nešto poteškoća.

Upravo je uzeo svoj prvi gutljaj efebijanskog vina i ono kao da je uklonilo pozadinu njegovog grla.

'To je prosto', reče Ksenon. 'Vidi, hajde da kažemo da je ova koštica od maslinke strela, a ovaj, a ovaj...' bacio je nasumice pogled naokolo '...a ovaj ošamućeni galeb da je kornjača, važi? E sad, kada odapneš strelu ona ide odavde do gale... kornjače, je li tako?'

'Valjda, ali...'

'Ali, do tada, gale... kornjača se malko pomerila, zar ne? Da li sam u pravu?'

'Valjda', bespomoćno reče Tepik. Ksenon mu je uputio likujući pogled.

'Znači strela mora da ide nešto dalje, zar ne, do mesta gde je kornjača sada. U međuvremenu kornjača je odle... pomerila se, ne previše. Prihvatam, ali i ne mora da bude previše. Da li sam u pravu? Znači strela mora da ide malo dalje, ali stvar je u tome da kada strela stigne do mesta gde je kornjača *sada*, nje tu uopšte nema. Dakle, ako kornjača nastavi da se kreće, strela je nikada neće pogoditi. približavaće joj se sve vreme, ali je nikada neće pogoditi. QED*.' (Skraćeno od latinskog *quod erat demonstrandum* - što treba i dokazati (prim. prev.))

'Da li vam je dobro?' automatski upita Tepik. 'Nije', hladno reče Ibid. 'Imamo desetinu kornjačinih ćevapa da dokažu da nije u pravu. Problem s ovim mojim prijateljem je u tome što on ne shvata razliku između postulata i metafore ljudskog postojanja. Ili rupe u zemlji.'

'Juče je nije pogodila', odbrusi Ksenon. 'Da, gledao sam. Jedva da si i potegao tetivu. Video sam te', reče Ibid.

Ponovo su počeli da se raspravljaju. Tepik se zagledao u vinski vrč. Ovi ljudi su filozofi, razmišljao je. Tako su mu rekli. Dakle njihovi mozgovi moraju da budu veliki kako bi imali mesta za ideje koje niko drugi ne bi razmotrio ni na pet sekundi. Na putu do krčme Ksenon mu je objasnio, na primer, zašto je logički bilo nemoguće pasti s drveta. Tepik je opisao iščeznuće kraljevine, ali nije otkrio svoj položaj u njoj. Nije imao previše iskustva u ovim stvarima, ali imao je sasvim jasno osećanje da kraljevi koji više nemaju kraljevinu verovatno neće biti mnogo

popularni u susednim zemljama. Bilo ih je nekolicina takvih u Ank-Morporku - svrgnutih kraljeva, koji su pobjegli iz svojih odjednom-opasnih kraljevina ka Ankovom gostoljubivom naručju, ne noseći sa sobom ništa osim odeće na sebi i nekoliko vagona dragog kamenja. Grad je naravno pružao dobrodošlicu svima - bez obzira na rasu, boju, klasu ili veroispovest - ukoliko su trošili novac u neverovatnim količinama, ali i pored toga inhumacija prekobrojnih monarha bila je stalan izvor posla za Esnaf ubica. Uvek je bilo nekog kod kuće ko je želeo da bude siguran da će svrgnuti monarsi i ostati takvi. To je obično bilo u stilu: danas si naslednik trona s grbom iznad, a sutra vlasnik trave s grobom ispod.

'Mislim da sam se zapleo u geometriji', reče pun nade. 'Čuo sam da ste vi ovde dobri u geometriji', dodade, 'i možda biste mogli da mi kažete kako da se vratim.'

'Geometrija nije moja jača strana', reče Ibid. 'Kao što to verovatno znaš.'

'Molim?'

'Zar nisi čitao moje *Principe idealne vlade*?'

'Bojim se da ne.'

'Ili moju *Raspravu o istorijskoj neminovnosti*?'

'Ne.'

Ibid je izgledao skrhan. 'Oh', reče.

'Ibid je čuveni autoritet za sve', reče Ksenon. 'Sem za geometriju. I unutrašnju dekoraciju. I elementarnu logiku.' Ibid ga prostreli pogledom.

'A šta je onda s vama?' upita Tepik.

Ksenon iskapi krčag. 'Ja sam više za destruktivno testiranje aksioma', reče. 'Momak koji je tebi potreban je Ptagonal. Vrlo pronicljiv čovek kada su uglovi u pitanju.'

Prekinuo ga je topot kopita. Nekoliko jahača progalopiralo je besomučnom brzinom pored krčme prema vijugavim, kaldrmisanim ulicama grada. Činilo se da su veoma uzbuđeni zbog nečega.

Ibid je izvukao ošamućenog galeba iz svoje vinske čaše i položio ga na sto. Izgledao je zamišljeno.

'Ako je Staro Kraljevstvo zaista nestalo...' reče.

'Jeste', nepopustljivo reče Tepik. 'Teško je prevariti se u vezi s tim.'

'To onda znači da se sada graničimo s Tsortom', udubljeno reče Ibid.

'Molim?' reče Tepik.

'Nema ničega između nas', objasni filozof. 'O, majčice. To znači da ćemo biti primorani da zaratimo.'

'Zašto?'

Ibid otvori usta, zastade i okrete se prema Ksenonu. 'Zašto to znači da ćemo morati da zaratimo?' upita. 'Istorijska nužnost', reče Ksenon. Ah da. Znao sam da je nešto tako. Bojim se da je neizbežno. Šteta, ali tako mu dođe.'

Ponovo se začuo topot kada je druga grupa konjanika zavila iza ugla, ovog puta hitajući nizbrdo. Nosili su šlemove s visokom perjanicom efepske vojske i zdušno su ispuštali povike.

Ibid se udobnije smestio na klupi i prekrstio ruke. 'To su tiraninovi ljudi', reče dok je četa galopirala kroz gradsku kapiju pa dalje u pustinju.

'Šalje ih da provere, budi siguran u to.'

Tepik je znao za neprijateljstvo između Efebe i Tsorta, naravno. Staro Kraljevstvo je znatno profitiralo na njemu, tako što se staralo da trgovcima s obe strane obezbedi diskretno mesto na kome mogu da trguju jedni sa drugima. Dobovao je prstima po stolu.

'Hiljadama godina niste ratovali jedni protiv drugih', reče, 'U ono vreme bili ste sićušne zemlje. Komadići, prosto. Sada ste ogromni. Ljudi bi mogli da stradaju. Zar vas to ne brine?'

'To je stvar ponosa', reče Ibid, ali glas mu je odjekivao nesigurnošću. 'Mislim da tu i nema mnogo izbora.'

'To je zbog one proklete drvene krave ili šta je već bilo', reče Ksenon.

'Nikad nam nisu oprostili zbog toga.'

'Ako mi njih ne napadnemo, oni će prvi napasti nas', reče Ibid.

'Tako je', reče Ksenon. 'Stoga je bolje da im uzvratimo, još pre nego što dobiju priliku da udare.'

Dva filozofa su se s nelagodnošću zgedali.

'S druge strane', reče Ibid, 'rat otežava čoveku da jasno razmišlja.'

'A i to je tačno', složi se Ksenon. 'Naročito kad si mrtav.'

Nastupila je neugodna tišina, isprekidana samo Ptrejsinim glasom koji je pevao kornjači i povremenim krikom pogođenog galeba.

'Koji je danas dan?' upita Ibid.

'Utorak', reče Tepik.

'Mislim', reče Ibid, 'da ne bi bilo loše da dođeš na simpozijum. Održava se svakog utorka', dodade. 'Svi najveći umovi Efebe biće tamo. O svemu ovome potrebno je razmisliti.'

Bacio je pogled na Ptrejsi.

'Međutim', reče, 'tvoja mlada žena, prirodno, neće moći da prisustvuje. Ženama je pristup potpuno zabranjen. Pregrevaju im se mozgovi.'

Kralj Tepikimon XXVII otvori oči. Ovde je proketo mračno, pomislio je.

I shvatio je da može da čuje sopstveno srce kako radi, mada prigušeno i sa određene udaljenosti.

A onda se setio.

Bio je živ. Bio je *ponovo* živ. A, ovoga puta, bio je u delovima.

Nekako, verovao je da te ponovo sastave kad odeš na onaj svet, kao neki od onih Grindžerovih modela.

Saberi se čoveče, pomislio je.

Na tebi je da se pribereš.

Dobro, pomislio je. Ima barem šest posuda. Dakle oči su mi u jednoj od njih. Da ja nju lepo otvorim, pa da vidimo na čemu smo.

Za to će biti potrebne ruke, noge i prsti.

Ovo će biti stvarno zaguljeno.

Probe radi, pružio je ruku, uprkos ukrućenim zglobovima i pronašao nešto teško. Imao je osećaj kao da ga može pomeriti, pa je privukao i drugu ruku i, uz dosta nezgrapnosti, gurnuo. Nešto dalje začuo se tup udarac i sasvim sigurno mogao je da oseti nekakvu otvorenost iznad sebe. Pridigao se i seo, sve vreme

krckajući.

Stranice ceremonijalnog kovčega i dalje su ga okruživale, ali na svoje iznenađenje otkrio je da ih je jedan spori pokret rukom uklonio kao da su od papira. Mora biti da je to zbog svih tih preparata i punjenja. Daju ti malo težine. Napipao je svoj put do ivice kamene ploče, spustio otežale noge na zemlju i, nakon male pauze iz navike da bi došao do daha, zakoračao je prvim nesigurnim koracima novopridošlog neupokojenog.

Neverovatno je teško hodati s nogama punim slame i kada je mozak koji upravlja svim tim pokretima nekih tri metra dalje u posudi, ali stigao je sve do zida i stao da napipava put uz njega, sve dok tresak nije ukazao da je stigao do police sa činijama. Začepkao je po poklopcu prve i pažljivo zamočio ruku.

Mora daje mozak, pomislio je unezvereno, jer griz nije toliko gnjecav. Pribrao sam sopstvene misli, haha. Ispitao je još koju posudu sve dok mu eksplozija dnevne svetlosti nije ukazala da je to bila ona s očima. Posmatrao je sopstvenu avijenu ruku kako se spušta, postajući sve veća i kako ih pažljivo uzima. Izgleda da su to važni delovi, razmišljao je. Ostatak može da pričeka. Možda kada mi bude trebalo nešto da pojedem i tako dalje.

Osvrnuo se i shvatio da nije sam. Dil i Gern su ga posmatrali. Da bi se još sabili u ćošak bile bi im potrebne trouglaste kičme.

'Ah da ste mi zdravo, dobri ljudi', reče kralj svestan da mu je glas pomalo šupalj. 'Toliko znam o vama da bih voleo da vam stisnem ruke.' Spustio je pogled. 'Samo što su mi u ovom trenutku pune', dodao je.

'Gkkk', reče **Gern**.

'Da li biste možda mogli da uradite i malo sastavljanja?' reče kralj okrećući se ka Dilu. 'Uzgred, tvoji šavovi izgleda da sjajno drže. Dobro si ti to odradio, čoveče.'

Profesionalni ponos probio je barijeru Dilove prestravljenosti.

'Vi ste živi?' upita.

'To i jeste bila zamisao, zar ne?' reče kralj.

Dil je klimnuo. Svakako da jeste. Oduvek je verovao da je to istina. Samo

što nije zaista očekivao da se to i dogodi. Ali jeste, i prve reči, dobro, gotovo prve koje su bile izrečene bile su u slavu njegovog šića. Grudi su mu se napunile. Niko drugi u Esnafu nije primio pohvalu za rad od same mušterije.

'Eto', reče Gernu, čije su leđne lopatice pokušavale da prokopaju put kroz zid. 'Čuj šta govore tvom gazdi.'

Kralj je zastao. Počeo je da shvata da stvari ovde nisu bile baš onakve kakve bi trebalo da budu. *Naravno* da je onaj svet bio kao i ovaj, samo bolji i bez sumnje bilo je puno posluge i tako dalje. Ali sve u svemu izgledao je i suviše kao ovaj svet. Bio je sasvim siguran da Dil i Gern još ne bi trebalo da budu u njemu. Uostalom, znao je da obični ljudi imaju sopstveni zagrobni svet, u kojem mogu da budu opušteniji i da se mešaju sa svojom sortom i gde ne bi trebalo da se osećaju nelagodno, kao da im tu nije mesto.

'Dakle', reče. 'Biće da sam nešto ovde propustio. Vi niste mrtvi, zar ne?'

Dil nije odmah odgovorio. Neke stvari koje je video u toku dana činile su da ne bude siguran po tom pitanju. Mada na kraju, bio je primoran da prizna da je verovatno bio živ.

'Šta se onda događa?' upita kralj.

'Ne znamo, o kralju', reče Dil. 'Stvarno ne znamo. Sve je postalo stvarno, o izvore voda.'

'Šta to?'

'Sve!'

'Sve?'

'Sunce, o gospodaru. I bogovi! Oh, bogovi! Ima ih svuda, o gospodaru neba!'

'Ušli smo kroz sporedni ulaz', reče Gern padajući na kolena. 'Oprosti nam, o gospodaru pravde, koji si se vratio da presudiš svojom mudročću i tako to. Kajem se zbog sebe i Gluende, bio je to tren kakoseonokaže, lude strasti, nismo mogli da se kontrolišemo. Takođe, ja sam...'

Dil gaje pokretom ruke bacio u bogobojažljivu tišinu.

'Oprostite', obrati se kraljevoj mumiji. 'Ali, da li bismo mogli da popričamo

malo dalje od momka? Kao čovek sa...'

'Lešom?' reče kralj pokušavajući da mu olakša muku. 'Svakako.'

Prešli su na drugu stranu prostorije.

'Činjenica je, o velelepni kralju...' započe Dil zavereničkim šapatom.

'Mislim da bismo mogli da se manemo svega toga', oštro reče kralj. 'Mrtvi ne drže do ceremonija. "Kralj" će biti sasvim dovoljno.'

'Činjenica je, onda kralju', reče Dil osetivši uzbuđenje zbog ovog ravnopravnog tretmana, 'da mladi Gern misli da je sve to njegova krivica. Govorio sam mu i govorio da se bogovi ne bi toliko maltretirali samo zato što je on mladić s nagonima, ako shvatate šta hoću da kažem.' Zastao je i oprezno dodao. 'Pa ne bi, zar ne?'

'Ni za tren to ne bih pomislio', živahno reče kralj. 'Inače im nikada ne bi videli leđa.'

'To sam mu i ja rekao', reče Dil sa znatnim olakšanjem. 'On je dobar dečko, gospodine, samo što mu je mama pomalo čudna po pitanju religije. Nikad im ne bismo videli leđa, to su bile upravo moje reči. Mnogo bih vam bio zahvalan kada biste popričali malo s njim, gospodine, znate, malo ga umirili...'

'Biće mi zadovoljstvo', milosrdno reče kralj.

Dil se približi.

'Stvar je u tome, gospodine, da ovi bogovi, gospodine, nisu kako treba. Posmatrali smo ih, gospodine. Barem sam ih ja posmatrao. Popeo sam se na krov. Gern nije, on se sakrio ispod klupe. Oni nisu kakvi bi trebalo da budu.'

'Šta im fali?'

'Pa, ovde su, gospodine! To nije kako treba, zar ne? Mislim, ne da zaista budu ovde. I koračaju naokolo, i međusobno se bore, i viču na ljude.' Pogledao je na obe strane pre nego što će nastaviti. 'Među nama, gospodine', reče, 'meni ne izgledaju previše bistri.'

Kralj je klimao glavom. 'Šta preduzimaju sveštenici u vezi s tim?' upita.

'Video sam da jedni druge bacaju u reku, gospodine.'

Kralj ponovo klimnu. 'Rekao bih da je to u redu', reče. 'Konačno su se

urazumili.'

'Znate šta ja mislim, gospodine?' iskreno reče Dil. 'Sve u šta verujemo postaje istinito. I čuo sam još nešto, gospodine. Jutros, ako je to bilo jutros, shvatate, pošto sunca ima gde god hoćete, gospodine, i to nije valjano sunce, ali jutros su neki vojnici pokušali da pobegnu putem za Efebu, gospodine, i znate šta su otkrili?'

'Šta su to otkrili?'

'Put koji vodi iz, gospodine, vodi u kraljevinu!' Dil je koraknuo unazad kako bi bolje ilustrovao važnost otkrića. 'Zašli su među stene i odjednom su išli putem koji vodi iz Tsorta. Kao da se sve uvilo u sebe. Zatvoreni smo, gospodine. Zatvoreni smo, s našim bogovima.'

A ja sam zatvoren u spostvenom telu, pomislio je kralj. Sve što verujemo je istina? A ono u šta verujemo nije ono u šta mislimo da verujemo.

Hoću da kažem, mi *mislimo* da verujemo da su bogovi mudri i pravedni i moćni, ali ono što zaista verujemo jeste da su oni nalik našem ocu nakon napornog dana. I mi mislimo da verujemo da je zagrobni svet neka vrsta raja, ali zaista verujemo da je upravo ovde i da u njega ulaziš u spostvenom telu, a ja sam *u* njemu i nikada neću izaći. Baš nikada.

'Šta moj sin ima da kaže na sve ovo?' upita.

Dil se zakašlja. Bio je to zloslutan kašalj. Španci koriste naopaki upitnik da bi vam saopštili da je ono što ćete čuti pitanje; ovo je bila ona vrsta kašlja koja vam govori da će ono što ćete čuti biti žalopojka.

'Ne znam kako da vam to kažem, gospodine', reče.

'Govori, čoveče.'

'Gospodine, kažu da je mrtav, gospodine. Kažu da se ubio ipobegao.'

'Ubio se?'

'Žao mi je, gospodine.'

'I posle toga pobegao?'

'Na kamili, kažu.'

'Baš vodimo aktivan zagrobni život u našoj porodici, zar ne?' hladno

primeti kralj.

'Molim, gospodine?'

'Mislim, za te dve tvrdnje moglo bi se reći da se uzajamno isključuju.'

Dilovo lice pretvorilo se u dobroćudnu prazninu.

'Što će reći da ne mogu obe da budu istinite', ljubazno upotpuni kralj.

'Ahem', reče Dil.

'Da, ali ja sam poseban slučaj', osorno reče kralj. 'U ovoj kraljevini verujemo da ćeš živeti posle smrti samo ako te mumi...'

Stao je.

Užasno je bilo pomisliti na to. Uprkos tome, pomišljao je, neko vreme.

Onda reče: 'Moramo nešto da učinimo po tom pitanju.'

Dil reče: 'Po pitanju vašeg sina, gospodine?'

'Pusti sad mog sina, on nije mrtav. Znao bih da jeste', odsečno reče kralj.

'Može on da se stara sam o sebi, on je moj *sin*. Ono što me brine jesu moji preci.'

'Ali, oni su *mrtvi*...' započe Dil.

Već smo ranije napomenuli da je Dil imao veoma slabu maštu. U poslu kakav je njegov, slaba mašta je nužna. Ali u njegovom umu otvorila se panorama piramida koje su se protezale duž reke, i sluh njegovog uma obrušio se i zavio kroz stamena vrata kroz koja nijedan lopov ne bi mogao da prođe.

I čuo je grebanje.

I čuo je čekićanje.

I čuo je prigušene povike.

Kralj stavi svoju zavijenu ruku preko njegovih uzdrhtalih ramena.

'Znam da si dobar s iglom, Dile', reče. 'Reci mi - kakav si s kovačkim čekićem?'

Kopolimer, najveći pripovedač u istoriji, naslonio se i ozareno pogledao

najveće umove sveta okupljene oko trpezarijskog stola.

Tepik je dodao još jednu trunku u svoju riznicu novostečenog znanja. 'Simpozijum' je označavao užinu, ali s nožem i viljuškom.

'Dobro', reče Kopolimer i otisnu se u priču o Tsoreanskim ratovima.

'Vidite, ono što se zbililo jeste da je *on nju* vratio kući, a njen otac - to nije bio stari kralj, ovo je onaj pre njega, onaj s onim, kakoseonozove, on se oženio nekom devojkom iz Elhariba, ona je bila razroka, kako joj beše ime, počinjalo je na P. Ili L. Uglavnom neko od tih slova. Otac joj je posedovao ostrvo tamo u zalivu, mislim da je bilo Papilos. Ne, lažem, bio je to Kriniks. *Uglavnom*, kralj, onaj drugi kralj, podigao je vojsku i oni su... Elenora, tako se zvala. Bila je razroka, znate. Ali vrlo privlačna, priča se. Kada kažem oženio, ne moram valjda to da vam crtam. Mislim, bilo je to pomalo nezvanično. Ehr. Elem, bio je tu taj drveni konj i pošto su ušli unutra... Jesam li vam ispričao za tog drvenog konja? Bio je to konj. Sasvim sam siguran da je bio konj. Ili je možda bilo pile. E, sledeći put ću još i rođeno ime da zaboravim! Bila je to, čijaonobeše ideja, onog ćopavog. Da. Onaj što je ćopav u nogu, hoću da kažem. Jesam li ga spomenuo? Došlo je do te bitke. Ne, bio je to onaj drugi, čini mi se. Da. Dakle, to drveno prase, mnogo pametna zamisao, napravili su ga od onoga. Na vrh mi jezika. Drveta. Ali to je bilo kasnije, znate. Bitka! Zamalo da zaboravim bitku. Da. Mnogo dobra bitka. Svi su lupali štitovima i vikali. Čijionobeše oklop blistao je kao blistavi oklop. Bitka i po vam je bila ta bitka. Onaj između, ne onaj ćopavi, nego onaj drugi, kakosezvaše, bio je riđokos. *Ma* znate. Dugonja, šuškao je dok je govorio. Čekaj, sad se setih, bio je s nekog drugog ostrva. Ne taj. Onaj drugi, ćopavi. Nije hteo da pođe, govorio je da je lud. Naravno, i bio je skroz lud, definitivno. Mislim, drvena krava! Kao koonobeše rekao, kralj, ne, ne taj kralj, onaj drugi, ugledao je kozu i rekao: "Plašim se Efebejaca, naročito kada su dovoljno ljudi da ostave prokleta veliku domaću životinju ispred praga. Što su ti pametni, mora da misle da smo se juče ispileli. Zapali to" i, naravno, kakoseonozvao, upao je od straga i svako se latio mača, e to je bilo smešno. Jesam li rekao da je bila razroka? Kažu da je bila lepa, ali ima ih raznih. Da.

Uglavnom, tako se odigralo. *E sad*, naravno, kakoseonozvaše - mislim da se zvao Melikanus, bio je ćopav - hteo je da ide kući, pa, i vi biste, tamo su bili *godinama*, nije postajao ništa mlađi. Zato je osmislio tu stvar sa tim drvenim kakoonobeše. Da. Ma lažem, Lavelous je bio onaj s kolenom. Mnogo dobra bitka, ta bitka, verujte mi na reč.'

Utonuo je u samozadovoljnu tišinu.

'Mnogo dobra bitka', promrmljao je blago se smešeći i zadremao.

Tepik postade svestan da su mu usta bila otvorena. Zatvorio ih je. Oko stola nekoliko zvanica brisalo je oči.

'Čarobno', reče Ksenon. 'Prosto čarobno. Svaka je reč kao kićanka na baldahinu Vremena.'

'Ma kako se samo seća svakog, i najsitnijeg detalja. Oštro, k'o žilet', mrmljao je Ibid.

Tepik je pogledao niz sto, a onda munuo Ksenona, pored sebe. 'Ko su svi ovi?' upita.

'Pa, Ibida već znaš. I Kopolimera. Ono tamo je Izop, najveći pripovedač basni. A ono je Antifon, najveći pisac komedija na svetu.'

'Gde je Ptagon?' upita Tepik. Ksenon je pokazao prema suprotnom kraju stola, gde je natmureni i natreskani čovek pokušavao da odredi ugao između dve kifle. 'Kasnije ću te upoznati s njim', reče.

Tepik je prešao pogledom po ćelavim glavama i dugačkim sedim bradama što je izgleda bila neka vrsta radne uniforme. Kao da su ukazivali da ako ste imali ćelavu glavu i dugačku sedu bradu, onda šta god ležalo između njih mora da je pucalo od mudrosti. Jedinu izuzetak bio je Antifon koji kao da je bio načinjen od prasetine.

Ovo su veliki umovi, govorio je sebi. Ovo su ljudi koji pokušavaju da otkriju kako je svet sastavljen, ne putem magije, ne putem religije, već umetanjem svojih mozgova u svaku pukotinu koju pronađu, pokušavajući da je rašire.

Ibid stade da udara po stolu zahtevajući tišinu.

'Tiranin je pozvao na rat protiv Tsorta', reče. 'Hajde sada da razmotrimo

mesto koje rat treba da zauzima u idealnoj republici', reče. 'Trebaće nam...'

'Izvini, da li bi mogao samo da mi dodaš celer?' reče Izop. 'Hvala.'

'... osnovni zakoni, to jest, oni koji upravljaju svim ljudima. E sad, bez ikakve sumnje istina je da rat... da li bi mogao da prestaneš s tim, molim te?'

'Ma to ti je celer', reče Izop, veselo mljackajući. 'Nema ti druge s celerom.'

Ksenon sumnjičavo pogleda u ono što mu je bilo na viljušci.

'Ej, ovo je lignja', reče. 'Nisam tražio lignje. Ko je naručio lignje?'

'... bez sumnje', ponovi Ibid podižući glas, 'bez sumnje, postavljam vam...'

'Mislim daje ovo jagnjeći kuskus', reče Antifon.

'Jesi li ti dobio lignje?'

'Tražio sam maridu i dolmades.'

'Ja sam tražio jagnje. Dodaj mi, molim te.'

'Ne sećam se da je iko naručio ovoliki hleb', reče Ksenon.

'Vidite, neki od nas ovde pokušavaju da razviju filozofski koncept', sarkastično reče Ibid. 'Ne dozvolite da vas to omete, važi?'

Neko ga je gađao kiflom.

Tepik je pogledao u svoju viljušku. Morska hrana bila je nepoznata u njegovoj kraljevini, a ono što mu je bilo na viljušci imalo je suviše ljuštura i sisaljki da bi ulivalo poverenje. S krajnjim oprezom podigao je kuvani list loze i mogao je da se zakune daje nešto šmugnulo iza maslinke.

Aha. Još nešto za pamćenje, onda. Efebejci su pravili vino od bilo čega što su mogli da sipaju u kofu, a jeli sve što nije moglo da se iz nje iskrade.

Krenuo je da gura hranu po tanjiru. Deo nje uzvratilo mu je guranje.

A filozofi nisu slušali jedan drugoga. I rasplinjavali su se. To je verovatno bila mokratija na delu.

Kifla je odskočila pored njega. O da, i previše su se uzbuđivali.

Primetio je žgoljavog čovečuljka koji je sedeo preko puta njega kako ponosno žvaće nekakav nepoznat pipak. Izuzimajući Ptagonala geometristu, koji je sada natmureno računao obim svog tanjira, on je bio jedini koji nije iz sveg glasa saopštavao ono što mu je bilo na umu. Ponekad bi zabeležio nešto

na parčetu pergamenta i stavio to u svoju togu.

Tepik se nagnuo napred. Dalje niz sto, Izop je ohrabren povremenim košticama masline i kiflama, započeo dugačku basnu o guski i vuku koji su se nadmetali ko će duže ostati ispod vode s tegovima pričvršćenim za noge.

'Oprostite', započe Tepik, nadjačavajući opštu graju. 'Ko ste vi?'

Čovečuljak ga stidljivo pogleda. Imao je ogromne uši. U određenoj svetlosti čovek bi mogao da ga pobrka s krčagom.

'Ja sam Endos', reče.

'Zašto ne filozofirate?'

Endos je isekao neobičnog mekušca.

'Ja zapravo nisam filozof, reče.

'Ili pisac komedija ili slično?' upita Tepik.

'Na žalost, ne. Ja sam Slušač. Endos Slušač, znaju me po tom imenu.'

'To je baš zanimljivo', automatski reče Tepik. 'A šta to podrazumeva?'

'Slušanje.'

'Samo slušanje?'

'Za to me plaćaju', reče Endos. 'Ponekad klimam glavom. Ili se smešim. Ili klimam glavom i smešim se u isto vreme. Onako ohrabrujuće, znate. Vole to.'

Tepik je osetio da se od njega očekuje da nešto prokomentariše u ovom trenutku. 'Baš zanimljivo', reče.

Endos mu je ohrabrujuće klimnuo glavom i nasmešio se tako da je ukazivao da od svih stvari koje bi na svetu Endos u ovom trenutku mogao da radi, nije bilo ničeg tako očaravajućeg kao što je slušanje Tepika. Bilo je nečega u njegovim ušima. Izgledale su kao ogromna slušna crna rupa koja je počinjala da se ispunjava rečima. Tepika je počeo da obuzima poriv da mu ispriča sve o svom životu, svojim nadama i snovima...

'Kladim se', reče, 'da vam plaćaju strašno mnogo novca.' Endos mu se ohrabrujuće osmehnu.

'Da li ste mnogo puta slušali Kopolimera kako pripoveda?'

Endos klimnu i nasmeši se, mada mu se iza očiju mogao primetiti tračak

bola.

'Pretpostavljam', reče Tepik, 'da vam se posle nekog vremena u ušima stvori zaštitna kora?'

Endos je klimao. 'Samo nastavite', podstaknu ga.

Tepik je bacio pogled na Ptagonala koji je potišteno iscrtavao prave uglove u svojoj taramasalati.

'Voleo bih da mogu čitav dan da vas slušam kako me slušate', reče. 'Ali tamo je čovek kojeg bih voleo da upoznam.'

'To je baš zanimljivo', reče Endos, napravivši jednu kraću belešku i okrećući svoju pažnju dalje niz sto. Filozof je tvrdio da iako je istina bila lepa, lepota nije nužno morala da bude istinita i izbila je bitka. Endos je pažljivo slušao* (Uloga slušača nikada nije bila dovoljno uvažavana. Međutim, dobro je poznato da većina ljudi ne sluša. Oni koriste vreme kada neko drugi govori da smisle šta će posle toga da kažu. Pravi Slušači uvek su bili poštovani u govornim kulturama i cenjeni zbog svoje retkosti; bardova i pesnika ima na svakom ćošku, ali dobrog Slušača teško je pronaći, ili barem teško pronaći dvaput) .

Tepik je otišao do mesta za stolom gde je Ptagon al sedeo u neutešnom očaju, trenutno sumnjičavo zagledan u koricu pite.

Tepik pogleda preko njegovog ramena.

'Čini mi se da sam video da se tamo nešto pokreće', reče.

'Ah', reče geometrista vadeći zubima zapušač iz amfore. 'Tajanstveni mladić u crnom iz izgubljene kraljevine.'

'Nadao sam se da biste mogli da mi pomognete da je ponovo pronađem?' reče Tepik. 'Čuo sam da vi u Efebi imate neke vrlo neobične ideje.'

'Moralo je to da se dogodi', reče Ptagon al. Izvukao je šestar iz svog ogrtača i zamišljeno odmerio pitu. 'Šta misliš, da li je konstanta u pitanju? Baš deluje deprimirajuće.'

'Molim?' reče Tepik.

'Obim je deljiv s prečnikom, znaš. Trebalo bi da bude oko tri puta. I ti tako misliš, je l' da? Ali, da li je tako. Ne. Tri zarez jedan četiri i još kol'ko 'oćeš brojki.

Nigde im kraja. Je li znaš koliko me to nervira?'

'Pretpostavljam da vas strahovito nervira', učtivo reče Tepik.

'Tako je. To mi ukazuje da je Tvorac koristio pogrešnu vrstu krugova. Nije čak ni ceo broj! Mislim, tri zapeta pet, to bi mogao da poštuješ. Ili tri zapeta tri. To bi izgledalo *kako treba*.' Zlovoljno se zagledao u pitu.

'Oprostite, rekli ste da je nešto moralo da se dogodi?'

'Šta?' reče Ptagonal iz dubine svoje potištenosti. 'Pita!' dodade.

'Šta je moralo da se dogodi?' nastavi Tepik.

'Ne možeš se zezati s geometrijom, prijatelju. Piramide? Opasne stvari. Ištu nevolju. Mislim', Ptagonal je nesigurno 'uzeo svoju vinsku čašu, 'dokle su samo mislili da će moći da zidaju sve veće i veće piramide? Mislim, šta su očekivali, odakle dolazi snaga? Mislim', štucnuo je, 'bio si tamo, zar ne? Jesi li ikad primetio kako sve izgleda sporo?'

'O, da', mirno reče Tepik.

'To je zato što se vreme usisava, shvataš? Piramide. Zato moraju da ga sagore. Plamenovi, kažu. Misle da to izgleda lepo! To što sagorevaju je njihovo sopstveno *vreme!*'

'Sve što ja znam jeste da se vazduh oseća kao da je iskuvan u čarapi', reče Tepik. 'I ništa se zapravo ne menja, čak i ako ne ostane isto.'

'Tako je', reče Ptagonal. 'Razlog je taj što je to prošlo vreme. Oni koriste prošlo vreme, stalno i iznova. Piramide troše sve novo vreme. A ako ne dozvoliš piramidama da sagore, sila se gomila...' zastao je. 'Pretpostavljam', nastavio je, 'da će isteći kroz kakosekaže, pukotinu. U prostoru.'

'Bio sam tamo pre nego što je kraljevina, e-e, otišla', reče Tepik. 'Učinilo mi se da sam video kako se velika piramida pokreće.'

'Eto ti onda. Verovatno je pomerila dimenzije za devedeset stepeni', reče Ptagonal s ubeđenošću nekog ko je potpuno pijan.

'Mislite tako da je dužina visina, a visina širina?'

Ptagonal je odmahivao nesigurnim prstom.

'Nenene', reče. 'Tako da je dužina visina, a visina je dubina, a dubina je

širina, a širina je...' podrignuo je '.. .vreme. To ti je još jedna dimenzija, znaš? Četiri tikvana. Vreme je jedan od njih. Na tih devedeset stvarčica od ostala tri. Mislim na stepene. Samo, samo, ne može da postoji u *ovom* svetu na taj način, pa je čitavo mesto nekako moralo malo da klisne, znaš? Inače bi ljudi postajali sve stariji tako što bi išli postrance.' Tužno se zagledao u dubine svoje čaše. 'A za svaki rođendan bio bi stariji za jednu milju', dodao je.

Tepik ga je gledao preneraženo.

'To su ti vreme i prostor', nastavio je Ptagonal. 'Možeš da ih zapetljaš samo tako, ako nisi pažljiv. Tri zapeta jedan četiri jedan. Kakav mu je sad pa to broj?'

'Užasno zvuči', reče Tepik.

'Nego šta. Negde', Ptagonal je počinjao da se klata na svojoj klupi, 'negde je neko načinio svet s poštenom, valjanom vrednošću...' tupo se zagledao u sto, 'pite. A ne neki glupi broj kome nigde kraja nema, kakav je to...'

'Mislim, ljudi stare hodajući!'

'Mada, ne znam. Mogao bi da švrljneš natrag do mesta gde si imao osamnaest godina. Ili da se uputiš i vidiš kako ćeš izgledati kada budeš imao sedamdeset. Putovati u širinu, međutim, e to bi bila *prava* začkoljica.'

Ptagonal se rasejano nasmešio i onda, veoma polako zag-njurio u svoje jelo od kojeg je jedan deo uspeo da se izmakne* (Nije bio u pravu. Priroda se gnuša dimenzionalnih nepravilnosti i zato ih lepo uklanja kako ne bi uznemiravale ljude. Priroda se, zapravo, gnuša mnogih stvari uključujući vakuume, brodove koji se zovu *Marie Celeste* i klinaste ključeve za električnu bušilicu). Tepik je postao svestan da je filozofska galama oko njega malo utihnula. Prešao je pogledom po gostijma dok nije opazio Ibida.

'Ne vredi', reče Ibi. 'Tiranin nas neće saslušati. A neće ni narod. Uostalom...' bacio je pogled prema Antifonu '... nismo istog mišljenja.'

'Prokletim Tsorćanima treba održati lekciju', reče Antifon odlučno. 'Nema na ovom kontinentu prostora za dve velike sile. Izrodi jedni, samo zato što smo im ukrali kraljicu. Mlađana živahnosti, ljubav će pronaći put...'

Kopolimer se probudio.

'Pogrešno si shvatio', blago reče. 'Veliki rat, to je bilo zato što su oni ukrali našu kraljicu. Kako se ono beše zvala, lice koje bi zajedrilo hiljadu kamila, počinjalo je na A ili T ili...'

'Jesu li?' uzviknu Antifon. 'Đubrad!'

'Prilično sam siguran', reče Kopolimer.

Tepik je splasnuo i okrenuo se Endosu Slušaču. Onje još jeo svoju večeru, poput nekoga ko je odlučan u nameri da očuva svoje varenje.

'Endose?'

Slušač je pažljivo položio nož i viljušku sa obe strane tanjira.

'Da?'

'Ovi su stvarno ljudi, zar ne?' umorno reče Tepik.

'To je veoma zanimljivo', reče Endos. 'Samo nastavite.' Snebivajući se zavukao je ruku u svoju togu i izvukao komadić pergamenta, koji je potom lagano gurnuo prema Tepiku.

'Štaje ovo?'

'Moj račun', reče Endos. 'Pet minuta napetog slušanja. Većina moje gospode ima mesečne naloge, ali koliko sam shvatio vi odlazite sutra ujutro?'

Tepik je digao ruke. Ustao je od stola i otišao do hladne bašte koja je okruživala citadelu Efebe. Bele mermerne statue davnašnjih Efebejaca u izvršavanju junačkih dela bez ikakve odeće izvirivale su iz zelenila, a tu i tamo, videle su se i statue efepskih bogova. Teško je bilo napraviti razliku. Tepik je znao da je Dios imao samo najgore reči da kaže na račun činjenice da su Efebejci imali bogove koji su izgledali kao ljudi, Ako bogovi izgledaju kao svi ostali, imao je običaj da kaže, kako onda ljudi da znaju kako da se ophode prema njima?

Tepiku se prilično sviđala zamisao. Prema legendi efepski bogovi *bili* su kao ljudi, izuzev što su koristili svoju božanstvenost da bi došli do stvari za koje ljudi nisu imali petlje. Omiljeni trik efepskih bogova, prisećao se, bilo je da se pretvore u neku životinju kako bi pridobili naklonost nekih od uvaženih efepskih žena. Jedan od njih se, kako se navodi, pretvorio u zlatni tuš u nameri da osvoji

svoju oljenu. Sve je ovo budilo zanimljiva pitanja o uobičajenom noćnom životu prefinjeneEfebe.

Primetio je Ptrejsi kako sedi ispod topole, hraneći kornjaču. Sumnjičavo je odmerio stvorenje za slučaj da je u pitanju bio neki uspaljeni bog. Nije izgledalo kao bog. Ako je to zaista bio bog, onda je neverovatno dobro glumio.

Hranila je kornjaču listom zelene salate.

'Draga pkornjačice', rekla je i podigla pogled. 'Ah, ti si', reče ravnodušno.

'Nisi mnogo propustila', reče Tepik spuštajući se na travu. 'To je gomila manijaka. Kada sam otišao razbijali su tanjire.

'To je ptradicionalno na kraju jela u Efebi', reče Ptrejsi. Tepik malo razmisli o ovome. 'A zašto ne ranije?' upita.

'A onda su verovatno igrali uz zvuke burzukija', dodala

je Ptrejsi. 'Mislim da je to neka vrsta psa.' Tepik je zaronio glavu u ruke.

'Moram da ti priznam da dobro govoriš efepski.' 'Ptoplo se zahvaljujem.'

'Mada, imaš trunku naglaska.' 'Jezici su deo ptreninga koji smo prošle', reče. 'A baka mi je rekla da je trunka stranog naglaska još zavodljivija.'

'Naučili smo isto', reče Tepik. 'Ubica bi uvek trebalo da bude pomalo stranac, gde god da je. Ja sam u tom domenu *vrlo* dobar', kiselo je dodao.

Počela je da mu masira vrat.

'Otišla sam do luke', reče ona. 'Ima onog što liči na velike splavove, znaš, kamile mora...'

'Brodovi', reče Tepik.

'I idu na sve strane. Mogli bismo da odemo gde nam je volja. Svet je naša stvar prošarana biserima, ako ptako želimo.'

Tepik joj je ispričao o Ptagonalovoj teoriji. Nije izgledala iznenađeno.

'Kao stara bara u koju ne ulazi nova voda', primetila je. 'Ptako da se svi kreću okolo-naokolo u istoj kaljuzi. Sve vreme koje proživljavaš već je proživljeno. To mu dođe kao voda preostala od kupanja drugih.'

'Ja se vraćam.'

Njeni prsti prestadoše sa znalačkim gnječenjem njegovih mišića.

'Mogli bismo da odemo bilo gde', ponovila je. 'Imamo robu, mogli bismo da prodamo onu kamilu. Mogao bi da mi pokažeš taj Ank-Morpork. Zvuči zanimljivo.'

Tepik se zapitao kakav bi uticaj Ank-Morpork ostavio na devojkicu. Onda se zapitao kakav bi uticaj ona izvršila na grad. Ona je sasvim sigurno - cvetala. Tamo u Starom Kraljevstvu ona nikada nije imala bilo kakave originalne misli izvan izbora koji grozd sledeći da otkine, ali sada kada je bila napolju kao da se promenila. Vilica joj se nije promenila - i dalje je bila vrlo mala i, morao je to da prizna, veoma lepa. Ali, nekako, bila je приметnija. Imala je običaj da gleda u zemlju dok mu se obraća. Ni sada nije uvek gledala u njega dok mu je govorila, ali to je bilo zato što je razmišljala o nečem drugom.

Primetio je da je želeo da kaže ljubazno, bez nekog naročitog naglašavanja, više onako podsećanja radi, daje on kralj. Ali imao je utisak da bi rekla da ga nije čula i da bude ljubazan pa da ponovi, a ako bi ga pogledala nikada to ne bi mogao da izgovori dvaput. 'Mogla bi da odeš', reče. 'Dobro bi se snašla. Mogao bih da ti dam nekoliko imena i adresa.' 'A šta bi ti radio?'

'Strepim od pomisli na ono šta se dešava kod kuće', reče Tepik. 'Trebalo bi nešto da preduzmem.'

'Ne možeš. Zašto se truditi? Čak i ako ne bi želeo da budeš ubica ima dosta stvari koje bi mogao da radiš. A rekao si da ti je čovek rekao da se ptamo više ne može ući. Mrzim piramide.'

'Mora da ima ljudi do kojih ti je stalo.' Ptrejsije slegla ramenima. 'Ako su mrtvi, onda ja tu više ništa ne mogu da učinim', reče. 'A ako su živi, onda ja tu više ništa ne mogu da učinim. Zato i neću.'

Tepik se zagledao u nju nekom vrstom prestravljenog divljenja. To je bio divan presek stvari, onakvih kakve su zaista bile. On samo nije mogao da natera sebe da razmišlja na taj način. Telo mu je bilo van kraljevstva sedam godina, ali krv mu je bila u njemu hiljadu puta duže. Svakako, on jeste želeo da ga *napusti*, ali u tome je bila poenta. Ono bi i dalje bilo tamo. Čak i kada bi ga izbegao do kraja života, ono bi opet bilo kao neka vrsta sidra.

'Osećam se tako slomljeno zbog toga', ponovio je. 'Žao mi je i to je sve. Ma samo da se vratim na pet minuta, tek da kažem da se više nikad neću vratiti. To bi bilo dovoljno, verovatno je sve moje krivica.'

'Ali nema načina za povratak! Muvaćeš se kojekuda, poput onih svrgnutih kraljeva o kojima si mi pričao. Znaš, u otrcanim ogrtačima koj i uvek prose svoju hranu na uzvišen način. Nema ničeg beskorisnijeg od kralja bez kraljevine, sam si ptako govorio. Samo razmisli o tome.

Tumarali su prema luci, ulicama okupanim zalaskom sunca. Sve ulice u gradu vodile su prema luci. Neko je upravo palio baklju u svetioniku koji je bio jedno od Više od sedam svetskih čuda, a sazidan je bio po Ptagonalovim nacrtima uz korišćenje Zlatnog pravila i Pet estetskih principa. Nažalost, izgrađen je na pogrešnom mestu, pošto bi njegovo postavljenje na pravo mesto pokvarilo izgled luke, ali među moreplovcima bilo je opšte prihvaćeno da je to veoma lep svetionik i nešto što vredi pogledati dok čekaš da te izvuku sa stena.

Luka ispod bila je nakrcana brodovima. Tepik i Ptrejsi su se provlačili između sanduka i bala sve dok nisu došli do dugačkog zakrivljenog zaštitnog zida, koji je s jedne strane omeđavao smirenost luke, a s druge namreškanost talasića. Iznad njih svetionik je plamteo i iskrio.

Ovi brodovi ići će u mesta za koja je samo čuo, znao je to. Efebejci su bili veliki trgovci. Mogao bi da se vrati do Anka i podigne svoju diplomu, a onda bi svet zaista bio školjka po izboru, a on bi imao dovoljno noževa da je otvori.

Ptrejsi stavi svoju ruku u njegovu.

I onda ne bi bilo tog venčavanja s rođacima. Meseci koje je proveo u Djelibebi već su izgledali kao san, jedan od onih snova koji se ponavljaju i kojih nikako ne možeš da se otreseš, zbog kojih se nesanica čini kao lepo, ali nedostižno rešenje. Dok se ovde pružala budućnost, razmotavajući se pred njim kao tepih.

Ono što bi momku u ovakvom času trebalo bio je znak, neka vrsta knjige s uputstvima. Problem sa životom je u tome što nikada ne dobiješ priliku da vežbaš pre nego što to uradiš odistinski. Samo se...'

'Za ime sveta? Nije to valjda Tepik?'

Glas mu se obraćao iz predela njegovih članaka. Glava je iskrsla iznad kamenog keja i ubrzo se pojavilo i njeno telo. Izuzetno bogato obučeno telo, tako da se nije ni malo štedelo kada je reč bila o draguljima, krznu, svili i čipki, samo ukoliko je sve, baš svaki detalj, bio crn.

Bio je to Čider.

'Šta sad radi?' upita Ptaklasp.

Njegov sinje veoma oprezno isturio glavu iznad ruše-vina stuba i osmotrio Heta, boga s glavom lešinara.

'Njuška naokolo', reče. 'Mislim da mu se sviđa statua, Ma ozbiljno, tata, zašto si morao da kupiš to čudo?'

'Išla je u kompletu sa ostalima', reče Ptaklasp. 'Uostalom, mislio sam da će ući u modu.' 'Kod koga?'

'Pa eto, *njemu* se dopada.'

Ptaklasp IIb je skupio hrabrost da još jednom pogleda nezgrapno čudovište koje je skakutalo po ruševinama.

'Reci mu da može da je uzme ako ode odavde', predloži. 'Reci mu da može da je dobije po nabavnoj ceni.'

Ptaklasp se trgnu. 'Sa *popustom*', reče. 'Posebno snisniženje za naše natprirodne mušterije.'

Pogledao je nebo. Iz svog skloništa u ruševinama graditeljskog naselja, pored Velike piramide koja je i dalje brujala kao elektrana iza njih, imali su sjajan pogled na dolazak bogova. U prvo vreme posmatrao ih je s određenom dozom ravnodušnosti. Bogovi bi trebalo da budu dobre mušterije, oduvek su želeli hramove i kipove; mogao bi da radi direktno sa njima i da izbegne posrednike.

A onda mu je sinulo da bog, kada bi bio nezadovoljan proizvodom, što bi bilo sasvim moguće, možda kada reljefi ne bi bili kao prema nacrtu, ili kada bi

možda ugao hrama bio nešto niži zbog pojave neočekivanog živog peska, bog se ne bi samo pojavio i na sav glas tražio da vidi upravnika. Ne. Bog bi tačno znao gde si i prešao bi na stvar. Uz to, bogovi su, kao što je opšte poznato, bili loše platiše. Bili su to i ljudi, naravno, ali oni nisu zapravo čekali da umrete da bi vam izmirili račun. Pogled mu je prešao na drugog sina koji je predstavljao naslikanu siluetu naspram statue, dok su mu usta bila zamrznuta u jedno zaprepašćeno O i Ptaklasp je doneo odluku. 'E više mi je, vala, dosta piramida', reče. 'Podseti me, dečko. Ako se ikada izvučemo odavde, nema više piramida. Učaurili smo se. Vreme je da obogatimo poslovnu ponudu.'

'To sam ti godinama govorio, tata!' reče Ilb. 'Rekao sam ti, par poštenih akvadukta biće tako...'

'Da, da, sećam se', reče Ptaklasp. 'Da. Akvadukti. Svi oni lukovi i koješta. Lepo. Samo ne mogu da se setim gde tu dođe kovčeg.'

'Tata!'

'Ne obraćaj na mene pažnju, dečko. Čini mi se da počinjem da ludim.'

Naravno da mi se samo učinilo da sam tamo video mumiju i dva čoveka kako nose kovačke čekiće...

To je zaista bio Čider. A Čider je imao lađu. Tepik je znao da je dalje niz obalu Serif Al Kalija živeo u čuvenoj palati Roksi, za koju se pripovedalo da ju je za jednu noć izgradio duh iz lampe* (Stoga su je u narodu zvali Duškova palata.) i koja je u mitu i legendi bila slavljena zbog svoje raskoši. *Bezimeni* je bio kao Roksi, samo na vodi, ali i više od toga. Njegov tvorac imao je kompleks krivice i oprobao je svaki trik sa zlatnom farbom, vijugavim stubovima i skupocenim tkaninama kako bi izgledao manje kao brod, a više kao budoar koji se sudario sa vrlo sumnjivom vrstom pozorišta.

U stvari, bilo bi vam potrebno oštro oko ubice koje raspoznaje najskrivenije detalje da biste primetili kako je nevina nakićenost prikrivala glatkoću broskog korita i činjenicu da se čak i kada dodate kabinski prostor i ostavu za teret i dalje činilo da ostaje dosta nerazjašnjene zapremine. Voda oko onoga što bi Ptrejsi nazvala špicasti kraj bila je čudno namreškana, ali bilo bi

potpuno besmisleno sumnjati

da je ovako očigledan trgovac mogao da sakrije šiljak za razbijanje brodova ispod vode, ili da bi samo pet minuta rada sekirom pretvorilo ovaj klackajući *Alkazar* u nešto što bi moglo da utekne od gotovo bilo čega na vodi, a da bi ona manjina koja bi ga i stigla to ozbiljno zažalila.

'Prelepo', reče Tepik.

'Sve je to samo za pokazivanje, zaista', reče Čider.

'Da, vidim i sam.'

'Mislim, mi smo siromašni trgovci.'

Trepik klimnu glavom. 'Uobičajeno je da se kaže "siromašni, *ali pošteni* trgovci" ', reče.

Čider se nasmeši trgovačkim osmehom. 'Ah, mislim da bi trebalo da se zadržimo na "siromašni" za sada. Kako si mi ti? Poslednje što smo čuli bilo je da si otišao da budeš kralj neke zabiti za koju niko nikad nije čuo. A ko je ova *lepa* mlada dama?'

'Njeno im...!' zausti Tepik.

'Ptrejisi', reče Ptrejisi.

'Ona je slu...!' zausti Tepik.

'Mora biti da je ona kraljevska princeza', mekano reče Čider 'I veliko bi mi zadovoljstvo bilo ako bi ona, ako biste zapravo oboje večerali sa mnom. Skromna mornarska klopna, bojim se, ali, tako, ponešto se smućka, ponešto se smućka.'

'Nije valjda efepska hrana?' upita Tepik. 'Brodska pecivo, usoljena govedina i takve stvari', reče Čider ne skidajući oči s Ptrejisi. One je nisu napuštale otkad je kročila na palubu. Onda se nasmejao. Bio je to stari poznati Čiderov osmeh, ne baš bez duha, ali sasvim jasno pod kontrolom vlastitih viših moždanih centara.

'Kakva neverovatna podudarnost', reče on. 'A eto i mi treba da isplovimo u zoru. Mogu li da vam ponudim da se presvučete? Oboje izgledate, nekako, umorno od puta.'

'Gruba mornarska odeća, pretpostavljam', reče Tepik. 'Kako i dolikuje siromašnom trgovcu. Ispravi me ako grešim.'

U stvari, Tepik je bio uveden u malu mornarsku kabinu koja je bila tako gizdavo i pažljivo sređena da je ličila na jaje iskićeno draguljima i tu je preko kreveta bio složen takav asortiman odeće koji je predstavljao nešto najfinije što se moglo naći duž Kružnog mora. Istina, izgledala je kao da je već bila nošena, ali bila je pažljivo oprana i ušivena tako stručno da su se razrezi od mačeva jedva videli. Zamišljeno se zagledao u kuke na zidovima i bledunjave fleke po drvenim zidovima koji su ukazivali da su različite stvari bile ranije vešane, pa da su onda hitro uklonjene.

Ušao je u uzani hodnik i sreo Ptrejsi. Odabrala je crvenu dvorsku haljinu koja je bila u modi u Ank-Morporku pre deset godina, s napumpanim rukavima i raznoraznim prikrivenim vatiranim naborima i nabranim okovratnikom veličine vodeničkog kamena.

Tepik je naučio nešto novo, a to je bilo da privlačna žena obučena u nekoliko traka mrežaste tkanine i nekoliko metara svile može zapravo da izgleda poželjnije kada je obučena od glave do pete. Isprobavajući se, okrenula se oko sebe.

'Tamo ima ovakvih stvari kol'ko hoćeš', reče ona. 'Da li se ovako oblače žene u Ank-Morporku? Isto je kao da sam obukla kuću. Mada, ne bih se onda ni upola toliko znojila.'

'Slušaj, u vezi s Čiderom', hitro reče Tepik. 'Mislim on je dobar momak i sve, ali...'

'Vrlo je ljubazan, zar ne', složila se.

'Pa. Da. Jeste', beznadno je priznao Tepik. 'On mi je stari prijatelj.'

'Baš lepo.'

Jedan od članova posade stvorio se na kraju hodnika i naklonivši se odveo ih do salona. Njegovo slugeranjsko ponašanje kvarila je samo mrežasta šara ožiljaka na glavi i tetovaže pored kojih bi slike u *Palati pod zastorima* izgledale kao ilustracije u nekom *Uradi sam* priručniku. Stvari koje je mogao da

uradi s njima mogle su satima da čitave lučke krčme da drže, u ushićenju, a on nije bio svestan da je najgori trenutak u njegovom životu bio udaljen samo nekoliko minuta.

'Sve je ovo veoma lepo', reče Čider nalivajući vino. Klimnuo je istetoviranom čoveku. 'Možeš da poslužiš supu, Alfonze', dodao je.

'Slušaj, Čidi, da nisi ti možda pirat?' očajnički upita Tepik.

'Da li te to brine?' osmehnu se Čider svojim lenjim osmehom.

Nije to bilo sve o čemu je Tepik brinuo, ali je galopiralo prema vodećoj poziciji. Klimnuo je.

'Ne, to nismo. Samo volimo da, eto, izbegnemo papirologiju kad god je moguće. Znaš? Ne volimo da ljudima stvaramo brigu da moraju da znaju sve šta radimo.'

'Samo sva ta odeća...'

'Ah. Nas poprilično napadaju pirati. Zbog toga je otac dao da se napravi *Bezimeni*. Uvek ih iznenadi. A čitava stvar je moralno opravdana. Uzmemo im brod, njihov plen, a svaki zatvorenik koji se zatekne kod njih može da bude oslobođen i odvezen kući po pristupačnoj ceni.'

'A šta radiš s piratima?'

Čider baci pogled prema Alfonzu.

'To zavisi od budućih potreba zapošljavanja', reče. 'Otac je uvek govorio da bi čoveku koga je izdala sreća trebalo pružiti ruku. Uslovno, naravno. Kako ide tvoje kraljevanje?'

Tepik mu je ispričao. Čider ga je napeto slušao, talasajući vino u svojoj čaši.

'Znači to je to', reče napokon. 'Čuli smo da se sprema rat. Zato i plovimo noćas.'

'Ne krivim te', reče Tepik. 'Ne, hoću da kažem da treba organizovati trgovinu. Saobe strane, prirodno, jer mi smo striktno neopredeljeni. Oružje koje se proizvodi na ovom kontinentu stvarno je zapanjujuće. Krajnje opasno. Ti bi takođe trebalo da pođeš s nama. Veoma si dragocen.'

'Nikada se nisam osećao bezvrednijim nego sada', snuždeno reče Tepik.

Čider ga pogleda zapanjeno.

'Ali ti si kralj!' reče.

'Pa, da, ali..'

'Zemlje koja tehnički i dalje postoji, samo što nije dostupna smrtnicima?'

'Nažalost, da.'

'I možeš da proglašavaš zakone o, eto, novčanoj i poreskoj politici, je 1' tako?'

'Pa valjda, ali...'

'I misliš da nisi dragocen? Zaboga, Tep, naše će računovođe verovatno smisliti pedeset različitih načina da... pa, ruke mi se znoje i od same pomisli. Otac će te verovatno zamoliti da tamo premestimo naše sedište, za početak.'

'Čideru, objasnio sam ti. *Znaš* i sam. Niko ne može da uđe', reče Tepik.

'To nema veze.'

"Nema veze?"

'Ne, pošto ćemo Ank načiniti samo našim glavnim predstavništvom, a poreze ćemo plaćati gde god da nam je sedište. Sve što nam je potrebno jeste zvanična adresa u, šta ja znam, Aveniji piramida ili tako nešto. Poslušaj moj savet i nemoj ni od čega da odustaješ sve dok ti moj otac ne da mesto na palubi. Ti si kraljevske krvi, uostalom, to je uvek impresivno...'

Čider je nastavio da brblja. Tepik je osetio kako mu odeća postaje sve vrelija.

Znači to je bilo to. Izgubiš kraljevinu, a onda ona dobije na vrednosti pošto postane poresko utočište, a ti se smestiš na palubu, gde god ona bila, i to mu dođe u redu.

Ptrejsi je primirila situaciju zgrabivši Alfonza za ruku dok je ovaj posluživao fazana.

'Sabor prijateljskog psa i dva mala biskvita!' uskliknula je, ispitujući zamršenu tetovažu. 'Teško se to može sresti ovih dana. Ma zar nije lepo urađeno? Razaznaje se čak i jogurt.'

Alfonz se sledio, a onda pocrvaneo. Posmatrati kako se rumenilo razliva po velikom, ožiljcima izbrazdanom licu bilo je kao posmatrati izlazak sunca po planinskom vencu.

'A šta ti je ono na drugoj ruci?'

Alfonz, koji je izgledao kao da je jedan od njegovih prethodnih poslova bio brvno za razbijanje, nešto je promumlao i, krajnje stidljivo, pokazao svoju podlakticu.

'Nije to baš za mlade dame', prošapta.

Ptrejsi je sklonila u stranu čekinjastu dlaku poput pažljivog istraživača, dok ju je Čider posmatrao razjapljenih usta.

'Ah, znam taj', reče znalački. 'To je iz *130 dana Pseudopolisa*. Fizički je neizvodljiv.' Pustila mu je ruku i vratila se jelu. Trenutak kasnije podigla je pogled prema Tepiku i Čideru.

'Ne obraćajte pažnju na mene', veselo reče. 'Samo vi nastavite.'

'Alfonze, molim te idi i obuci pristojnu košulju', promuklo reče Čider.

Alfonz se udalji gledajući svoju ruku.

'E-e. Šta sam ono, e-e, govorio?' reče Čider. 'Oprosti, izgubila mi se misao. E-e. Hoćeš još malo vina, Tep?'

Ptrejsi mu nije samo izbacila voz misli iz koloseka, ona je uzgred počupala šine, spalila stanice i istopila mostove. I tako je večera prešla na pitu s mesom, sveže breskve, ušećerene morske ježeve i neobavezni razgovor o starim dobrim danima u Esnafu. To je bilo pre tri meseca. Činilo se kao da je prošao čitav vek. Tri meseca u Starom Kraljevstvu i jesu bila vek.

Posle nekog vremena Ptrejsi je zevnula i otišla u svoju kabinu, ostavljajući ih same s novom bocom vina. Čider ju je posmatrao kako odlazi u zabezeknutoj tišini.

'Ima li ih mnogo kao što je ona tamo kod tebe?' upita.

'Ne znam', priznade Tepik. 'Možda i ima. Obično leže po palati, otkidaju grozdove i mašu lepezama.' 'Ona je neverovatna. Ima da ih poobara s nogu u Anku, znaš. S takvim telom i pameću kao...' Oklevao je. 'Da li je...? Mislim, da li

ste vas dvoje...?'

'Ne', reče Tepik.

'Vrlo je privlačna.'

'Da', reče Tepik.

'Nekako dođe kao mešavina hramske plesačice i pilane.'

Uzeli su svoje čaše i izašli na palubu, gde je nekoliko svetala iz grada bledele pod sjajem zvezda. Voda je bila potpuno mirna, gotovo uljasta.

Tepiku je polako počinjalo da se okreće u glavi. Pustinja, sunce, dva sloja efepske sjajne retsine koja su oblagala stomak i boca vina udruživali su se kako bi mu ispresecali sinapse.

'Moram ti priznati', uspeo je da prozbori naslanjajući se na šipku, 'da ti lepo ide.'

'U redu je', reče Čider. 'Trgovina je vrlo interesantna. Izgrađivanje tržišta, znaš. Seča i isterivanje konkurencije u sektoru piraterije. Trebalo bi da podeš s nama, momče. Tu leži budućnost, kako kaže moj otac. Ne u kraljevima i čarobnjacima, već u preduzimljivim ljudima koji sebi mogu priuštiti da ih unajme. Bez uvrede, razumeš.'

'Mi smo sve što je ostalo', reče Tepik svojoj vinskoj čaši. 'Od čitave kraljevine. Ja, ona i kamila koja smrdi kao stari tepih. Drevna kraljevina, izgubljena.'

'Dobro je da nije bila nova', reče Čider. 'Barem su je ljudi malo iznosili.'

'Ne znaš ti kako je to', reče Tepik. 'To ti je kao čitava velika piramida. Ali obrnuta, shvataš? Sva ta istorija, svi ti pretci, svi ljudi, sve se sliva ka meni. Pravo na dno.'

Srozao se na neko smotano uže, dok mu je Čider pružao bocu natrag i rekao: 'Tera te da razmišljaš, zar ne? Svi ti izgubljeni gradovi i kraljevine, svuda naokolo. Kao recimo Li, u Velikom Nefu. Čitave zemlje, eto, nestale. Tamo negde, ko zna gde. Možda su ljudi počeli da se zezaju s geometrijom, šta misliš?'

Tepikje hrkao.

Nakon nekoliko trenutaka Čider se zaklati napred, ispusti praznu bocu preko palube - ona načini jedno *plonk*, i posle nekoliko sekundi bujica mehurića

naruši mirnu površinu -pa se otetura u krevet.

Tepik je sanjao.

A u snu je stajao na nekom visokom mestu, mada nesigurno, jer je balansirao na ramenima svog oca i majke, a ispod njih mogao je da razazna dede i babe, a još ispod njih pretci su se protezali u vidu ogromne, pa dobro, ogromne *piramide* ljudi čija se osnova gubila u oblacima.

Mogao je da čuje graju izvikivanih naredbi i saveta koja je dopirala do njega.

Ako ne uradiš ništa, biće kao da nikad nismo ni postojali.

'Ovo je samo san', reče i zakorači u palatu gde je mali, tamni čovek s pregačom sedeo na kamenoj klupi jedući smokve.

'Naravno da je san', reče. 'Čitav je svet san Tvorca. Sve su to snovi, različite vrste snova. Trebalo bi da ti govore stvari. Recimo, da nejedeš jastoga kasno noću. Takve stvari. Da li ti se javljao onaj sa sedam krava?'

'Da', reče Tepik osvrćući se. Sanjao je sasvim lepu arhitekturu. 'Jedna od njih svirala je trombon.'

'U moje vreme pušila je cigaru. Dobro poznat predački san, to ti je to.'

'Šta on znači?'

Čovečuljak je čačkao košticu između zuba.

'Ubij me ako znam', reče. 'Dao bih desnu ruku da to mogu da saznam. Uzgred, mislim da se nismo upoznali. Ja sam Khuft. Osnovao sam ovo kraljevstvo. Sanjaš baš dobru smokvu.'

'Sanjam i tebe?'

'Nego šta. Imao sam rečnik od osamsto reči. Šta misliš da li bih stvarno ovako govorio? Ako očekuješ komadić nekog korisnog predačkog saveta, zaboravi. Ovo je *san*. Ne mogu da ti kažem ništa što već i sam ne znaš.'

'Ti si *osnivači*'

'Taj sam.'

'Ja... mislio sam da si malo drugačiji', reče Tepik.

'Kako to misliš?'

'Pa... na statui...'

Khuft nestrpljivo odmahnu rukom.

'To su ti samo odnosi s javnošću', reče. 'Mislim, pogledaj me. Izgledam li ja praotački?'

Tepik ga kritički odmeri. 'Ne u toj pregači', priznade. 'Malo je, pa, otrcana.'

'Godine nošenja su u njoj', reče Khuft.

'Ipak, pretpostavljam da je to sve što si mogao da zgrabiš kada su te proganjali', reče Tepik željan da pokaže svoju osećajnu prirodu.

Khuft je uzeo još jednu smokvu i pogledao ga ispod oka. 'Kako reče?'

'Progonili su te', reče Tepik. 'Zato si pobegao u pustinju.'

'O, da. U pravu si. Nego šta. Progonili su me zbog mojih verovanja.'

'To je užasno', reče Tepik.

Khuft otpljunu. 'Nego šta. Verovao sam da ljudi neće primetiti da sam im prodavao kamile s gipsanim zubima dok ne budem daleko van grada.'

Trebalo je malo vremena da bi ovo leglo, ali učinilo je to sa odlučnošću betonskog bloka u živom pesku.

'Ti si *kriminalac*?', upita Tepik.

'Pa, kriminalac je prljava reč, ako shvataš šta hoću da kažem?' reče omaleni predak. 'Više mi se sviđa preduzetnik. Bio sam ispred svog vremena, u tome je moj problem.'

'I bežao si', slabašno reče Tepik.

'Ne bi valjalo' reče Khuft, 'zateći se negde u blizini.'

'A Khuft, odgajivač kamila, beše izgubljen u Pustinji, a pred njim se otvori, kao poklon od Bogova, Dolina u kojoj tekoše med i mleko', citirao je Tepik, dubokim glasom. Dodao je: 'Uvek sam mislio da je moralo biti mnogo lepljivo.'

'I eto ti mene kako umirem od žeđi, dok su kamile dizale graju, iskajući vodu i u sledećem minutu - hvuuuš -ogromna rečna dolina, sve sa trskom i

nilskim konjima. Niotkuda. Zamalo da me pregaze u stampedu.'

'Ne!' reče Tepik. 'Nije tako bilo! Bogovi doline smilovali su ti se i pokazali ti put, zar ne?' Zaćutao je, iznenađen prizvukom molećivosti u sopstvenom glasu.

Khuft se podrugljivo smeškao. 'Ma, je l' da? I samo tako sam nabasao na stotinu milja reke usred pustinje koja je svima promakla. Lako se promaši, stotinu milja reke usred pustinje, zar ne? Nije baš da sam nameravao da poklonjenoj kamili gledam u zube, razumeš. Otišao sam i doveo porodicu i ostatak momaka čim sam stigao. Nikad nisam zažalio.'

'U jednom trenutku je nije bilo, a u sledećem se stvorila?' upita Tepik.

'Baš tako. Teško je poverovati, zar ne?'

'Nije', reče Tepik. 'Nije. Uopšte nije.'

Khuft ga je bocnuo naboranim prstom. 'Oduvek sam smatrao da su to učinile kamile', reče. 'Mislio sam da su je one nekako prizvale da iskrsne, nešto kao u stilu — potencijalno je bila tu, ali ne baš i sve što je bilo potrebno bilo je malo napora pa da postane stvarno. Čudne su ti te kamile.'

'Znam.'

'Neobičnije od bogova. Nešto nije u redu?'

'Oprosti', reče Tepik, 'reč je o tome da je sve ovo za mene pomalo šokantno. Hoću da kažem, mislio sam da smo kraljevske krvi. Hoću da kažem, više smo kraljevi od *bilo koga*.'

Kliuft je izvadio košticu između dva potamnela krnjeta koja su se, pošto su mu bila u ustima, verovatno morala zvati njegovim zubima. Onda je pljucnuo.

'Na tebi je', reče i nestade.

Tepik je šetao kroz nekropolu oko koje su se piramide reckavo ocrtavale naspram noćnog neba. Samo nebo bilo je izvijeno telo žene, a bogovi su stajali oko horizonta. Nisu izgledali kao bogovi oslikavani na zidovima hiljadama godina. Izgledali su gore. Izgledali su starije od Vremena. Naposletku, bogovi jedva da su se ikada mešali u ljudske poslove. Ali, druge stvari bile su čuvane po tome.

'Šta da radim? Ja sam samo čovek', reče naglas.

Neko reče: *Ne u potpunosti.*

Tepik se probudio i začuo krike galebova.

Alfonz, koji je nosio košulju dugačkih rukava s izrazom nekog ko ne namerava da je ikada više skine, ama baš nikada, pomagao je nekolicini drugih ljudi da razmotaju jedno od jedara *Bezimenog*. Spustio je pogled prema Tepiku koji je bio u postelji od konopaca i klimnuo mu.

Kretali su se. Tepik se uspravio i ugledao dokove Efebe kako se udaljavaju tiho klizeći u jutarnjoj svetlosti.

Nesigurno je ustao, zakukao, uhvatio se za glavu, potrčao i bacio se preko ograde.

Heme Krona, vlasnik štale Kamile-to-smo-mi, polako je išao oko Đubreta Jednog, pevušeći. Proučavao je kamilina kolena. Probe radi, šutnuo joj je jedno stopalo. Jednim brzim pokretom koji je potpuno iznenadio Đubre Jedno otvorio mu je usta i pregledao njegove velike žute zube i potom odskočio u stranu. Uzeo je jednu drvenu dasku s gomile u uglu, zamočio četku u posudu s crnom farbom i nakon trenutka razmišljanja pažljivo je napisao: **PRVI VLASNIK.**

Nakon još malo premišljanja dodao je: **MALO PREŠLA.**

Upravo je ispisivao **DOBAR TRKAČ** kada se Tepik uteturio unutra i dahćući naslonio na dovratnik. Barice vode stvarale su se oko njegovih stopala.

'Došao sam po svoju kamilu', reče.

Krona uzdahnu.

'Sinoć si rekao da ćeš se vratiti za sat vremena', reče. 'Moraću da ti naplatim celodnevnu ležarinu, shvataš? Pa sam ga povrh toga još i istimario i sredio mu papke, kompletna usluga. To će da te košta pet *cerkova*, važi emire?'

'Oh', Tepik stade da se tapka po džepovima.

'Vidi', reče. 'Malo sam žurno otišao od kuće, znaš. Izgleda da nemam gotovine pri sebi.'

'Nema problema, emire.' Krona se ponovo okrenuo ka svojoj tabli. 'Kako se piše **GODINA GARANCIJU?**'

'Budi siguran da ću ti poslati novac', reče Tepik.

Krona mu se suvo osmehnu na način nekoga ko je sve već video - magarce s nakalemljenim krznom, slonove s gipsanim kljovama, kamile s nalepljenim lažnim grbama - i poznaje gnojave dubine ljudske duše kada je u pitanju posao.

'Povuci neku drugu, radžo', reče. 'Ova ima zvončice po sebi.'

Tepik stade da pretura po svojoj tunici.

'Mogao bih da ti dam ovaj dragoceni nož', reče.

Krona baci letimičan pogled i šmrknu.

'Žalim slučaj, emire. Džaba ti sve. Nema love, nema kamile.'

'Mogao bih da ti dam nož, ali sa vrhom napred', očajnički reče Tepik, znajući da i zbog same pretnje može da bude izbačen iz Esnafa. Takođe je bio svestan da ovo kao pretnja nije zvučalo baš najbolje. Pretnje nisu bile u programu esnafske škole. Nasuprot tome Krona je imao dvojicu krupnih ljudi koji su sedeli u pozadini štale i koji su upravo počinjali da se zanimaju za dešavanja. Izgledali su kao Alfonzova starija braća.

Možete ih naći u svakom skladištu vozila bilo kog opisa, ma gde u multiverzumu. Nisu to baš ni štalski momci, ni mehaničari, ni mušterije, ni

osoblje. Njihova je uloga uvek nejasna. Oni žvaću slamke ili puše cigare, nekako neprimetno. Ako postoji nešto poput novina u blizini, oni ih čitaju ili barem gledaju slike.

Počeli su pažljivo da posmatraju Tepika. Jedan od njih uzeo je par cigli i počeo da ih lagano baca gore-dole.

'Mlad si momak, to se vidi', ljubazno reče Krona. 'Upravo započinješ život, emire. Ne trebaju ti problemi.' Iskoračio je napred.

Ogromna rundava glava Đubreta Jednog okrenula se da ga pogleda. U dubinama njegovog mozga male brojke ponovo se uskovitlaše ka površini.

'Slušaj, žao mi je, ali moraću da uzmem natrag svoju kamilu', reče Tepik. 'U pitanju je život ili smrt!'

Krona mahnu dvojici udaljenih ljudi.

Đubre Jedno ga šutnu. Đubre Jedno je imao veoma jasne predstave o ljudima koji su mu gurali ruke u usta. Uz to, video je cigle, a svaka kamila zna čemu vode dve cigle. Bio je to dobar udarac, dobro raširenih prstiju, snažan, a zava-ravajuće spor. Podigao je Kronu sa zemlje i bacio ga u usparenu gomilu sakupljene balege.

Tepik potrča, odbi se od zida, uhvati se za prašnjavo krzno Đubreta Jednog i svom težinom mu se baci za vrat.

'Veoma mi je žao', reče obraćajući se onome što se još videlo od Krone. 'Stvarno ću naložiti da ti se pošalje novac'

Đubre Jedno je u ovom trenutku poigravao okolo naokolo, u krugu. Kronini pajtaši ostali su podalje dok su stopala nalik tanjirima parala vazduh.

Tepik se nagnuo napred i siknuo u luđački razmahano uvo.

'Idemo kući', reče.

Nasumice su izabrali jednu piramidu. Kralj se zagledao u kartuš na vratima.

'Blagoslovena je kraljica Far-re-ptah', marljivo je čitao Dil, 'Vladar neba, Gospodar Djela, Vlasnik...'

'Baka Puni', reče kralj. 'Poslužice.' Pogledao je njihova preneražena lica. 'Tako sam je zvao dok sam bio dečak. Nisam mogao da izgovorim Far-re-ptah, shvatate. E pa, hajde onda. Prestanite da me tako tupavo gledate. Razbijte ta vrata.'

Gern nesigurno podiže čekić.

'Piramida je, gazda', molećivo se obrati Dilu. 'Ne bi ih trebalo otvarati.'

'Šta predlažeš, momče? Da ubacimo nož za ručavanje u procep i da razglavljujemo vrata?' upita kralj.

'Uradi to, Gerne', reče Dil. 'Biće sve u redu.'

Gern slegnu ramenima i pijunu u ruke koje su, u stvari, već bile dovoljno vlažne od prestravljenosti i zamahnu.

'Ponovo', reče kralj.

Velika kamena ploča je odjekivala dok je čekić udarao po njoj, ali bila je od granita i držala se. Nekoliko parčića maltera je otpalo, a onda su se odjeci vratili vijugajući tamo-amo mrtvim ulicama nekropole.

'Ponovo.'

Gernovi bicepsi pokretali su se kao kornjače u masti.

Ovoga puta začula se buka u znak odgovora, kao što bi je prouzrokovao težak poklopac koji se razbija o zemlju, negde u daljini.

Slajali su u tišini, osluškujući vučenje stopala iz Unutrašnjosti piramide.

'Da udarim ponovo, sire?' upita Gern. Obojica mu dadoše rukama znak da ućuti. Vučenje se približilo.

Onda se kamen pokrenuo. Zapeo je jednom ili dvaput, ali bez obzira, lagano se kretao, obrćući se oko jedne strane tako da se pojavio procep mračne senke. Dil je mogao da razabere tamniji obris u crnilu.

'Da?' reče prilika.

'Ja sam, bako', reče kralj.

Senka je stajala ukočeno.

'Šta, mladi Puti?' upita sumnjičavo.

Kralj je izbegavao Dilov pogled.

'Tako je, bako. Došli smo da te pustimo napolje.'

'Ko su ovi ljudi?' mrzovoljno upita senka. 'Nemam ti ja ništa, mladiću', obrati se Gernu. 'Ne čuvam nikakav novac u piramidi i možeš da odložiš to oružje, mene ne plaši.'

'To je posluga, bako', reče kralj.

'Imaju li kakve isprave?' mrmljala je stara dama.

'Ja garantujem za njih, bako. Došli smo da te pustimo napolje.'

'Lupala sam *satima*' reče pokojna kraljica, izlazeći na sunce. Izgledala je isto kao kralj, samo što su mumijini zavoji bili siviji i prašnjavi. 'Morala sam malo da prilegnem, posle svega. Niko o tebi ne brine kad si mrtav. Kuda ste pošli?'

'Da pustimo i druge napolje', reče kralj.

'Ideja - boli glava.' Stara kraljica je nezgrapno stala na stepenik iza njega.

'Znači ovo je onaj svet, je li?' upita. 'I nije neko poboljšanje.' Snažno je munula Gerna. 'I ti si mrtav, mladiću?'

'Ne, gospoja', reče Gern drhtavo hrabrim glasom nekoga ko balansira na žici iznad ponora ludila.

'I ne vredi. Da znaš.'

'Da, gospoja.'

Kralj se odvuкао preko drevnih pločnika do sledeće piramide.

'Znam ovu', reče kraljica. 'Bila je ovde još u moje vreme. Kralj Ašk-ur-men-tep. Treće Carstvo. Šta će ti čekić, mladiću?'

'Molim, gospoja, moram da lupam po vratima, gospoja', reče Gern.

'Ne moraš da kucaš. Uvek je unutra.'

'Moj pomoćnik misli na razbijanje zaštitnog sloja, gospoja', reče Dil usrdno.

'Ko si ti?' zahtevala je kraljica.

'Zovem se Dil, o kraljice. Glavni mumifikator.'

'A, to si je li? Imam neke šavove koje bi trebalo popraviti.'

'Biće mi čast i privilegija, o kraljice', reče Dil.

'Da. Hoće', reče ona i škripavo se okrete prema Gernu. 'Ožeži, mladiću!' reče.

Osokoljen ovim, Gern je obrušio čekić u jednom dugačkom i brzom zamahu. Proleteo je ispred Dilovog nosa praveći zvuk nalik jarebici i razbio je zaštitu u komadiće.

Ono što je iskrslo, kada se slegla prašina, nije bilo obučeno po poslednjem krik mode. Zavoji su bili smeđi i natruli, a okom stručnjaka Dil je primetio i otrcani na laktovima. Kada je progovorilo, bilo je to nalik otvaranju drevnih kovčega.

'Probudih se ja', reče. 'I ne bejaše svjetlosti. Da l' ovo Onaj svet je?'

'Biće da nije', reče kraljica.

'I ovo sve je?'

'Jedva da je i vredelo umirati, je l' da?' reče kraljica.

Drevni kralj klimnu glavom, ali lagano, kao da se plašio da bi mu mogla otpasti glava.

'Nešto se', reče, 'uraditi mora.'

Okrenuo se da bi ugledao Veliku Piramidu i pokazao onim što mu je nekada bila ruka.

'Ko tamo spava?' upita. 'Biće daje moja', reče Tepikimon, isteturavši se napred.

'Mislim da se nismo upoznali, do sada me još nisu sahranili, sin ju je izgradio za mene. Bilo je to protiv moje volje, verujte.'

'Užasna stvar, to je', reče drevni kralj. 'Osjetih dok još gradili su je. Čak u snu smrti, osjetih je. Velika je tol'ko da čitav svijet sahraniti bi mogla.'

'Želeo sam da budem sahranjen u moru', reče Tepikimon. 'Mrzim piramide.'

'Ne mrziš ih', reče Ašk-ur-men-tep.

'Oprosti, ali ih mrzim', učtivo reče kralj.

'Ma, nisi u pravu. Ono što osjećaš blago je nedopadanje. Kada u jednoj

budeš ležati morao tisuće ljeta', reče drevni, 'onda ćeš početi da shvataš šta mrzeti znači.'

Tepikimon uzdrhta.

'More', reče. 'E to je mesto. Samo se lepo rastvoriš.'

Uputili su se prema sledećoj piramidi. Gern ih je predvodio, s licem čiji je izraz bio slika, koju je možda mogao da naslika umetnik koji je svoju inspiraciju dobijao na lekarski recept. Dil ga je pratio. Ponosno se ispršio. Oduvek se nadao da će napraviti nešto u svetu i eto ga sad, kako šeta s kraljevima.

Dobro. Šepa s kraljevima.

Bio je to još jedan lep dan u dubokoj pustinji. Uvek je bio lep dan, ako se pod lepim podrazumevala temperatura vazduha kao u pećnici i pesak po kome bi mogli da pečete kestenje.

Đubre Jedno je brzo trčao, najviše zato da bi držao stopala iznad zemlje što je moguće duže. Za trenutak, dok su se klatili uz brdo nadomak maslinama pošumljene i poljima prošarane oaze oko Efebe, Tepiku se učinilo da je ugledao *Bezimenog* u vidu tačkice na plavičastom moru. Ali, to je mogao da bude i samo odblesak talasa.

Onda je prešao preko vrha i zašao u svet žute i smeđe. Još su se tu i tamo kržljava stabla držala naspram peska, ali pesak je pobedio i pobednički je marširao dalje, dina za dinom.

Pustinja ne samo što je bila vrela već je bila i tiha. Nije bilo ptica, ni šuškanja živih stvorova koji su se bavili svojim životima. Tokom noći možda bi se čulo zujanje insekata, ali sada su bili duboko pod peskom štiteći se od prženja dana, a žuto nebo i žuti pesak postali su gluva soba u kojoj je dah Đubreta Jednog zvučao kao parna mašina.

Tepik je naučio mnogo stvari otkad je prvi put izašao izvan Starog Kraljevstva, a sada je bio na putu da nauči još jednu. Svi stručnjaci se slažu da je prilikom prelaska užarene pustinje pametno nositi kapu.

Đubre Jedno je prešao u gegajući kas koji rasna kamila može da održi satima.

Nakon par milja Tepik je ugledao stub prašine iza sledeće dine. Naposletku su se stvorili iza glavnine efepske vojske, ljuljajući se u skladu sa pola tuceta ratnih slonova čije su šlemne peruške lelujale na pećničkom povetarcu. Kada ih je Tepik prošao pozdravili su ih usklikima bez nekog naročitog razloga. Bojni slonovi! Tepik je jeknuo. Tsort je takođe koristio bojne slonove. Bojni slonovi su ušli u modu u poslednje vreme. Ni za šta nisu bili naročito korisni sem za gaženje sopstvenih trupa kada bi se neminovno uspaničili, tako da su vojni umovi na obe strane odgovorili uzgajanjem većih slonova. Slonovi su bili upečatljivi. Iz nekog razloga, mnogi od ovih slonova teglili su velika kola puna drveta. Vukao se napred dok se sunce uvijalo sve više uvis i, a ovo je bilo neobično, plave i purpurne tačke lagano su počele da se rasprskavaju po horizontu.

Još jedna čudna stvar se događala. Činilo se kao da kamila kasa po nebu. Možda je ovo imalo nekakve veze sa zujanjem u njegovim ušima.

Da li da se zaustavi? Ali onda bi kamila mogla da spadne...

Podne je već bilo odavno prošlo kada se Đubre Jedno zagegao u uzavrelu senku krečnjačke nadstrešnice koja je nekada označavala ivicu doline i veoma polako se sručio u pesak. Tepik se skotrljao.

Odred Efebejaca gledao je preko uzanog prostora prema približno istoj količini Tsortćana na drugoj strani. Povremeno bi, reda radi, neki od njih mahnuo kopljem.

Kada je Tepik otvorio oči ugledao je zastrašujuće bronzane maske nekolicine efepskih vojnika koji su ga posmatrali. Njihova metalna usta bila su zaključana u osmesima užasne oholosti. Njihove blistave obrve bile su izvijene u smrtonosnom gnevu.

Jedan od njih reče: 'Dolazi sebi, naredniče.'

Metalno lice nalik besu oluje približilo se, ispunjavajući Tepikov vidokrug.

'Malo smo se šećkali bez kapice, je l' da, brajko', reče veselim glasom koji je neobično odjekivao unutar metala. 'U žurbi da se spojimo s neprijateljem, nije li tako?'

Nebo se okretalo oko Tepika, ali pomisao je pljusnula u tiganj njegovog uma, preuzela kontrolu nad njegovim glasnim žicama i graknula: 'Kamila!'

'Trebalo bi te strpati u bajbok zato što tako postupaš sa životinjom', reče narednik preteče mašući prstom. 'Nikada nisam video kamilu u takvom stanju.'

'Ne dozvolite joj da pije!' Tepik je seo prav kao strela, dok su ogromni gongovi odzvanjali, a veliki teški vatromet se gasio u njegovoj lobanji. Glave pod šlemovima se zгледаše.

'Bogovi, ovaj mora da ima nešto strašno mnogo protiv kamila', reče jedna od njih. Tepik je ustao zateturavši se i preko peska se odvuкао do Đubreta Jednog, koji je pokušavao da reši složenu jednačinu koja bi mu omogućila da ustane na noge. Jezik mu je visio isplažen i nije se osećao dobro.

Kamila u nevolji nije stidljivo stvorenje. Ona ne visi po barovima, cevčeći piće u samoći. Ona ne zivka telefonom stare prijatelje kukajući im. Ona ne tuguje, ili piše dugačke dirljive pesme o Životu i o tome kako je užasan kada se pos-matra iz garsonjere. Ona ne zna šta je to zabrinutost.

Sve što kamila ima to je par kao čelik snažnih pluća i glas nalik krdu magaraca koje neko testeriše motornom testerom.

Tepik se probio kroz dreku. Đubre Jedno je uzmakao glavu i okretao je tamo i ovamo u vidu trougla. Mahnito je prevrtao očima, dok je izvodio kamilji štos koji se sastojao u tome da posmatra Tepika nozdrvama.

Pljunuo je. *Pokušao* je da pljune.

Tepik ga je uzeo za povodac i povukao.

'Hajde, đubre jedno', reče. 'Tamo je voda. Možeš da je *omirišeš*. Sve što treba da uradiš jeste da prokljuviš kako da stigneš do tamo!'

Okrenuo se prema okupljenim vojnicima. Blenuli su u njega sa izrazima zaprepašćenja, izuzev onih koji nisu skinuli svoje šlemove i koji su ga posmatrali izrazom metalne razjarenosti.

Tepik je skinuo čaturicu s jednog od njih, izvukao zapušač i ispraznio je na zemlju ispred kamiline njuške koja se grčila.

'Eto ti reke ovde', prosikta. 'Znaš gde je, sve što treba da uradiš jeste da

odeš tamo!'

Vojnici su se nervozno okretali oko sebe. Isto to uradilo je i nekoliko Tsorćana koji su došli da vide šta se dešava.

Đubre Jedno se uspravio na noge dok su mu kolena podrhtavala i počeo je da se vrti u krug. Tepik ga nije ispuštao.

... neka je d jednako 4, očajnički je razmišljao Đubre Jedno. Neka je p.n.e. jednako 90. Neka je ne-d jednako 45...

'Treba mi štap!' povikao je Tepik dok je proletao pored narednika. 'Nikad ništa ne razumeju ako ih ne zvekneš štapom, za kamilu to je kao interpunkcija!'

'Znači li ti mač nešto?'

'Ne!'

Narednik je oklevao, a onda je dodao Tepiku svoje koplje. Uhvatio ga je za šiljati deo, pokušao da uhvati ravnotežu i lukavo tresnuo kamilu po boku, podižući oblak prašine i dlaka.

Đubre Jedno stade. Uši su mu se okretale kao radarske antene. Zagledao se u kameni zid prevrćući očima. Onda, dok se Tepik hvatao za pramen krzna naskaćući gore, kamila je počela da trči.

... Razmišljaj *fraktalno*...

'Ej bre, ideš pravo u...' započe narednik.

Nastupila je tišina. Dugo je vladala.

Narednik se s nelagodnošću promeškoljio. Onda se okrenuo prema Tsorćanima i uhvatio pogled njihovog vođe. S neizgovorenim razumevanjem koje posvuda dele centurioni i narednici, uputili su se jedan prema drugom duž stene i zaustavili se pored jedva vidljive pukotine.

Tsorćanski narednik pređe rukom preko nje.

'Pomislio bi čovek da bi barem ostala koja kamilja dlaka ili nešto', reče.

'Ili krv', reče Efebejac.

'Ja kontam da je to jedan od onih neobjašnjivih fenomena.'

'Ah. Onda je u redu.'

Dva čoveka neko vreme su gledala kamen.

'Kao fatamorgana', reče Tsorćanin ljubazno.

'Tako nešto, jeste.'

'A meni se učinilo da sam čuo galeba.'

'Blesavo, je l' da. Nema njih ovde.'

Tsorćanin se učtivo nakašljao i pogledao iza sebe prema svojim ljudima. Onda se nagnu bliže.

'Ostatak tvog naroda doći će pravo ovamo, pretpostavljam', reče.

Efebejac priđe korak bliže, a kada je progovorio, bilo je to uglom usana dok su mu oči i dalje bile sasvim zauzete gledanjem stene.

'Tako je', reče. 'A isto tako i tvoji, ako smem da upitam?'

'Da. Pretpostavljam da ćemo morati da vas masakriramo ako naši stignu prvi.'

'Isto važi i obrnuto, ne bi me začudilo. Pa, šta se tu može.'

'Jedna od onih stvari, zaista', složio se Tsorćanin.

Drugi čovek je klimnuo. 'Što ti je svet čudan, kada malo bolje razmisliš.'

'Ta ti je dobra, bogme.' Narednik je malo olabavio grudni oklop, srećan što se sklonio sa sunca. 'Sa sledovanjima dobro stojite?' upita.

'Ah, znaš i sam. Ne smemo da se žalimo.'

'Baš kao i mi.'

'Jer ako *gundraš*, onda postanu još gora.'

'Kod nas je isto. Ej, da nemate kojim slučajem malo smokvica negde kod vas? Baš bi mi lepo legla koja smokvica.'

'Žalim.'

'Rekoh, da pitam.'

'Imamo puno urmi, ako ti to nešto znači.'

'Urme imamo i mi, hvala.'

'Izvini.'

Dva čoveka stajala su neko vreme, izgubljena u sopstvenim mislima. Onda Efebejac ponovo stavi šlem na glavu, a Tsorćanin popravi svoj pojas.

'Dobro, onda.'

'Dobro, onda.'

Ispravili su ramena, isturili brade i udaljili se. Trenutak kasnije okrenuli su se u mestu i razmenivši jedva primetne iskrice izvinjavajućih osmeha, uputili su se svaki na svoju stranu.

KNJIGA ČETVRTA

Knjiga o 101 stvari koje dečak može da uradi

Tepik je očekivao...

...šta.

Možda pljesak mesa koje udara u stenu. Možda, mada je ovo bilo na samoj granici očekivanja, prizor Starog Kraljevstva koje se prostire pod njim.

Nije očekivao ledenu, vlažnu izmaglicu.

Sada je nauci poznata stvar da ima mnogo više dimenzija od uobičajene četiri. Naučnici kažu da one ne dotiču svet pošto su te dodatne dimenzije veoma male i uvijene u sebe, i da pošto je stvarnost fraktalna, većina nje je umotana u sebe. Ovo znači da ili je univerzum puniji čuda nego što bi ikada mogli da shvatimo ili, što je verovatnije, da naučnici usput izmišljaju šta im padne na pamet.

Ali, multiverzum je pun malih dimenzijica, Tvorčevih igraonica u kojima stvorenja mašte mogu slobodno da skakuću bez bojazni da će ih ozbiljna stvarnost oboriti. Ponekad, kada se provuku kroz rupe u stvarnosti, ona utiču na ovaj svet i tada nastaju mitovi, legende i kazne zbog vožnje u pijanom stanju.

I upravo je tu Đubre Jedno, usled trivijalne greške u proračunu, uleteo.

Legenda je gotovo bila u pravu. Sfinga jeste vrebala na granici kraljevine.

Legenda samo nije bila određena u pogledu vrste granice o kojoj je pričala.

Sfinga je nestvarno stvorenje. Ona postoji samo zbog toga što je bila zamišljena. Dobro je poznato da u beskonačnom svemiru sve što može da bude zamišljeno negde mora i da postoji, i pošto mnoga od njih nisu bića koja bi trebalo da postoje u pristojno uređenom prostor-vreme sistemu, ona su se ubaštrala u sporednu dimenziju. Ovo bi donekle moglo da objasni Sfinginu hroničnu zlovolju, mada svako stvorenje s telom lava, grudima žene i krilima orla mora da ima ozbiljnu krizu identiteta i ne treba mu mnogo da bi se naljutilo.

I zato je izmislila Zagonetku.

Širom najrazličitijih dimenzija ovo je Sfingi pružalo znatnu zabavu i bezbrojne obroke.

Sve to nije bilo poznato Tepiku dok je vodio Đubreta Jednog kroz pramenove izmaglice, ali kosti koje su mu krckale pod nogama davale su dovoljno osnova za naslućivanje.

Mnogo je ljudi umrlo ovde. I bilo je razumno pretpostaviti da su oni svežiji mogli da vide ostatke prethodnika i da bi se stoga oprezno šunjali. A to nije ništa vredelo.

Uzaludno je, onda, bilo prikradati se. Pored toga, neke od stena koje su se pomaljale kroz izmaglicu imale su veoma uznemirujuće oblike. Ova ovde, recimo, izgledala je baš kao...

'Stoj', reče Sfinga.

Nije se čuo nikakav zvuk sem kapanja magle i povremenog šmrkanja Đubreta Jednog koji je pokušavao da iscedi vlagu iz vazduha.

'Ti si sfinga', reče Tepik.

'Sfinga sa velikim S', ispravi ga Sfinga.

'Bože. Imamo tvojih statua kod kuće kol'ko hoćeš.' Tepik je podigao pogled naviše, a zatim još više. 'Mislio sam da si manja', dodade.

'Ponizan budi, smrtniče', reče Sfinga. 'Jer pred tobom je mudra i užasna.' Trepnu nakratko. 'Vrede li šta, te statue?'

'Nisi baš ispala najbolje na njima', iskreno reče Tepik.

'Ozbiljno to misliš? Ljudi često pogreše kod nosa', reče Sfinga. 'Moj desni profil je najbolji, tako kažu i...!' Sfingi je sinulo da se udaljava od teme. Strogo se nakašlja.

'Pre nego što prođeš pokraj mene, o smrtniče', reče ona, 'moraš da odgovoriš na moju zagonetku.'

'Zašto?' upita Tepik.

'Šta?' Sfinga je treptala, gledajući ga. Nije bila stvorena za ovakve stvari.

'Zašto? Zašto? Ehr. Zato, čekaj malo, da, zato što ću ti odgristi glavu ako to ne uradiš. Da, mislim da je to u pitanju.'

'Dobro', reče Tepik. 'Da je čujemo, onda.'

Sfinga pročisti grlo zvukom nalik praznom kamionu koji ide u rikverc kroz kamenolom.

'Šta ide na četiri noge ujutro, dve noge u podne i tri noge uveče?' nadmeno upita Sfinga.

Tepik je razmislio o ovome.

'Ta ti je teška', reče najposle.

'Najteža', reče Sfinga.

'Hm.'

'Nikad nećeš pogoditi.'

'Ah', reče Tepik.

'Da li bi bio ljubazan da skineš odeću dok razmišljaš? Konci mi naprave rusvaj po zubima.'

'Da nije posredi neka životinja kojoj izrastu noge koje...'

'Skroz si na pogrešnom putu', reče Sfinga protežući kandže.

'Oh.'

'Nemaš blagu predstavu, je l' da?'

'I dalje razmišljam', reče Tepik.

'Nikad nećeš pogoditi.'

'U pravu si.' Tepik je gledao u kandže. Ovo nije istinski borbena životinja, hrabrio se. Očigledno je previše nakljukana. Pored toga, smetale bi joj grudi,

čak i ako mozak ne bi.

'Odgovor je: "Čovek" ', reče Sfinga. 'E sad, nemoj da se boriš molim te, jer to izlučuje neprijatne materije u krvotok.'

Tepik se izmaknu od šape koja je zamahnula. 'Čekaj, čekaj', reče. 'Kako to misliš, čovek?'

'To je lako', reče Sfinga. 'Beba puzi ujutro, stoji na obe noge u podne, a uveče starac hoda sa štapom. Dobro, je l' da?'

Tepik se ugrize za usnu. 'Je l' mi to ovde govorimo o *jednom danu*? sumnjičavo upita.

Nastade duga, neprijatna tišina.

'To je, kakoseonokaže, stilska figura', iznervirano reče Sfinga ponovo nasrnuvši.

'Ne, ne, vidi, čekaj malo', reče Tepik. 'Voleo bih da ovde budemo sasvim jasni, važi? Mislim, pošteno je, zar ne?'

'Zagonetki ništa ne fali', reče Sfinga. 'Mnogo dobra zagonetka. Vrtim tu zagonetku već pedeset godina, još otkad sam bila mladunče.' Razmislila je o ovome. 'Ptić', ispravi se.

'Dobra je to zagonetka', utešno reče Tepik. 'Veoma duboka. Veoma dirljiva. Čitavo ljudsko bitisanje u najkraćem. Ali moraš da priznaš da se sve to ne dešava jednom pojedincu u jednom danu, pa zar ne?'

'Pa. Ne', priznade Sfinga. 'Ali to je samo po sebi jasno iz konteksta. Element dramske analogije prisutan je u svim zagonetkama', dodade na način nekoga ko je ovu izjavu čuo veoma davno i veoma mu se dopala, ali ne do te mere da ne pojede njenog tvorca.

'Da, *ali*', reče Tepik čučnuvši i razgrnuvši prostor na vlažnom pesku, 'postoji li unutrašnja konzistentnost u okviru metafore? Hajde da kažemo da je prosečan životni vek sedamdeset godina, u redu?'

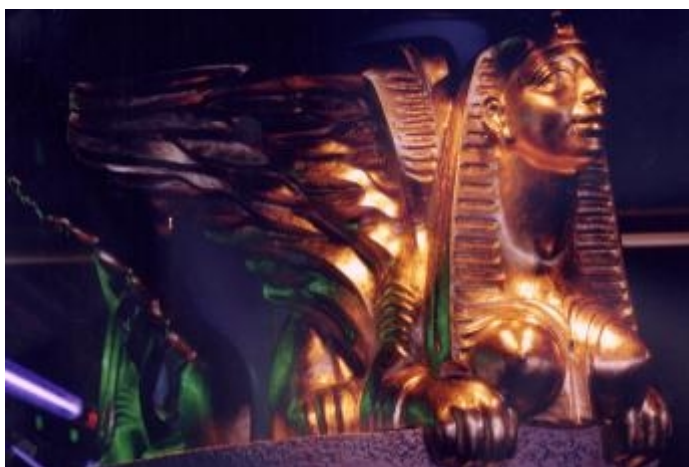
'U redu', reče Sfinga, nesigurnim glasom nekoga ko je pustio putujućeg trgovca unutra i sada sa žaljenjem razmišlja o budućnosti u kojoj će bez sumnje morati da kupi životno osiguranje.

'Tako. E, dobro. Znači podne bi bilo u 35. godini, jesam li u pravu? Sada, uzimajući u obzir da većina dece prohoda

sa otprilike godinu dana, ono za četiri noge nije baš najprimerenije, slažeš se? Mislim, većina jutra provede se na dve noge. Prema tvojoj analogiji...' zastao je i izveo nekoliko računica prikladnom butnom koskom '... samo oko dvadeset minuta odmah nakon 00.00 časova, pola sata najviše, provodi se na četiri noge. Da li sam u pravu? Budi poštena.'

'Pa...' reče Sfinga.

'Na isti način, nećeš koristiti štap u šest popodne, pošto bi imao samo, e-e, 52', reče Tepik hitro žvrljajući. 'U stvari, ne bi ti bilo potrebno nikakvo pomagalo sve do pola deset, čini mi se. To je pod pretpostavkom da se čitav životni vek odigra u jednom danu što je, mislim da sam na to već ukazao, besmislica. Žao mi je, u suštini nije loša, ali ne stoji.'

'E pa', reče Sfinga, ali ovoga puta iznervirano. 'Ne vidim šta ja tu mogu da uradim. Nemam ih više. To je jedina koja mi je ikada trebala.'

'Samo treba da je malo izmeniš i to je sve.'

'Kako to misliš?'

'Samo je napravi malo realnijom.'

'Hmm.' Sfinga je počela kandžom svoju grivu.

'Okej', reče nesigurno. 'Pretpostavljam da bih mogla da pitam: Šta je to što hoda na četiri noge...'

'Metaforički govoreći', reče Tepik.

'Četiri noge, metaforički govoreći', složi se Sfinga, 'oko...'

'Dvadeset minuta, mislim da smo se složili.'

'... okej, dobro, dvadeset minuta ujutro, na dve noge...'

'Ali mislim da je nazvati to "ujutro" malo preterano', reče Tepik. 'To je odmah iza ponoći. Mislim, tehnički to jeste jutro, ali u onom pravom smislu to je još uvek prethodna noć, šta misliš?'

Izgled tupave panike pređe Sfinginim licem. 'Šta *ti* misliš?' izusti.

'Hajde da vidimo dokle smo stigli, važi? Šta, metaforički govoreći, hoda na četiri noge odmah posle ponoći, na dve noge veći deo dana...'

'... ako izuzmemo nesrećne slučajeve', reče Sfinga sa žalosnom revnošću da pokaže kako i ona daje svoj doprinos.

'Lepo, na dve noge ako izuzmemo nesrećne slučajeve, sve do barem vremena za večeru, kada hoda na tri noge...'

'Znala sam ljude koji koriste i dva štapa', usrdno reče Sfinga.

'Okej. Kako ti se čini: kada nastavlja da hoda na dve noge ili s nekim ortopedskim pomagalom po izboru?'

Sfinga je malo razmislila o ovome.

'Do-oobro', reče strogo. 'Izgleda da to pokriva sve eventualnosti.'

'Dakle?' reče Tepik.

'Dakle šta?' reče Sfinga.

'Dakle, šta je odgovor?'

Sfinga ga pogleda kameno, a zatim pokaza čeljusti.

'A ne', reče. 'Nećeš me tek tako uhvatiti. Misliš da sam glupa? *Ti* treba *meni* da kažeš odgovor.'

'E, majku mu', reče Tepik.

'Mislio si da si me tu zeznuo, je l' da?' reče Sfinga.

'Izvini.'

'Mislio si da ćeš me skroz zbuniti, je l' da?' Sfinga se kezila.

'Vredelo je pokušati', reče Tepik.

'Ne krivim te. I, šta je onda odgovor?'

Tepik se počea po nosu.

'Nemam pojma', reče. 'Osim, a ovo je čisto nagađanje, znaš, ako nije: Čovek.'

Sfinga ga ošinu pogledom.

'Ti si već bio ovde, je l' da?' reče optužujuće.

'Ne.'

'Onda je neko raspričao, izgleda?'

'Ko je mogao da raspriča? Da li je iko ikad pogodio zagonetku?' upita Tepik.

'Eto ti, onda. Nisu mogli da raspričaju, pa zar ne?'

Sfingine kandže nervozno su škrabale po steni.

'Biće da je najbolje da ti onda lepo prođeš', progundā.

'Hvala ti', reče Tepik.

'Bila bih ti zahvalna ako nikome ne ispričaš, važi?' ledeno dodade Sfinga. 'Ne bih volela da pokvarimo zadovoljstvo drugim ljudima.'

Tepik se uspenra uz stenu, a zatim na Đubreta Jednog.

'Za to ne brini', reče poteravši kamilu napred. Nije mogao da ne primeti da je Sfinga nemo pokretala usne kao da nešto pokušava da prokljuvi.

Đubre Jedno je prešao dvadesetak metara pre nego što se razjarena rika prolomila za njim. Po prvi put zaboravio je na nepisani zakon koji kaže da se kamila mora udariti štapom da bi išta učinila. Sva četiri stopala poskočiše po pesku i jurnuše.

Ovog puta mu je uspelo.

Sveštenici su se ponašali nerazumno.

Nije da ih bogovi nisu slušali. Bogovi su ih *ignorisali*.

Bogovi su to oduvek i radili. Zahtevalo je veliku veštinu naterati boga iz Djelibebe da te sluša i sveštenici su uvek morali da budu pripravnici. Na primer, ako gurnete stenu s litice, onda bi brz zahtev bogovima da ona padne dole sasvim sigurno bio uslišen. Na isti način, bogovi su obezbeđivali da sunce zađe

i zvezde se pojave. Svaka peticija bogovima da učine da palme rastu s korenjem u zemlji i lišćem na vrhu imala je sve izgleda da bude velikodušno prihvaćena. Sve u svemu, svaki sveštenik kome je bilo stalo do takvih stvari mogao je da obezbedi visok stepen uspeha.

Međutim, jedna je stvar bila da te bogovi ignorišu kada su daleko i nevidljivi, a sasvim druga kada se šetaju naokolo. Zbog toga bi se osećao krajnje kretenski.

'Zašto ne slušaju?' upita visoki sveštenik Tega, konjoglavog boga zemljoradnje. Bio je uplakan. Tega su poslednji put videli kako sedi na polju, čupa kukuruz i kliberi se.

Ostali visoki sveštenici nisu prolazili ništa bolje. Obredi koje je vreme učinilo svetim ispunjavali su vazduh palate slatkastim plavim dimom, a raznoraznih domaćih životinja bilo je skuvano u toj meri da bi moglo da zaustavi hranje gladi u nekoj zemlji, ali bogovi su se baškarili po Starom Kraljevstvu kao da su ga posedovali i kao da tamošnji ljudi nisu bili ništa više od insekata.

A masa sveta i dalje je bila napolju. Religija je vladala Starim Kraljevstvom većim delom poslednjih sedam hiljada godina. Iza očiju svakog sveštenika stvarala se vizija onoga što bi moglo da se dogodi ako bi ljudi ikad pomislili, bar za trenutak, da ona više ne vlada.

'I tako, Diose', reče Kumi, 'okrećemo se tebi. Šta bi želeo sada da uradimo?'

Dios je sedeo na stepeniku trona, turobno zagledan u pod. Bogovi nisu slušali. On je to *znao*. Ako iko, on je to znao. Ali ranije to nije bilo bitno. Mehanički si radio ono što je trebalo i odgovori su stizali. Ritual je bio ono što je važno, a ne bogovi. Bogovi su bili tu da obavljaju ulogu megafona, jer koga bi inače ljudi slušali?

Dok se borio da razborito razmišlja njegove ruke same stadoše da izvode Obred Sedmog sata, vođene nervnim instrukcijama tako čvrstim i nepromenljivim, kao kristali.

'Sve ste pokušali?' upita.

'Sve što si nam savetovao, o Diose', reče Kumi. Sačekao je dok većina sveštenika nije gledala u njih, a onda je znatno glasnije nastavio: 'Da je kralj ovde, on bi se založio za nas.'

Uhvatio je pogled sveštenice Sarduke. S njom nije raspravljao o situaciji; zaista, i o čemu se tu moglo raspravljati? Ali naslućivao je neko saučesničko sažaljenje s njene strane. Ona nije previše volela Diosu, ali manje je zazirala od njega od ostalih.

'Rekao sam vam da je kralj mrtav', reče Dios.

'Da, čuli smo te. Pa ipak, kao da nedostaje telo, o Diose. Uprkos tome, verujemo u ono što nam kažeš, jer to govori veliki Dios, i mi ne obraćamo pažnju na zlobna govorkanja.'

Sveštenici su ćutali. Još i zlobna govorkanja? A neko je već pomenuo i glasine, zar ne? Svakako nešto ovde nije kako treba.

'Mnogo se puta u prošlosti dešavalo', reče sveštenica, kao na znak. 'Kada je kraljevina bila u opasnosti ili reka nije nadolazila, da se kralj zalagao kod bogova. Bio je *poslat* da se založi kod bogova.'

Tračak zadovoljstva u njenom glasu razjašnjavao je da je to bilo putovanje u jednom smeru.

Kumi je uzdrhtao od ushićenja i od straha. O, da. To su bila vremena. Neke zemlje nekada davno eksperimentisale su s idejom žrtvenog kralja. Nekoliko godina svetkovanja i vladanja, a onda sec - i otvara se put za novu vladu.

'U vremenu krize, možda bi bilo koji visoki državni činovnik mogao da posluži', nastavila je.

Dios je podigao pogled, a na licu mu se oslikavala agonija njegovih tetiva.

'*Shvatam*', reče. 'A ko bi onda bio visoki sveštenik?'

'Bogovi bi odabrali', reče Kumi.

'Ne sumnjam da bi', zlorado reče Dios. 'Jedino pomalo sumnjarn u mudrost njihovog izbora.'

'Mrtvi mogu da razgovaraju s bogovima na onom svetu', reče sveštenica.

'Ali svi su bogovi *ovde*' reče Dios boreći se protiv probadanja u nogama koje su insistirale na tome da bi u ovom trenutku trebalo da hodaju centralnim hodnikom na putu da nadgledaju Obred Donjeg neba. Telo mu je vapilo za okrepljenjem koje ga je čekalo preko reke. A jednom kada bude tamo, nikada više da se ne vrati... ali uvek je tako govorio.

'U odsustvu kralja visoki sveštenik obavlja njegove dužnosti. Nije li tako, Diose?' upita Kumi.

Bilo je tako. To je bilo zapisano. Nije se moglo preinačiti jednom kada je zapisano. Sam je to napisao. Odavno.

Dios je oborio glavu. Ovo je bilo gore od kanalizacije, ovo je bilo gore od ičega. Pa ipak, pa ipak... preći preko reke...

'Dobro, onda', reče. 'Imam jedan poslednji zahtev.'

'Da?' Kumijev glas sada je odzvanjao, to je već bio glas visokog sveštenika.

'Želim da budem sahranjen u...!' započe Dios i beše prekinut žamorom onih sveštenika koji su mogli da vide šta se dešava preko reke. Sve oči okretoše se prema udaljenoj, mastiljavoj obali.

Legije kraljeva Djelibebe marširale su ka njima.

Šepali su, ali su brzo prelazili teren. Bili su u vodovima, bataljonima. Više im nije bio potreban Gernov čekić.

'To je od balzama', reče kralj, dok su posmatrali kako pola tuceta predaka rukama izvaljuje ulazni kamen iz ležišta. 'Očvršćuje te.'

Neki od drevnijih malo su se zaneli pa su sami napadali piramide, uspevajući da pomere blokove koji su bili viši od njih samih. Kralj im nije zamerao. Kako je užasno bilo biti mrtav i znati da si mrtav, a biti zaključan u tami.

Nikada me neće ubaciti u tako nešto, zavetovao se.

Napokon su stigli, poput plime, do još jedne piramide. Bila je mala, oniska, mračna i napola zatrpana nabacanim peskom, a njeni blokovi jedva da su se i mogli zvati obrađenima; oni nisu bili ništa više od grubo izdeljanih kamenčina.

Bilo je očigledno da je bila izgrađena mnogo pre nego što je Kraljevstvo ušlo u štos s piramidama. Jedva da je bila nešto više od nabacane gomile.

Izdeljani po ulaznom kamenu, uglasto i duboko videli su se hijeroglifi Kraljevstva Ura: **KHUFT ME NAPRAVI. PRVI.**

Nekolicina predaka sjatila se oko nje.

'Majčice', reče kralj. 'Možda smo predaleko zabrazdili.'

'Prvi', prošapta Dil. 'Prvi u Kraljevstvu. Nikoga pre njega, sem nilskih konja i krokodila. Iz unutrašnjosti piramide posmatra nas sedamdeset vekova. Starije od bilo čega...'

'Da, da, u redu', reče Tepikimon. 'Ne treba preterivati. On je bio samo čovek, baš kao i svi mi.'

'A *Khuft gonič kamila ugleda dolinu...*' započe Dil.

'Kad sedam tisuća ljeta mine, želja da ugleda je ponovo javiće se u srcu njegovom', tupo reče Ašk-ur-men-tep.

'Pa čak i tako', reče kralj. 'Ona *izgleda* pomalo...'

'Mrtvi su jednaki', reče Ašk-ur-men-tep. 'Ti, mladi čoveče. Zovi ga da istupi.'

'Ko, ja', reče Gern. 'Ali on je Pr...'

'Jeste, prošli smo već kroz to', reče Tepikimon. 'Uradi to Svi već postaju nestrpljivi. Verovatno je i on.'

Gern zakoluta očima i podiže čekić. Upravo u času kada se spremao da ga obruši po pečatu, Dil je izleteo ispred nateravši Gerna da se pijano zaklati u očajničkom pokušaju da izbegne da svog gazdu tresne čekićem po glavi.

'Otvorena je!' reče Dil. 'Pogledajte! Pečat može da se pomeri u stranu!'

'Da ti to kazati ne želiš da on *napolju je već*?'

Tepikimon se nesigurno približio i uhvatio za vrata piramide. Pomerila su se s lakoćom. Onda je ispitao kamenje ispod njih. Koliko god daje bila napuštena i napola zatrpana, neko se potrudio da stazu koja je vodila do piramide održi čistom. A kamen je bio sasvim pohaban, kao da su mnoga stopala prošla preko njega.

Ovo po prirodi stvari nije bilo normalno stanje za jednu piramidu. Čitava poenta bila je u tome da jednom kada si unutra, onda si unutra.

Mumije su ispitivale izlizani ulaz i iznenađeno škripale jedna prema drugoj. Jedna od veoma drevnih koja se jedva držala u komadu, ispustila je zvuk kao sipac koji je konačno uspeo da prodre u trulo drvo.

'Šta reče?' upita Tepikimon.

Mumija Ašk-ur-men-tepa prevede: 'On reče da mu to jezovito izgleda.'

Pokojni kralj je klimnuo glavom. 'Idem unutra da pogledam. Vas dvojica živih, idete sa mnom.'

Dilovo lice splasnu.

'Ma hajde, čoveče', graknu Tepikimon, gurajući vrata. 'Gledaj, ja se ne plašim. Pokaži malo kičme. Kao i svi ostali.'

'Ali trebaće nam malo svetla', usprotivio se Dil.

Najbliže mumije oštro se zaklatiše unazad kada je Gern bojažljivo izvukao šibice iz džepa.

'Trebaće nam nešto da zapalimo', reče Dil. Mumije su se još više odmakle, mumlajući.

'Ovde ima baklji', začuo se Tepikimonov pomalo prigušeni glas. 'I drži ih podalje od mene, momče.'

Bila je to mala piramida, bez lavirinta, bez zamki, najobičniji kameni prolaz koji je vodio naviše. Kolebljivo, očekujući da ih svakoga časa zaskoče neizrecivi užasi, mumifikatori su pratili kralja do male, kvadratne komore koja je mirisala na pesak. Tavanica je bila crna od čađi.

Unutra nije bilo sarkofaga, nije bilo kovčega za mumiju, nije bilo užasa izrecivih ili neizrecivih. Središte prostorije zauzimao je izdignuti kameni blok, s ćebetom i jastukom na njemu. Ništa od ovoga nije izgledalo naročito staro. Bilo je to gotovo razočaravajuće.

Gern se izvijao kako bi osmotrio okolinu.

'Baš lepo', reče. 'Udobno.'

'Ne', reče Dil.

'Hej, gazda kralju, pogledaj ovde', reče Gern, trčkajući ka jednom zidu. 'Vidi. Neko je grebao po stvarima. Vidi, sve ove linijice svuda po zidu.'

'I po ovom zidu', reče kralj. 'I po podu. Neko je brojao. Svaka deseta crta je uzdužno povučena, vidite. Neko je brojao nešto. Mnogo nečega.' Odmakao se.

'Čega to?' upita Dil, izvirujući iza njega.

'Baš čudno', reče kralj. Nagnuo se napred. 'Jedva se razaznaje šta piše ispod.'

'Možeš li da pročitaš, kralju?' upita Gern pokazujući ono što bi Dil smatrao nepotrebnim entuzijazmom.

'Ne. To je jedan od prastarih dijalekata. Ne mogu da rastumačim ni jedan jedini hijeroglif, reče Tepikimon. 'Mislim da danas ne postoji niko živ ko bi ovo mogao da pročita.'

'Šteta', reče Gern.

'Baš tako', reče kralj i uzdahnu. Stajali su u gluvoj tišini.

'Zato bismo možda mogli da pitamo nekog od mrtvih?' predloži Gern.

'Ehr. Gerne', reče Dil, uzmičući.

Kralj pljesnu šegрта po leđima i ovaj polete napred.

'Mnogo si se dobro setio!', reče. 'Prosto ćemo otići i dovesti nekog od stvarno davnih predaka. Oh.' Splasnulo je. 'Ne vredi. Niko neće moći da ga razume...'

'Gerne!' reče Dil razrogačujući oči.

'Ne, to je u redu, kralju', reče Gern uživajući u novootkrivenoj slobodi razmišljanja, 'pošto, kako ispada, svako razume *nekoga*, i sve što treba da uradimo jeste da ih poređamo.'

'Gerne!'

Obojica ga pogledaše sa zaprepašćenjem.

'Da li ti je dobro gazda?' upita Gern. 'Skroz si prebledeo.'

'B-b...' zamucao je Dil ukočen od straha.

'Šta, gazda?'

'B-b... gledaj b...'

'Trebalo bi da malo prilegne', reče kralj. 'Znam ja tu sortu. Umetnički tip. Mnogo su napeti.'

Dil je duboko udahnuo.

'*Gledaj, bre, tu prokletu baklju, Gerne!*' viknu.

Oni pogledaše.

Bez neke naročite pompe, pretvarajući svoj crni pepeo u suhu slamu, baklja je gorela unatrag.

Staro Kraljevstvo se pružalo pred Tepikom i bilo je nestvarno.

Pogledao je Đubre Jedno koji je zabio svoju njušku u jedan izvor i proizvodio zvuke nalik poslednjoj kapi u čaši milkšejka.* (Znate. Ona što se ne može dohvatiti slamkom.) Đubre Jedno je izgledao dovoljno stvarno. Nema ničeg boljeg od kamile kada je reč o stvarnom izgledu. Ali je okolni krajolik imao nestalan karakter, kao da nije raščistio sam sa sobom da li da bude tu ili ne.

Izuzev Velike piramide. Ona je bila nasađena na nekoj neodređenoj udaljenosti, stvarna kao čioda koja prikiva leptira za dasku. Uspevalo joj je da izgleda izuzetno stvarno, kao da je usisavala svu stvarnost okolnog predela u sebe.

E pa, evo ga ovde. Gde god to ovde bilo.

Kako li se ubija piramida?

I šta bi se desilo kada bi mu to i uspelo?

Razrađivao je hipotezu da bi sve leglo na svoje mesto. U

baruštinu recikliranog vremena Starog Kraljevstva. Neko vreme je posmatrao bogove, pitajući se ko su sad pa oni kog đavola, i kako to sada zapravo izgleda nevažno. Nisu delovali ništa stvarnije od predela po kojem su hodili sledeći svoje nedokučive zamisli. Svet nije bio ništa više od sna. Tepik je osećao da ništa ne može da ga iznenadi. Da je sedam debelih krava prošlo

pored njega, ne bi se ni osvrnuo.

Ponovo je uzjahao Đubre Jedno i poterao ga, lagano šljapkajući, niz put. Polja sa obe strane puta izgledala su opustošeno.

Sunce je napokon zalazilo; bogovi večeri i noći nadjačavali su dnevne bogove, ali bila je to duga borba i, kada razmislite o svim stvarima koje su ga sada očekivale - da ga pojedu boginje, da ga prevezu lađom ispod sveta i tako dalje - izgledi su bili sasvim dobri da ga više nećete ni videti.

Nikoga nije bilo na vidiku kada je ujahao u dvorište ispred štale. Đubre Jedno se smireno odgegao do svoje pregrade i probirljivo je uzeo stručak sena. Razmišljao je o nekim zanimljivostima vezanim za bivarijantne distribucije.

Tepik gaje potapšao po boku, podižući još jedan oblačić i popeo se širokim stepenicama koje su vodile ka unutrašnjosti palate. I dalje nije bilo straže, nije bilo sluga. Ni žive duše.

Ušunjao se u svoju palatu, kao lopov usred dana i uputio se do Dilove radionice. Bila je prazna i izgledala je kao da je provalnik s naročitim ukusom ovde nedavno odradio posao. Prestona dvorana mirisala je na kuhinju, a sudeći po izgledu kuvari su otišli u žurbi.

Zlatna maska kraljeva Djelibebe, pomalo iskrivljena bila je bačena u ćošak. Podigao ju je i iz čiste radoznalosti zagrebao je jednim od svojih noževa. Zlato se ogulilo, otkrivajući srebrnastosivi odsjaj.

To je i naslućivao. Naprosto nije bilo dovoljno zlata u okolini. Maska je bila teška kao da je od olova zato što je, pa, i *bila* od olova. Pitao se da li je ikada bila sva od zlata i koji ju je predak rastopio i koliko je piramida time platio. Verovatno je bila simbol nečega. Možda čak i nije ništa simbolizovala. Samo je, eto, bila simbolična, sama po sebi.

Jedna od svetih mačaka krila se ispod prestola. Povila je uši i počela da frkće kada je Tepik pokušao da je pomiluje. Barem se to nije promenilo.

I dalje nije bilo ljudi. Otišao je do terase.

A tamo su bili ljudi, velika tiha masa zagledana preko reke u tmurnu svetlost koja je bledela. Dok je Tepik posmatrao, flotila čamaca i skela otiskivala

se s bliže obale.

Trebalo je da gradimo mostove, razmišljao je. Ali govorili smo da će to okovati reku.

Lagano se prebacio preko balustrade na utabanu zemlju i uputio ka svetini.

I pun nalet vere iznenada ga ošinu.

Ljudi Djelibebe možda jesu imali oprečne predstave o svojim bogovima, ali njihovo verovanje u svoje kraljeve bilo je nepokolebljivo hiljadama godina. Za Tepika to je bilo kao daje ušao u bačvu alkohola. Osećao je kako se liva u njega sve dok vrhovi prstiju nisu počeli da mu pucketaju, narastajući mu kroz telo sve dok mu nije natopilo mozak, donoseći mu ne svemoć, već *osećaj* svemoći, vrlo jak osećaj da iako zapravo nije znao sve, uskoro hoće, a da jednom već jeste.

Ovako mu je već bilo u Anku, kada ga je zakačila božanstvenost. Ali, bio je to samo treptaj. Sada je imao čvrstu snagu prave vere koja je stajala iza svega.

Pogledao je nadole prema šuštanju pod sobom i ugledao zelene izdanke kako niču iz peska oko njegovih stopala.

Sunce ti žarko, pomislio je. Ja sam *stvarno* bog.

Ovo je moglo da bude vrlo neprijatno.

Progurao se kroz masu ljudi sve dok nije dospeo do obale reke i tu zastao, u sve gušćem žbunu pšenice. Kada je gomila počela da shvata, oni najbliži popadaše na kolena, a krug ponizno povijajućih ljudi širio se od Tepika kao talasići. Ali ja nikada nisam želeo ovo! Samo sam hteo da ljudi žive srećnije, s kanalizacijom. Želeo sam da nešto preduzmem u vezi s oronulim gradskim četvrtima. Samo sam hteo da budu opušteni i da ih upitam kako im se sviđaju njihovi životi. Mislio sam da bi škole mogle da budu dobra zamisao, tako da ne moraju da padaju i klanjaju se nekome samo zato što ima zelena stopala.

I želeo sam da uradim nešto po pitanju arhitekture...

Dok je svetlost čilela s neba nalik čeliku koji se hladi, piramida je na neki

način bila čak i veća nego ranije. Ako biste morali da naćinite nešto što će davati sasvim jasan utisak mase, piramida je bila pravo rešenje. Oko nje je bila masa nejasnih prilika u sivoj svetlosti.

Tepik je šarao pogledom po popadaloj gomili sve dok nije ugledao nekoga u uniformi dvorske straže.

'Ti, čoveče, na noge', zapovedio je.

Čovek ga prestravljeno pogleda, ali se poslušno uspravi.

'Šta se ovde dešava?'

'O kralju, koji si gospodar...'

'Mislim da nemamo vremena', reče Tepik. 'Znam ko sam, a hoću da znam šta se dešava.'

'O kralju, videli smo mrtve kako hodaju! Sveštenici su otišla da razgovaraju s njima.'

'*Mrtvi* hodaju.'

'Da, o kralju.'

'Mi ovde govorimo o onima koji nisu živi, je l' tako?'

'Da, o kralju.'

'Oh. Pa, hvala ti. To je bilo veoma sažeto. Ne baš informativno, ali sažeto. Ima li nekih čamaca u blizini?'

'Sveštenici su uzeli sve, o kralju.'

Tepik je mogao da vidi da je ovo istina. Molovi oko palate obićno su bili naćičkani ćamcima, a sada su bili sasvim prazni. Dok je posmatrao vodu iz nje su izronila dva oka i dugaćka gubica kako bi ga podsetili da je preplivati Djel izvodljivo isto koliko i prikucati maglu za zid. Gledao je u svetinu. Svako ga je s išćekivanjem posma-trao, ubeđen da on zna šta treba uraditi.

Ponovo se okrenuo ka reci, ispružio ruke ispred sebe, spojio ih, a zatim ih lagano raširio.

Zaćuo se vlaćni isisavajući zvuk i vode Djela se raz-makoše pred njim. Iz gomile se ote uzdah, ali njihovo zaprepašćenje nije bilo ništa u poređenju s iznenađenjem desetak krokodila koji su se zatekli u pokušaju da plivaju na tri

metra vazduha.

Tepik je potrčao niz obalu i zagazio u duboki mulj izbegavajući repove koji su divlje mlatili prema njemu dok su reptili svom težinom padali na rečno dno.

Djel se nadvijao u vidu dva smeđa zida, tako da je trčao vlažnim i senovitim prolazom. Tu i tamo bilo je delova kostiju, starih štitova, komada kopalja, rebara čamaca. Skakao je i vijugao između otpadaka vekova.

Ispred njega veliki krokodil sanjivo se otisnuo sa zida vode, mahnito zakoprcao u vazduhu i pljusnuo u mulj. Tepik mu je svom snagom nagazio na gubicu i odskočio dalje.

Iza njega nekoliko brzih građana počelo je da se laća kamenja. Krokodili su bili neosporni gospodari reke još od praiskonskih vremena, ali ako je bilo moguće obaviti malo lova u periodu od nekoliko minuta, svakako je vredelo pokušati.

Zvuk rečnih čudovišta koja započinju svoje dugačko putovanje prema tašnerstvu prolomio se iza Tepika dok je on šljapkao uz suprotnu obalu.

Niz predaka protezao se kroz komoru, pa niz mračni hodnik i napolje po pesku. Šapati su se kretali duž njega u oba smera, u vidu suvog zvuka nalik vetru koji duva po starom papiru. Dil je ležao na pesku dok mu je Gern mahao krpom ispred lica, hladeći ga.

'Š'a to rade?' promrmlja.

'Čitaju natpis', reče Gern. 'Trebalo bi da vidiš, gazda! Onaj što čita, on je praktično...'

'Da, da, u redu', reče Dil pridižući se.

'Star je više od šest hiljada godina! A njegov unuk ga sluša i prenosi svom unuku, a ovaj svom un...'

'Da, da, u...'

' "A Khuft-se-takođe-obraTi-Prvom, Šta-bismo-mogli-da-ti-damo, Tebi-koji-

Narednik se opustio poput vazduha koji se ispusti iz balona.

'Idi i reci im, ma šta vas je zadržalo?' reče. S bližeg horizonta približavao se drugi stub prašine.

E, ovo je već bilo bolje. Ako sledi masakr, onda bi bio red da se lepo podeli na obe strane.

Grad mrtvih pružao se pred Tepikom. Posle Ank-Mor-porka koji je gotovo bio njegova suprotnost (u Anku je čak i postelja bila živa), bio je to možda najveći grad na Disku; njegove ulice bile su najotmenije, a njegova arhitektura naj veličanstvenija.

Kada je o broju stanovnika bila reč nekropola je nadmašivala druge gradove Starog Kraljevstva, ali njeni ljudi nisu previše izlazili i subotom uveče nije se imalo šta raditi.

Do sada.

Sada je vrvelo. Tepik je s vrha vetrom nagriženog obeliska posmatrao armije sivih i smeđih, a tu i tamo i pomalo zelenkastih koje su prolazile ispod njega. Kraljevi su bili demokratični. Pošto su piramide bile ispražnjene, njihovi odredi usmerili su svoju pažnju na niže grobove, a sada je nekropola zaista imala svoje trgovce, svoje plemstvo i svoje zanatlije. Mada u suštini, nije bilo nekog načina da se uoči razlika.

Svi su se, do poslednjeg leša, uputili prema Velikoj piramidi. Ona se kao potkožni čir nadvijala iznad nižih, starijih građevina. I svi su izgledali ljuti zbog nečega.

Tepik se meko spustio na široki ravni krov mastabe, otrčao do njegovog suprotnog kraja, preskočio procep do ukrasne sfinge - ne bez trenutka oklevanja, ali ova je izgledala dovoljno nepokretna - i odatle je bilo dovoljno samo zabaciti kotvu i već je bio na nižim spratovima stepe-naste piramide.

Duguljasta svetlost izmrcvarenog sunca probadala je nemi krajolik dok je

preskakao sa spomenika na spomenik, krećući se cik-cak iznad uskomešane armije.

Iza njega izdanci su se zakratko pojavili u drevnom kamenu, pomalo zapucketali, a onda se sasušili i svenuli.

Ovo je, govorila mu je krv dok mu je strujala telom, ono za šta si obučavan. Čak ni Meriset nije mogao da ti da lošu ocenu za ovo. Hitati po senkama iznad grada, trčeći kao mačka, pronalazeći rukohvate koji bi zbunili čak i daždevnjaka - i, na odredištu, žrtva.

Istina, bilo je to milijardu tona piramide, a do sada je najveći klijent inhumacije bio Patricio, 150-kilogramski despot Kvirma.

Monumentalna reljefna gravura koja je beležila dostignuća nekog kralja od pre četiri hiljade godina i koja bi bila još podesnija da vetrom nanošeni pesak nije odavno isprao njegovo ime, obezbedila je prikladne merdevine kojima je nedostajala samo stručno zabačena kotva na vrhu i ispruženi prsti na davno zaboravljenom monarhu da bi se u jednom lakom luku prebacio na krov grobnice.

Trčeći, pentrajući se i klateći, žurno zabadajući klinove u spomenike mrtvima, Tepik je išao dalje.

Čiode od logorskih vatri bile su načičkane duž linija protivničkih vojski. Ma koliko duboko i u pesmi opevano bilo neprijateljstvo između dveju carevina, obe su se pridržavale davnašnje tradicije da se ne ratuje po noći, tokom žetve i kada je kiša. Bilo je to dovoljno važno da bi se poštovalo sem u naročitim okolnostima. Ali, zvukovi čekića i mašica koji su odjekivali svodili su sve na najobičniju farsu.

U polutama čula se buka podmaklog drvodeljstva koje se odvijalo na obe strane.

Kaže se da su generali uvek spremni da ponovo vode poslednji rat.

Hiljade godina prošlo je od poslednjeg rata između Tsorta i Efebe, ali generali su imali dobro pamćenje i ovoga puta bili su spremni.

Sa obe strane fronta, narastali su drveni konji.

'Prestalo je', reče Ptaklasp IIb, skliznuvši niz gomilu kamenja.

'Bilo je i vreme', reče njegov otac. 'Pomozi mi da smotam tvog brata. Siguran si da ga to neće povrediti?'

'Pa, ako to uradimo kako treba on neće moći da se pomeri u Vremenu, što je za nas širina. Stoga ako mu ne prolazi vreme, ništa ga ne može povrediti.

Ptaklasp je razmišljao o davnim danima, kada se građenje piramida sastojalo prosto od slaganja jednog kamenog bloka na drugi i sve o čemu je trebalo da vodiš računa bilo je da ih stavljaš sve manje kako ideš ka vrhu. A sada je to podrazumevalo pakovanje jednog od tvojih sinova.

'Dobro', reče nesigurno. 'Pa da krenemo onda.' Penjao se uz krš i isturio glavu upravo kada se prethodnica mrtvih pojavila iza ugla najbliže piramide.

Prva pomisao bila mu je: e to je to, došli su da se žale.

Radio je najbolje što je mogao. Nije uvek bilo lako graditi u granicama budžeta. Možda nije svaka greda bila postavljena baš prema nacrtu, možda kvalitet malterisanja unutrašnjosti nije uvek bio najbolji, ali...

Ne mogu svi da se žale. Ne u ovom broju.

Ptaklasp IIb se uspenrao i stao pored njega. Donja vilica mu pade.

'Odakle svi naviru?' upita.

'Ti si stručnjak. Reci ti meni.'

'Da li su *mrtvi*?'

Ptaklasp je pažljivo proučavao neke od prilazećih prilika.

'Ako nisu, onda su strašno bolesni', reče.

'Hajde da brišemo!'

'Kuda? Uz piramidu?'

Velika piramida nadnosila se iznad njih, a njeno bilo ispunjavalo je vazduh. Ptaklasp se zagledao u nju.

'Šta će se desiti noćas?' upita.

'Šta?'

'Pa, hoće li da uradi, šta god da je radila, ponovo?'

Ilb gaje gledao. 'Nemam pojma.'

'Možeš li da saznaš?'

'Samo čekanjem. Nisam siguran ni šta *sada* radi.'

'Da li će nam se to dopasti?'

'Ne bih rekao, tata. Joj, kuku majko.'

'Šta je sad?'

'Pogledaj tamo.'

Hitajući u pravcu marširajućih mrtvaca, prateći Kumija kao što rep prati kometu, nailazili su sveštenici.

Unutar konja bilo vruće i mračno. Vladala je takođe i velika gužva.

Čekali su, znojeći se.

Mladi Autokju promuca: 'Šta se sada dešava, naredniče?'

Narednik pokuša da pomeri nogu. U ovakvoj atmosferi i sardina bi obolela od klaustrofobije.

'E pa, momče. Oni će nas pronaći, vidiš, i biće tako impresionirani da će nas odvući sve do njihovog grada, a onda kada padne mrak iskočićemo napolje i daćemo im po maču. Ili ćemo mač dati po njima. Jedno ili drugo. A onda ćemo opljačkati grad, spaliti zidine i posejati so po zemlji. Sećaš se, momče. Pokazao sam ti u petak.

'Oh.'

Vlaga je kapala sa svih čela. Nekolicina ljudi je pokušavala da napiše pismo kući, povlačeći pero po vosku koji je bio na pragu topljenja.

'A šta će se onda desiti, naredniče?'

'Čuj, momče, onda ćemo se vratiti kući kao heroji.'

'Oh.'

Stariji vojnici tupo su gledali u drvene zidove. Autokju se s nelagodnošću promeškalo i dalje zabrinut zbog nečega.

'Moja mama mi je rekla da se vratim sa štitom ili na njemu, naredniče', reče.

'Baš lepo, momče. To se zove odlučnost.'

'Dobro ćemo mi proći. Je l' da, naredniče?'

Narednik je bio zagledan u smrdljivu tamu.

Malo potom, neko počeo da svira harmoniku.

Ptaklasp je napola okrenuo glavu od prizora, a glas pokraj uвета reče mu: 'Ti si graditelj piramide, je l' tako?'

Druga prilika pridružila im se u njihovom skrovištu, prilika odevena u crno koja se kretala na način pored kojeg bi mačji hod zvučao kao orkestar od jednog čoveka.

Ptaklasp klimnu, nemoćan da išta izusti. Imao je dovoljno šokova za jedan dan.

'E pa, isključi je. Isključi je *odmah*.'

Ilb se nagnu bliže.

'Ko ste vi?' upita.

'Zovem se Tepik.'

'Šta, kao i kralj?'

'Da. Baš kao i kralj. A sada je isključite.'

'To je piramida! Ne može se isključiti piramida!' reče Ilb.

'E pa, onda, neka počne da plamti.'

'To smo pokušali sinoć.' Ilb je pokazao uništeni krovni kamen. 'Odmotaj Drugog-A, tata.'

Tepik je odmerio pljosnatog brata.

'Je l' to neka vrsta zidnog postera?' reče naposletku.

Ilb obori pogled. Tepik je primetio pokret i takođe pogledao naniže; do članaka je bio u zelenim izdancima.

'Izvinite', reče. 'Izgleda da ne mogu da se otresem ovoga.'

'To može da bude užasno', vatreno reče Ilb. 'Znam kako je, jedared su mi poiskakale bubuljice i nikako nisam mogao da ih se oslobodim.'

Tepik je čučnuo pored ispucalog kamena.

'Ova stvar', reče. 'Kakav joj je značaj? Mislim, obložena je metalom. Zašto?'

'Mora da postoji špicast vrh zbog plamena', reče Ilb.

'I to je sve? Ovo je zlato, je l' da?'

'Elektrani. Legura zlata i srebra. Pokrivni kamen mora da bude načinjen od elektruma.'

Tepik je zgulio foliju.

'Nije ceo od metala', blago primeti.

'Da. Pa', reče Ptaklasp. 'Otkrili smo da, e-e, da folija jednako dobro obavlja posao.'

'Zar niste mogli da upotrebite nešto jeftinije? Recimo čelik?'

Ptaklasp se podrugljivo nasmeši. Dan nije bio dobar i zdrav razum je bio samo u dalekoj uspomeni, ali određene činjenice znao je u prste.

'Ne bi trajalo više od godinu ili dve', reče. 'A šta ćemo s rosom i tako to. Izgubio bi se vrh. Ne bi izdržalo više od dvesta ili trista puta.'

Tepik je naslonio glavu na piramidu. Bila je hladna i brujala je. Učinilo mu se da ispod jednoličnog tona može da razazna zvuk koji se podizao.

Piramida se uzdizala nad njim. Ilb je mogao da mu kaže da je ovo bilo zato što su zidovi padali pod uglom od 56° , a efekat poznat pod imenom nagibljenje činio je da piramida izgleda i viša nego što je to zaista bila. Verovatno bi uz to upotrebio još i reči perspektiva i prividna visina.

Crni mermer bio je staklast i gladak. Zidari su dobro odradili posao. Procepi između svilenkastih ploča bili su široki taman toliko da se umetne nož. Ali dovoljno široki, u svakom slučaju.

'A da probamo jednom?' upita.

Kumi je rasejano grizao nokte.

'Vatra', reče. 'To bi trebalo da ih zaustavi. Vrlo su zapaljivi. Ili voda. Verovatno bi se rastvorili.'

'Neki od njih su uništavali *piramide*', reče visoki sveštenik Jufa, boga papirusa s glavom kobre.

'Ljudi se uvek vrate iz mrtvih tako nerasploženi', reče drugi sveštenik. Kumi je posmatrao nadolazeću armiju sa sve većim zaprepašćenjem.

'Gde je Dios?' upita.

Stari visoki sveštenik beše izguran do prvih redova gomile.

'Šta da im kažem?' zahtevao je Kumi.

Bilo bi pogrešno reći da se Dios osmehnuo. Nije to bila radnja za koju se često osećao pozvanim da je izvodi. Ali, usta mu se nabraše po ivicama, a oči mu se napola zaklopiše.

'Mogao bi da im kažeš', reče, 'da nova vremena zahtevaju nove ljude. Mogao bi da im kažeš da je vreme da se oslobodi put mlađim ljudima sa svežim idejama. Mogao bi da im kažeš da su staromodni. Sve bi to mogao da im kažeš.'

'Ubiće me!'

'Da li bi im toliko bilo stalo do večnog druženja s tobom, pitam se?'

'Ti si i dalje visoki sveštenik!'

'Zašto ne razgovaraš s njima?' reče Dios. 'Ne zaboravi da im kažeš da će kako znaju i umeju biti odvučeni u Vek kobre.' Predao je Kumiju štap. 'Ili kako god da se zove ovaj vek', dodade.

Kumi je osetio poglede okupljene braće i sestara. Pročistio je grlo, popravio odoru i okrenuo se da se suoči s mumijama.

One su nešto izgovarale, jednu reč, stalno i iznova. Nije tačno mogao da je razazna, ali izgleda da ih je to jako žestilo.

Podigao je štap, a izrezbarene drvene zmijske učiniše se neobično živim u jednoličnoj svetlosti.

Bogovi Diska - a ovde se misli na veliki saziv bogova koji zaista postoji na Danmanifestinu, njihovoj dvojnoj Valhali na neverovatno visokoj središnjoj planini sveta, gde provode vreme posmatrajući sićušne zavrzlane smrtnih ljudi i organizujući peticije protiv Ledenih Divova i njihovog pogubnog uticaja na opadanje cena nekretnina u nebeskim krajevima - bogovi Diska oduvek su se divili neverovatnoj ljudskoj sposobnosti da kažu upravo pogrešnu stvar u pogrešno vreme.

Oni pritom ne misle na tako lake greške kao što su: 'Savršeno je sigurno', ili 'Oni koji laju ne ujedaju', već na proste male rečenice koje se ubrizgavaju u neugodnim situacijama sa istim posledicama koje bi mogla da ostavi čelična šipka kad bi se ubacila u kotrljajuće ležajeve parne turbine od 660 megavata, pri 3000 obrtaja u minutu.

A obožavaoci ljudske sklonosti da stave nožne ekstremitete tamo gde bi trebalo da im bude jezik trebalo bi da kada se otvore koverta sudija budu jednoglasni u odluci da će Hut Kumijevo izvođenje u: 'Gubite se odavde, utvare pogane' biti najozbiljniji kandidat za najkretenski pozdrav svih vremena.

Prednji red predaka zastade, a oni iz pozadine malo ih poguraše napred.

Kralj Tepikimon XXVII, koji je od ostalih dvadeset šest Tepikimona jednoglasno bio proglašen za izaslanika, sam je nastavio da se gega i uhvatio je uzdrhtalog Kumija za ruke.

'Šta si rekao?' upita.

Kumi zakoluta očima. Usta mu se otvoriše i zatvoriše, ali glas mu je mudro odlučio da ne izađe.

Tepikimon nabi svoje zavijeno lice pravo u sveštenikov oštar nos.

'Sećam se ja tebe', zareza. 'Viđao sam te kako se smucaš po palati. Ako sam ikada video ružan šešir, onda je to tvoj. Sećam se da sam tako razmišljao.'

Ošinuo je ostale pogledom.

'Svi ste vi sveštenici, zar ne? Došli ste da se izvinite, možda? *Gde je Dios?*'

Pretci su se tiskali napred, gundajući. Kada ste mrtvi stotinama godina

nećete biti skloni da budete milosrdni prema onima koji su vas ubeđivali da ćete se divno provesti. Nastala je gužva u sredini mase kada je kralj Psam-nut-ka, koji je proveo pet hiljada godina bez mogućnosti da gleda u bilo šta osim unutrašnje poklopca počeo da primiruje svoje mlađe kolege.

Tepikimon je vratio pažnju na Kumija, koji nije otišao nigde.

'Utvare pogane, je l' tako beše?' upita.

'Ehr', reče Kumi.

'Spustite ga dole.' Dios lagano uze štap iz Kumijevih neopirućih prstiju i reče: 'Ja sam Dios, visoki sveštenik. Zašto ste ovde?'

To je bio savršeno smiren i razuman glas s prizvukom zabrinutog, ali neospornog autoriteta. Bio je to ton koji su faraoni Djelibebe slušali hiljadama godina, glas koji je regulisao dane, prepisivao obrede, isecao vreme u pažljivo proračunate odeljke, tumačio božanske postupke ljudima. Bio je to zvuk autoriteta koji je uzdrmao davnašnja sećanja među precima i naterao ih da izgledaju posramljeno i da prave krugove stopalima po pesku.

Jedan od mlađih faraona zatetura se napred.

'Đubre jedno', graknu. 'Ti si nas položio i zatvorio, jednog po jednog, a ti si nastavio dalje. Ljudi su mislili da se prenosi ime, ali to si uvek bio *ti*. Koliko si *star*, Diose?'

Nije bilo nikakvog zvuka. Niko se nije pomerio. Pove-tarac je pomalo uzdizao prašinu.

Dios uzdahnu.

'Nisam tako mislio', reče. 'Toliko je toga bilo da se uradi. Nikada nije bilo dovoljno sati u danu. Iskreno, nisam shvatao šta se dešava. Mislio sam da se osvežavam i ništa više. Ništa mi nije bilo sumnjivo. Primećivao sam prolazak obreda, ne vremena.'

'Potičeš iz dugovečne porodice, je l' da?' sarkastično 'primeti Tepikimon.

Dios ga je gledao, dok su mu se usne pomerale bez glasa. 'Porodica', reče napokon, a glas mu postade mnogo mekši od uobičajenog graktanja. 'Porodica. Da. Mora da sam nekada imao porodicu, zar ne? Ali, znate, ne mogu

da se setim. Pamćenje je prva stvar koja ode. Piramide kao da ga ne čuvaju, začudo.'

'Ovo je Dios, merač istorije?' upita Tepikimon.

'Ah.' Visoki sveštenik se nasmeši. 'Pamćenje dolazi iz glave. Ali ono je svuda oko mene. Svaki svitak i svaka knjiga.'

'To je istorija kraljevstva, čoveče!'

'Da. Moje pamćenje.'

Kralj se malo opustio. Sama preneraženost razmršavala je čvor besa.

'Koliko si star?' upita.

'Mislim... sedam hiljada godina. Ali ponekad mi se čini mnogo duže.'

'*Zaista* sedam hiljada godina?'

'Da', reče Dios.

'Kako iko to može da izdrži?' upita kralj.

Dios slegnu ramenima.

'Sedam hiljada godina je samo jedan dan za drugim', reče.

Polako, uz povremene bolne grčeve na licu kleknuo je na jedno koleno i ispružio štap koji je držao u drhtavim rakama.

'O kraljevi', reče. 'Oduvek sam postojao samo da bih služio.'

Nastala je duga, krajnje mučna tišina.

'Unišćemo piramide', reče Far-re-ptah istupajući napred.

'Unišćete kraljevinu', reče Dios. 'To ne mogu da dopustim.'

'*Ti ne možeš da dopustiš?*'

'Da. Šta bismo bili bez piramida?' upita Dios.

'Govoreći u ime mrtvih', reče Far-re-Ptah, 'bili bismo slobodni.'

'Ali kraljevina bi bila samo još jedna od malih zemalja', reče Dios i na svoj užas preci ugledaše suze u njegovim očima. 'Sve do čega držimo, bacićete u bujicu vremena. Neizvesnog. Bez rukovođenja. *Promenljivog.*'

'Onda ćemo moći da vidimo na čemu smo', reče Tepikimon. 'Skloni se, Diose.'

Dios podiže svoj štap. Zmija koja je bila obmotana oko njega zasikta na

kralja.

'Mirni budite', reče Dios.

Mračna munja zapucketa između predaka. Dios je sa zaprepašćenjem pogledao štap; nikada ranije to nije izveo. Ali sedam hiljada godina njegovi sveštenici verovali su da bi Diosov štap mogao da vlada kako ovim, tako i onim svetom.

U iznenadnoj tišini začuo se tanušni zveket, gore visoko, zvuk noža koji se zabija između dve mermerne ploče.

Piramida je pulsirala pod Tepikom, a mermer je bio klizav kao led. Njen nagib nije mu bio od pomoći kako je očekivao.

Stvar je u tome, reče sam sebi, da ne treba gledati gore ili dole, već pravo ispred sebe, u mermer, deleći neverovatnu visinu u prihvatljive komade. Isto kao i sa vremenom. Tako preživljavamo večnost - ubijamo je cepkajući je na sitne komade.

Bio je svestan povika pod sobom, i nakratko je bacio pogled preko ramena. Jedva da je bio prešao trećinu puta, ali mogao je da vidi gomilu sveta preko reke, sivu masu istačkanu bledunjavim mrljicama podignutih lica. Bliže njemu bila je izbledela armija mrtvih, koja je stajala nasuprot sive grupice sveštenika, s Diosom ispred njih. U toku je bila nekakva rasprava.

Sunce je bilo na horizontu. Posegnuo je naviše, otkrio sledeći procep, pronašao rukohvat...

Dios je opazio Ptaklasovu glavu kako viri preko ruševina i poslao je par sveštenika da ga dovedu. Ilb ih je pratio sa svojim pažljivo smotanim bratom pod miškom.

'Šta radi dečak?' zahtevao je Dios.

'O Diose, rekao je da će upaliti plamen na piramidi', reče Ptaklasp.

'Kako bi on to mogao da uradi?'

'O, gospodaru, rekao je da će je poklopiti pre zalaska sunca.'

'Da li je to moguće?' zahtevao je Dios okrenuvši se prema arhitekti. Ilb je oklevao.

'Moglo bi da bude', reče.

'I šta će se dogoditi? Da li ćemo se vratiti u spoljašnji svet?'

'Pa, to zavisi od toga da li se dimenzionalni efekat umirio i da li je u stabilnom stanju u svakoj fazi, ili se, nasuprot tome, piramida ponaša kao komad gume pod pritiskom...'

Glas mu je zamucnuo u tišinu pod žestinom Diosovog pogleda.

'Ne znam', priznade.

'Vratiti u spoljašnji svet', reče Dios. 'Nije to naš svet. Naš je svet Dolina. Naš je svet, svet reda. Ljudima je potreban red.'

Podigao je štap.

'To je moj sin!' povika Tepikimon. 'Da se nisi usudio da išta pokušaš! To je kralj!'

Redovi predaka se zaljuljaše, ali nisu bili sposobni da raskinu čin.

'Ehr, Diose', reče Kumi.

Dios se okrete uzdignutih obrva.

'Ti si progovorio?' upita.

'Ehr, ako to *jeste* kralj, ehr, ja - to jest, mi - mislimo da bi možda trebalo da ga pustiš da nastavi. Ehr, zar ne misliš da bi to bila stvarno dobra ideja?'

Diosov štap kucnu i sveštenici osetiše hladne okove sputanosti kako im zaleđuje udove.

'Dao sam svoj život kraljevini', reče visoki sveštenik. 'Davao sam ga stalno i iznova. Sve što ona jeste, ja sam stvorio. Ne mogu sada da je izdam.'

A onda je ugledao bogove.

Tepik se podigao još za metar, a onda se polako savio unatrag da bi izvukao nož iz mermera. Ipak, neće mu uspeti. Penjanje noževima bilo je za one kratke i nezgodne deonice i u svakom slučaju na njega se nije gledalo s odobravanjem pošto je ukazivalo da ste izabrali pogrešan put. Ono nije bilo za

nešto ovakvo, sem ako niste imali neograničen broj noževa.

Ponovo je bacio pogled preko ramena kada neobične, turobne senke zatreperiše po fasadi piramide.

Iz pravca zalaska sunca gde su bili zauzeti svojim večitim svađanjem bogovi su se vraćali.

Posrtali su i gegali se preko polja i predela pod trskom, grabeći ka piramidi. Iako su bili praktično bez mozga, shvatili su šta je ona bila. Možda su čak shvatili i šta Tepik pokušava da uradi. Po njihovim raznolikim životinjskim licima teško bi bilo biti siguran, ali izgledalo je kao da su veoma ljuti.

'Da li nameravaš da ih staviš pod kontrolu, Diose?' upita kralj. 'Da li ćeš im reći da bi svet trebalo da bude nepromenljiv?'

Dios je posmatrao stvorove koji su gurali jedan drugoga dok su gazili rekom. Bilo je tu suviše zuba, suviše isplaženih jezika. Njihovi komadići koji su bili ljudski sada su otpadali. Bog pravde s glavom lava - Put, Dios se prisetio imena -koristio je svoje terazije kao mlatilo da bi tukao jednog od rečnih bogova. Šefet, bog metalaca s psećom glavom, režao je i nasumično napadao svoje kolege čekićem; takav je bio Šefet, razmišljao je Dios, bog kojeg je on stvorio da bi bio primer ljudima posvećenim umetnosti žice, filigrana i sitnih ukrasa.

Pa ipak, funkcionisalo je. Uzeo je pustinjsku gomilu krša i naučio ih svemu čega je mogao da se seti u vezi s umetnošću civilizacije i tajnama piramida. Onda su mu trebali bogovi.

Nevolja s bogovima jeste da pošto dovoljno ljudi počne da veruje u njih, oni počnu da postoje. A ono što počne da postoji nije ono što je u početku bilo smišljeno.

Šefet, Šefet, razmišljao je Dios. Tvorac prstenja, tkač metala. Sada je izašao iz naših glava i gledaj kako su mu nokti prerasli u kandže...

Ovo *nije* ono kako sam ga zamišljao.

'Stoj', zapovedi. 'Naređujem da stanete! Slušaćete šta vam zapovedam. Ja sam vas stvorio!'

Takođe im je nedostajala zahvalnost.

Kralj Tepikimon je osetio kako moć oko njega slabi dok je Dios svu svoju pažnju usmeravao nebeskim problemima. Ugledao je sićušan oblik na pola puta uz piramidu, video ga kako se koleba.

Ostatak predaka takođe ga je ugledao i svi do jednog leša znali su šta treba uraditi. Dios je mogao da čeka.

Ovde je porodica bila u pitanju.

Tepik je začuo kliktaj rukohvata pod svojim stopalom, malo je skliznuo i ostao da visi držeći se jednom rukom. Imao je drugi nož iznad sebe, ali... ne, neće vredeti. Nije mogao da ga dohvati. Iz praktičnih razloga ruke je osećao kao kratke patrljke mokrog konopca. E sad, ako bi raširio i ruke i noge dok bi klizio, mogao bi dovoljno da se uspori...

Pogledao je naniže i ugledao penjače kako mu se približavaju, u vidu plime koja se valjala *naviše*.

Preci su se podizali duž piramide tiho, kao utvare, svaki novi red podizao se na ramena generacije ispod, dok su se mlađi pentrali po njima. Koščate ruke uhvatile su Tepika dok se talas penjača razlivaao oko njega i on je odjednom bio napola guran, napola povlačen uz klizavi zid. Glasovi nalik škripi sarkofaga ispunjavali su mu uši kuknjavom ohrabrenja.

'Dobar si ti, dečko', zakrklja raspadajuća mumija, dok ga je živahno izbacivala na svoje rame. 'Podsećaš me na mene dok sam bio živ. Hvataj, sinko.'

'Uhvatio', reče leš iznad, povlačeći Tepika s lakoćom jednom ispruženom rukom. 'To je pravi porodični duh, momče. Sve najbolje ti želi tvoj čukun-čukun-čukun-čukun-štric, mada ne verujem da me se sećaš. Evo ga, ide.'

Drugi preci penjali su se pored Tepika dok se on podizao od ruke do ruke. Prastari prsti stiskom poput čelika držali su ga i izvlačili naviše.

Piramida je postajala sve uža.

Dole ispod, Ptaklasp je zamišljeno posmatrao.

'Kakva radna snaga', reče. 'Hoću da kažem, oni na dnu izdržavaju čitavu težinu!'

'Tata', reče Ilb. 'Mislim da će biti najbolje da brišemo. Ovi bogovi se približavaju.'

'Šta misliš, da li bismo mogli da ih zaposlimo?' upita Ptaklasp ne obraćajući pažnju na njega. 'Mrtvi su, verovatno neće zahtevati visoke nadnice i...'

'Tata!'

'... to će mu doći kao samoizgradnja...'

'Rekao si da više nema piramida, tata. Nikad više, rekao si. Hajde sad!'

Tepik se uspenrao na vrh piramide, dok su ga pridržavala poslednja dva pretka. Jedan od njih bio je njegov otac.

'Mislim da nisi upoznao svoju prabaku', reče pokazujući prema niskoj zavijenoj prilici, koja lagano klimnu glavom Tepiku. Otvorio je usta.

'Nemamo sada vremena', reče ona. 'Dobro se držiš.'

Letimično je pogledao prema suncu koje je kao stari profesionalac izabralo upravo taj trenutak da zapadne iza horizonta. Bogovi su prešli reku i sada su se gegali između građevina nekropole, a njihovo napredovanje usporavalo je jedino međusobno koškanje i guranje. Nekolicina ih je bila okupljena oko mesta gde je bio Dios.

Preci se izgubiše, klizeći nadole niz piramidu onako brzo kako su se i popeli, ostavljajući Tepika samog na jednom kvadratnom metru kamena.

Nekoliko zvezda zatreperi.

Ispod sebe primetio je bela obličja svojih predaka dok su hitali nekim svojim poslom, hramljući neverovatnom brzinom prema širokoj traci reke.

Bogovi su izgubili svoje interesovanje za Diosa, tog čudnog čovečuljka sa

štapom i kreštavim glasom. Najbliži bog, onaj s krokodilskom glavom, stupio je na trg ispred piramide, zaškiljio prema Tepiku i posegnuo za njim. Tepik je stao da se pretresa tražeći nož i pitajući se koja bi vrsta bila pogodna za bogove...

A, duž Djela, piramide počеше da plamte, sagorevajući svoje skromne zalihe nakupljenog vremena.

Sveštenici i preci se razbežaše kad je zemlja počela da se trese. Čak su i bogovi izgledali zbunjeno.

Ilb zgrabi oca pod ruku i povuče ga.

'Hajde!' dreknu mu u uvo. 'Ne smemo da budemo ovde kada bude prasnula! Inače ćemo te stavljati na spavanje na vešalici!'

Oko njih nekoliko drugih piramida izbacilo je svoje plamičke koji su bili tanušni i duguljasti i jedva vidljivi u sutonu.

'Tata! Rekao sam da moramo da pođemo!'

Ptaklasp koji je bio vučen po kamenom pločniku i dalje je bio zagledan u glomazni obris Velike piramide.

'Neko je i dalje tamo, pogledaj', reče i pokaza na usamljenu priliku koja je stajala na trgu.

Ilb se zagleda u tamu.

'To je samo Dios, visoki sveštenik', reče. 'Pretpostavljam da nešto smeru, najbolje je ne petljati se u poslove sveštenika, a sada *hajde da već jednom krenemo.*'

Bog s krokodilskom glavom okretao je svoju njušku tamo-amo pokušavajući da se bez prednosti binokularnog vida fokusira na Tepika. Ovako blizu, njegovo telo bilo je pomalo providno, kao da je neko iscrtao sve linije i da mu je sve to dosadilo kada je došlo vreme za bojenje. Nagazio je na malu grobnicu koja se pretvori u prah.

Ruka nalik grozdu kanua s kandžama lebdela je iznad Tepika. Piramida je

podrhtavala, a kamen pod njegovim stopalima bio je topao, ali se odlučno uzdržavao od i najmanjeg znaka da ima želju da plane. Ruka poče da se spušta. Tepik pade na koleno i iz očajanja podiže nož iznad glave, držeći ga s obe ruke.

Svetlost blesnu za tren s vrha sečiva i *onda* Velika piramida poče da plamti.

Uradila je to u potpunoj tišini, izbacujući zaslepljujuću spiralu plamena koja je čitavu kraljevinu pretvorila u mrežu crnih senki i bele svetlosti; plamen koji je mogao da bilo kog posmatrača pretvori ne samo u stub soli već u čitavu kolekciju začina po sopstvenom izboru. Eksplodirala je kao raspršeni maslačak, tiha kao zvezdana svetlost, žežuća kao supernova.

Tek pošto je na nekoliko sekundi okupala nekropolu nemogućim bleštavilom naišao je zvuk, a to je bio zvuk koji vijuga kroz kosti, ubaštrava se u svaku ćeliju tela i pokušava s određenom dozom uspeha da ih izvrne naopako. Bio je preglasan da bi se mogao nazvati bučnim. Postoji zvuk koji je suviše glasan da bi se mogao čuti, a ovo je bio takav zvuk.

Naposletku umilostivio se da se spusti iz kosmičkih razmera i da postane, jednostavno, najglasnija buka koju je iko ikada začuo.

Buka prestade, ispunjavajući vazduh mračnim metalnim zveketom iznenadne tišine. Svetla se pogasiše, bojeći noć plavim i purpurnim mrljama. To nisu bile tišina i tama završetka, već predaha, kao trenutak ravnoteže kada bačena lopta izgubi brzinu ali tek treba da privuče pažnju gravitacije i, u jednom kratkom trenu, misli da je najgore prošlo.

Ovog puta bilo je to najavljeno oštrim zviždukom iz vedra neba i komešanjem vazduha koji se pretvorio u odsjaj, pretvorio u plamen, pretvorio u buktinju koja je cvrčala naniže prema piramidi, zarivajući se u masu crnog mermera. Prsti munja širili su se i pucketajući uzemljivali na manjim grobnicama oko nje, tako da su bele vatrene zmije plamtele od piramide do piramide širom nekropole, a vazduh je bio ispunjen mirisom spaljenog kamena. U središtu ove vatrene oluje izgledalo je da se Velika piramida podigla za nekoliko pedalja na talasu usijanosti i okrenula za devedeset stepeni. Ovo je gotovo sasvim sigurno bila naročita vrsta optičke varke koja se dešava *čak i kada je niko zapravo ne posmatra*.

A onda, s varljivom sporošću i osetnom nadmenošću, ona je eksplodirala.

To je praktično suviše slaba reč. Ono što je uradila bilo je sledeće: nezgrapno se raspala na komade veličine zgrada koji su lagano odleteli svaki na svoju stranu, ravnodušno plutajući preko nekropole. Neki od njih udarili su u druge piramide, teško ih oštećujući na lenji, nesvesni način, a zatim nastavili dalje u tišini sve dok se nisu zarili u omanju planinu krša.

Tek je onda nastao prasak. Trajao je prilično dugo.

Siva prašina valjala se nad kraljevinom.

Ptaklasp se nekako uspravio i počeo da napipava ispred sebe, oprezno, sve dok nije naleteo na nekoga. Stresao se kada je pomislio kakve je sve vrste

ljudi viđao da hodaju naokolo u poslednje vreme, ali nije bilo lako ni razmišljati pošto ga je nešto izgleda nedavno udarilo u glavu.

'Jesi li to ti, momče?'pokuša.

'Jesi li to ti, tata?'

'Jesam', reče Ptaklasp.

'Ja sam, tata.'

'*Drago* mi je da si to ti, sine.'

'Vidiš li ti išta?'

'Ne. Sve mi je u dimu i magli.'

'Hvala bogovima da je tako, mislio sam da sam to ja u pitanju.'

'Pa jesi ti, zar ne? Sam si rekao.'

'Da, tata.' 'Da li ti je brat dobro?'

'Stavio sam ga na sigurno, u džep, tata.'

'Dobro. Samo da mu se ništa ne desi.'

Nabadali su napred, preko gomila kamenja koje su jedva mogli da vide.

'Nešto je eksplodiralo, tata', polako reče Ilb. 'Mislim da je to bila piramida.'

Ptaklasp se počeošao po vrhu glave, gde je dve tone letećeg kamena za dlaku izbeglo da ga zakuca u jednu od njegovih piramida. 'Biće da je zbog onog bajatog cementa što smo ga kupili od Merka Efebejca, pretpostavljam.'

'Mislim da je u pitanju nešto malo gore od nepouzdanog materijala, tata', reče lib. 'U stvari, mislim da je nešto mnogo gore.'

'Izgledao je malko, kakoseonokaže, s malko više peska...'

'Mislim da bi trebalo da sedneš na nešto, tata', reče Ilb koliko je mogao ljubaznije. 'Evo ti Drugog-A. Čuvaj ga.'

Nastavio je sam, uspentravši se na kamenu ploču izrađenu od nečega što je možda bilo crni mermer. Ono što mu je trebalo, zaključio je, bio je sveštenik. Za nešto bi mogli da budu od koristi, a ovo je izgledalo kao vreme kada bi čoveku upravo on bio potreban. Radi utehe, ili možda, nejasno je osetio, da bi ga udario kamenom po glavi.

Ono što je pronašao umesto toga bio je neko ko je klečao i kašljao. Ilb mu

je pomogao - bio je to definitivno on, za tren se uplašio da bi moglo da bude ono - i postavio ga da sedne na neku hrpu, da, gotovo sigurno mermera.

'Da li si ti sveštenik?' upita, čeprkajući po ruševini.

'Ja sam Dil. Glavni mumifikator', promumla prilika.

'Ptaklasp Ilb, parakosmički arhi...' započe Ilb, a onda naslućujući da arhitekta neko vreme neće biti popularne u

kraju, brzo se ispravi. 'Ja sam inženjer', reče. 'Da li se dobro osećaš?'

'Ne znam. Šta se dogodilo?'

'Mislim da je piramida eksplodirala', pretpostavi Ilb.

'Dali smo mrtvi?'

'Ne bih rekao. Na kraju krajeva, govoriš i hodaš.' Dil se stresao. 'Ništa to ne znači, veruj mi na reč. Šta je to inženjer?'

'Ah, graditelj akvadukta', hitro reče Ilb. 'To je ono što tek dolazi, znaš.'

Dil ustade pomalo nesigurno.

'Moram', reče, 'nešto da popijem. Hajde da nađemo reku.'

Prvo su pronašli Tepika.

Držao se za mali, odlomljeni komad piramide koji je načinio krater srednje veličine na mestu gde je pao.

'Poznajem ga', reče Ilb. 'To je momak koji je bio na vrhu piramide. To je nemoguće, kako je mogao *ono* da preživi?'

'A zašto žito klija svuda oko njega?' pitao se Dil.

'Mislim, možda postoji neka pojava kada si u središtu plamena piramide, ili tako nešto', reče Ilb naglas razmišljajući. 'Neka vrsta mirnog područja, ili nešto, kao u srcu tornada...' Mahinalno se mašio za svoju voštanu tablicu, a onda se zaustavio. Čoveku nikada nije bilo dato da razume stvari s kojima dolazi u dodir. 'Da li je mrtav?' upita.

'Nemoj da gledaš u mene', reče Dil ustuknuvši. Kroz glavu su mu prolazila alternativna zanimanja koja su mu se sada otvarala. Tapetarstvo je delovalo prihvatljivo. Ako ništa, barem stolice ne ustaju i kreću za vama jednom kada ih napunite.

Ilb se sagnuo iznad tela.

'Vidi šta mu je u ruci', reče nežno mu sklanjajući prste, 'To je komadić istopljenog metala. Šta li će mu to?'

... Tepik je sanjao.

Video je sedam debelih krava i sedam mršavih krava, a jedna od njih je vozila bicikl.

Video je neke kamile kako pevaju, a pesma je ispravljala nabore u realnosti.

Video je prst kako piše po zidu piramide: *Izaći je lako. Ponovo se vratiti zahteva (nast. na sledećem zidu)...*

Obišao je oko piramide, gde je prst nastavljao: *'napor volje, zato što je to mnogo teže. Hvala.*

Tepik je razmislio o ovome i sinulo mu je da je ostalajoš jedna stvar, koju nije uradio. Nikada ranije nije znao kako, ali sada je mogao da vidi da su u pitanju samo brojevi, složeni na poseban način. Sve što je bilo magično bio je način opisivanja sveta rečima koje on ne bi mogao da ignoriše.

Zastenjao je od napora.

Na tren se osetila neka brzina.

Dil i Ilb se osvrnuše oko sebe kada su dugački zraci svetlosti zaiskrili kroz izmaglicu i prašinu, pretvarajući predeo u staro zlato.

I sunce granu.

Narednik je oprezno otvorio vratanca na stomaku konja. Kada se očekivani pljusak kopalja nije dogodio, naredio je Autokjuu da izbací merdevine od konopca, spustio se niz njih i zagledao po prohladnoj, jutarnjoj pustinji.

Novi regrut je sišao za njim i stao, prebacujući se sjedne sandale na drugu po pesku koji se sada gotovo smrzavao, a koji će se pržiti do ručka.

'Eno', reče narednik pokazujući prstom, 'vidiš li tsorćanske linije, momče?'

'Meni to izgleda kao red drvenih konja, narednice', reče Autokju. 'Onaj na kraju ima i noge za ljuljanje.'

'Biće da su tu starešine. Hah. Ti Tsorćani sigurno misle da smo tupavi.' Narednik je zatrupkao nogama po zemlji ne bi li im povratio malo života, udahnuo nekoliko puta svež vazduh i vratio se do merdevina.

'Hajde, momče', reče.

'Zašto moramo da se vraćamo tamo gore?'

Narednik je zastao, s jednom nogom koju je već stavio na prečagu merdevina.

'Uključi malo kefalo, dečko. Oni neće doći da pokupe naše konje ako nas vide da se smucamo napolju, zar ne? Ima logike.'

'Sigurni ste da će da dođu?' upita Autokju. Narednik ga namršteno pogleda.

'Vidi, vojniče', reče, 'svako ko je tako magareće glup da misli da ćemo da odvučemo gomilu konja prepunih vojnika natrag u naš grad, sigurno je dovoljno blesav da odvuče *naše u svoj grad*. QED.'

'QED, naredniče?'

'To znači: pentraj se uz proklete merdevine, momče.'

Autokju pozdravi salutiravši. 'Tražim dozvolu da prethodno budem izvinjen, naredniče?'

'Kako izvinjen?'

'*Izvinjen*, naredniče', reče Autokju s tračkom očaja u glasu. 'Mislim, malo je gužva u konju, naredniče, ako shvatate šta hoću da kažem.'

'Moraćeš malo da naučiš kako se čeliči volja ako hoćeš da ostaneš u konjskoj pešadiji, dečače. Da li si toga svestan?'

'Da, naredniče', snuždeno reče Autokju.

'Za minut da si se vratio.'

'Hvala, naredniče.'

Kada su se vratanca zatvorila iznad njega, Autokju se uputio do jedne od masivnih nogu konja i stavio je u funkciju za koju nije bila prvobitno namenjena.

I tako, dok je zurio negde ispred sebe, izgubljen u tom gotovo Zen razmišljanju koje se javlja u ovakvim trenutcima, začulo se tiho *plop* u vazduhu i čitava rečna dolina otvorila se pred njim.

Nije to nešto što bi trebalo da se dogodi mladiću koji je zanesen u mislima. Naročito ne kada mora sam da pere svoju uniformu.

Povetarac s mora duvao je u pravcu kraljevine, naslućujući, ne, sasvim sigurno naturajući osećaj soli, školjki i suncem okupanih talasa. Nekoliko prilično zbunjenih morskih ptica kružilo je iznad nekropole, gde je vetar strujao između razbacane kamene građe, prekrivajući peskom spomenike drevnim kraljevima. Ptice su više toga rekly jednostavnim pokretima svojih creva nego što je to Ozimandijas ikada uspeo da iskaže rečima.

Vetar je bio hladnjikav mada ne i neprijatan. Ljudi koji su bili napolju i popravljali štetu koju su počinili bogovi, osetiše potrebu da okrenu lica ka njemu, kao što se ribe u ribnjaku okreću prema mlazu čiste, sveže vode.

Niko nije radio u nekropoli. Većina piramida je raznela svoje vrhove i sada su stajale, lagano se dimeći kao nedavno ugašeni vulkani. Tu i tamo ploče od crnog mermera bile su rasute po okolini. Jedna od njih umalo nije odrubila glavu divnoj statui Heta, bog s glavom lešinara.

Preci su iščezli. Niko nije bio previše rad da krene u potragu za njima.

Oko podneva brod je došao uz Djel pod punim jedrima. Bio je to brod koji bi mogao da zavara. Izgledao je tromo poput debelog i nezaštićenog nilskog konja i samo nakon pažljivog posmatranja moglo bi se zaključiti da je on takođe brzo odmicao. Bacio je sidro ispred palate. Malo zatim spustio je čamac.

Tepik je sedeo na prestolu i posmatrao kako se život kraljevine ponovo uspostavlja, kao što slomljeno ogledalo koje se ponovo zalepi odbija istu onu svetlost na nove, neočekivane načine.

Niko nije bio sasvim siguran po kom osnovu je on bio na prestolu, ali

nikom drugom nije bilo stalo da ga zauzme i predstavljalo je olakšanje slušati zapovesti koje se izdaju jasnim, sigurnim glasom. Neverovatno je šta će sve ljudi učiniti samo ako se upotrebi jasan i siguran glas, a kraljevina je bila vrlo dobro navikla na jasan i siguran glas.

Pored toga, izdavanje naređenja sprečavalo ga je da misli o stvarima. Kao, na primer, šta će se desiti potom. Ali barem su se bogovi ponovo vratili u nepostojanje, što je znatno olakšavalo veru u njih, a trava kao da više nije rasla pod njegovim nogama.

Možda mogu ponovo da sastavim kraljevinu, pomislio je. Ali, šta da radim onda s njom? Kada bismo samo mogli da pronađemo Diosa. On je uvek znao šta treba raditi. To mu je bila glavna odlika.

Stražar se progurao kroz masu sveštenika i plemića koja je milela.

'Oprostite, vaše sire', reče. 'Tu je neki trgovac koji želi da vas vidi. Kaže da je hitno.'

'Ne sada, čoveče. Za sat vremena dolaze mi predstavnici Isorcanske i efepske vojske, a ima i mnogo toga što prethodno treba uraditi. Ne mogu da se viđam s nekim pro-davcima koji su se, eto, zadesili u prolazu. Uzgred, šta to on prodaje?'

'Tepihe, vaše sire.'

' *Tepihe?*'

Bio je to Čider i smešio se kao kriška lubenice. Pratilo ga je nekoliko članova posade. Išao je kroz dvoranu razgledajući freske i zastore. Pošto je to bio Čider, verovatno ih je procenjivao. Dok je došao do prestola već je podvlačio dvostruku liniju za konačni zbir.

'Lepo mestašce', reče obuhvatajući hiljade godina arhitektonske akumulacije u nekoliko prostih slogova. 'Nikad nećeš pogoditi šta mi se desilo. Plovimo mi tako duž obale, kad eto ti odjednom ove reke. U jednom trenu stene, u sledećem reka. Otkaćena stvar, pomislih. Kladam se da je stari dobri Tepik tamo negde.'

'Gde je Ptrejsi?'

'Znam da si zanovetao zbog nedostatka udobnosti iz starog doma, pa sam ti doneo ovaj tepih.'

'*Rekoh*, gde je Ptrejsi?'

Gužva se razišla, ostavljajući iskeženog Alfonza da pre-seče kanape oko tepiha i da ga rastrese.

Brzo se odmotao po podu u kovitlacu prašine, moljaca i napokon Ptrejsi, koja je nastavila da se kotrlja sve dok nije glavom udarila u Tepikovu čizmu.

Pomogao joj je da ustane i pokušao da joj očisti trunje iz kose dok se ona klatila napred i nazad. Nije obratila pažnju na njega i okrenula se prema Čideru, crvena od besa i nedostatka daha.

'Mogla sam da umrem unutra!' povika. 'Mnogo toga i jeste, reklo bi se po smradu! A tek *vručina*!

'Rekla si da je to upalilo kraljici kakosezvaše, Trt-Mrt-Milojka ili već kako god', reče Čider. 'Kod mene bi i ogrlica ili tako nešto bilo dovoljno.'

'Kladim se da je *ona* bila u pristojnom tepihu', odbrusi Ptrejsi. 'A ne u nečemu što je bilo smotano prokletih šest meseci.'

'Sreća tvoja da smo uopšte imali i takav', blago reče Čider. 'To je bila tvoja ideja.'

'Hah', reče Ptrejsi. Okrenula se Tepiku. 'Zdravo', reče. 'Ovo je trebalo da bude originalno iznenađenje.'

'Upalilo je', vatreno reče Tepik. 'Itekako je upalilo.'

Čider je ležao na divanu na verandi palate, gde su se tri sluškinje smenjivale u otkidanju zrna grožđa. Krčag piva je stajao hladeći se u senci. Zadovoljno se smešio.

Na obližnjem ćebetu Alfonz je ležao na stomaku, osećajući se krajnje nelagodno. Zapovednica žena je otkrila da, kao dodatak tetovažama na podlakticama, njegova leđa sadrže pravu pravcijatu ilustrovanu istoriju

egzotičnih zahvata i dovela je devojke na dodatnu obuku. On bi se povremeno namrštió kada bi ona zabila svoj prut u mesta od naročítog značaja i čvrsto je nabio prste u svoje velike, izreckane uši kako ne bi čuo kikotanja.

Na drugom kraju verande, u privatnosti koju su dobili neizrečnim dogovorom, Tepik je sedeo s Ptrejsi. Stvari se nisu dobro odvijale.

'Sve se izmenilo', reče. 'Neću biti kralj.' 'Ti *jesi* kralj', reče ona. 'Ne možeš da menjaš stvari.' 'Mogu. Mogu da abdiciram. To je bar prosto. Ako nisam zaista kralj, onda mogu da idem gde mi je volja. *Ako jesam* kralj, onda je kraljeva poslednja i mogu da abdiciram. Ako možemo da ukazima menjamo polove, onda sigurno možemo da menjamo i položaj. Mogu da pronađu nekog rodaka koji će obavljati posao. Mora da ih imaju na desetine.'

'*Posao?* Uostalom, rekao si da postoji samo tvoja strina.'

Tepik se namršti. Strina Klep-pat-re nije bila, kad malo bolje razmisli, ona vrsta monarha koja bi kraljevini dobro došla za novi početak. Ona je imala brojne krute stavove po mnogim pitanjima, ali većina ih je uključivala rešenja u smislu dranja kože na živo ljudima koje nije volela. Ovo je podrazumevalo većinu ljudi mlađih od trideset pet godina, za početak.

'E pa, onda neko drugi', reče on. 'Ne bi trebalo da bude teško, mi smo oduvek imali više plemstva nego što nam je bilo potrebno. Samo treba da nađemo nekoga ko sanja krave.'

'Oh, onaj san sa debelim i mršavim kravama?' upita Ptrejsi.

'Da. To mu dođe porodično.'

'Prava gnjavaža, toliko znam. Jedna od njih se uvek smeje i svira svrdlasti rog.'

'Meni liči na trombon', reče Tepik.

'To je ceremonijalni svrdlasti rog, ako pogledaš malo bolje', reče ona.

'Pa, pretpostavljam da ga svako vidi nešto drugačije. Mislim da nije ni važno.' Uzdahnuo je i stao da posmatra kako nakrcavaju *Bezimenog*. Činilo se da imaju nešto više perjanih madraca nego što je očekivao, a neki ljudi zbunjeno su silazili mostićem noseći kutije s alatom i gomile cevi.

'Mislim da to neće biti lako', reče Ptrejsi. 'Ne možeš prosto da kažeš: "Svi vi koji sanjate krave, molim da istupite". Odao bi štos.'

'Ne mogu samo da visim čekajući da to neko slučajno spomene, zar ne? Budi razumna', odbrusi joj. 'Koliko ljudi će tek tako reći, hej, što sam sinoć sanjao neki smešan san s kravama? Izuzev tebe, hoću da kažem.'

Zagledaše se jedno u drago.

'I znači, ona mi je sestra?' upita Tepik. Sveštenici zaklimaše glavama. Kumiju je bilo prepušteno da to pretoči u reči. Upravo je proveo deset minuta prebirajući po dosijeima zajedno sa zapovednicom žena.

'Njena majka bila je, e-e, omiljena vašem ocu', reče. 'Veoma se zanimao za njeno vaspitavanje, kao što znate, i, e e, moglo bi se reći... da. Mogla bi da bude i vaša tetka, naravno. Konkubine nisu nikad bile najbolje u vođenju papira. Ali, najverovatnije vam je sestra.'

Pogledala ga je očima punim suza.

'To ništa ne menja, zar ne?' prošaputala je.

Tepik je gledao u svoja stopala.

'Da', reče. 'Mislim da zapravo menja.' Podigao je pogled prema njoj. 'Ali, ti možeš da budeš kraljica', dodade. Sevnuo je pogledom prema sveštenicima. 'Zar ne može?' odlučno primeti.

Visoki sveštenici se zgledaše. Onda pogledaše Ptrejsi koja je stajala sama dok su joj se ramena tresla. Mala, vaspitavana u palati, naviknuta da prima naređenja... Pogledaše u Kumija.

'Ona bi bila idealna', reče. Začulo se mumlanje najednom samouverenog odobravanja.

'Eto ti onda', reče Tepik tešeći je.

Ona ga ošinu pogledom. On ustuknu.

'Onda ću da pođem', reče Tepik. 'Ne treba ništa da pakujem, u redu je.'

'Samo tako?' upita ona. 'Da li je to sve? Zar ne postoji ništa što misliš da možeš da mi kažeš?'

Oklevao je, na pola puta do vrata. Mogao bi da ostaneš, govorio je sebi. Mada, ne bi vredelo. Završilo bi se strašnim neredom; verovatno biste na kraju podelili kraljevinu između sebe. Samo zato što vas je sudbina nabacila jedno na drugo, to ne znači i da je sudbina dobro ukapirala stvari. U svakom slučaju, bio si napolju.

'Kamile su važnije od piramida', reče polako. 'To je nešto što bi stalno trebalo da imamo na umu.'

Dao se u trk, dok je ona gledala čime bi mogla da ga gađa.

Sunce je doseglo vrh podneva i bez buba, a Kumi je obigravao oko prestola kao Het, bog s glavom lešinara.

'Vaše će visočanstvo imati zadovoljstvo da potvrdi moje postavljenje za visokog sveštenika', reče.

'Šta?' Ptrejsi je sedela s bradom koja joj je počivala na jednoj ruci. Drugom rukom mu je odmahнула. 'Oh. Da. U redu. Dobro.'

'Ni traga, avaj, nije ostalo od Diosa. Verujemo da je bio veoma blizu Velike piramide kada je... zaplamtela.'

Ptrejsi je bila zagledana u ništavilo. 'Nastavi', reče ona. Kumi se kočoperio.

'Biće nam potrebno nešto vremena da uredimo zvanično krunisanje', reče on, skidajući zlatnu masku. 'Međutim, vašoj prefinjenosti će biti zadovoljstvo da nosi masku autoriteta sada, jer mnogo je formalnih poslova koje treba posvršavati.'

Pogledala je masku.

'To neću da nosim', mirno reče.

Kumi se nasmešio. 'Vaše visočanstvo će imati zadovoljstvo da nosu masku autoriteta', reče.

'Ne', reče Ptrejsi.

Kumijev osmeh pomalo se iskrivio na uglovima usana dok je pokušavao

da pojmi ovaj novi obrt. Bio je siguran da Dios nikada nije imao ovakvih nevolja.

On je probleme prevazilazio tako što ih je zaobilazio. Zaobilaženje ga je držalo na dobrim položajima čitavog života; sada nije nameravao da ga napusti. Veoma pažljivo je spustio masku na stolicu.

'Sada je Prvi sat', reče. 'Vaše će visočanstvo imati želju da upriliči Obred ibisa, a zatim da velikodušno primi vojne zapovednike tsorćanske i efepske vojske. Obojica traže dozvole da pređu preko zemlje. Vaše visočanstvo ovo neće dopustiti. U Drugom satu biće...'

Ptrejsi je sedela dobujući prstima po rukohvatu trona. Onda je duboko udahнула. 'Idem da se okupam', reče.

Kumi se pomalo zatetura.

'Prvi je sat', ponovi, nemoćan da smisli bilo šta drugo. ' Vaše će visočanstvo imati želju da upriliči...'

'Kumi?'

'Da, o plemenita kraljice?'

'Začepi.'

'... Obred ibisa...' zavapio je Kumi.

'Sigurna sam da ti to možeš i sam. Izgledaš mi kao čovek koji stvari odrađuje sam, koliko se ja razumem', dodade kiselo.

'... zapovednici tsorćanske...'

'*Reci im*' započe Ptrejsi, a onda zastade. 'Reci im', ponovila je, 'da obojica mogu da pređu. Ne jedan ili drugi, shvataš? Obojica.'

'Ali...!' Kumijevo shvatanje je napokon uspelo da sustigne njegove uši'... to znači da će završiti na suprotnim stranama.'

'Fino. A posle toga možeš da poručiš malo kamila. Postoji trgovac u Efebi s dobrim izborom. Prvo im proveriti zube. Oh, a onda možeš da zamoliš kapetana *Bezimenog* da dođe da me vidi. Objašnjavao mi je šta je to "slobodna luka".'

'U vaše kupatilo, o kraljice?' slabašno izusti Kumi. Nije mogao a da ne primeti, sada, kako se njen glas menjao svakom rečenicom, dok je glazura

vaspitanja nagorevala pod let-lampom nasleđa.

'Šta fali', odbrusi. 'I postaraj se za kanalizaciju. Očigledno, stvar je u cevima.'

'A magareće mleko?' upita Kumi koji se sada u potpunosti bio izgubljen u pustinji.* (Manje sušne kulture rekle bi 'na moru'.)

'Začepi, Kumi.'

'Da, o kraljice', utučeno reče Kumi. Želeo je promene. Samo je, eto, želeo i da stvari usput ostanu iste.

Sunce je zašlo iza horizonta, bez ičije pomoći. Za neke ljude, ovaj dan se pretvarao u zaista uspešan.

Crvenkasta svetlost obasjavala je tri člana Ptaklaspove dinastije, dok su zadubljeno posmatrali nacрте za...

'Zove se most', reče Ilb.

'Da li je to nešto kao akvadukt?' upita Ptaklasp.

'To je više onako, obrnuto', reče Ilb. 'voda ide ispod, mi idemo po vrhu.'

'Oh. Kralj... ici se to neće dopasti', reče Ptaklasp. 'Kraljevska porodica je oduvek bila protiv okivanja svete reke branama, nasipima i sličnim stvarima.'

Ilb se pobjednički nasmeši. 'Ona je to predložila', reče. 'Još je i velikodušno dodala da bi trebalo da se postaramo da bude mesta gde će ljudi stajati i bacati kamenje na krokodile.'

'To je ona rekla?'

'Velike šiljate kamenice, rekla je.'

'Neviđeno', reče Ptaklasp. Okrenuo se drugom sinu.

'Jesi li siguran da ti je dobro?' upita.

'Sjajno se osećam, tata', reče Ila.

'Nemaš', Ptaklasp je nabadao, tražeći reč, 'glavobolje ili već nešto?'

'Nikad se nisam osećao bolje', reče Ila.

'Samo što nisi pitao za troškove', reče Ptaklasp. 'Pomislih da se ne osećaš možda još plj... bolesno.'

'Kraljica je bila ljubazna da me zamoli da pogledam kraljevske finansije', reče Ha. 'Rekla je da sveštenicima nikako ne mogu da se uklope.' Njegovo skorašnje iskustvo nije ostavilo nikakve štetne posledice izuzev profitabilne sklonosti da razmišlja pod pravim uglom u odnosu na sve ostale i sedeo je uvijen u osmehe, dok mu je um konstruisao tarifne stope, pristanišne takse i zamršeni sistem poreza na promet koji će uskoro trgovačke preduzetnike iz Ank-Mor-porka gadno iznenaditi.

Ptaklasp je razmišljao o svim miljama netaknutog Djela, u potpunosti nepremošćenog. A sada je bilo mnoštvo isklesanog kamena, čitavi milioni tona. A nikad se ne zna, možda će na nekom od tih mostova biti mesta i za koju statuu. Sekira mu je upadala u med.

Obgrlio je svoje sinove oko ramena.

'Momci', reče ponosno. 'Ovo je izgleda stvarno kvantum.'

Sunce koje je zalazilo obasjavalo je i Dila i Gerna, mada je to u ovom slučaju bilo zaobilaznim putem, kroz okno jedne od dvorskih kuhinja. Tu su završili bez nekog očiglednijeg razloga. Reč je bila samo o tome da je bilo tako depresivno biti u sobi za mumifikovanje sasvim sam.

Kuhinjsko osoblje radilo je oko njih, prepoznajući neprobojni omotač utučenosti koji je okruživao dva mumifikatora. Ni u najboljim vremenima to nije bilo neko zanimanje koje je podsticalo druželjubivost i mumifikatori nisu lako sklapali prijateljstva. A i uostalom, trebalo je spremiti proslavu krunisanja.

Sedeli su usred meteža, proučavajući nameštaj preko krige piva.

'Nadam se', reče Gern, 'da će Gluenda popričati sa svojim tatom.'

'Tako je, dečko', umorno reče Dil. 'Tu leži budućnost. Ljudima će uvek trebati luk.'

'Mnogo dosadna stvar, taj luk', reče Gern s neobičnom žestinom. 'A i ne

srećeš ljude. To mi se sviđalo u našem poslu. Uvek nova lica.'

'Nema više piramida', reče Dil bez trunke zlovolje u glasu. 'Tako je ona rekla. Sjajno si obavljao svoj posao gazda Dile, reče ona, ali nameravam da odvučem ovu zemlju u Vek Šišmiša ma koliko se ona batrgala i opirala.'

'Kobre.'

'Šta?'

'Vek Kobre je u pitanju. Ne Šišmiša.'

'Koji god', iznervirano reče Dil. Potišteno se zagledao u svoju kriglu. To je sada bila nevolja, razmišljao je. Moraćeš da počneš da pamtiš još i koji je vek.

Ošinuo je pogledom činiju s mezetom. To je bilo aktuelno ovih dana. Svako je čačkao...

Uzeo je jednu maslinku i počeo da je prevće po prstima.

'Samo da znaš, nije da mi je svejedno zbog starog posla', reče Gern iskapljujući kriglu, 'ali kladim se da si bio ponosan gazda... Dile, hoću da kažem. Znaš, kada su svi ti šavovi tako izdržali.'

Dil se, ne skidajući oči s maslinke, sanjivo mašio za pojas i uzeo jedan od manjih noževa za delikatne poslove.

'Rekoh, mora da ti je bilo žao kad se sve završilo', reče Gern.

Dil se okretao kako bi imao više svetla, teško dišući dok se koncentrisao.

'Ipak si ti dobro pregurao sve to', reče Gern. 'Najvažnije je ne dozvoliti da te to okupira...'

'Stavi ovu košticu negde', reče Dil.

'Molim?'

'Stavi ovu košticu negde', reče Dil. Gern slegnu ramenima i uze mu je iz prstiju. 'Lepo', reče Dil dok mu je glas odjednom podrhtavao usled nekog nauma. 'Sada mi dodaj komadić papričice...'

A sunce je sijalo i po delti, tom malom beskrajju trske i blatišta gde je Djel

odlagao mulj čitavog kontinenta. Barske ptice pecale su svoju hranu u zelenom lavirintu stabljika i milijardi razletelih mušica koje su poigravale iznad slankaste vode. Ovde je barem vreme oduvek prolazilo, jer delta je udisala dvaput dnevno hladnu, svezu vodu plime.

Upravo je sada nailazila, sa polumesecom pene koji se cedio kroz trsku.

Tu i tamo natopljeni prastari zavoji razmotavali su se i uvijali kao nezamislivo stare zmije, a onda su se s minimumom pompe, rastvorili.

OVO JE U POTPUNOSTI MIMO PROPISA.

Žao nam je. Nije naša krivica.

KOLIKO VAS TU IMA.

Više od 1300, bojim se.

E PA DOBRO, ONDA. MOLIM, STANITE U RED.

Đubre Jedno je posmatrao jasje u kojim ni je bilo sena. One su predstavljale podskup u opštem skupu 'sena', čija se vrednost proizvoljno kretala od nule do K.

Nije bilo ni malo sena u njima. U stvari možda su čak sadržale negativnu količinu sena, ali gladnom stomaku razlika između nema sena i minus-sena nije od nekog značaja.

Kako god ga obradio, odgovor je uvek bio isti. Bila je to jednačina klasične jednostavnosti. U sebi je sadržala određenu eleganciju kojoj trenutno ipak nije mogao da se divi.

Đubre Jedno se osećao izmaltretiranim i iskorišćenim. Ničeg, međutim, naročito neobičnog nije bilo u ovome pošto je to bilo normalno stanje uma za jednu kamilu. Strpljivo je klečao dok je Tepik pakovao bisage.

'Izbeći ćemo Efebu', reče Tepik naizgled kamili. 'Ići ćemo sve do kraja Kružnog mora, možda do Kvirma ili do Ramtopa. Svakojakih mesta ima. Možda ćemo malo svratiti i do nekog grada, a? Sigurno bi to voleo.'

Greška je pokušavati da obodriš kamilu. Jednako bi mogao da ispuštaš i puslice u crnu rupu.

Vrata se na suprotnom kraju štale širom otvoriše. Bio je to sveštenik. Izgledao je veoma smušeno. Sveštenici su danas obavljali mnoga neuobičajena trčkanja.

'Ehr', započe. 'Njeno visočanstvo vam zapoveda da ne napuštate kraljevinu.'

Zakašljao se.

Rekao je: 'Ima li odgovora?'

Tepik je razmislio. 'Ne', reče, 'mislim da nema.'

'Znači da joj kažem da ćete doći do nje čim pre, može?' upita sveštenik pun nade.

'Ne.'

'Lako je *vama* to da kažete', kiselo reče sveštenik i odvuče se natrag.

Nekoliko minuta kasnije zamenio ga je Kumi, veoma crven u licu.

'Njeno visočanstvo zahteva da ne napuštate kraljevinu', reče.

Tepik se popeo na leđa Đubreta Jednog i lagano munuo kamilu.

'Ona to misli najozbiljnije', reče Kumi.

'Siguran sam u to.'

'Mogla bi da vas baci svetim krokodilima, znate.'

'Nisam ih nešto viđao u poslednje vreme. Kako su oni?' reče Tepik i još jednom bubnu kamilu.

Izjahao je u dnevnu svetlost, oštru poput noža i na ulice pokrivene utabanom zemljom, koju je vreme pretvorilo u površinu čvršću od kamena. Bile su krcate ljudima. I niko živi nije obraćao pažnju na njega.

Bilo je to predivno osećanje.

Lagano je jahao putem do granice i nije se zaustavio sve dok nije zašao u

brda, gde se dolina prostirala iza njega. Vreli vetar iz pustinje njihao je žbunje sifacije, dok je on u hladu vezivao Đubre Jedno. Malo dalje se uspenrao uz stenu i pogledao natrag.

Dolina je bila stara, tako stara da biste mogli poverovati da je prvo ona postojala i da je posmatrala kako se ostatak sveta stvara oko nje. Tepik je ležao podbočene glave na rukama.

Naravno, ona je sebe *načinila* starom. Hiljadama godina ona je lagano odbijala budućnost od sebe. Sada ju je promena pogađala kao što zemlja pogađa jaje.

Dimenzije su verovatno bile komplikovanije nego što su to ljudi mislili. Verovatno je isto važno i za vreme. Verovatno i za ljude, mada su ljudi bili predvidljiviji.

Gledao je stub prašine kako se diže ispred palate i kako se probija kroz grad, kroz uzanu šaru polja, za trenutak nestaje u grozdu palminog drveća blizu brda i ponovo se pojavljuje u samom podnožju. Mnogo pre nego što je mogao da je vidi, znao je da će negde u oblaku peska biti kočija.

Kliznuo je niz stene i strpljivo čučnuo pored puta. Kočija je uskoro zatandrkala, malo dalje se zaustavila, nezgrapno okrenula na uzanom prostoru i zakloparala nazad.

'Šta ćeš da *radiš*?' povika Ptrejsi naginjući se preko ograde.

Tepik se nakloni.

'I bez toga', odbrusi mu.

'Ne sviđa ti se da budeš kralj?'

Oklevalaje. 'Da', reče. 'To mi se...'

'Naravno da ti se sviđa', reče Tepik. 'To ti je u krvi. U stara vremena ljudi bi se borili kao tigrovi. Braća protiv sestara, stričevi protiv ujaka. Užasno.'

'Ali, ne moraš da ideš! *Potreban* si mi!'

'Imaš savetnike', blago reče Tepik.

'Nisam mislila na to', odseče ona. 'U svakom slučaju, tu je samo Kumi, a od njega slaba vajda.'

'Ti si srećna. Ja sam imao Diosa, a od njega *nije* bila slaba vajda. Kumi će biti mnogo bolji. Mnogo toga možeš da naučiš ukoliko ga ne budeš slušala. Daleko se može dogurati sa nesposobnim savetodavcima. Pored toga, Čider će ti pomoći, siguran sam. On je pun ideja.'

Pocrvenela je. 'Malo je navaljivao kada smo bili na brodu.'

'Eto ti, onda. Znao sam da ćete se vas dvoje slagati kao kuća u plamenu.'
Vriska, vatra, ljudi koji beže u zaklon...

'A ti se vraćaš da bi bio Ubica, zar ne?' podrugnu mu se.

'Mislim da ne. Inhumirao sam piramidu, panteon i čitavo staro kraljevstvo. Možda bi vredelo probati nešto drugo. Uzgred, da nisi možda primetila male zelene izdanke kako izbijaju gde god da hodaš?'

'Ne. Otkud ti ta glupa ideja?'

Tepiku laknu. Onda je zaista sve bilo svršeno. 'Ne smeš da dozvoliš da ti trava raste ispod stopala, to je vrlo važno', reče. 'A da nisi možda videla neke galebove u okolini?'

'Ima ih poprilično danas, zar nisi primetio?'

'Da. To je dobro, rekao bih.'

Đubre Jedno ih je još neko vreme posmatrao kako pričaju u toj naročitoj, nepovezanoj, besciljnoj vrsti razgovora koja se odvija između dvoje ljudi suprotnog pola kada im je nešto drugo na umu. Kod kamila je bilo mnogo lakše, pošto je ženka samo trebalo da proveriti mužjakovu metodologiju.

Zatim su se poljubili na prilično čedan način, koliko to kamila može da proceni. Odluka je bila doneta.

Đubre Jedno je u ovom trenutku izgubio interesovanje i odlučio da ponovo pojede svoj ručak.

U POČETKU...

Bila je to mirna dolina. Reka i njene još divlje obale lagano su prolazili kroz šipražje rogoza i papirusa. Ibisi su gacali po plićaku; u dubini nilski konji lagano su se pomaljali i tonuli kao jaja u lončetu.

Jedini zvuk u vlažnoj tišini bilo je povremeno praćakanje riba i šištanje

krokodila.

Dios je neko vreme ležao u blatu. Nije bio siguran kako je tu dospeo, ni zašto je polovina njegove odeće bila iscepana, a druga polovina nagorela. Nejasno se sećao nekakve buke i osećaja krajnje brzine dok je, u isto vreme, stajao u mestu. Upravo sada, nije želeo nikakve odgovore. Odgovori su podrazumevali pitanja, a pitanja nikada nisu vodila nigde. Pitanja su samo kvarila stvari. Blato je bilo hladno i opuštajuće, i za neko vreme nije mu bilo potrebno da zna ništa drugo.

Sunce je zalazilo. Raznorazna noćna stvorenja tumarala su blizu Diosa i po nekom životinjskom instinktu odlučila su da nije bio vredan svih peripetija koje bi nastale ako bi mu odgrizla nogu. Sunce je ponovo izašlo. Čaplje su gakale. Magla razmotavana između bara nagorevala je dok se nebo prelivalo iz plave do nove bronzne.

A vreme se šćućurilo u veličanstvenoj obamrlosti za Diosa, sve dok neobična buka nije uzela tišinu i uradila joj nešto slično kao kad bi je zarđalim nožem za hleb iseckala na komadiće.

Bila je to buka, zapravo, kao da magarca sečete motornom testerom. Što se zvukova ticalo, za melodiju je to bilo isto što i kutija urmi za vrhunski motokros. Bez obzira na to, dok su joj se drugi glasovi pridruživali, slični ali različiti, u raznovrsnosti izlomljenih tonaliteta i isprekidanih zvukova, opšti utisak bio je iznenađujuće privlačan. Imao je draž. Kopkao je. Prosto je usisavao.

Buka je dostigla nivo, jedna čista nota nastala je iz opšte disharmonije, a onda, samo u deliću sekunde, glasovi se razidoše, svaki po svom vektoru...

Nastalo je komešanje u vazduhu i sunce zatrepta.

Desetak kamila pojaviše se u udaljenim brdima, mršave i prašnjave. Trčale su ka vodi. Ptice se raspršiše iz trske. Preostali krokodili mekano kliznuše s peščanih obala. Minut kasnije obala se pretvorila u masu zapenušanog blata kada su stvorenja čvornovatih kolena, do njuške u vodi, proletela grabeći dalje.

Dios se uspravio i ugledao svoj štap koji je ležao u blatu. Bio je pomalo

oprlijen, ali i dalje nedirnut, a nekako je primetio i ono što mu ranije nije upadalo u oči. Ranije? Da li je postojalo ranije? Svakako je postojao san, nešto poput sna...

Svaka zmija držala je sopstveni rep u ustima.

Niz padinu, a za kamilama, s porodicom koja ga je pratila išla je mala smeđa prilika i mahala štapom za kamile. Izgledala je ljutito i veoma zbunjeno...

Izgledala je, zapravo, kao neko kome je potreban dobar savet i brižno rukovođenje. Diosove se oči vratiše na štap. On je značio nešto vrlo važno, znao je to. Mada, nije mogao da se seti šta. Sve čega je mogao da se seti bila je težina tog štapa, a opet, u isti mah, teško je bilo ostaviti ga. *Vrlo* teško. Bolje bi bilo i ne uzimati ga, pomislio je.

Možda da ga samo uzme na kratko i da ode i ispriča im o bogovima i zašto su piramide toliko značajne. A onda će posle toga moći da ga ostavi, svakako.

Uzdahnuvši, prikupivši ostatke svoje odore oko sebe kako bi dobio uzvišen izraz i pripomogavši se štapom da bi se ispravio, Dios je izašao.

KRAJ